

Domnul Orient, cum este denumit în țara sa de adopție, Franța, Amin Maalouf s-a născut în 1949 în Liban. Creștin melkit după mamă, protestant după tată, vorbind curent araba, franceza și engleza, Maalouf s-a format într-un mediu cultivat în care scrisul reprezenta, sub diverse forme, o preocupare de familie. S-a afirmat ca ziarist de anvergură la cotidianul libanez An-Nahar în anii '70. În 1976 părăsește Beirutul stabilindu-se la Paris, unde devine redactor-șef al ziarului Jeune Afrique. În calitate de ziarist, a călătorit mult, acoperind cu reportajele sale numeroase evenimente: asediul Saigonului, Etiopia revoluționară, războaiele arabo-israeliene, revoluția din Iran. Se dedică în cele din urmă definitiv scrisului. Romancier prolific, tradus în peste douăzeci de limbi, Amin Maalouf debutează în 1983 cu eseul *Cruciadele văzute de arabi*, urmat de romanele *Leon Africanul* (1986), *Samarcand* (1988, pentru care i se decernează Prix des Maisons de la Presse), *Grădinile luminii* (1991), *Primul secol după Beatrice* (1992), *Silnca lui Tanios* (1993, distins cu prestigiosul Premiu Goncourt), *Scările Levantului* (1996) și *Periplul lui Baldassare* (2000, încununat cu Premiul Jacques Audiberti-Ville d'Antibes). Volumul de eseuri *Identitățile ucigașe* a apărut în 1998. În 2004 a publicat volumul *Origini*.

Folosim adesea termenul „maniheism”, dar oare cât știm despre acela de la care el provine? Închinat istoriei lui Mani, romanul *Grădinile luminii* evocă traseul unui personaj uitat, care a fost pictor, medic și filosof în Mesopotamia Sasanizilor și care a oferit în veacul al III-lea d.Hr. o viziune asupra lumii profund umanistă și îndrăzneată. Credința propovăduită de Mani încearcă să le înglobeze pe toate celelalte, proclamând existența unui Dumnezeu unic, în numele căruia Mani pledează pentru justiția universală, abolirea castelor și, mai presus de orice, toleranță. Numit de chinezi „Buddha al luminii”, iar de egipteni „Apostolul lui Iisus”, Mani s-a bucurat de sprijinul unui uriaș număr de adepți, dar a avut parte, deopotrivă, de o prigoană pe măsură și de un sfârșit de martir.

În seria de autor „Amin Maalouf va apărea *Samarcand*.”

„Piatra pe care au nesocotit-o ziditorii,
aceasta a ajuns să fie în capul unghiului.
Psalm

Prolog

Spre deosebire de Nil, pe cursul căruia poți cobori dus de curent sau urca după cum te ajută pânzele, Tigrul este un fluviu cu sens unic. În Mesopotamia, vânturile se scurg, precum apele, dinspre munte spre mare, niciodată spre interiorul pământurilor, astfel încât bărcile sînt nevoite să se împovăreze la dus cu măgari și catîri care, la întoarcere, le vor remorca spre tîrgul de legătură, hîțînîndu-le carcasa pleoștită pe drumurile uscate.

În extremul nord, acolo unde izvorăște, Tigrul neîmblînzit se prăvale printre stînci și doar cîțiva luntrași armeni se încumetă să-l treacă, nescăpînd din ochi clocotul apei viclene. O rută stranie pe care trecătorii nu-și încrucișează pașii, nu se depășesc unii pe alții, nu schimbă între ei nici urări pentru drum, nici sfaturi. De aici impresia îmbătătoare că navighezi de unul singur, fără demon proteguitor, fără vreo altă escortă în afară de cocotierii de pe maluri.

Apoi, ajungînd în orașul Ctesifon, metropola ținutului Babei și reședința regilor părți, Tigrul se cumițește, oamenii se pot apropia de el fără precauții, nu mai e decît un gigantic braț fluid pe care-l poți trece de pe un mal pe celălalt în niște coșuri rotunde cu fundul plat în care se înghesuie oameni și mărfuri, care se afundă pînă la margini, iar uneori se învîrt ca un titirez fără ca totuși să se ducă la fund, un soi de panere cît se poate de obișnuite, din trestie împletită, ce-i răpesc acestui fluviu al potopului orice semeție. El devine atunci atît de blînd încît poți vedea bălăcîndu-se sinistre perechi îmbrățișate: piei de animale

decapitate, golite de măruntaie, cusute și umflate, de care se agață înotători într-o încleștare corp la corp, ca într-un dans al supraviețuirii.

Povestea lui Mani începe în zorii erei creștine, la mai puțin de două veacuri de la moartea lui Iisus. Pe malurile Tigrului încă mai zăbovesc o sumedenie de zei. Unii s-au ivit din potop și din cele dintâi scrieri, ceilalți au venit o dată cu învingătorii sau cu negustorii. La Ctesifon, puțini credincioși își rezervă rugăciunile unui idol unic, ei se preumblă de la un templu la altul, potrivit diferitelor ceremonii. Oamenii se grăbesc să vină la jertfa adusă lui Mithra pentru a-și merita partea de festin ; caută la ceasul siestei un colțișor umbrat în grădinile lui Ishtar, iar la sfârșitul zilei, dau lîrcoale sanctuarului lui Nanai, pîndind sosirea caravelor; călătorii fac popas pentru noapte în preajma Marii Zeițe. Preoții îi întâmpină, le oferă apă parfumată, apoi îi poftesc să se încline în fața statuii binefăcătoarei lor. Cei ce vin de departe îi pot da lui Nanai numele unei zeități familiare, grecii o numesc uneori Afrodita, perșii - Anahita, egiptenii - Isis, romanii - Venus, arabii - Aliat, pentru fiecare ea este o mamă care-i hrănește, iar sînul ei generos miroase a pămînt cald și roșu, cel irigat de fluviul etern.

Nu departe de acolo, pe colina care domină podul de la Seleucia, se înalță templul lui Nabu. Zeu al cunoașterii, zeu al lucrului scris, el veghează asupra științelor, oculte și evidente. Emblema sa este un stilet, preoții săi sînt medici și astrologi, credincioșii îi depun la picioare tăblițe, cărți sau pergamente, pe care le preferă oricărei alte ofrande. În zilele de glorie ale Babilonului, numele acestui zeu îl preceda pe cel al suveranilor, care se numeau astfel Nabunasar, Nabupolasar, Nabucodonosor. Astăzi, doar cărturarii mai vizitează templul lui Nabu, norodul preferă să-l venereze de la distanță ; cînd oamenii trec prin fața porticului său mergînd să se închine altor divinități, grăbesc pasul, aruncă spre sanctuar priviri nesigure. Căci Nabu, zeul scribilor,

este și scribul zeilor, singurul care are sarcina de a înscrie în cartea veșniciei faptele trecute și viitoare. Unii bătrâni își acoperă în grabă chipul atunci când merg de-a lungul zidului galben-brun al templului. Poate că Nabu a uitat că ei încă se mai află pe lume, de ce să i-o amintească?

Cărturarii își rid de spaimete gloatei. Ei, care îndrăgesc învățătura mai mult decât puterea sau bogăția, mai mult chiar decât fericirea, pretind că-l venerează pe Nabu mai mult decât pe orice alt zeu. Miercurea, zi consacrată idolului lor, ei se adună în incinta templului. Copiști, negustori sau funcționari regali alcătuiesc mici cercuri însuflețite care discută cu eleganță, preumblându-se, fiecare după cum s-a deprins. Unii o iau pe alea centrală, dau ocol sanctuarului și ajung la bazinul oval în care înoată peștii sacri. Ceilalți preferă alea laterală, mai umbrată, care duce la țarcul în care sînt ținute animalele pentru jertfă. De obicei, gazelele, mieii, păunii și iezii sînt lăsați slobozi în grădini; rămîn închiși doar cîțiva tauri și doi lupi captivi; în ajunul ceremoniilor însă, sclavii din slujba templului strîng animalele pentru a lăsa aleile libere și a preveni orice încercare de braconaj.

Printre cei ce se plimbă pe acolo în zi de miercuri, Pattig poate fi lesne recunoscut. Poartă un pantalon din mătase verde, încrețit după moda persană și care se îngustează coborînd pe picior spre breteaua care trece pe sub tălpi, brațele-i slabe se agită pe sub pelerina din brocart, iar deasupra acestei siluete fragile, drapată în culori vii, tronează un cap ce pare furat de la o statuie a unui uriaș; barbă brună și bogată, buclată ca un ciorchine, păr des și înfoiat, reținut pe frunte de o fișie din serj brodat cu însemnul castei sale, aceea a războinicilor. Numai că asta nu e decât o rămășiță, căci Pattig nu se mai ocupă nici de război, nici de vînătoare. În ochii săi, orice violență s-a stins și un tremur îi agită neconținut buzele, ca și cum o întrebare îndelung reținută s-ar pregăti să fișnească.

Deși nu are decît optsprezece ani, acest tînăr din înalta nobilime partă ar putea fi înconjurat de o nesfirșită considerație, dacă n-ar avea în priviri o candoare copilăroasă care îi răpește orice măreție. Cum să nu întîmpini cu un zîmbet îngăduitor pe cineva care dă năvală în fața unui necunoscut, prezentîndu-i-se cu aceste cuvinte: „Sînt un căutător al adevărului!”

Căci întocmai cu aceste cuvinte i s-a adresat miercuri Pattig unui personaj înveșmîntat în alb, care stă deoparte, aplecat peste bazinul oval, ținînd în mînă un toiag lung și noduros, cu o măciulie strîmbă pe care o bate ușurel cu palma, cu un gest ocrotitor.

— Căutător al adevărului, repetă omul fără urmă de ironie. Cum să nu fii așa ceva, în veacul ăsta în care găsești atîta evlavie alături de atîta necredință!

Tînărul part simte că se află pe teren propice.

— Mă numesc Pattig. Sînt de baștină din Ecbatana.

— Iar eu sînt Sittai, din Palmyra.

— Veșmîntul tău nu e cel al oamenilor din orașul tău.

— Vorbele tale nu sînt cele ale oamenilor din casta ta.

Omul și-a însoțit răspunsul cu un gest de agasare. Pattig, care n-a băgat de seamă nimic, continuă:

— Palmyra! E adevărat că a fost înălțat acolo un sanctuar fără statuie, închinat „zeului necunoscut”?

Celălalt lasă să se scurgă un lung moment, înainte de a răspunde cu o plictiseală evidentă:

— Așa se spune.

— Așadar, se pare că n-ai vizitat niciodată locul acela! Ți-ai părăsit, desigur, de multă vreme orașul.

Dar palmyrenianul se mulțumește să-și dreagă glasul. Trăsăturile feței i s-au înăsprit, se uită în zare de parcă ar desluși un prieten întîrziat, iar Pattig nu mai stăruie. Șoptește un cuvînt de rămas-bun și se alătură cercului cel mai apropiat, continuînd să-l supravegheze pe acel om cu coada ochiului.

Cel care s-a înfățișat sub numele de Sittai este tot în același loc, singur, jucîndu-se cu toiagul. Cînd i se oferă o

cupă cu vin, o ia, îi adu-mecă aroma, se preface c-o ridică la gură, dar, observă Pattig, de îndată ce slujitorul s-a întors cu spatele, varsă băutura la picioarele unui copac, pînă la ultima picătură; cînd cineva îi aduce o frigare cu lăcuste fripte, atitudinea sa e aceeași: începe prin a refuza, dar, pentru că celălalt insistă, ia una, o lasă curînd să cadă îndărătul său, după care o îndeasă cu călcîiul în pămînt, aplecîndu-se apoi deasupra bazinului pentru a-și clăti degetele.

Absorbit de spectacolul ăsta, Pattig nu-și mai ascultă interlocutorii care, iritați, se îndepărtează. II distrage doar glasul unui tînăr preot, care proclamă că ceremonia va începe curînd și-i invită pe credincioși să se grăbească spre scara cea mare care duce la sanctuar. Unii încă mai țin în mîini o cupă sau un rhyton, sporovăiesc mergînd, dar încep să grăbească pasul, nimeni n-ar vrea să piardă primele momente ale ceremoniei.

Mai cu seamă astăzi. Căci, într-adevăr, s-a răspîndit un zvon potrivit căruia Nabu s-ar fi agitat ieri pe soclu, semn evident al dorinței de a se mișca. Se pare chiar că fuseseră zărite picături de sudoare brobonindu-i tîmplele, fruntea, barba, iar Marele Preot i-ar fi făgăduit, în genunchi, să organizeze o procesiune în această zi de miercuri, la asfințitul soarelui. După o străveche tradiție, Nabu își conduce el însuși alaiurile; preoții se mulțumesc să-l ducă pe brațe, foarte sus deasupra capetelor, iar zeul, prin imperceptibile îndemnuri, la arată direcția de urmat. Uneori e ca un dans pe care îi pune să-l execute, alteori un lung traseu în linie dreaptă care îi duce spre un loc unde el cere să fie lăsat jos. Cele mai mici mișcări sînt tot așteptate oracole pe care ghicitorii cu creștetul capului tuns se străduiesc să le interpreteze; căci idolul vorbește despre recolte, războaie, epidemii, adresîndu-i uneori cîte unui personaj semne de bucurie sau de moarte.

În vreme ce credincioșii pătrund în grupuri în interiorul sanctuarului, iar cîntul oficianților crește deja în intensitate, Sittai, rămas singur afară, se plimbă încoace și încolo în

perimetrul care duce de la scara cea mare la poarta dinspre răsărit.

Soarele nu mai e decât o geană de un cărămiziu încins, departe, dincolo de Tigru, purtătorii torțelor fac cerc în jurul altarului, preoții tămiază statuia lui Nabu, rapsozii recită o incantație, acompaniindu-se la un chimval monoton:

Nabu, fiu al lui Marduk, îți așteptăm vorbele!
Din toate zările am venit să te contemplăm !
Cînd întrebăm, tu ești cel ce răspunde!
Cînd căutăm adăpost, tu ești cel ce ocrotește !
Ești cel care știe, ești cel care spune!
Cine mai mult decât tine merită a fi urmat ?
Cine mai mult decât tine merită ofrandele noastre ?
Nabu, fiu al lui Marduk, planetă strălucitoare,
Mare e locul tău printre zei.

Nabu surîde la lumina tremurătoare a torțelor, soarbe din ochi mulțimea fidelilor. Tronează în picioare, barba îi coboară pînă la mijlocul pieptului strîns într-o centură mulată, tunica din lemn străbătut de vinișoare se evazează, alcătuiind un soclu. Șase preoți se apropie, mișcă din loc statuia, o instalează pe o targa de lemn pe care o ridică pe umeri, apoi mai sus, deasupra capetelor. În timp ce se formează cortegiul, zeul se înalță la fiecare pas, plutind parcă prin văzduh. Celor ce-l poartă li se pare foarte ușor, mîinile lor întinse abia de-l ating, parcă zboară pe deasupra gloatei care se îngheșuie cu strigăte de extaz. Purtătorii se răsucesc pe călcîie, desenează apoi un cerc mai amplu, îndreptîndu-se spre ieșire. Închinătorii se dau la o parte.

Acum, alaiul este afară, în mica piață din fața templului. Zeul execută un fel de mic dans în jurul fîntîinii cu ape purificatoare și se năpustește spre scară. Atunci, un prim preot se împiedică, încearcă să-și recapete echilibrul, mai înainte ca următorul să se învîrtă la rîndul lui, prăbușindu-se. Scăpată din mîini, statuia pare să țîșnească spre

scara monumentală, pe care coboară în goană, țopăind, urmărită din ochi de mulțimea încremenită.

Oricât de războinic, oricât de part ar fi, Pattig nu-și poate reține lacrimile. Ceea ce îl copleșește nu este funesta prevestire. Pentru el este vorba de altceva: i-a fost insultată rîvna. A vrut să creadă în Nabu, simțea nevoia să-l contemple, în fiecare săptămînă, cum sta masiv pe tron, desăvîrșit, fără vîrstă, zîmbind în fața decăderii împărățiilor, bătîndu-și joc de nenorociri. Și, brusc, prăvălirea asta!

Între timp, prinde să se închege o idee care-l împiedică să se lase în voia tînguirilor. Îngenunchind la locul dramei, nu-i vine greu să descopere capătul unui toiag. Înfipt între două lespezi de marmură. îl trage afară. îl cercetează. Fără doar și poate, vîrfurile a fost tăiat. „Palmyrenian blestemat!” murmură Pattig, care-l vede în minte pe Sittai cum se preumblă prin fața templului, se oprește și înfițe toiagul în pămînt, apoi îl răsucește și-l smulge cu un gest brusc, așa cum faci cu o buruiană. Pattig se ridică, îl caută cu privirea de jur împrejur pe omul cu straie albe. Degeaba. „Palmyrenian blestemat!” mormăie el, ispitit să țipe „ucigașul”, „profanatorul” și să asmuță mulțimea pe urmele nelegiuitului.

Dar iată preoții care urcă din nou, ducînd cu inutile precauții bucățile sfărîmate ale statuii, o parte de braț încă prins de umăr, un smoc de barbă agățat de lobul urechii. Mînia lui Pattig s-a preschimbat într-o tristețe resemnată. Aproape că îi este ciudă pe Nabu că oferă un astfel de spectacol. Și se îndepărtează, cu gîndul să rătăcească pînă în zori pe potecile templului. Instinctiv, pașii lui regăsesc drumul spre bazinul oval. Cu ochii încă împăienjeniți, se uită spre locul unde stătea afurisitul acela.

Sittai e acolo. Pe aceeași lespede. în aceeași atitudine. Alb tot, din creștet pînă la sandale. Mîna lui bate ușurel în măciulia unui toiag ciudat de scurt. Pattig se proțapește în fața lui, îl înșfacă de tunică, îl zgîlțîie.

— Vai de tine, palmyrenianule! De ce ai făcut asta?

Omul nu lasă să se vadă nici surpriză, nici îngrijorare și nu încearcă să se desprindă. Vorba îi este calmă și sigură.

— Dacă Nabu a condus cu adevărat pașii preoților săi, el este cel care i-a făcut să se împiedice. Sau poate că nu știa, în pofida atotștiinței sale, că îmi rupsesem toiagul în locul acela?

— De ce ești pornit împotriva zeului Nabu? Te-a pedepsit în vreun fel? A refuzat să salveze un copil bolnav?

— Să fiu pornit împotriva bușteanului ăluia sculptat? El nu poate nici să facă rău, nici să vindece. Ce ar putea face Nabu pentru tine sau pentru mine dacă nu poate face nimic pentru el însuși?

— Iată că ai ajuns la blasfemie. Nu respecti divinitatea?

— Zeul la care mă închin nu cade, nu se face zob, nu se teme nici de toiagul meu, nici de ironiile mele. Doar el merită un zel precum cel pe care-l arăți.

— Ce nume are ?

— El este cel care dă nume ființelor și lucrurilor.

— Și pentru el ai sfărîmat statuia ?

— Nu, am făcut-o pentru tine, om din Ecbatana. Tu, care cauți adevărul, încă îl mai aștepti din gura lui Nabu?

Pattig renunță să mai lupte și merge să se așeze pe marginea bazinului, cu un aer absent. Deja învins. Sittai înaintează către el și-i pune palma mîinii pe creștetul capului. Gest de posesiune, însoțit de aceste cuvinte:

— Adevărul este un stăpîn pretențios, Pattig, nu tolerează nici o nestatornicie, i se cuvine întreaga ta abnegație, toate momentele vieții tale îi aparțin. Chiar adevărul este ceea ce cauți?

— Nimic altceva.

— II dorești atît de mult încît să lași totul pentru el?

— Totul.

— Și dacă tocmai ție ți s-ar cere mîine să sfărîmi un idol, ai face-o?

Pattig tresare, se răzgîndește.

— Pentru ce m-aș lega de Nabu? În templul ăsta am fost primit ca un frate, și-au împărțit cu mine vinul și bucățile de carne. Iar uneori, în jurul acestui bazin, au fost femei care m-au îmbrățișat.

— Începînd din această zi, nu vei mai bea vin, nu vei mai mânca nici carne, nu te vei mai apropia de nici o femeie!

— De nici o femeie? Am acasă o soție, în satul Mardinu!

Sună ca o implorare, Pattig simte că ideile i-au luat-o razna. Dar Sttai nu-i lasă nici un răgaz:

— Va trebui s-o părăsești.

— Trebuie să nască peste câteva săptămîni. De abia aștept să-mi admir primul prunc! Ce tată aș mai fi dacă i-aș abandonat pe amîndoi?

— Dacă ceea ce cauți, Pattig, este chiar adevărul, nu în îmbrățișarea unei femei îl vei afla, și nici în scîncetele unui nou-născut. Ți-am mai spus-o, adevărul este exigent; îl mai dorești sau ai renunțat deja?

*

Cînd Mariam, alergînd în întîmpinarea lui pe drumul de costișă, i se aruncă de gît, gîfîind, iar el o respinge rece cu amîndouă mîinile, ea își spune că, poate din discreție, soțul ei nu vrea ca străinul care-l însoțește să fie martor la efuziunile lor.

Se simte un pic jignită, totuși. Dar se ferește s-o arate și pune să li se aducă celor doi bărbați ciubere cu apă și ștergare, ca să se poată spăla de praful drumurilor. Ea însăși s-a făcut nevăzută în spatele unei draperii. Cînd reappare după un ceas, trimite spre terasă un adevărat festin. În timp ce ea înaintează ducînd trufandalele, două cupe cu cel mai bun vin produs de pămîntul din Mardinu, o slugă o urmează cu brațele încărcate cu o tavă mare din aramă pe care sînt așezate, unele peste altele, farfurii și vase de lut. Robit cu totul de spusele omului în straie albe, Pattig nici măcar nu i-a auzit apropiindu-se.

Mariam îi face semn servitorului să nu scoată nici un zgomot când aşază în ordine felurile de mâncare pe masa joasă. Dacă două farfurii se ciocnesc, se încruntă; în clipa următoare însă, se linişteşte văzînd micile dulciuri după care Pattig se dă-n vînt, gălbenuşuri tari de ou încununate cu un strop de miere, felioare subţiri de fazan cu pastă de curmale. În zilele în care bărbatul ei se duce la Ctesifon, aşa îşi ocupă ea timpul, bătîndu-şi capul să-i prepare mîncărurile cele mai gustoase; astfel, el se va grăbi mereu să se întoarcă, iar dacă este cu prieteni, decît să meargă să uite de sine în vreo tavernă, mai curînd îi va aduce mîndru acasă, sigur fiind că aici vor fi trataţi mai bine decît oaspeţii de la masa unui rege.

După o ultimă privire pentru a verifica dacă totul este în ordine, Mariam se aşază pe o pernă la celălalt capăt al încăperii. Cînd soţul ei este singur, cîinează uneori cu el; niciodată însă atunci cînd el are oaspeţi. Dar nu se îndepărtează prea mult, grijulie să se asigure în fiecare clipă că mesenii nu duc lipsă de nimic.

Se scurg cîteva minute lungi. Prinşi în vorbăria lor, Pattig şi Sittai încă n-au întins mîna spre masă. Oare au băgat de seamă festinul care le este oferit, au simţit oare aroma care umple terasa? Mariam se întristează pe tăcute. Chiar dacă s-au oprit pe drum spre a-şi potoli foamea, s-ar cuveni, din pură politeţe, să ia măcar o găluşcă de carne, o măslină, o înghiţitură din cupele pe care ea le-a pus chiar dinaintea lor.

Iată însă că oaspetele scoate de sub tunică un soi de eşarfă pe care o întinde pe genunchi, dă la iveală o pîine cafenie pe care o rupe, ducînd o bucată la gură. Mariam uită şi să mai respire. Aşadar, individul ăsta dă la o parte cu dispreţ tot ce a pregătit ea, ca să mestece un coltuc amărit! Şi asta nu e totul. Iată-l că desface şi mai mult eşarfa, dă la iveală doi castraveciori zbîrciţi pe care îi înmoaie într-o carafă cu apă, dîndu-i apoi unul gazdei sale. Pattig, vizibil încurcat, rămîne cu leguma în mîină, dar palmyrenianul şi-o ronţăie ostentativ pe a sa.

Nemairezistînd, Mariam înaintează spre ciudatul personaj.

— Se află pe masă ceva ce-l deranjează pe oaspetele nostru?

Omul nu zice nimic. Privirea lui se ferește. Iar cel care intervine este Pattig:

— Musafirul nostru nu poate mânca din hrana asta.

Mariam privește masa cu mîhnire.

— Despre ce hrană vorbești ? Sînt aici atîtea lucruri diferite. Mîncăruri pregătite cu ulei, altele cu grăsime, altele fripte sau fierte, cîrnuri, legume crude, și pînă și castraveți. Oaspetele nostru nu se poate atinge de nimic din toate astea?

— Nu stărui, Mariam, du-te, îl deranjezi pe musafirul nostru.

— Dar ție, Pattig, nu ți-e foame după drum ?

Cu o mișcare a mîinii, soțul ei repetă același gest de îndepărtare pe care l-a avut cînd a sosit. După care adaugă:

— Ia toate astea de aici, Mariam, nici lui, nici mie nu ne e foame, nu dorim nici o hrană. Chiar nu poți să ne lași singuri ?

Nici n-a ieșit bine din încăpere că a izbucnit în plîns. Dă fuga în odaia ei ținîndu-se cu mîna de pîntece de parcă acesta avea să i se rostogolească la picioare. Bătrîna Utakim, slujnica ei, singura ei prietenă, care s-a grăbit să vină după ea, o găsește stînd năucă pe jos, cu respirația caldă și tînguitoare.

— E adevărat, așadar, ce se spune despre bărbați, e de ajuns o vrăjitorie, o întîlnire, un elixir, pentru ca dragostea să-i năpădească, pentru ca dragostea să zboare!

Utakim a văzut-o pe Mariam născîndu-se. Cînd mama ei a murit la naștere, ea a fost cea care a alăptat-o, iar în ajunul nunții, ea a fost cea care a îmbrăcat-o și a împodobit-o. Cine ar putea s-o împace mai bine decît ea?

— Îl știi pe bărbatul tău, de îndată ce o idee nu-i dă pace, uită să mai și mînînce, își pierde culoarea din obraji, începe să slăbească, parcă ar fi îndrăgostit. Nu știi că așa e el ? Azi îl are pe musafirul ăsta, se hrănește cu vorbele lui, mîine

o să-l dea uitării, o să fie iarăși un iubit stăruitor, un tată nerăbdător. Așa a fost mereu, așa l-ai îndrăgit.

— Ochii lui, Utakim, dacă i-ai fi văzut ochii! De obicei, îmi e de ajuns să-i prind privirea o clipă ca să uit de dureri și de neliniște. Dacă ochii lui mi-ar fi vorbit, n-aș fi dat atenție vorbelor ieșite de pe buzele lui și gesturilor mâinilor lui. Dar ochii lui nu mi-au spus nimic în seara asta.

Utakim o mustră pe un ton degajat:

— Parcă tu nu știi că un bărbat nu e niciodată tandru de față cu un străin! În curînd oaspetele se va duce la culcare, iar stăpînul va veni la tine. Hai, lasă-mă să-ți despletesc cosițele!

Mariam se lasă în voia mâinilor care n-au conținut s-o alinte. Se face deja noapte și bărbatul ei va veni. Niciodată pînă atunci n-a plecat de lîngă trupul ei. S-a culcat, cu capul așezat pe o pernă, cu picioarele goale pe o alta, mai înălțată. Utakim s-a așezat pe marginea unui cufăr de la căpățiul patului, ține în mînă degetele stăpînei ei, pe care le mîngîie îndelung, ducîndu-le uneori la buze. Cuprinde cu privirea ei iubitoare chipul trandafiriu încadrat de pletele cu reflexe violacee. Ar vrea să-i spună: „Te cunosc bine, Mariam. Ai mîini netede ca ale fiicelor de regi și inima fragilă a acelor pe care tatăl lor le-a iubit prea mult. Copilă, ai fost înconjurată de jucării; adolescentă, ai fost acoperită de giuvaerice și dăruită bărbatului pe care tu l-ai ales. Apoi ai venit să trăiești în acest ținut al belșugului și soțul tău te-a luat de mînă. La fel ca în prima zi, pășiți împreună prin livezile care-s ale voastre, în fiecare anotimp mii de roade trebuie culese. Iar pîntecele tău poartă deja un copil. Biată fetiță, trăiești atît de fericită de atîta timp, că e de ajuns să bănuiești în ochii bărbatului tău cea mai mică neatenție, cea mai trecătoare absență, ca să te pierzi cu firea, iar lumea din jurul tău să se întunece.”

Cu degetele mari de la mîini, Utakim desenează conturul sprîncenelor umede ale celei care va fi mereu, pentru ea, o

fetiță. Iar Mariam, care începea să ațipească, deschide iarăși ochii și o roagă pe slujnică să se ducă după vești.

— Vorbesc, nu mai contenesc cu vorbitul. Sau, mai curînd, musafirul e cel care vorbește, iar stăpînul se ferește să-l întrerupă.

Dacă mintea i-ar fi fost mai puțin încețoșată, Mariam ar fi deslușit în glasul lui Utakim tremurul minciunii. Aceasta a auzit într-adevăr zgomotul unei conversații, însă cei doi bărbați nu mai sînt pe terasă, iar Pattig a pus să fie întinsă o rogojină în camera de oaspeți pentru a-și petrece noaptea acolo.

La rîndul ei, Utakim este îngrijorată, pierzîndu-și chiar somnul, dar se prefacă că doarme, vechi șiretlic de doică, plin de efect asupra lui Mariam pe cînd era copilă, rămas și acum eficace. Este adevărat că oricît de soție și viitoare mamă ar fi, stăpîna ei nu are mai mult de paisprezece ani. Foarte repede, respirația ei se face mai înceată, mai regulată, chiar dacă la răstimpuri cite un suspin amintește că fetița a adormit cu inima grea.

Pe perete, lampa tocmai își termină uleiul cînd Mariam se ridică dintr-un salt.

— Fiul meu! Mi-au răpit fiul!

Urlă și se agață furioasă de așternuturi. Utakim o apucă cu putere de umeri.

— Ai avut un vis urît, Mariam! Nimeni nu ți-a luat copilul, este acolo, în pîntecele tău, la adăpost, iar noi nu știm încă dacă va fi un fiu sau o fiică.

Mariam nu se liniștește.

— Mi-a apărut un înger, zbura și bîzîia ca o libelulă uriașă, apoi s-a așezat în fața mea. Cînd am dat să fug, mi-a spus să nu-mi fie teamă, și de altfel părea atît de blînd, că l-am lăsat să vină mai aproape. Cînd deodată, ca un fulger, și-a întins mîinile cu degete încovoiate ca niște gheare, mi-a înhățat copilul din măruntaie și a zburat cu el în văzduh, atît de sus că nu i-am mai putut zări.

Utakim nu mai găsește vorbele potrivite pentru a o alina. Ea știe că un vis nu e niciodată nevinovat și își fâgăduiește să se ducă să-i întrebe pe bătrânii ținutului despre această prevestire.

Printr-o fereastră cu gratii pătrunde înfriga licărire a zilei. Mariam plînge în hohote. Soțul ei n-a venit. Slujnica se ridică și intră cu pași furioși în camera de oaspeți. Sittai, deja treaz, se roagă în genunchi; Pattig doarme. II scutură, prefăcîndu-se că și-a pierdut capul:

— Stăpîna mea se simte rău! Are nevoie de tine!

Cu chipul încă răvășit de somn, Pattig dă fuga spre soția sa care, văzîndu-l, începe să geamă.

— Am avut un vis înspăimîntător, te-am chemat, iar tu n-ai venit.

— N-am auzit nimic.

— De ce ești atît de străin, Pattig ? De ce fugi de mine ?

Dacă, în firescul trezirii, se năpustise la căpătîiul soției sale, atunci cînd și-a venit în fire, Pattig și-a regăsit toată răceala din ajun. Vizibil stingherit în camera lui Mariam, iată-l acum ferindu-se să se așeze pe pat, propriul său pat nupțial, iată-l incapabil să-și desprindă privirea de ușă, de parcă s-ar fi temut de venirea celui ce-l ținea din scurt. Iar la reproșurile soției sale, devine aspru.

— Atunci cînd primești un oaspete, declară el, se cuvine să stai alături de el, nu știi asta?

— Cine e omul ăsta? Mă sperie.

— Te-ar speria mai puțin dacă ai fi în stare să-i primești cuvintele înțelepte.

— Despre ce cuvinte este vorba? Omul ăsta nu mi s-a adresat nici măcar o singură dată!

— Ce spune el, o femeie nu poate pricepe.

— Dar ce spune el așa de important?

— Îmi vorbește despre zeul său, zeul unic, mi-a fâgăduit să mă conducă spre el. Numai că trebuie să-l merit, să-mi ispășesc anii de închinare la idoli. N-am să mai mănînc din hrana nelegiuitorilor, n-am să mai beau vin, n-am să mă mai

culc niciodată alături de o femeie. Nici alături de tine, nici de altcineva.

— Eu nu sînt nici mîncare, nici băutură! Eu sînt mama copilului tău. Nu spunea tu că sînt soția ta, prietena ta? Trebuie oare să-i părăsești pe toți oamenii ca să trăiești ca un pustnic?

— Am să trăiesc într-o comunitate de credincioși unde nu sînt decît bărbați. Nici o femeie nu e admisă.

— Nici măcar soția ta ?

— Nici măcar tu, Mariam. Acesta este un zeu pretențios.

— Cine e zeul ăsta gelos pe o femeie?

— Zeul ăsta e zeul meu și, dacă vrei să hulești, am să plec imediat de aici și n-ai să mă mai vezi niciodată!

— Iartă-mă, Pattig.

Lacrimile ei calde de copil curg pe tăcute, mintea ei e golită de orice așteptare, își reazemă timidă fruntea de brațul bărbatului ei, încetișor, fără să apese, făcîndu-se la fel de ușoară ca o șuviță din propriile-i cosițe. Va mai trăi ea oare vreodată alături de soțul ei aceste clipe de pace, în care febra este prospețime, căldura jilavă este parfum, iar trezirea, uitare? Cu o mînă încă stîngace, dar deja înduioșată, Pattig îi atinge ușor părul; în liniște și în penumbră, el regăsește gesturile afectuoase ce-i sînt firești; din ochi îi scapă și cîteva lacrimi.

În timpul ăsta, prin ușa lăsată deschisă, pătrunde glasul lui Sittai care, isprăvindu-și rugăciunea, reclamă prezența gazdei.

— Pattig! îl cheamă el, trebuie să plecăm, drumul e încă lung.

Oare nu s-ar cuveni ca soțul să-l blesteme pe cel ce-i stingherește? Nu, căci Mariam e cea pe care o respinge el cu bruschețe. Deja aleargă, fără să se mai uite înapoi.

Partea întâi
Grădina de palmieri
a Vesmintelor-Albe
„în mijlocul acelor oameni
am umblat cu prudență și dibăcie...”
Mani

I

Copilul pe care îl aștepta Mariam era Mani.

Se spune că s-a născut în anul 527 potrivit astronomilor din Babei, în a opta zi a lunii Nissan - pentru era creștină 14 aprilie 216, într-o duminică. La Ctesifon domnea Artaban, ultimul suveran part, iar la Roma făcea ravagii Caracalla.

Tatăl lui plecase deja. Nu așa de departe dacă socotim drumul, ci către o lume stranie și închisă. Mai jos de Mardinu, la două zile de mers de-a lungul marelui canal săpat de cei din vechime la răsărit de Tigru, se găsea grădina de palmieri peste care domnea în chip de stăpîn și de îndrumător Sittai. Trăiau acolo cam șaizeci de bărbați, oameni de toate vârstele, de origini diferite, oameni cu ritualuri excesive pe care istoria i-ar fi uitat dacă drumul nu li s-ar fi încrucișat într-o bună zi cu cel al lui Mani. După modelul altor comunități ivite în vremea aceea pe malul Tigrului, dar și pe malurile Orontelui, Eufratului sau Iordanului, își ziceau creștini și evrei totodată, proclamîndu-se drept singurii adevărați creștini și singurii adevărați evrei. Mai preziceau și că sfîrșitul lumii era aproape; fără doar și poate că o anumită lume era pe ducă...

În limba ținutului, se numeau „Halle Heware”, cuvinte arameene care însemnau „Veșmintele-Albe”.

Oamenii aceștia aleseseră vecinătatea apei, așteptînd de la ea puritate și mîntuire, îi invocau pe Ioan Botezătorul și pe Adam, pe Iisus din Nazareth și pe Toma pe care-l numeau geamănul acestuia, și mai presus de toate pe un obscur profet pe nume Elchasai, de la care își aveau cartea sfîntă și învățătura: „Oameni, nu vă încredeți în foc, el nu e decît dezamăgire și înșelăciune, îl vedeți aproape, cînd el e departe,

Îl vedeți departe, cînd el e aproape, focul este magie și alchimie, este sînge și chin. Nu vă adunați în jurul altarelor unde se înalță focul jertfelor, îndepărtați-vă de cei ce măcelăresc făpturile crezînd că-i fac plăcere Ziditorului, despărțiți-vă de cei care aduc jertfă și careucid. Fugiți de înfățișarea focului, urmați mai curînd calea apei, tot ceea ce ea atinge își recapătă puritatea dintru început, din apă se naște orice viață. Dacă vreunul dintre voi este mușcat de un animal dăunător, să se ducă degrabă spre cursul de apă cel mai apropiat, să se afunde în el chemînd cu încredere numele Celui Preaînalt; dacă vreunul dintre voi este bolnav, să se cufunde de șapte ori în rîu, fierbințeala se va risipi în răcoarea apei."

A doua zi după sosirea sa în grădina de palmieri, Pattig fusese dus cu alai spre cortul unde se făceau botezurile. Îi însoțea întreaga comunitate. Erau acolo și cîțiva copii, apoi cîteva capete cu păr coliliu, dar majoritatea păreau să aibă între douăzeci și treizeci de ani. Fiecare se apropiase de noul venit spre a-l cerceta cu privirea și a îngîna pentru el un crîmpei dintr-o rugăciune.

La un semn al lui Sittai, Pattig intrase atunci îmbrăcat în apa din canal, afundîndu-se pînă la frunte, apoi, ridicîndu-se, își lepădase unul cîte unul toate straietele, podoabele ale unui timp al nelegiuirii de care se dezbarase cu dezgust, așteptînd ca un curent blînd să le ducă mai departe. În vreme ce se înălța un cîntec, tînărul, care rămăsese slab și gol sub privirea cercetătoare a atîtor ochi, încerca să se acopere cu amîndouă mîinile, care-i tremurau. Căci, dacă soarele primăvăratec era deja cald, apa Tigrului mai păstra încă, răcoroasă, amintirea zăpezilor munților Taurus.

Dar aceasta nu era decît prima încercare. Trebuia să se cufunde încă o dată în canal, să lase să i se tundă barba și părul înainte de a fi afundat cu capul o ultimă oară în apă, în timp ce răsunau aceste cuvinte: „Omul cel vechi tocmai a murit, omul cel nou tocmai s-a născut, botezat de trei ori

în apa purificatoare. Fii binevenit printre frații tăi. Și atîta timp cît vei trăi, ține minte acest lucru: comunitatea noastră este precum măslinul. Cel neștiutor îi culege fructul și mușcă din el; părăindu-i-se amar, îl azvîrle. Dar același fruct, cules de cel inițiat, cînd e copt și îngrijit, îi va dezvălui un gust minunat, iar în plus îi va da ulei și lumină. Aceasta este religia noastră. Dacă îți pierzi curajul la primul gust amar, nu vei ajunge niciodată la Mîntuire."

Pattig ascultase cu căință, își trecuse mîna fără regret peste capul tuns scurt și peste rămășița de barbă, făgăduindu-și să întoarcă spatele vieții sale trecute și să se supună fără vreun frison de îndoială regulilor comunității. Știa totuși că, în grădina de palmieri, timpul nu era decît un șir de constrîngeri. Mai întîi rugăciunea, cîntările și acțiunile rituale, botezuri zilnice, furișe sau solemne, stro-piri și abluțiuni diverse, cea mai mică pîngărire reală sau bănuită fiind pretext pentru purificări reînnoite; venea apoi studierea textelor sfinte, Evanghelia după Toma, Evanghelia după Filip sau Apocalipsa lui Petru, de sute de ori recitite și comentate de către Sittai, neobosit copiate de aceia dintre „frați” care se remarcă prin caligrafia cea mai dibace; acestor obligații, care măguleau zelul lui Pattig și neostoita sa curiozitate, li se adăugau altele, care nu erau deloc pe gustul lui.

Veșmintele-Albe se făleau, pe bună dreptate, că aveau pămînturile cel mai bine întreținute și cele mai roditoare din împrejurimi, acestea le dădeau cele necesare hranei, precum și un surplus îmbelșugat pe care se duceau să-l vîndă în localitățile învecinate. Această din urmă activitate, Pattig o detesta; să plece în zori cu un transport de pepeni galbeni sau de dovleci, să-și întindă marfa în piața satului, să aștepte la soare vreun client supărăcios, să înghită glume proaste... Cum putea suporta așa ceva acel descendent al nobilimii parte ? Ii spuse într-o zi lui Sittai ce avea pe suflet, dar răspunsul acestuia a fost fără drept de apel: „Știu că îndrăgești rugăciunea și studiul, că afli în ele satisfacție.

Munca la câmp și vânzarea fructelor noastre în sat sînt singurele activități pe care tu și le impui pentru bucuria Celui Preaînalt, iar tu ai vrea să fii scutit?" Lucrurile erau limpezi. Vreme de mulți ani de atunci încolo, Pattig avea să se istovească să are cîmpurile comunității, în timp ce la două zile de mers depărtare, la marginea aceluiași canal, propriii săi țărani arau ogoarele ce-i aparțineau, dar de pe urma cărora el renunțase să se mai hrănească.

Căci Veșmintele-Albe se supuneau unor stricte reguli alimentare; nu numai că-și interziceau consumul de carne și băuturile fermentate, respectînd frecvente perioade de post, dar nu duceau niciodată la gură ceva ce provenea din exterior. Nu mînceau decît azima fără drojdie scoasă din cuptorul lor, cine frîngea pîine grecească fiind în ochii lor un nelegiuit. Tot astfel, nu consumau decît fructele și legumele produse de pămîntul lor, vorbind în legătură cu ele despre „plante masculine”, tot ce era cultivat în alte părți fiind numit „plantă femelă” și interzis membrilor sectei.

De ce să ne mirăm de o asemenea denumire? Ceea ce este femelă e interzis, ceea ce este interzis e femelă, pentru oamenii aceia era o echivalență perfectă. În predicile lui Sittai, cuvîntul ăsta revenea neîncetat, cu sensul de „nefast”, „diabolic”, „tulbure” sau „primejdios pentru suflet”. El însuși se ferea să le numească pe femeile din Scripturi, pomenindu-le poate doar pentru a ilustra calamitatea căreia îi putuseră fi cauză. Le amintea cu ușurință pe Eva și Batșeba și mai cu seamă pe Salomeea, dar rareori pe Sara, Măria sau Rebeca. Pattig află foarte curînd că în grădina de palmieri era un lucru prost văzut să amintești de soție sau de mamă; pînă și cuvîntul „naștere” nu era convenabil decît dacă se vorbea despre botez sau despre intrarea în Comunitate; în caz contrar, era preferabil să se spună „venire”. Interzicerea căsătoriei era totuși un lucru neobișnuit în comunitățile de pe firul apei; Ioan Botezătorul nu-și luase soție? Dar Sittai dorise să stabilească o regulă mai riguroasă, cu care adepții săi se mîndreau: cînd, pentru a cîștiga

Cerul, cineva a ales calea cea îngustă, cel mai merituos nu e oare cel care suferă cel mai mult și se abține și renunță ?

De aceea Pattig nici măcar n-a încercat să afle dacă Mariam născuse în absența lui și cărui copil îi era de acum tată. Cum să-i ceară lui Sittai îngăduința de a se duce să-l vadă pe nou-născut fără a-l face să creadă că avea remușcări, șovăieli sau că avea de gând să reînnoade cu viața lui de mai înainte ? Atunci se resemna, curiozitatea lui se stinse treptat, iar în cele din urmă nu se mai gândi deloc la ce lăsase în urmă, sau foarte puțin.

Așadar, mare îi fu surpriza când Sittai în persoană îi ceru, după câteva luni, să se ducă la ai săi:

— Dacă a venit pe lume o fată, să rămână cu mama ei; dar dacă e un băiat, locul său e printre noi, nu-l poți lăsa pentru totdeauna pe mâini impure.

Pattig o porni la drum spre Mardinu, însoțit, e adevărat, de doi „frați”.

Ajuns în fața casei sale, rămase dinaintea porții și strigă:

— Utakim!

Slujnica, ieșită afară desculță, cu un scutec în mână, se văzu nevoită să vină mai aproape de vizitator pentru a-i recunoaște capul tuns și parcă mai mic. Pattig se lăsă privit.

— Spune-mi, Utakim, stăpîna ta a născut?

— Doar n-ai fi vrut să rămînă însărcinată treisprezece luni!

Însoțitorii lui Pattig zîmbiră. El se mulțumi numai să întrebe:

— E băiat?

— Da, un băiat voinic, mîncăcios și gălăgios.

Evocîndu-l pe noul născut, chipul slujnicii se luminează de o bruscă jovialitate pe care Pattig nu se osteni s-o bage de seamă.

— I s-a dat vreun nume ?

— Se numește Mani, așa cum ai hotărît.

— Spune-i stăpînei tale că am să vin să-mi iau fiul de îndată ce o să fie înțărcat.

Mesajul odată transmis, se întorcea deja pe călcîie ca să plece, cu gesturi de somnambul, cînd Utakim țipă:

— Nu vrei măcar să știi dacă stăpîna mea a supraviețuit?

Efectul a fost imediat. Tresări, se întoarse din drum, vizibil contrariat că nu-și poate duce la bun sfîrșit misiunea, așa cum plănuise; fu nevoit să facă un efort pentru a rosti:

— Mariam e sănătoasă?

A fost atunci rîndul lui Utakim să-i întoarcă spatele, cu un aer îndurerat. Fără a scoate o vorbă, se îndreptă cu un pas greoi spre casă, în timp ce Pattig se agita, o chema, o soma să se oprească, să-i răspundă. Dar slujnica rămase surdă. El șovăi, îi consultă din privire pe cei doi însoțitori care, neliniștiți de întorsătura evenimentelor, îl sfătuiră să plece. Dar cum putea s-o facă? Trebuia să știe cum stăteau lucrurile. Trecu de gard și se năpusti spre casă ca și cum aceasta ar fi fost iarăși a sa.

În clipa aceea, Mariam, care trebăluia în grădina de zarzavat, îndărătul bucătăriei, veni în fugă, gata să-l strige; Utakim, înspăimîntată, îi făcu semne desperate să tacă, să se facă nevăzută. Ar fi vrut ca Pattig să pătrundă în casă, să scape pentru o clipă de paznicii săi, dar Mariam n-o văzu. Striga numele soțului ei pe care-l credea întors acasă. Liniștit că o găsește în viață și nevrînd să știe mai mult, acesta o lua deja la sănătoasa pentru a-și ajunge din urmă „frații”.

Tustrei se îndepărtară strîngîndu-și pulpanele straielor albe. Mariam își dădu seama că nu-l va mai putea prinde din urmă.

În agitația care o mîna, tînăra mamă nu mai știa la ce mijloc să recurgă, la ce zeu să se închine, chiar dacă îl excludea din capul locului pe cel al lui Sittai. Trebuia oare să-și ducă fiul cît mai departe, spre Media, patria ei de baștină? Dar în ce casă putea să trăiască? Tatăl ei murise,

iar frații își împărțiseră domeniul. Dacă stătea să chibzu-
iască, nu-și putea părăsi proprietatea, pământurile, slugile,
nu putea renunța la orice speranță de a-și vedea soțul
înapoi, pentru a merge să rătăcească pe drumuri, în cău-
tarea aceluia sau aceleia care ar fi vrut să-i ofere adăpost.
Atunci, ce era de făcut? Să-și alăpteze fiul, așteptînd ca un
tată imprezizibil să vină să i-l smulgă pentru totdeauna?

Acele vremuri de îngrijorare pentru Mariam erau tot-
odată și vremuri de restriște pentru Mesopotamia. În anul
acela, se vorbise totuși despre pace între romani și părți.
împăratul Caracalla ceruse chiar mîna fiicei lui Artaban,
care își dăduse acordul. O ceremonie trebuia să-i unească la
Ctesifon, în templul lui Mithra, singura divinitate venerată
cu egală evlavie de amîndoi suveranii. Orașul se pregătea
așadar să serbeze și pacea, și nunta.

Și iată că într-o bună zi Caracalla își făcu apariția, îmbră-
cat cu lungă haină galică, înconjurat îndeaproape de preto-
rieni și urmat de falange. Dar abia trecuseră podul spre
Seleucia că un strigăt țîșni din rîndurile lor. Era semnalul
convenit pentru ca fiecare roman să se arunce cu paloșul
înălțat asupra celui mai apropiat part. Fiii nobilimii, fardați
și încorsetați în ținuta de ceremonie, au fost masacrați,
printre ei aflîndu-se și membri ai clanului Kamsagaran căruia
îi aparținea și Mariam; au urmat orășenii, atît bărbați cît
și femei, precum și copii ce se înghesuiau ca să fie martori
la acele întîlniri demne de a fi ținute minte. Romanii jefuiră,
incendiară palate și temple, cel al lui Nabu în primul rînd,
pentru a împlini parcă funestul oracol al statuii.

Atunci Artaban și șefii celor șapte mari familii își adu-
nară, se spune, trupele în grădina Aspanabr spre a-i res-
pinge pe năvălitori. Dar la ce bun? Nu era vorba de invazie,
era o simplă lovitură îndrăzneață, în stilul lui Caracalla.
După o oră, romanii părăseau deja orașul pentru a se ală-
tura grosului trupelor, care poposiseră în afara zidurilor, în
jurul trecătoarei Mahoze. Nemuritorii, corpul de elită, ar fi

vrut să pornească în urmărirea lor, dar Artaban îi opri, temându-se de o capcană, convins fiind că acțiunea lui Caracalla nu viza decât să ațîțe armata partă pentru a o face să iasă din oraș și a o măcelări.

După trei zile, dezamăgiți desigur că înfruntarea nu avusese loc, romanii au încercat să se răzbune. Vreme de săptămîni și de luni întregi, în timpul primului an de viață al lui Mani, uraganul Caracalla a devastat Mesopotamia, sfărîmînd sarcofagele vechilor regi, dînd foc lanurilor de grâu, smulgînd vița de vie, decapitînd țărani și palmieri.

E un miracol că Mardinu a fost cruțat. Trupele romane ajunseseră la marginea satului, Mariam se închisese în casă cu fiul ei, alături de Utakim, de slugi și de cîțiva țărani sclavi. Așteptau inevitabilul. Numai că inevitabilul îi ocolise. Într-o zi se răspîndi un zvon, care împînzi nu se știe cum ulicioarele pustii: Caracalla murise, ucis la Harran, în nordul Mesopotamiei, de propriii lui soldați. De la Roma la Ctesifon, crima a fost primită fără manifestări de tristețe.

De-a lungul acestui an vijelios, Pattig nu mai veni niciodată să pună piciorul la Mardinu, nu ceru niciodată vești. Nu-și făcu din nou apariția decît mult mai tîrziu, cînd Mani tocmai împlinise trei ani. Ca și mai înainte, se înfățișă împreună cu doi „frați” cu rol de paznici; la fel ca prima dată, rămase în fața porții.

— Utakim! Am venit să-mi iau fiul.

Slujnica nu se arătă deloc amabilă. Rezemată de ușă, îi vorbi de departe, de la celălalt capăt al micii curți, folosind tonul pe care-l iau oamenii de la țară atunci cînd au ceva de transmis.

— Mariam îl alăptează. Poți să aștepți afară. Dacă nu vrei cumva să intri ca să-i vezi.

Numai la gîndul de a se pomeni în fața soției sale dezbrăcate, alăptîndu-și copilul, Pattig se făcu roșu la față și întoarse spre tovarășii săi o privire constrînsă, în chip de justificare, căutînd să-și țină cumpătul.

— Nu vreau să intru, Utakim, nu e nevoie. Crezi că mai stă mult să-l alăpteze?

— Soția ta abia l-a pus la sân. Când va isprăvi cu unul, îl va pune la celălalt. Asta cere timp.

— Nu vorbesc doar de azi, își pierdu Pattig răbdarea. Copilul merge pe patru ani, vreau să știu cât timp îl va mai hrăni astfel.

— Vino s-o întrebi, intră! Ea nu se poate ridica deo-camdată, dar nimic n-o împiedică să-ți vorbească.

— Nu am venit ca să intru în această casă. N-ai putea să-mi răspunzi chiar tu? Doar ai alăptat și tu când erai tânără!

— Am văzut zeci de mame alăptând, și nu știu să fie două la fel. Unele au atît de puțin lapte, că pruncul părăsește pieptul fără să fie sătul; altele hrănesc vreme de ani de zile cîte patru copii odată. Mariam este generoasă, sîni ei sînt plini de lapte și de o albeață strălucitoare, laptele ei n-o să sece prea curînd.

— Totuși, copilul va trebui să fie înțarcat într-o bună zi!

— Ai dreptate, stăpîne, nu va fi bine pentru el să mai sugă multă vreme; va trebui înțarcat înainte de Nuruz.

— Viitorul Nuruz? Dar sărbătoarea tocmai a trecut, voi fi nevoit să aștept încă un an!

— E cu puțință ca Mani să fie înțarcat mai înainte, dar la ce bun să faci zece călătorii degeaba? Dacă vii de Nuruz, copilul va fi gata îmbrăcat de plecare, iar lucrurile lui vor fi pregătite, și-o făgăduiesc.

Pattig abia se îndepărtase, luînd-o pe drumul de costișă, la umbra migdalilor cu ramurile încărcate de petale albe ca zăpada, că „frații” tăbărîră cu gura pe el:

— Tare mai ești naiv ca să te lași dus de nas în felul ăsta de vrăjitoarea aia bătrînă și desculță. Am trudit două zile pe drum în bătaia soarelui și mai trebuie să trudim încă două la întoarcere, iar tu te lași îndepărtat cu cîteva vorbe mieroase. Ce-o să spună mar Sittai, părintele nostru? Chiar

de ar fi trebuit să așteptăm, măcar să fi stăruit să vezi copilul, ca să te asiguri că mai e încă aici!

Prea zdruncinat pentru a mai fi în stare să ia o hotărîre, Pattig se învoi să se întoarcă. În curticică, chiar în locul unde stătuse Utakim, Mariam era așezată pe o lespede, ținînd în mâini un evantai des din crenguțe de mentă proaspătă, din care dădea la o parte cîteva fire uscate.

„Frații” rînjiră și mai abitir. Pattig se simțea umilit.

— Așadar, Utakim și-a bătut joc de mine.

Mariam roși.

— îl alăptam pe fiul tău, tocmai a isprăvit.

— Cînd am sosit, abia începuse și avea să stea destul; nici nu m-am întors bine și a și isprăvit, tu ai cules menta, ai ales deja jumătate! Aș putea măcar să-mi văd fiul?

Mariam se grăbi să-l cheme pe Mani, iar acesta se năpusti în cadrul ușii și rămase nemișcat, cercetînd cu privirea și lăsîndu-se cercetat. Pe chipul lui se puteau desigur desluși trăsăturile fine, abia schițate, atît de proprii unui obraz de copil. Și totuși, ceea ce se vedea în primul rînd erau sprîncelele, late și negre, care se uneau și se arcuiiau formînd deasupra nasului un fel de a treia sprinceană; apoi privirea, dreaptă, directă, dar strălucind de emoții reținute și de nesfîrșite întrebări.

Iar cînd, după cîteva clipe, înainta spre necunoscuții aceia, merse tîrîndu-și piciorul drept. Nu ca pe o ramură uscată, ci într-un fel maiestuos, așa cum ar trage cineva după sine o mantie de ceremonie.

— Șchioapătă, constată Pattig pe un ton oarecum acuzator.

— S-a născut cu piciorul strîmb, o să șchioapete toată viața. îl mai vrei?

Ghicind supărarea pe care vocea arțăgoasă a mamei sale o dădea la iveală prin acele vorbe, copilul veni să se cuibărească lîngă ea. întinse apoi un deget spre Pattig, bîguind:

— Calacalacala.

— Ce zice?

— Caracalla! E numele cu care sînt speriați copiii din Mardinu cînd nu e în preajmă nici un tată ca să-i facă să stea cumiți. Dacă refuză să doarmă sau să mănînce, dacă se îndepărtează de casă, dacă își murdăresc așternuturile, Caracalla o să vină să le taie gîtul. Așa cum le-a tăiat beregata verilor mei, cum a fost cît pe ce să ne taie beregata și nouă aici, la toți, mari și mici, acum nici doi ani.

— Nu știam că romanii au ajuns pînă la Mardinu.

— În ce lume trăiești tu, Pattig?

— Într-o lume fără pîrjol și fără război.

Adăugă, din nou indiferent:

— Asta e lumea în care va crește Mani.

— Și eu ce fac, Pattig? În ce fel de lume am să trăiesc fără soțul și fără copilul meu?

— Ai încredere în planurile lui Dumnezeu. Și nu-l mai ascunde pe copilul ăsta, dă-mi-l, sînt tatăl lui, iar el îmi aparține.

Se apropie pentru a lua copilul, cînd Mariam începu să tremure. Utakim se ivi pe dată.

— Mi-ai făgăduit că ai să vii să-l iei la viitorul Noruz.

— Tu care m-ai mințit și înșelat, cum cutezi tu să-mi vorbești mie de făgăduială?

— Te implor, Pattig, plîngea Mariam în hohote. Acolo unde trăiești, n-ai să găsești doică să-l alăpteze, mai lasă-mi-l aste cîteva luni, doar ai să-l ții cu tine toată viața!

Prin gesturi de dojana, însoțitorii lui Pattig îl îndemnau să-și ia fiul fără să mai zăbovească, dar el cedă iarăși în fața lacrimilor unei femei pe care o făcuse deja atît de mult să sufere, în fața privirii înspăimîntate a unui copil care-l lua drept un monstru crud.

La întoarcerea în grădina de palmieri, vinovatul fu chemat de Sittai, care-i porunci să asculte, stînd în genunchi, cele ce avea să-i spună:

— Dacă ți-am dat această misiune este pentru că te credeam cel mai capabil s-o duci la bun sfîrșit. Dar nu te lăsa

înșelat, Pattig, ține minte că acest copil nu mai e al tău, el aparține comunității, îi aparține lui Dumnezeu, altfel pentru ce motiv l-ar fi adus El pe lume când tu îți părăseai soția și casa? Nu vezi aici un semn, o poruncă a Celui de Sus? De acum, hotărîrea mea este luată, nu te vei mai duce tu la Mardinu, îl voi aduce eu pe copil. Mîine voi fi pe drum, mă vor însoți doisprezece frați și nu-mi voi pierde vremea discutînd cu niște femei.

II

Fără doar și poate că Mani s-a zbatut în ziua cînd Veșmintele-Albe au venit să-l răpească. Fără îndoială că a țipat cînd l-au afundat de trei ori în apa canalului, cînd i-au smuls hainele de pe el. Dar, în ciuda vârstei lui fragede, a fost nevoit să se conformeze legilor lor, să poarte tunică albă, să mănînce aceeași hrană ca ei, să le îngîne gesturile, să le îngaiame rugăciunile. Foarte curînd copilul nu mai știu nici măcar cine era, și nici prin ce minune se pomenise în mijlocul acelor străini.

Pe mama sa nu avea s-o mai vadă vreodată. Vreme de ani de zile, nici măcar nu avea să mai audă vorbindu-se despre ea. Cît despre tatăl lui, se poate oare spune că a trăit alături de el ? Treceau unul pe lîngă altul, așa cum treceau toți „frații” din grădina de palmieri, dar Mani era fiul nimă-nui, el nu era decît fiul Comunității. Doar lui Sittai trebuia să-i spună „tată”, doar lui trebuia să-i dea ascultare, așa cum și Pattig îi spunea acestuia „tată”, dîndu-i ascultare.

Să asculte, să cedeze, să îngenuncheze, copilul nu putea face altceva. Cu toate astea, încă din prima clipă a sechestrării sale, o parte din firea lui rămase rebelă. Ca o bucățică de suflet răzvrătit.

În peisajul tern al bigoților, ce altă vizuină putea fi mai bună decît singurătatea? Mani învăță foarte repede s-o cucerească, s-o cultive, s-o apere împotriva tuturor. La distanță de Comunitate, își încropi un spațiu de destindere, o împărăție de copil în care nu călca picior de om mare. Dădea fuga acolo de îndată ce avea o clipă de răgaz. Era un loc în

care canalul Tigrului șerpuia printre șiruri de palmieri, unii drepti ca luminarea, strânși în semicerc, trunchi lângă trunchi, alții aplecați peste apă de parcă ar fi vrut să bea. Trebuia să aibă curaj să treacă peste ei și atunci se pomenea într-un fel de peninsulă de arome și de umbră, o umbră care nu alunga lumina, ci o aspira, filtrând-o, distilând-o, pentru a o dăruia mai apoi celor care știau s-o culeagă. Acolo, Mani se așeza sau se întindea pe jos, plîngea, se bucura sau visa. Și adesea vorbea de unul singur, cu voce tare, fără să se teamă că se va trăda.

Dar clipele astea erau rare, nu era niciodată timp de pierdut în grădina de palmieri. Se trăia mereu între două ritualuri, între două corvezi. Mani era nevoit în mod constant să se smulgă din refugiul lui ca să se amestece fără nici o plăcere în mulțimea informă a Veșmintelor-Albe.

Dintre acești oameni, care-și spuneau cu toții „frați”, nici unul nu știuse să-i fie prieten. În ochii speriați ai copilului, ei rămăseseră vreme de opt ani încheiați niște temnicipi care nu se deosebeau între ei, înveșmîntați în straie lipsite de bucurie și cu graiul repezit. Iar dacă Mani le maimuțarea cucernic riturile, părăindu-le aiidoma lor, era pentru că gustase din pedepsele pe care Sittai le dădea și adulților și copiilor la cea mai mică abatere: posturi silite, flagelări, căratul apei în butoaie ce dădeau pe dinafară, nesfîrșite litanii de pocăință.

Uneori penitența era mai puțin obișnuită, devenind un prilej de zîmbet sau de rîs foarte apreciat de „frați”, ca atunci cînd bătrînul Simeon, vinovat de a fi rostit înjurături obscene, a fost condamnat să se cațere într-un palmier și să stea acolo agățat pînă ce Sittai urma să-i dea voie să coboare.

Dar cel care cădea cel mai des victimă acestui umor pedepsitor rămînea Malchos, originar din Tyr, cel mai rotofei dintre „frați” și cel mai tînăr, cu excepția lui Mani. Era chiar și mai nou decît acesta în comunitate. Tatăl lui, un negustor cu aer prosper, sosise pe neașteptate la grădina de palmieri

cu trei ani mai înainte, fără ca cineva să cunoască, la drept vorbind, motivele reale ale unei credințe atât de subite. Se șoptise atunci că avusese parte de necazuri, că-și pierduse familia și bunurile și că, încolțit de creditori, își căutase refugiul în acel loc pentru a-și ascunde nenorocirile și a se face uitat. Murise înecat după câteva luni - probabil că-și pierduse cheful de viață. Malchos se pomenise astfel, ca și Mani, fiu al nimănui.

Era totuși o diferență: Mani părăsise Mardinu de foarte tânăr și prea mulți ani se scurseseră de la plenitudinea copilăriei petrecute între Mariam și Utakim, aceea a zilelor fericite care erau îngropate undeva într-un ungher tulbure al memoriei. Cele mai frumoase amintiri legate de mirosuri și savori rămăneau amestecate cu amărăciune, amărăciunea de neînving a copilului cedat, părăsit, abandonat sau, în orice caz, neocrotit de ființa cea mai dragă. De atunci, în el nu se afla decât acea vitregie zilnică, învăluitoare, zidul acela opac care se înălța de la grădina de palmieri pînă la cer și dincolo de care nimic nu mai îndrăznea să existe. Pe cînd Malchos trăise în lumea largă o copilărie adevărată, din care rămăsese cu nostalgia și cu tot felul de deprinderi.

Ca să se convingă cineva de acest lucru, era de ajuns să-l audă rîzînd. La Veșmintele-Albe, dacă cineva rîdea, începea prin a-și drege glasul, apoi rîsul culmina într-un rînjet horcăit și se încheia printr-o formulă de umilință. Rîsul lui Malchos venea de altundeva. Creștea, bubuia și gîlgîia; dacă nimeni nu-i răspundea ca un ecou, se hrănea din propriul suflu; iar cînd îl credeai reprimat, țîșnea și mai abitir, mai cu seamă în momentele de intensă reculegere colectivă. Asemenea abateri îi aduceau tînărului tyrian pedepse doar un pic mai ușoare decît cele pe care le îndura la întoarcerea dintr-una din evadările lui; acestea din urmă nu erau decît absențe de câteva ceasuri, dar Sittai îl acuza pe adolescent că profită de ele ca să se îndoape cu tot feluri de mîncăruri interzise. Probabil că nu se înșela prea tare. Văzîndu-l pe

Malchos pîntecos și rotofei printre toate acele chipuri invariabil supte, era limpede că acesta se resemna greu cu frugalitatea din jur.

Ca în ziua aceea, la ceasul celei de a doua mese, cea de la asfințitul soarelui, cînd, după obicei, toți „frații” erau strînși în trapeză, așezați la trei mese lungi paralele - Sittai în capul celei din mijloc, înconjurat de cei mai vîrstnici, iar Malchos la celălalt capăt al aceleiași mese, lîngă ușa. La început, porniseră să se roage. A crede cumva că era vorba de vreun mormăit oarecare, repede expediat, însemna să nu cunoști uzanțele de la grădina de palmieri. După ce recitase obișnuita rugăciune de mulțumire, Sittai se lansă într-o predică tărăgănată. „Frații” stăteau cu toții în picioare, cu capul plecat, așteptînd să termine spre a se năpusti asupra hranei. Dar învățătorul lor nu se grăbea deloc. Foamea este un dușman, explica el, decît s-o satisfacă, bărbatul virtuos trebuie mai curînd s-o supună, cum ar trebui să poată supune toate poftele trupului. Asta era tema lui preferată la ceasul poftei de mîncare: trupul, zicea el, e un cățr, călărețul e spiritul, el trebuie să se oprească uneori pentru a hrăni animalul, dar nu acesta alege drumul sau opririle, vai și amar de călărețul care cedează în fața capriciilor animalului pe care călărește.

La mesele Veșmintelor-Albe se serveau lucruri sobre: măslina, castraveți, migdale, napi, cîteva fructe, pîine, apă. Șaizeci de perechi de ochi priveau totuși pe furiș hrana asta modestă. Ultima masă, luată chiar după rugăciunea din zori, fusese urmată de o dură zi de muncă la cîmp. Cu toate astea se cuvenea să aibă răbdare, să cugete, să se smerească, deoarece la foame se adăugau rușinea de a-ți fi foame și remușcarea dinainte simțită pentru fiecare înghițitură plăcută.

Nemairezistînd, Malchos întinse o mînă temurătoare spre coșulețul cel mai apropiat, nu înainte de a fi verificat că în jurul lui toate capetele erau plecate și toate pleoapele coborîte. Apucă o curmală galbenă, proaspătă și zemoasă, pe care se

grăbi s-o vîre întreagă în gură, după care își reluă aerul cel mai cucernic.

Mai așteptă cîteva clipe pînă să înceapă să mestece, încet și fără zgomot, cu gîtul atît de vîrît între umeri, încît maxilarul îi atinge pieptul de fiecare dată cînd mesteca. Infundîndu-se ușor în miezul fructului, dinții lui lăsau să scape un suc dulce pe care-l aduna pe limbă, îl plimba în gură, apoi îl lăsa să se scurgă pe gît la vale cu o vinovată plăcere.

Încă se mai delecta cînd „tatăl” își isprăvi în sfîrșit discursul, iar „frații”, cu o grabă prost ascunsă, luară loc precum un singur om pe băncile înalte. Amețit de vacarmul din jurul lui, Malchos începu să mestece fără să se mai ferească, numai că, în timp ce se așeza, o clipă în urma celorlalți, niște ochi acuzatori îl fixară, cei ai „fratelui” din fața lui, Gara, chiar nepotul lui Sittai. Malchos îi adresă un zîmbet angelic, dar celălalt, dînd ascultare doar datoriei, se aplecă la urechea vecinului său, șoptindu-i o acuzație; acesta, după ce îi aruncă băiatului aceeași privire indignată, susură mai departe vestea propriului său vecin, provocînd astfel un adevărat lanț de delațiune care, de la un capăt la celălalt al mesei, transmise știrea crimei.

Știrea ajunse la Pattig. Acesta ascultă grav denunțul, blama printr-o încruntătură micul păcat de neiertat al adolescentului, dar, cînd să se aplece la urechea vecinului său, păru că șovăie. El, care fusese crescut după moravurile nobilimii parte, cum s-ar fi putut el lăsa în voia celei mai vulgare dintre delațiuni? Cu toate astea, tocmai pentru că Sittai îi reproșase de prea multe ori ascendența, tresăririle de mîndrie, disprețul pentru anumite munci, își impunea acum să evite orice atitudine care l-ar fi făcut să se deosebească de turma adeptilor. Acesta era spiritul Comunității, astfel că orice compasiune, orice îngăduință, orice indulgență deveneau suspecte, orice gest de mărinimie părea un gest de trufie.

Incorigibilul Pattig, mereu gata să urmeze calea cea mai proastă pentru cel mai bun motiv din lume! în fața lui

Sittai, tremura mai mult decît oricare altul dintre „frații”, îngenunchea și își lovea pieptul și se smerea, cînd i-ar fi fost de ajuns să părăsească grădina aceea de palmieri, ținîndu-și fiul de mînă, pentru a avea parte de o viață plăcută. Dar nici prin gînd nu-i trecea una ca asta. Vreme de opt ani încheiați, nu cutezase nici măcar să-i dezvăluie lui Mani legătura de sînge care-i unea, mulțumindu-se să-i adreseze de departe zîmbete enigmatice, de care băiatul se ferea, iritat. Cu toate acestea, Pattig nu era un laș sau, dacă era, atunci era vorba de o lașitate foarte stranie: era gata să-și riște viața, dar nu sufletul. Și această pioasă poltronerie se afla la originea tuturor meschinărilor lui.

Cînd grava problemă a curmalei ronțăite de Malchos a fost adusă la cunoștința lui Sittai, acesta se ridică, sumbru, ceremonios, ofensat.

— Care dintre noi ar vrea să mănînce alături de un putregai? Oare nu pentru a ne sustrage stricăciunii lumii am venit noi în acest loc binecuvîntat? Dar toate strădaniile noastre sînt pierdute, toate sacrificiile noastre sînt în zadar dacă unul singur dintre noi cedează în fața ispitei josnice, dacă putreziciunea lumii pune stăpînire pe trupul și pe sufletul lui, căci sîntem cu toții atinși de murdărie.

Căzu atunci sentința:

— Malchos, vei trece printre „frații” tăi cu un castronaș în mînă, în care fiecare va arunca sîmburele curmalei pe care a mîncat-o. Asta îți va fi singura hrană. Apoi vei veni să-mi arăți castronașul gol. Deoarece curmala te-a tras spre păcat, vei putea aprecia, dincolo de gustul ei suav, și realitatea ei osoasă.

Sentința a fost urmată de un vacarm vesel, deși foarte repede estompat. În acea adunare care se îngrijea atît de mult de interdicțiile alimentare, mesele erau însoțite de un ritual plin de gravitate. Erau departe banchetele în cinstea lui Nabu, Dionysos sau Mithra, festinurile orgiastice în cursul cărora trupul devenea un templu care celebra zgomotos toate savorile pămîntului. Trapeza era un loc posac în care

orice plăcere, pentru că era de la bun început vinovată, trebuia să se compenseze prin diverse privațiuni. În vreme ce unul dintre „frați” dădea citire unui text sacru, adepții, suiți pe bănci înalte și siliți astfel să se încovoie în poziția gîtului de lebădă deasupra meselor, apucau alimentele între degetul mare și arătător, și le cufundau într-o strachină cu apă, psalmodiind la fiecare îmbucătură „Mârâme barekh!”, adică „Doamne, binecuvîntează!”.

Așadar Malchos trecu printre ei cu strachina în mînă, însoțit de un concert de șoapte, iar „frații” îi dădură fiecare de pomană cîte un sîmbure, fără să scoată o vorbă, dar cu înfățișarea unor rumegătoare jignite și disprețuitoare. Unul dintre aceste virtuozitate personaje, dîndu-și seama că sîmburele pe care-l lăsase era prea mic, se grăbi să mai adauge unul, satisfăcut că nu-și încălcase rolul de justițiar.

Doar Mani procedă diferit. Cînd îi veni rîndul să-și depună obolul, băgă hotărît degetele în strachină și adună o mînă zdravănă de sîmburi pe care o strecură pe furiș în buzunar, făcînd din buze un semn binevoitor și plin de consolare. Malchos, la rîndu-i, ferindu-se să-și manifeste recunoștința, se duse la locul lui și începu cina aceea neobișnuită. Dar faptul că știa că avea un prieten, în strînsura aceea de oameni, îi alină sufletul. Sîmburii păstrasera, i se păru, o urmă de gust dulce și ușor crocant. Unii dintre „frați”, băgînd de seamă aerul lui senin, foarte puțin căit, uneori chiar nerușinat de vesel, îl crezură stăpînit de diavol.

Din ziua aceea, Malchos nutri față de tînărul său binefăcător mai mult decît recunoștință, o adevărată devoțiune. Își făgădui să-l urmeze pretutindeni, să-l ocrotească împotriva tuturor, să sufere în locul lui mii de flagelări și nenumărate zile de post. Pentru cîteva sîmburi de curmală făcuți pierduți, pentru o strîmbătură vag complice, era gata să împartă cu Mani tot ce avea mai de preț pe lume.

Chiar a doua zi după incident, în momentul cînd Comunitatea se reunea în Casa Sfîntă pentru cultul din zori,

Malchos veni în fugă, plin de entuziasm. Știa că va trebui, o dată mai mult, să îngaime interminabilul ritual, dar n-avea importanță, astăzi un prieten avea să fie acolo, reproducând în aceeași clipă, în aceeași sală friguroasă și goală, aceleași gesturi. La ieșire, mergând unul lângă altul și îndepărtându-se de ceilalți „frați”, tyrianul întrebă grav:

— Dacă îți spun secretul meu, îmi făgăduiești să nu mă trădezi niciodată?

Mani se simți sîcîit. Înțelegea lesne că Malchos era în căutarea unui prieten, dar el, unul, depășise etapa asta. După atîția ani petrecuți printre Veșmintele-Albe, izbutise să-și consolideze singurătatea, acea dragă singurătate de neînlocuit în care se înfășură ca într-o armură. Impărțind-o cu cineva, însemna s-o piardă. De fiecare dată cînd avea răgazul, îi plăcea să-și regăsească discretul său refugiu, singur, fără nimeni în preajmă. De ce să-și umple urechile cu freamătul oamenilor? Nedorind să-l jignească pe tînărul afit de des luat drept țap ispășitor de către Sittai sau de atîția alți „frați”, schiță în direcția lui un zîmbet binevoitor. Dar neglija să-i răspundă și grăbi pasul. Tyrianul se agăța însă de el, îl urma, mergînd cînd înaintea, cînd îndărătul lui, sărînd de pe un picior pe altul, neobosit și surd la toate reticențele:

— Făgăduiește că nu mă vei pîrîi niciodată!

De data asta, Mani dădu din umeri, spunînd degajat, cu tonul cuiva care nu-și mai amintește despre ce vorbeau:

— Să te pîrăsc? Am pîrît eu vreodată pe cineva?

Aparent liniștit, Malchos își trase sufletul mai înainte de a da drumul, dintr-o dată, de parcă era vorba despre un singur cuvînt:

— Cunosc-o-femeie.

Apoi, cu gura deschisă, așteptă avalanșa de întrebări pe care, desigur, tînărul său prieten avea să le reverse asupra lui.

Dar nimic. Nici o tresărire de surpriză la Mani, nici o exclamație. Oare Malchos avea să se simtă jignit, descurajat?

Dimpotrivă. Impasibilitatea camaradului său i se păru expresia celei mai desăvârșite uimiri. Îl crezu subjugat, năucit de mirare și de admirație, se simți aproape triumfător și o luă razna:

— Eu n-am să mai stau mult în blestemata asta de grădină de palmieri. De îndată ce am să împlinesc cincisprezece ani, am să plec. Ea are să vină cu mine. O să mergem să trăim la Ctesifon. Am să găsesc acolo o slujbă de ajutor la vreun negustor din Tyr sau din Palmyra. Am să însoțesc caravane spre Egipt, India și Armenia. O și văd, frumoasă ca o statuie grecească, înveșmîntată într-o rochie lungă de mătase brodată cu aur și nestemate, coborînd încet scara palatului meu din Ctesifon, înconjurată de douăsprezece sclave albe și negre.

Renunțînd la tăcerea lui, Mani intră pentru o clipă în jocul interlocutorului său, doar pentru a semăna un pic de îndoială:

— Cum ai făcut ca să construiești un palat, tu care nu ești decît ajutor la un negustor din Ctesifon?

Ar fi fost nevoie de ceva mai mult pentru ca Malchos să se fistîcească.

— N-am să rămîn multă vreme ajutor, o să am curînd propria mea afacere, cu reprezentanți în Antiohia, la Palmyra, la Petra, la Deb, la Berenice. Am să pot construi atunci un palat la Ctesifon și un altul la Tyr. Și un al treilea, dacă vreau, în munții Mediei, unde am să-mi instalez doamna de fiecare dată cînd va dori să fugă de arșiță și de epidemii.

Nu mai trecea nici măcar o zi fără ca Malchos să nu vorbească de „doamna” lui, în cuvintele cele mai delicate, dar uneori și cele mai pompoase. Iar dacă Mani nu-l încuraja deloc, dacă se ferea întotdeauna să-i pună întrebări despre ea, despre numele sau vîrsta ei, nu mai manifesta totuși aceeași indiferență, îl asculta adesea cu atenție, împărțînd unele din emoțiile lui; iar cînd tyrianul plutea în voia flecanelor lui reverii, se îmbarca alături de el în tăcere. I se mai

întîmpla și să se gîndească el însuși la „doamna” cu pricina, surprinzîndu-se, în singurătatea lui, că dorea să ghicească întrucîtva cum arăta ea, pe sub ce copaci putuse Malchos s-o cunoască.

Aveau și unul și celălalt obiceiul să meargă, la fel ca toți „frații”, la piața din satul învecinat pentru a vinde produsele Comunității. Era unicul loc unde le era dat să întîlnească femei, cel mai adesea țărănci cu siluetă de tigvă, împovărate de coșuri, care păseau sacadat, cu pași osteniți. Aruncau de altfel priviri disprețuitoare Veșmintelor-Albe, acei bărbați care nu erau bărbați, ființe costelive, palide la față, care adunau, an după an, aurul îmbeșugatelor lor recolte fără ca nici o femeie și nici un copil să profite de pe urma lui, hoardă fugară și nedorită în seama căreia erau puse viciile cele mai rele și năravurile cele mai greu de mărturisit.

E adevărat că unora dintre aceste femei, văzîndu-l pe Mani singur, ghemuit în mijlocul roadelor înșirate pe jos, visător și nefericit, li se făcea milă, îi atingeau fruntea spunîndu-i „fiule” și, pînă la urmă, cumpărau de la el ultimele moșmoane cu ultimul lor pashiz de aramă sau din aliaj de aramă, cositor și plumb. „Fiul” se străduia să pară cît mai absent, dar tandrețea lor îl făcea să simtă un fel de căldură în piept și tare ar fi mai dorit să rețină încă puțin privirea ochilor acelor zbîrciți care-i zîmbeau.

Uneori, femei mai tinere le însoțeau. Cu vârste cuprinse între doisprezece și treisprezece ani, mascate de fard, aveau mersul acela rînd pe rînd sfîngaci, supus și ghiduș, atît de caracteristic acelor a căror copilărie e pe sfîrșite, a căror soartă e pecetluită, acelor care aveau să fie văzute în anul următor însărcinate și greoaie și care, un an mai tîrziu, aveau să fie confundate cu mamele lor. Îndeosebi în privința lor obișnuia Sittai să-i prevină pe „frați”: „Nu luați nimic de la ele, din mîna lor, nu vă așezați acolo unde au stat ele, și mai cu seamă nu zăboviți să le priviți, sînt frumoase cît ține o recoltă și se ofilesc de îndată ce sînt culese.”

Să fi fost una dintre ele „doamna” lui Malchos?

Într-o zi, cînd cei doi băieți se întorceau de la o corvoadă care-i dusesese pînă la marginea satului, o piatră trecu pe lîngă urechea lui Mani, atingîndu-l ușor, iar Mani tresări. Cel care a urlat a fost însă Malchos, înșfăcînd iute de pe jos o piatră de mărimea unui ou și strigînd, după ce luase poziție de apărare, cu brațul adus în chip de scut:

— Arată-te, dacă ești bărbat!

În loc de răspuns, le ajunse la urechi un fluierat ștregăresc și zăriră atunci, printre ramurile unui piersic, o mînuță care flutura. Liniștit, Malchos lăsă să cadă piatra peste umăr, zvîrlind o înjurătură.

— O cunoști ? se miră Mani.

— Poate, răspunse Malchos, care, în mod vizibil, ar fi preferat să se găsească în altă parte.

— Cine e ?

— O fată.

Cînd aceasta ajunse în fața lor, Mani observă că genunchii ei purtau încă juliturile unor recente căzături, că părul ei deschis la culoare era strîns sub o bonetă zdrențuită și că în chip de podoabă purta un șirag de codițe de cireșe împletite, în mîna care nu azvîrlea pietre avea o piersică, furată chiar atunci din livada Comunității și din care mușca cu poftă. Își ridică o pulpană a bluzei ca să se șteargă pe bărbie. Era doar o fetiță.

— Sper că nu te-am rănit, îi spuse ea lui Mani.

— Nu curge sînge, răspunse Malchos. Dar ai fi putut să-i scoți un ochi!

— Cum te cheamă? reluă puștoaica.

— Mani, îi răspunse tot Malchos.

— Prietenul la toartă de care mi-ai vorbit ?

Spusese asta apropiindu-se de Mani, căruia îi cerceta ostentativ chipul.

— Mi-ai zis că citește mult, că are un scris frumos, trei sprîncene și un picior strîmb. Ai uitat să-mi spui că e mut.

Mani își relua drumul cu demnitate. Malchos îl strigă, fata alergă după el.

— Pe mine mă cheamă Chloe. Ne jucăm adesea, Malchos și cu mine, ai putea să vii și tu.

Mani își continuă drumul, iar Chloe dădu din umeri. Malchos mai rămase un moment în urmă, apoi alergă după prietenul lui.

— N-ar fi trebuit să-i spun despre piciorul tău. Iartă-mă. I-am vorbit foarte mult despre tine și voiam să te recunoscă dacă te-ar vedea trecând într-o zi.

— Nu trebuie să te scuzi pentru atîta lucru, niciodată n-am avut de gînd să-mi ascund infirmitatea.

Depart de a se simți jignit, Mani arboră, dimpotrivă, un aer extrem de vesel, spunînd apoi:

— Așadar, ea este doamna despre care mi-ai împuiat urechile. Presupun că dacă mi-ai descris-o atît de fidel e ca s-o pot și eu recunoaște într-o zi, în caz că am s-o văd trecînd. Ea e cea pe care o comparai cu o statuie grecească?

— Ea e! făcu Malchos pe fanfaronul.

— E adevărat că există statui de toate dimensiunile...

Dar spunînd aceste cuvinte și vrînd parcă să îndulcească efectul propriilor zeflemeli, puse un braț prietenos peste umerii tyrianului. Iar acesta își luă inima în dinți:

— Recunosc, și-am ascuns unele lucruri, dar n-am spus nici o minciună. Dacă aș vedea în prunul ăsta un mugure înflorit și aș spune „uite o prună”, ar însemna că mint ? Nici vorbă, aș lua-o doar cu un anotimp înaintea adevărului.

III

„Doamna”, fata băiețoasă care fluiera, se numea așadar Chloe. Totuși, în satul ei, cel ale cărui pământuri se învecinau cu domeniul grădinii de palmieri, nimeni nu se gândise vreodată s-o numească astfel. Nici femeile cărora le dădea câte o mână de ajutor la despicarea smochinelor pentru a le lăsa la uscat pe acoperișuri, nici țăranii care o lăsau să culeagă din copaci fructul pe care voia să-l ronțăie. Intra peste tot fără să bată la ușă, atîta timp cît încă își mai putea îngădui s-o facă, atîta timp cît încă nu ajunsese la împovărațoarea demnitate de fată bună de măritat. O iubeau cu toții pe Chloe, hoată și generoasă, dar hoată de poame și generoasă în zîmbete. Pentru ei, ea era și avea să fie mereu „fata grecului”.

Aparținea într-adevăr uneia dintre acele familii de coloniști al cărei strămoș venise odinioară cu armata lui Alexandru să se războiască în Orient, iar apoi, la moartea macedoneanului, hotărîndu-se să rămînă pe pămîntul cucerit, își făcuse o gospodărie și se însurase, ca să întemeieze o familie. Tatăl lui Chloe purta încă mîndru numele strămoșului său, Charias, și continua să creadă că trăiește, ca și acela, sub steaua lui Alexandru. Rarele momente de pasiune de care avea uneori parte erau cele în care izbutea să strîngă un public în fața căruia să povestească, o dată în plus, marea bătălie de la Arbela, cînd armata Cuceritorului măcelărise trupele lui Darius și cînd se întîlniseră atîția viteji - traci, odriși, călăreți peonieni, arcași cretani, mercenarii Andromacăi, Falanga și Camarazii. Mai cu seamă acei Camarazi de neînlocuit despre care tatălui lui Chloe vorbea cu familiaritate,

imitându-l pe unul, dojenindu-l pe altul, pînă în clipa crucială a povestirii cînd îl făcea să intervină pe propriul său strămoș, spunînd „noi, Charias”, și desfătîndu-se de tulburarea pe care o citea în ochii ascultătorilor săi.

Bătălia de la Arbela avusese loc, se cuvine s-o amintim, cu douăzeci de generații în urmă, dar ce-are a face, timpul este ca un soi de poloboc în care miturile ajung, precum vinul, la maturitate - mitul lui Alexandru mai mult decît oricare altul, și mai cu seamă în Mesopotamia, pe acel pămînt care l-a văzut triumfînd, apoi murind. Tînăr îl îngropase, tînăr îl păstrase, etern logodnic fără urmă de rid, iar anii săi, treizeci și trei la număr, reprezentau vîrsta nemuririi. El, Alexandru, supraveghea scurgerea timpului. N-au ales astronomii din Babei data morții sale ca început al erei celei noi? De atunci mulți regi se succedaseră, dar nu făcuseră altceva decît să domnească în umbra macedoneanului; primii fuseseră propriii lui generali, apoi urmașii acestora, apoi, cînd puterea era în mîinile părților, suveranii lor se îngrijiseră să adauge constant numelor lor titlul de „filoelen”, „prieten al grecilor”, pentru a se afirma la rîndul lor ca legitimi păstrători ai nobilei moșteniri a lui Alexandru.

Dacă regele regilor în persoană simțea nevoia, cinci veacuri mai tîrziu, să evoce amintirea Cuceritorului, se putea cineva mira să-l vadă pe tatăl lui Chloe cultivîndu-și bucățița lui de legendă, el care nu avea nici cel mai mărunț aer de măreție, care nu poseda nici pămînturi, nici aur, nici cai, nici slujnice? Era un om în vîrstă și firav, cu barbă ruginie, care rătăcea printr-o casă imensă, dar dărăpănată; trăiau acolo singuri, el și cu Chloe, copil ce i se născuse tîrziu, de la o sclavă, astăzi dispărută. Tatăl și fiica nu ocupau decît o aripă, și aceea prea mare pentru ei, restul nefiînd decît acoperișuri prăbușite, ziduri crăpate, uși smulse de cît erau de tocite și de roase de cari.

Fetița se plimba printre acele ruine, nesecate ascunzătorii, rămășițe de colb și piatră peste care călca fără regret. Malchos venise să se joace acolo uneori, cînd izbutea să

fugă, iar într-o caldă zi de tammuz îl convinsese pe Mani să-l însotească. Erau de corvoadă la târgul din sat, iar un negustor din Nippur le cumpăraseră din capul locului toată încărcătura, oferindu-le astfel răgazul să hoinărească. Nădărduiu să dea peste Chloe; numai că cel care dădea tîrcoale pe acolo era tatăl ei, căzut pe gânduri, ținînd în mîna un toiag.

— Ai cui sînteți, măi copii?

— Am venit s-o vedem pe Chloe, preferă să zică Mani.

— Pe fata mea ?

— Da. Domnul s-o binecuvînteze!

— Domnul s-o binecuvînteze ! Domnul s-o binecuvînteze ! repetă Charias, zîmbind jovial din gura-i cam știrbă.

Îi privea de sus în jos pe ciudatul șugubăț care se exprima astfel.

— Dă-te mai aproape ca să te văd, copile, n-oi fi cumva vreunul din ticiții din grădina de palmieri?

Însă grecul văzu în trăsăturile adolescentului o asemenea blîndețe, o asemenea nevinovăție și o gravitate atît de melancolică, încît pînă la urmă se simți liniștit.

— Nu-mi păreți deloc niște personaje de temut. Veniți după mine, fata mea nu e prea departe. O să vă dau niște sirop de mure. Asta o să vă răcorească.

Trecînd peste diverse rămășițe și dărîmături, ajunseră în partea locuită a casei. Chloe nu era încă acolo, dar tatăl ei nu se prea sinchisea de lipsa ei, fiind mult mai încîntat că puseseră mîna pe niște ascultători noi și candidi în fața cărora putea încă o dată să istorisească despre isprăvile strămoșului său și gloria lui Alexandru. Vorbea gesticulînd mult, în dialectul arameean din ținut, dar presărat cum se cuvine cu cuvinte grecești, mai ales în cazul termenilor militari. Malchos îl asculta fascinat. Spre deosebire de tînărul lui prieten care, puțin sensibil la vitejiile războinice, era atras de niște ciudate urme de pe zid.

Ar fi putut să fie niște simple dîre de murdărie pe care un proprietar mai avut le-ar fi acoperit cu var. Dar ochiul lui Mani deslușea acolo linii și culori. Apropiindu-se, începu să

zgîrie la suprafață cu unghia, obținînd o pulbere albăstruie pe care o întinse pe dosul mîinii, apoi începu să redeseneze febril cu arătătorul contururile decolorate. Charias, care îl urmărea cu privirea de cîteva clipe, își întrerupse povestirea pentru a da un răspuns întrebărilor lui neformulate:

— Scena asta a fost zugrăvită de un meșter din Dura Europos. Culorile erau strălucitoare, se spune, și înviorate de foițe din aur. În această casă de pe domeniu au poposit numeroși oaspeți de seamă. Chiar aici, în sala asta, își țineau ospetele, cele mai vesele și mai bine stropite din toată Mesopotamia, poți să-mi dai crezare.

Se scuseră mai multe săptămîni pînă cînd cei doi băieți să aibă iarăși prilejul de a-l vizita pe Charias. În casa acestuia se repetă aceeași scenă: în sala cea mare care găzduise odinioară fastuoasele banchete, Malchos asculta cu plăcere un episod din cavalcada macedoniană, în vreme ce Mani, la cîteva pași mai încolo, sfînd pe jos cu picioarele încrucișate sub el și întors cu fața spre zid, cu bărbia înălțată, contempla absorbit o frescă pe care doar el o deslușea. În timpul ăsta, Chloe plutea dintr-un colț într-altul după cum o mîna plictiseala, ascultînd un crîmpei de epopoe, căutînd apoi în van să ghicească în ochii vrăjiți ai lui Mani viziunea de nepătruns care-l fermeca.

În cursul acelor lungi momente de tăcere și de încîntare, Mani simți cum crește pentru prima oară în sufletul lui dorința de neînfrînt de a zugrăvi la rîndul său. Dorință stranie pentru cineva din comunitatea Veșmintelor-Albe, dorință nelegiuită, dorință vinovată. În mediul acela refractar la orice frumusețe, la orice culoare, la orice eleganță a formelor, în acea comunitate pentru care icoana cea mai modestă trăda un cult idolatru, prin ce miracol oare s-au putut naște talentul și lucrarea lui Mani? Mani care ne apare din perspectiva veacurilor ce s-au scurs ca adevăratul întemeietor al picturii orientale, Mani al cărui penel avea să dea naștere, în Persia și în India, în Asia Centrală, în China, în Tibet, la mii de vocații artistice. Astfel încît, în

anumite regiuni, se spune încă „e un Mani” despre cineva considerat drept „un pictor, unul adevărat”.

În ziua aceea, cînd să-și ia rămas-bun, puștiul, căci era încă un puști, avu un gest straniu, care ar fi putut părea caraghios dacă n-ar fi fost plin de emoție. Inclînîndu-se cu un soi de rezervă în fața tatălui lui Chloe, îi ceru voie să refacă el zugrăveala de pe zid. Charias se feri să rîdă, căci simțea că băiatul era gata să izbucnească în plîns. Nu putu decît să bîiguie încurcat că se învoiește, lucru la care Mani răspunse printr-o matură strîngere de mîină.

Privindu-l cum se îndepărtează șchiopătînd, grecul șovăia între stinghereala că încredințase o astfel de sarcină unui copil, și sentimentul că avea totuși de a face cu o ființă cu totul deosebită care, dintr-un motiv anume, îl tulbura, pe el, bătrînul Charias, și-l intimida.

În săptămînile care au urmat, Mani trecu la pregătiri. Începu cu pensulele, migălite de el însuși din trestii la capătul cărora lega fire de păr de care făcuse rost în sat, păr de capră pentru că era mătăsos, și păr des de iepure. Au venit la rînd culorile, mai temperate sau mai tari, pe care le descoperea sau le compunea singur cu pasiune și ingeniozitate: din nisip, separa boabele colorate în ocru sau cărămizii; pisînd coji de ouă, obținea nuanța sidefie; cu ajutorul petalelor, bobitelor de fructe sau pistilurilor, completa reflexele și nuanțele; pentru a le fixa, le amesteca cu rășină pe care o lua de pe trunchiurile migdalilor.

Cînd i s-a oferit prilejul unei noi vizite în casa grecului, Mani se înfățișă cu toată panoplia, pe care începu s-o desfășă fără grabă. În zăduful verii mesopotamiene, vopselele și rășinile răspîndeau o întreagă paletă de mirosuri. Charias și Malchos se duseră pe terasă, sporovăind ca un tată cu fiul său la umbra unui palmier cu coroană bogată, în timp ce Chloe tăia felii de pepene verde cu care să-și răcorească gurile însetate.

Apropiindu-se de Mani ca să-l servească, nu văzu decît culori amestecate, albastru-cenușiu pentru fond, apoi porțiuni neclare, pămîntii sau sîngerii. Rămase în picioare în spatele lui ca să se uite. Și iată că încet, în hățîșul liniilor și lucirilor, i se păru că deslușește un chip. Degetele lui Mani se tot agitau în jurul lui și, de fiecare dată cînd trecea cu pensula pe deasupra, trăsăturile se accentuau. Un personaj apăru ca un călător răsărind din ceața toamnei, sprîncenele lui, nasul, buzele păreau că se ivesc din perete, reluîndu-și locul la banchetul celor vii.

Vrăjită, Chloe se apropie și mai tare de adolescentul care se opri din lucru și se dădu un pas înapoi pentru a-și admira personajul. Era learcă de sudoare. Cu un gest plin de năvotă, fata grecului își ridică pulpana bluzei ca să șteargă picătură cu picătură sudoarea adunată pe tîmple, în jurul ochilor și pe puful care mijea și în care poposiseră cîtiva stropi, aîdoma celor de rouă rămași agățaji pe firele de iarbă. Plăcutul miros ce venea dinspre Chloe, acel șagalnic iz de fruct, lui Mani îi plăcea să-l simtă în preajmă, dar în clipa aceea nu-l mai adulmeca, ci îl respira, căci aroma umplea aerul din jurul lui, îl învăluia, îl năpădea. De fiecare dată cînd veșmintele fetei îi atingeau obrazul, gesturile lui parcă amorțeau, suflarea îi slăbea, ochii i se micșorau. Curînd nu mai văzu nimic altceva decît pensula, capătul de trestie pe care-l ținea prosteste ridicat în dreptul buzelor. Privirea i se prinse de pensulă ca și cum tot restul încetase subit să mai existe. Cu toate membrele, cu întreg trupul nu mai simțea, nu mai recunoștea decît mîna care ținea pensula, care o strîngea, care se încleșta, pierdută, pe lemnul ei de trestie. Iar cînd fata grecului se dădu la o parte pentru ca el să-și poată relua lucrul, îl văzu nemișcat, cu pensula suspendată, de parcă s-ar fi pregătit să pună o ultimă tușă de culoare.

Atunci Chloe îi făcu semn tatălui ei să vină mai aproape fără să facă zgomot. Cînd intră însă în încăperea, Charias nu-și mai putu reține bucuria:

— Așa era! Pe vremea străbunilor mei, exact așa trebuie să fi fost colțul ăsta de zid!

Pentru el, în mod evident, nu putea exista compliment mai bun. Chipul readus de penel la viață părea că stă mărturie pentru epoca de glorie pe care obișnuia s-o evoce.

— Cine e personajul ăsta ? întrebă Malchos.

— Ioan Botezătorul, rosti Mani de parcă ar fi descifrat numele pe zid.

— Nici vorbă, îl zeflemisi grecul, n-a existat nici un Botezător în sala asta. E vorba mai degrabă de zeița Demetra, Maica Orzului, sau de Artemis, zeița vânătorii, ori poate de zeul Dionysos, divinitățile cărora le erau închinat toate banchetele noastre. Sau chiar...

Se apropie iarăși de chipul dat la iveală.

— Mai era și zeul Mithra, pictorul venit de la Dura Europos era la curent cu toate Misterele sale. El este înfățișat aici, acum sînt sigur. Privește, se văd încă urmele razelor de soare zugrăvite în jurul chipului său!

— Mithra, murmură Mani, cuprins de spaimă, și, dînd drumul pensulei din mîină, ieși în goană.

— Blestemat! Blestemat! Blestemat! repeta el neconținut.

Nu fusese el învățat de cînd era mic să fugă de greci, nu i se interzisese să mănînce din pîinea lor și să treacă pragul locuințelor lor? Prin ce nebunie trușă își luase dreptul de a încălca acele îndemnuri ? Și iată-l acum pe cale să zugrăvească idoli. Nelegiuit, necredincios, blestemat.

Unde s-ar fi putut refugia dacă nu în peninsula lui, pe care nici măcar Malchos n-o cunoștea? Ar fi vrut să se închidă acolo, să uite de sine, să se înmormînteze acolo, și nimeni să nu-i găsească vreodată trupul. Fără să-și recapete suflul, se aplecă deasupra apei pentru a-și calma ochii.

Stătea acum lungit, cu coatele rezemate pe marginea canalului, cu obrazul lipit de suprafața apei, cu apărătorile pentru palme plutind ca niște pînze de corabie naufragiate. Rămase o bună bucată de vreme amorțit, poate chiar ațipise.

Cînd privi din nou, își văzu chipul care se reflecta, la început ca încețoșat, apoi tot mai limpede pe măsură ce suprafața apei se liniștea. Niciodată nu-și văzuse chipul de atît de aproape. De buzele-i întredeschise atîrna o picătură de apă.

Mai spuse o dată: „Blestemat!” Buzele lui din apă rămăseră însă nemișcate.

Voia să se strîmbe făcînd o mutră întristată, dar buzele din apă nu se crispau. Zîmbeau. Iar buzele lui, încet, încet, le imitară. Acum nu apa era cea care-i reflecta chipul, ci chipul său îl mima pe acel alter ego pe care-l zărea în apă.

Și dintr-o dată cuvinte începură să i se rostogolească de pe buze, cuvinte care nu-i aparțineau, dar pe care le rostea cu propria-i voce :

— Salut, Mani, fiu al lui Pattig!

Maxilarul îi tremură provocîndu-i durere. Ar fi dorit să răspundă, să pună întrebări, dar cuvintele, propriile sale cuvinte, rămîneau nerostite, în timp ce cuvintele celuilalt ieșeau din gura lui împlînzită:

— Te salut, Mani, din partea mea și din partea Celui ce m-a trimis.

Această stranie scenă de la malul apei este povestită de însuși Mani. Pentru el, pentru cei care vor fi numiți cândva maniheiști, ea marchează începutul Revelației. Astfel se nasc credințele, vor spune unii: o alunecare a imaginarului la ieșirea din pubertate; o întâlnire cu femeia, femeia interzisă; și dorința iese la iveală...

S-ar putea. În acea oglindă a copilului, Mani trebuia să se contemple pentru a lipi cioburile memoriei sale sparte. Adevărul în legătură cu originea sa, cu sosirea sa în grădina de palmieri, îl bănuia, culesese deja niște crîmpeie, dar nu cuteza să le pună cap la cap; a fost nevoie ca „glasul” acela să-l cheme „fiu al lui Pattig”; a fost nevoie să audă din gura „apariției” numele lui Mariam.

„La doisprezece ani, am aflat în sfîrșit ce femeie m-a conceput și m-a adus pe lume, cum am fost zămislit în acel trup de carne și de la cine provenea sămînța de dragoste care m-a făcut să mă nasc.”

Acestea sînt propriile cuvinte ale lui Mani, transcrise, ani mai tîrziu, de ucenicii lui.

Copil al veacului său, el așternea totuși peste aceste lucruri o privire candidă și arzătoare. Chipul pe care-l văzuse sau crezuse că-l vede, lumina aceea poposită pe suprafața apei, o numește în cărțile sale „Geamănul meu”, „Dublul meu”, și vorbește despre el ca despre un adevărat camarad. Un camarad de nefericire pentru adolescentul răzvrătit, și mai cu seamă un prețios aliat împotriva Veșmintelor-Albe, împotriva dogmelor și opreliștilor lor.

Astfel, în ziua acelei prime întâlniri, când, îngrozit totuși de apariție, voi să se căiască pentru că zugrăvise pe perete chipul zeului Mithra, auzi din gura „Geamănului” său răspunsul pe care-l aștepta :

„Desenează ce-ți place, Mani, Cel ce mă trimite nu are seamă, orice frumusețe reflectă frumusețea Lui.”

J

IV

Copilul putea aşadar picta fără teamă, fie şi chipul unui idol? „Geamănul” său îi mai spusese şi alte lucruri pe care dorea să le audă: că toate acele credinţe ale Veşmintelor-Albe nu erau şi ale sale, că el nu aparţinuse niciodată religiei lor, că puritatea lor nu era decât trufie şi perversitate. Şi că, într-o bună zi, când va fi copt ca să înfrunte lumea, va părăsi grădina de palmieri.

Despre toate aceste lucruri, Mani îşi făgădui să nu vorbească cu nimeni. Numai că din el emana o asemenea bucurie, încât s-ar fi zis că sufletul lui, în loc să fie scindat, sfîşiat sau dedublat, tocmai se sudase la loc după o lungă înstrăinare. Nu părăsise el casa lui Charias de parcă ar fi scăpat dintr-o circiumă cuprinsă de flăcări? Iată-l întorcîndu-se aici, cîteva zile mai tîrziu, reluîndu-şi locul din faţa peretelui, ridicîndu-şi pensula căzută pe jos şi înviorînd din cîteva mişcări pline de avînt razele care împodobeau capul lui Mithra. Nu-l evitase el pe Malchos fără un gest măcar de consideraţie? Iată-l întorcîndu-se din nou spre el, mai atent, mai stăruitor în prietenie.

Țyrianul vedea că prietenul lui se schimbasese, că era diferit, dar prin ce anume?

Cînd cei doi adolescenţi îngenuncheau unul lîngă celălalt în Casa Sfîntă, lăcaşul de cult, Mani nu cînta. Mişca din buze, din bărbie, din sprîncene, pentru a da iluzia că şi el cînta, dar din gura lui nu ieşea nici un sunet. Iar într-o zi, cînd erau împreună de corvoadă în livada Comunităţii, Malchos îşi dădu seama că Mani nici nu mai muncea. Îşi ridică anevoie sapa, o lăsa încet jos, atît de încet că, atunci

cînd atingea pămîntul, abia îl zgîria, apoi, la răstimpuri, arătîndu-se la fel de ostenit ca și cum ar fi săpat de-adevăratalea, se oprea și rezema cu grijă unealta de trunchiul neted al unui rodiu, ca să răsufle.

În ziua aceea, Malchos nu se putu împiedica să nu-l întrebe de ce proceda astfel. Mani luă atunci de pe jos o creangă tăiată, deja ofilită, dar încă verde, pe care o răsuci în mâini, plesnind-o ca pe un bici.

— Ascultă șuierul ăsta! Geme aerul pentru că l-am rănit. Dacă ai ști să ascuți, l-ai auzi spunînd: fă-te mai ușor pe pămîntul ăsta, mergi fără să apeși, evită gesturile grăbite, nu ucide copacii și nici florile. Fă-te că ari pămîntul, dar nu-l răni, mulțumește-te să-l mîngii. Iar cînd ceilalți zbiară cît îi ține gura, mișcă doar din buze și nu urla și tu.

Evocîndu-și anii de tinerețe în grădina de palmieri a Veșmintelor-Albe, Mani avea să spună mai tîrziu:

„Printre oamenii aceia am pășit cu șiretenie și înțelepciune, respectîndu-le pacea, nefăcînd nedreptăți, neprovocînd nici un fel de suferință, neurmîndu-le legea, nevorbind ca ei.”

De șiretenie era nevoie ca să poată trăi zi după zi în sînul acelei Comunități fără a se conforma vreodată obiceiurilor lor, dar și fără să pară că-i contrazice. Căci adolescentul trebuia să-și păstreze adevărul ascuns, să învețe, să mediteze, să se maturizeze vreme de ani îndelungați, pînă ce avea să fie pregătit să înfrunte lumea. Pînă atunci, trebuia să trăiască prefăcîndu-se, păstrînd aparența, ascunzîndu-se. Se străduia de altfel cu tenacitate, iar dacă i se întîmpla să-și piardă curajul sau stăruința, își repeta: „Doar cînd imiți faptele lumii înveți zădărnicia lor.”

Era însă un domeniu în care Mani se ferea totuși să se prefacă. Dintre toate clădirile grădinii de palmieri, uneia singure, biblioteca, îi trecea pragul fără lehamite. Din păcate, în acea clădire alesese și Sittai să locuiască. Nu ocupa decît o chilie foarte modestă. Dar era acolo, foarte aproape de

cărți și de cititori. Atîta vreme cît Mani se mulțumea să consulte lucrări pe care „tatăl” le aproba, nu se simțea neliniștit. Dar de îndată ce se încumeta să răsfoiască vreun alt manuscris, era sigur că avea să-l vadă apropiindu-se în clipele următoare pe Sittai sau pe vreun alt „frate” aflat la ordinele acestuia, rostind amenințări și blesteme.

Or, în biblioteca aceea, la urma urmei foarte bogată și peste care nimeni nu s-ar fi așteptat să nimerească într-un colț pierdut din valea Tigrului, rare erau lucrările la care adepții aveau acces, mai cu seamă cei tineri. Era de ajuns ca autorul să fi fost păgîn pentru ca scrierile sale să fie considerate în mod firesc nelegiuite. Scăpau de aceste opreliști doar anumite tratate vechi de medicină, lucrări despre plante, aștri, călătorii. Dacă autorul era evreu, trebuia să se verifice dacă nu cumva adusese jertfă de animale pe altar, după modelul lui Avraam, sau dacă fusese fățiș de acord cu astfel de practici; ceea ce explică faptul că Biblia, așa cum era ea citită în comunitatea grădinii de palmieri, era amputată de o importantă parte a textelor ei. Iar dacă, în sfîrșit, autorul era creștin, existau din capul locului puternice bănuieli de erezie la adresa lui; astfel, din cele douăzeci de evanghelii din care biblioteca posedea exemplare, doar două sau trei erau agreate, restul abia bucurîndu-se de ceva mai multă considerație decît epistolele lui Pavel din Tars, căruia oamenii sectei nu-i acordaseră niciodată epitetul de „sfînt”, ci doar pe acela de nelegiuit, de trădător și de principe al ereticilor, deoarece, după formula lui Sittai, „denaturase doctrina lui Iisus pentru a o face pe placul grecilor”.

Rarele cărți care nu-i erau interzise, Mani le citea, le recitea, pînă învăța pe de rost pasaje întregi care îi plăcuseră, care îl uimiseră sau îl intrigaseră. Iar uneori, cînd parcurgea cu un ochi leneș cîte un text pe care-l cunoștea deja cuvînt cu cuvînt, se pomenea că vede sub formă de imagini scena evocată. Atunci creștea în el dorința de a picta. Începea întotdeauna printr-o lungă confruntare cu pagina, apoi aceasta se transforma, jur-împrejurul scrierii aramaice, într-o scenă

plină de personaje, flori și animale mitice. Nu avea totuși nici o clipă impresia că însoțește textul, că îl ilustrează sau îl împodobește cu miniaturi, înluminându-l, deși acest ultim cuvânt îl încânta; era convins, dimpotrivă, că dacă imaginile sale ar fi fost privite cu atenție, substanța lor ar fi fost înțeleasă fără a fi nevoie de cuvinte.

Arta lui Mani înflorește astfel pe marginile cărților, fără premeditare, dar cu frenezia abilă a maturității precoce. Desena mai întâi cu cerneala copiștilor fragilele contururi ale ființelor și lucrurilor, apoi le dădea volum și limpezimi. Clipe de fericire, sustrase zi de zi vigilenței „fraților”.

Trebuia însă ca pînă la urmă acest lucru să iasă la iveală. Prima oară cînd unul din cei cu veșminte albe îl văzu pe Mani „murdărind” paginile unei cărți sfinte, alergă să-l avertizeze pe Sittai despre sacrilegiul care se înfăptuia. Băiatul nu vru nici să imploră iertarea, nici să fugă. Cuprins de beția clipei de creație, nu cedă nici în fața spaimii, nici a prudenței pe care singur și-o impusese. Iar cînd magistrul apărură în fața lui, riscă o mărturisire insolentă:

— Nu mi-am isprăvit încă desenul.

Înșfăcînd cartea, un exemplar din Evanghelia după Toma, Sittai dădu încă de la început peste o pictură care-l prezenta pe Iisus printre apostoli. Nici un personaj nu era înfățișat cu trupul, nu erau acolo decît treisprezece chipuri, cu Nazarineanul în mijlocul lor, avînd îndărătul capului un disc solar, asemenea zeităților din Palmyra. Lîngă el se afla Toma, geamănul lui după credința sectei; iar în jurul lor, celelalte chipuri gravitînd ca niște planete pe un cer albastru-întunecat. Sittai rămase fără grai. În spatele lui, adepții îi așteptau în tăcere verdictul.

Dar verdictul întîrzia. Magistrul merse să lase cartea pe o masă, cea mai apropiată de fereastră, și, la lumina zilei, se cufundă din nou în contemplație. Chipul acela pe care-l privea îl privea și el, el exista dincolo de pagina cărții, și rămase convins că nu se putuse naște din închipuirea adolescentului.

Trăsăturile i se scoflciră, privirea i se întunecă, de parcă era cuprins de teamă.

În vreme ce Sittai stătea apatic, Mani își plimba privirea peste pereții lângă care erau stivuite pergamente, papirusuri făcute sul, cărți din frunze de palmier legate cu sforicele uzate. Băiatul recunoștea fiecare lucrare după legătură, și buzele lui începură să murmure în joacă numele autorilor: Ptolemeu, Arian, Marcion, Bardesan... Ar fi putut sta astfel ceasuri întregi fără să obosească, reamintindu-și cele învățate de la fiecare, iar uneori și ceea ce fusese ispitit să deseneze. Un zîmbet înflori pe chipul său de copil încântat. Deja, nimic altceva nu mai exista în jurul lui... pînă ce această fragilă seninătate se frînse la primul cuvînt auzit.

— Pictura asta ți-a inspirat-o Dumnezeu sau Satana? spuse Sittai, ai cărui ochi și glas trădau tulburarea și care se întoarse imediat și ieși, pentru a da de înțeles că nu aștepta nici un răspuns din gura lui Mani.

În zilele următoare, stăpînul sectei se arătă la fel de tenebros, ca și cum s-ar fi gîndit la vreo acțiune exemplară care s-ar fi înscris pe veci în memoria încă neformată a adolescentului. La rîndul lor, „frații”, cu excepția lui Malchos, aveau grijă să nu schimbe vreo vorbă cu vinovatul, de teamă să nu-i ajungă mînia lui Sittai, dar și din pricina groazei sacre pe care le-o inspira tuturor păcatul încă nepedepsit.

Zilele treceau, aerul din grădina de palmieri deveni fierbinte, soarele verii mesopotamiene neavînd însă nici o vină. De data asta, vecinătatea Tigrului nu-l atenua cu nimic. Stăpînul se simțea amenințat în puterea sa. „Oare nu am fost eu acela, își spunea el, care, ascultînd de un subit îndemn, m-am hotărît într-o bună zi să mă duc la Ctesifon, la templul idolului Nabu, ca să pescuiesc de pe marginea bazinului un ciudat prinț part căutător al adevărului? Nu eu, Sittai, am stăruit să fie adus acest copil în Comunitatea asta, iar cînd Pattig s-a dovedit slab, nu m-am deplasat eu

Însumi ca să-l iau pe copil? N-am fost în această acțiune unealta unei Voințe Supreme ? Și n-am devenit eu întrucîtva nașul lui Mani, părintele lui în Comunitate ?

Și cu toate astea, acest băiat pe care eu îl cred ales de Providență este cel care ne violează legea, cel care cutează să înfățișeze, cu degetele lui murdare, trăsăturile Chipului Sfint! Ce limbă să-i vorbesc, ce atitudine să adopt și, mai cu seamă, cum să-l împiedic să răspîndească lipsa de respect și tulburarea în această grădină de palmieri?"

Căci tulburarea fusese deja semănată printre „frați”. Unii dintre ei, puțini la număr, e adevărat, se întrebau: oare nu la doisprezece ani, la ieșirea din vîrsta copilăriei, se dezvăluie Aleșii, iar înțelepciunea lor iese la iveală în fața adulților? Așa cum le apăruse Iisus doctorilor legii în Templul din Ierusalim, tot astfel apăruse și Mani! Comparația asta irita majoritatea Veșmintelor-Albe, care-i reproșau acum lui Sittai lipsa lui de fermitate în fața nelegiuitului. De cînd fusese secta întemeiată, cu patruzeci de ani în urmă, era pentru întîia oară cînd conducătorul ajungea să fie contestat. „Dacă Mani, spuneau adversarii lui, ar fi acea ființă sfîntă aleasă de Providență, și-ar fi putut lua drept tovarăș, dintre atîția adepți plini de virtute, pe altcineva decît pe depravatul ăsta de Malchos, care ne încalcă în fiecare zi regulile de viață și care nu arată Comunității noastre decît dispreț!"

Este adevărat că tînărul tyrian nu putea trece nicicum drept un model de evlavie. Mergea pe cincisprezece ani, vîrsta recunoscută ca fiind cea a începutului maturității, și nu-și mai ascundea dorința de a părăsi grădina de palmieri. După cum nu se sfia să le vorbească tuturor despre Ctesifon, despre viitorul lui negoț, despre palatul și caravanele sale. Sittai și celelalte Veșminte-Albe renunțaseră de altfel să-i mai împiedice escapadele, conștienți fiind că el nu mai aparținea legii lor.

Mare a fost așadar surpriza lui Malchos cînd, într-o seară, la întoarcerea lui din sat, trei „frați”, adevărați zdrahoni,

săriră asupra lui, îl puseră la pământ, tîrîndu-l apoi pînă în pragul Casei Sfinte, unde îl legară de palmierul penitenților și, fără nici o explicație, începură să-l snopească în bătaie.

Cînd Mani veni în goană, cele trei bice din liane împletite se năpusteau peste spatele și picioarele prietenului său cu o implacabilă regularitate, însoțite de obișnuitele îndemnuri: „Mărturisește-ți greșelile!”, „Recunoaște!”, „Căiește-te!” Urletele tyrianului se făceau de fiecare dată și mai prelungi, și mai dureroase.

La un gest al lui Sittai, mîna călăilor se făcu și mai grea, iar adolescentul urlă deodată, într-o tresărire de furie:

— Nu sînt singurul care evadează de aici, de ce mă pedepșiți pe mine?

Un surfîs luminează chipul lui Sittai. Iată că în sfîrșit se producea denunțul pe care-l aștepta. De aceea, ca și cum doar aceste cuvinte le-ar fi așteptat, se apropie de cel bătut, pentru ca aceia care făceau pe călăii să-și oprească pe dată loviturile.

— Cine mai era cu tine ?

Venindu-și în fire, Malchos se stăpîni.

— Nimeni! Eram singur!

— În seara asta, ai plecat singur, știi. Dar în celelalte zile, care dintre frați te-a însoțit?

— Nici unul!

Nu se mai auzea decît gîfîitul tînărului bătut cînd Sittai, întorcîndu-se solemn către Mani, spuse pe un ton triumfător:

— Știi că tu ești, Mani, cel care îl însoțește în escapadele lui, și o știi și majoritatea fraților. Dar aș fi dorit s-o aud din gura ta!

Sittai aproape că strigase, apoi le făcuse semn călăilor să-și reia îndeletnicirea. Mani se grăbi să răspundă:

— Dacă un singur cuvînt din gura mea îl poate cruța pe Malchos de chinul ăsta, îl voi spune.

— Ei bine, rostește-l, urlă Sittai.

— Acesta e adevărul, l-am însoțit pe Malchos în unele plimbări.

— Și unde vă duceți ?

Ceea ce Sittai pretindea să afle acum nu mai era o mărturisire curajoasă, ci un adevărat denunț.

— Ne duceam în sat, admise Mani.

— Asta bănuiam deja, dar la cine anume v-ați dus?

— La diverse persoane.

— La greci ?

— Uneori.

— O singură dată și e deja prea mult. V-ați tăvălit în necurățenie și nelegiuire!

Un strigăt de aprobare însoțea acum fiecare frază a lui Sittai, care continuă, pe un ton tot mai jignit, tot mai denunțător :

— Și când vă duceți acasă le greci, nu vi s-a întimplat niciodată să mâncați din pâinea lor?

Mani are deja răspunsul în minte: a făcut un pas înainte, și-a înălțat capul și se pregătește să spună cu glas mândru: „Da, am mâncat pâinea grecilor, așa cum înaintea mea au făcut-o apostolii lui Iisus. Când i-a trimis să propovăduiască neamurilor, n-au luat cu ei nici piatră de moară, nici tavă de copt pâinea. Nu duceau cu ei decât veșmîntul pe care-l purtau." Abia ce-ar rosti aceste cuvinte că Sittai ar roși, iar Veșmintele-Albe ar protesta, luînd partea lui Sittai. Dar, cînd să vorbească, după ce deja a făcut un pas neîncrezător înainte, mintea i se tulbură, membrele i se înmoaie, nu mai poate comanda buzelor sale și nici mîinilor, rămîne locului, buimac, jalnic, plîngînd cu sughituri.

Sittai e triumfător. Și-a redobîndit autoritatea și pune botniță răzmeriței. Îi măsoară pe Mani cu privirea, de sus în jos, după care încheie, cu mîrinimie:

— Unii dintre voi, frații mei, ar dori ca eu să-i alung în clipa asta din Comunitate pe cei doi tineri neștiutori care ne-au încălcat legea, ne-au disprețuit tradiția și au dat dovadă de atîta trufie și aroganță. Dar nu-i pot trata pe acești doi păcătoși în același mod. Malchos n-a aparținut niciodată în mod legitim religiei noastre. Cei care au venit

aici deja adulți au făcut o alegere pioasă pentru care vor fi răsplătiți, cei care au venit copii au crescut în legea noastră. Malchos nu aparține nici unora, nici celorlalți, l-am ținut aici din fidelitate față de răposatul lui părinte, dar trebuie să admitem că el nu va face parte din Comunitatea noastră; el aparține impurității lumii și către ea trebuie să se îndrepte acum. Să-l ținem aici înseamnă să ne asumăm riscul de a-l vedea corupându-i pe cei mai tineri dintre adepții noștri, doar am avut dovada în seara asta.

Fără influența nefastă a lui Malchos, fără ispitele permanente la care îl supune, Mani va redeveni foarte repede mielușelul cel mai blînd al acestei turme.

V

În seara aceea, cînd Mani se întinse pe rogojina care dintotdeauna îi servea drept pat, dormitorul era întunecos și gol, „frații” fiind încă adunați în Casa Sfîntă pentru rugăciunile de seară. La răstimpuri, glasurile lor amestecate îi ajungeau la urechi. Apoi se lăsa iarăși o lungă perioadă de tăcere. Mani se ridică, își îndoi piciorul stîng, piciorul sănătos pe care se așeză, cu fața întoarsă spre fereastră, spre luna plină, pînă ce haloul acesteia îi impregna ochii, pe care și-i închise ca să rețină parcă lumina astfel captată.

Se desenă atunci în mintea lui aceeași imagine pe care o mai văzuse cîndva în apa canalului, propria sa imagine, aceea a „Geamănului” său. Pentru ca tînărul să poată plînge, singur cu ea.

— Pentru ce m-am umilit astfel în fața întregii Comunități ? Pentru ce nu i-am putut răspunde lui Sittai, dîndu-l de gol?

„N-a sosit încă ceasul”, răspunse Celălalt.

— De ce să nu le spun acestor oameni adevărul ?

„N-ai citit niciodată cuvintele lui Iisus? Nu arunci mărgăritare porcilor! Adevărul nu le este dezvăluit decît acelor care îl merită. Tu ai misiunea să-i supui pe regi, să clatini credințele, să zdruncini lumea din temelii, iar tu nu te gîndești decît cum să-i uimești pe cîțiva dintre cei cu veșminte albe!”

— Totuși, aici am trăit încă din copilărie, oamenii ăștia sînt singurii pe care îi știu.

„Tu n-ai aparținut niciodată Veșmintelor-Albe, altul e destinul tău, n-ai să îmbătrînești printre acești oameni.”

încetă să mai plîngă atunci cînd aceste cuvinte se formară pe buzele sale și, preț de o clipă, nutri un vis: dacă ar pleca cu Malchos încă de pe acum? Dar, în fața nerăbdării lui, Celălalt adoptă masca senină a timpului abolit:

„Nu, Mani, nu te poți încă arăta, e prea devreme ca să înfrunți lumea, nimeni nu ar pleca urechea la spusele unui copil.”

Deși alungat în toată regula, lui Malchos i se îngădui să mai rămînă totuși cîteva săptămîni în grădina de palmieri. O îngăduință care nu era lipsită de legătură cu rănile mult prea vizibile care îi fuseseră provocate. Călăul lui, Sittai, nu dorea să le ofere oamenilor din sat un spectacol în stare să le alimenteze neîncrederea.

Mani era convins că prietenul lui avea să respingă clemența asta tîrzie și suspectă, și să profite de prima noapte ca să fugă. Dar tyrianul nu disprețui răgazul ce îi era propus. „N-aș vrea să ajung acasă la greci într-un asemenea hal!” îi explică el lui Mani. Nu voia să se înfățișeze dinaintea celei pe care o considera femeia vieții sale și dinaintea viitorului său socru ca un adolescent bătut cu biciul și umilit. Din moment ce putea aștepta la umbră să dispară urmele!

În realitate, Malchos nu mai părea atît de grăbit să plece. Iar cînd, la douăzeci de zile de la incident, un „frate” veni să-i transmită din partea lui Sittai că trebuia să-și ia tălpășița, păru descumpănit.

— E timpul să-ți mărturisesc, Mani, te-am mințit. Te-am mințit mult.

— Nu e momentul să faci acum mărturisiri, minciunile tale le-am uitat. Și lasă tonul ăsta de rămas-bun, o să ne mai vedem.

— Nu vorbeam de minciuni trecute. E vorba de acum. Te-am lăsat să crezi că grecii mă așteaptă, că sînt nerăbdători să mă primească de îndată ce am să părăsesc grădina de palmieri. Ei bine, am mințit!

— Charias nu te vrea ginere ?

— Chiar crezi că am cutezat să-i vorbesc ?

— Haide, haide, v-am văzut de atâtea ori împreună sporovăind și rîzînd, ține la tine ca la un fiu.

— Afta timp cît îl întreb despre isprăvile strămoșului său la bătălia de la Arbela! Dar dacă ar fi bănuț măcar o singură clipă că eu visam să-i iau unica fiică pentru a o duce la Ctesifon, nu mi-ar mai fi deschis în veci ușa.

— Ce știi tu ? Sînt sigur că dacă i-ai fi cerut cu adevărat mîna lui Chloe, ar fi acceptat fără nici o șovăială.

— Oare cine ar refuza mîna fiicei sale unuia dintre Veșmintele-Albe ?

Cei doi prieteni se pomeniră rîzînd. Nu prea tare totuși, putea să-i audă cineva.

Mani nu mai avu nici o veste de la el. El însuși era sub o constantă supraveghere; de fiecare dată cînd trecea de micul zid împrejmuit, doi „frați” îl însoțeau. Nu-și găsea liniștea decît în bîrlogul lui secret. Printr-un adevărat miracol, Veșmintele-Albe nu-l sîcîiau niciodată cînd se ducea acolo sau se întorcea de acolo, s-ar fi zis că locul acela îl făcea invizibil, iar timpul petrecut acolo nu-i era pus la socoteală.

Într-o zi, totuși, trecînd peste palmierul care servea ca un soi de barieră, își dădu seama de o prezență străină.

— Chloe! Cum ai ajuns pînă aici ?

Tonul era tăios. Nici o altă ființă omenească nu mai pusese pînă atunci piciorul în peninsula lui.

— Te-am urmărit odată, demult. Numai că tu păreai atît de pierdut în gînduri, încît n-am îndrăznit să mă apropii.

Mani își reluă pe dată tonul afectuos pe care-l avea întotdeauna cu fata grecului. Vizita ei nepoftită era deja iertată.

— Ce vești ai de la Malchos ?

— Și-a găsit unde să locuiască, de cealaltă parte a canalului, la un fermier care avea nevoie de ajutor pentru strînsul recoltei. Muncește din zori și pînă în noapte, cînd cade mort

de oboseală. N-a venit decît o singură dată pe la noi. Ne lipsesc vizitele voastre. Tata m-a întrebat ieri dacă n-ai mai vrea să refaci și alte zugrăveli pe pereți.

Pletele ei de fetiță erau ținute sub o basma de femeie și avea gesturi pudice pe care Mani nu i le mai văzuse pînă atunci.

— Păstrez o minunată amintire acelor escapade. Parcă îl văd pe tatăl tău împreună cu Malchos, erau atît de limbuți...

— Mani, cînd veneai să ne vezi, eu la tine mă uitam mai mult.

De parcă n-ar fi auzit, încercă să păstreze aceeași intonație veselă.

— ... bătaia de la Arbela care nu se mai sfîrșea, strămoșul care sosea la țanc pentru a-l salva pe Alexandru. Și rîsul vesel al lui Malchos...

Dar Chloe își luă o înfățișare gravă.

— Mani, eu pe tine te-am privit întotdeauna. Și tata ține la tine.

Un zîmbet începuse să destindă trăsăturile lui Mani. Dar și-l înăbuși, făcînd apoi un pas îndărăt.

— Și Malchos?

— între el și mine nu a fost niciodată vreo făgăduială.

— De ani de zile visează...

— Trebuie oare să mă încarc cu visele altora ?

— Dar eu am făgăduit, bîigui Mani.

înconjură cu brațul stîng trunchiul unui copac de care se simțea atașat, cerîndu-i parcă sprijinul înainte de a rosti cuvintele ce aveau s-o îndepărteze de el pe „doamna" lui Malchos.

— în grădina asta de palmieri am făcut jurămînt să nu mă căsătoresc niciodată. Privește, mi-am răsucit frînghia asta în jurul mijlocului...

Ca și cum ar fi vrut s-o împace pe Chloe, adăugă:

— Pe atunci nu te cunoșteam.

— Nu, nu mă cunoșteai. Ai mai cunoscut și altceva decît grădina asta de palmieri? Ai să mai cunoști vreodată și altceva? Ai să iubești vreodată pe cineva?

J

— Am rostit niște legăminte! stăruie Mani, străduindu-se să ia tonul cel mai sec.

Atunci Chloe fugi. Basmăua ei, prost înnodată, se agăță de o creangă, dar fata nu se opri s-o desprindă.

Mani așteptă ca ea să fie departe pentru a plînge, pentru a-i cere în tăcere iertare. Și pentru a-l ierta și el pe Malchos.

O lună mai târziu, Mani află din zvonurile ajunse pînă la grădina de palmieri că Malchos tocmai o luase de soție pe fata greului și că plecaseră împreună spre Ctesifon.

VI

Mani se văzu nevoit să aibă răbdare încă multă vreme, mult peste anii săi de adolescență. Potrivit tradiției consemnate în scrierile ucenicilor săi, abia la vârsta de douăzeci și patru de ani primi el, „de pe buzele Geamănului său”, cuvintele atât de așteptate: „Iată că a sosit pentru tine ceasul de a te face cunoscut în ochii lumii. Și de a părăsi grădina aceasta de palmieri.”

Dacă zăbovise atât de mult în preajma Veșmintelor-Albe, când de fapt le respingea practicile și credințele, când suferea zi de zi că era silit să le stea alături, era poate și pentru că dorința lui de a pleca era însoțită de o teamă de nemărturisit. El, care-și trăise întreaga tinerețe în universul închis al sectei - univers represiv și protector în care cel astfel ocrotit îmbătrânește și se înăcrește fără a se maturiza cu adevărat, univers chircit și neîncrezător, ghemuit asupra propriilor obsesii și, pînă la urmă, neștiutor de toate cîte se puteau întîmpla dincolo de zidul împrejmuirii -, cum ar fi putut el privi cu inima ușoară confruntarea față către față cu lumea?

Așadar, lăsase să se scurgă zilele, săptămînile, toate semănînd între ele, posace, apăsătoare. Pînă în dimineața aceea de aprilie, dimineața eliberării când, trezindu-se, merse să-și stropească obrajii cu apa din canalul Tigrului. Stătu minute în șir aplecat, nemișcat, mult după plecarea tuturor „fraților”. Apoi, ridicîndu-se încet, privi pofticios în zare. Soarele era ușor acoperit, aerul era călduț și melancolic, crengile

cocotierilor se legănau triste ca niște imense aripi captive. Timpul vieții lui îi păru dintr-o dată prețios.

Hotărîrea lui era luată: înainte de căderea serii, avea să plece!

„Plecarea, își tot spunea Mani, e o sărbătoare, singura poate, sub mii de forme, sub mii de veșminte, fie ele din țesătură de mătase sau din lemn de stejar. Veșnici ostateci ai zării, au serbat oare vreodată oamenii altceva?”

Pentru plecarea sa din grădina de palmieri nu alegea nici prefăcătorie, nici fuga, ci atitudinea țănoșă, sfruntarea pe față și ceremonioasă: mai întîi gestul de a se dezbrăca, de a desprinde încet de pe pielea sa cealaltă piele, cea albă, care de douăzeci de ani îl învăluia și-l sufoca, apoi gestul de a respira în toată goliciunea sa, de a măsura de sus vechitura de rasă întinsă pe jos, trîntită, golită de orice conținut de viață.

Apoi gestul de a renaște în culori: „Mani purta un pantalon larg, cu cracul vopsit în galben-ruginiu și verde-prăzuliu”, relatează o cronică foarte veche. Pe umeri avea o haină de lînă cu glugă de un albastru ca cerul, iar bluza lui, deși albă la culoare, era smălțată de flori pictate de el însuși în posomoritele anotimpuri cît așteptase, visător, așa cum e brodat un trusou de nuntă. Cu toate acestea, mai tîrziu, cînd aveau să evoce ziua aceea de ruptură, ucenicii lui Mani vor prefera să vorbească despre o zi a Nativității, uitînd de Mariam, de Mardinu și de scutecele păstrate de Utakim. Nu, aveau ei să spună, de la pîntecele unei femei pînă la pîntecele unei comunități nu era o naștere, era doar o gestație neajunsă la termen; de altceva era nevoie, de douăzeci de ani de lentă călătorie în jurul sinelui. Punerea în mișcare a lumii se zămislește cu multă răbdare.

După ce Mani isprăvi în ziua aceea cu împodobitul, se înfățișă Veșmintelor-Albe adunate sub bolta scundă a Casei Sfinte, privind drept în fața lui și ținînd un toiag în mînă

și o carte sub braț. În atitudinea lui se simțea siguranța, dar tullele bărbii rare lăsau încă să se ghicească o oarecare fragilitate.

Întră ultimul. Deși rugăciunea începuse deja, apariția lui dădu naștere la murmure. Umerii înveșmînțați în alb se întorceau, iar dacă vreunul dintre „frați” continua să șadă în reculegere, vecinul lui îl scutura ca să i-l arate pe infamul cutezător, făcîndu-i semn cu bărbia sau cu cotul. Doar preotul, Sittai, dădu să-și continue slujba. Însă ultima cîntare, de obicei atît de fierbinte, fu expediată în două măsuri grăbite, apoi adepții ieșiră de-a-ndăratelea, cu capul plecat, ferindu-se să treacă prin naosul central, în mijlocul căruia stătea Mani, îmbrăcat în culori provocatoare. Ca să se retragă de acolo, se prelinsă de-a lungul pereților laterali, ca niște vîslași la galere, lipsiți însă de vîsle, sau ca niște pescari fără năvoade.

Odată ajunși afară, se strînsă lîngă ușa, izbucnind în imprecății împotriva provocatorului, simțindu-se ultragiați de îmbrăcămîntea lui împopoțonată, de brusca lui nebunie, de criminala lui nelegiuire. Iar cînd, un ceas mai tîrziu, Mani se încumetă în sfîrșit să iasă, rumoarea crescă. Mîinile se întindeau să-l apuce, să-l înșface de veșmintele bălțate spre a-l face să plătească pentru sfidare, însă Pattig, amintindu-și parcă brusc că era părinte și că avea niște îndatoriri, se așeză între ei, își trase băiatul cu fermitate de braț și-l duse spre marginea canalului, acolo unde „frații” nu-i puteau iscodi.

Mani se lăsă purtat într-acolo fără să-și piardă nimic din seninătate, și nici din semeție: îngrijorat, descumpănit era mai curînd Pattig, deși, dacă îi cerceta cineva înfățișarea, putea descoperi urmele unei fericiri de nemărturisit: aceea de a se pomeni pentru prima oară în viață în situația de a-și ocroti fiul, de a-l feri din calea primejdiilor. Este adevărat că între ei, după ani de îndepărtare și de aparentă indiferență, se înjghebase o discretă prietenie o dată cu plecarea lui Malchos. Dar niciodată Pattig nu mai avusese prilejul

unei asemenea familiarități, apucându-l pe Mani de braț, trăgându-l la distanță de Comunitate pentru a-l dojeni ca un adevărat tată:

— Ce idee ridicolă ți-a putut trece prin minte încît să te deghizezi în felul ăsta!

— Cu siguranță urechile mă mint, îi răspunse fiul, să fie oare chiar unul dintre Veșmintele-Albe cel care încearcă să mă învețe cum se cuvine să mă îmbrac ca să plec în lume?

Pattig se aștepta la un răspuns mai supus.

— Pentru ce vorbești pe tonul ăsta, de parcă ai fi înconjurat de dușmani? Nu ai aici decît frați. Haide, vino după mine, să mergem la mar Sittai. Știi cît de mult te prețuiește, sînt sigur că se va arăta gata să uite acest incident stupid.

— Nu vreau să-l uite. Vreau să-i păstreze pe veci imaginea în fața ochilor, iar peste douăzeci de ani să-l mai vadă încă pe Mani în veșminte colorate.

— Trezește-te, Mani, vino-ți în fire, a trecut momentul bravadelor copilărești, consiliul bătrînilor se va reuni ca să poruncească să fii alungat. Poate mai am încă timp să le vorbesc, să le potolesc mînia.

— Doresc să plec, iar consiliul vrea și el să plec, de ce să mă tem să-i înfrunt? Ei, care cred că mă pedepsesc, nu fac decît să-mi grăbească eliberarea.

— Să pleci, să pleci, doar vorbele astea le rostești, dar unde să te duci? Ai trăit dintotdeauna în această Comunitate. Odată ieșit de aici, vei fi pierdut. Te vor aduna curînd de pe marginea drumului ca pe un balot stricat.

— Vrei să zici că e suficient loc pentru mine în această jalnică grădină de palmieri și că în lumea mare m-aș simți stingher?

— Aici mai găsești încă oameni care să te asculte și să stea de vorbă cu tine, sîntem singura ta familie. Cît despre mine care-ți vorbesc, tu ești carne din carnea mea și sînge din sîngele meu. Știi asta?

Aceste cuvinte, Pattig nu le mai spusese niciodată pînă atunci; le-a rostit acum neavînd alte argumente, în speranța

evidentă că-l va descumpăni pe Mani. Acesta este, într-adevăr, tulburat. Privirea îi rămîne goală, absentă. Inima îi pulsează sîngele spre tîmple. Se teme să nu dea greș, mîna lui caută un zid de care să se sprijine, Pattig îi întinde palma deschisă ca pentru a-l culege, dar, de îndată ce fiul i-o atinge, de îndată ce-i simte căldura jilavă greu de suportat, se trage înapoi și se îndreaptă, rostind cu voce plată:

— E prea tîrziu acum pentru ca un om să fie tatăl meu.

Pînă în acel moment, nici unul dintre ei nu încercase să amintească, fie doar și în mod aluziv, legătura de sînge care îi unea; fiecare se mulțumea să știe că celălalt știe, iar acea mută complicitate păstra o emoție nealterată relației lor. Cuvintele rostite de Pattig trădaseră așadar nu doar o tăcitură și înțeleaptă convenție, ci, spuse în acele împrejurări, cu asemenea gânduri ascunse, căpătaseră în urechile lui Mani ceva agresiv și obscen. Se văzu nevoit să-și controleze cu greu suflarea înainte de a adăuga, pe un ton ce se dorea decisiv:

— Stă scris încă din zorii timpurilor că tu aveai să fii calea prin care eu puteam veni în acest trup. Dar n-ai să fii o piedică în drumul meu.

Bătrînii Comunității se adunaseră în sala consiliului, vecină cu Casa Sfîntă. Erau acolo Sittai care prezida, nepotul lui, Gara, un „frate” din Edessa, un altul din Farat și încă unul din Kașkar. În total, cinci judecători instalați pe toată lățimea mesei masive, iar în picioare, în fața lor, acuzatul, cu chipul impasibil.

Lui Sittai îi revenea sarcina de a vorbi cel dintîi.

— Nu ne-am adunat ca să te pedepsim, Mani, ci ca să te invităm să te căiești. Vreme de douăzeci de ani ai purtat albul purității și al smereniei, și iată că acum reiei culorile trufiei. Ai trăit printre noi ca un miel cuminte, ca o logodnică timidă și decentă, ți-ai păstrat curățenia trupului, n-ai pus în gură decît alimente pure, prin ce nebunie vrei să pierzi astăzi cîștigul unui asemenea har?

Mani părea că fixează un punct pe perete, deasupra capetelor cenzorilor săi.

— Alimentele, pure sau impure, sfârșesc prin a deveni dejecții; există oare, după părerea voastră, dejecții pure și altele impure?

— Te-am convocat pentru a te asculta cu indulgență. Pentru ce te arăți atât de disprețuitor încă de la primul cuvânt ?

— Nu există în mine nici o urmă de resentiment, numai că voi vă laudați că m-ați făcut să trăiesc în puritate, iar eu vă răspund că această puritate pe care o propovăduiți nu se potrivește cu nimic. Pretindeți că roadele care provin din pământul Comunității sînt „masculine” și pure, nu așa spuneți? De ce le vindeți atunci în afară, sătenilor nelegiuți care le sfărîmă în dinții lor impuri?

— Unde vrei să ajungi ?

— Este curată superstiție să vorbiți de alimente pure sau impure; este curată prostie să vorbiți de oameni puri sau impuri - în orice lucru și în fiecare dintre noi Lumina și Tenebrele stau alături.

— Și pentru a protesta împotriva exigenței noastre de puritate te-ai dezbrăcat de straiile tale albe?

— Nu. M-am îmbrăcat astfel pentru că mă pregătesc să plec.

Făcu un pas spre ușă. Sittai îl chemă înapoi.

— Tocmai ți-ai expus ideile, n-am discutat încă cu tine, nici n-am dezbătut între noi, iar tu deja te îndepărtezi.

Este adevărat că, în această confruntare, Mani era cel care dovedea cea mai multă agresivitate. Mai tîrziu avea să-l ierte pe Sittai că-l smulsese de lîngă mama lui, că-l sechestrase și terorizase vreme de douăzeci de ani. Mai tîrziu va putea vorbi fără supărare despre stăpînul sectei și despre fascinația reciprocă stabilită între ei. Deocamdată însă, trebuia să știe să se despartă, să se elibereze, să scape. Să știe să plece.

â

— Nu plec din pricina vreunei neînțelegeri cu voi, ci pentru că am un mesaj de transmis oamenilor.

— Și care este mesajul ?

— Nu în acest loc se cuvine să-l fac cunoscut. Îmi veți auzi strigătul atunci când lumea vă va trimite ecoul lui.

— Nu ești chibzuit. Ne-am adunat ca să te ascultăm, iar tu ai vrea să pleci fără nici o explicație ? Când un țăran găsește o sămânță nouă, o încearcă mai întâi pe un petec de pământ; dacă face rădăcină, își poate îngădui s-o semene pe toate ogoarele. Explică-ne mesajul tău, îți vom spune părerea noastră, te vom ajuta să deosebești adevărul de minciună.

— Ceea ce este adevărat este adevărat, ceea ce este minciună este minciună, părerile voastre sau ale mele au prea puțină importanță.

Glasul lui Sittai se făcu mai ferm, fără să pară totuși ostil.

— Nu este vorba doar de păreri, sîntem aici cinci bătrîni, credincioși cărților și tradițiilor noastre, te-am văzut crescînd, te-am învățat fiecare lucru pe care-l știi, nu poți merge cu trufia pînă acolo încît să pretinzi că părerea ta și numai a ta are mai multă importanță decît a noastră!

— Tu m-ai învățat asta, Sittai; nu există majoritate care să dețină adevărul. Pe toate meleagurile, mulțimi de oameni cultivă cele mai absurde superstiții, marele lor număr dă oare mai multă valoare credințelor lor?

— Dar frații în fața cărora te afli acum nu sînt gloata informă, sînt cei mai învățați, cei mai savanți dintre oameni!

— Legile universului nu sînt votate de adunări de cărturari. Ele sînt ceea ce sînt, prin ce le-ar putea modifica părerile voastre?

— Pari foarte sigur de tine.

— Nu sînt sigur decît de mesajul care mi-a fost revelat.

— Mai trebuie și să știi dacă acest mesaj îți vine de la Dumnezeu sau de la diavol. Pentru ce te-ar fi ales Cerul pe tine, te-ai întrebat asta vreodată ? Ești tu cel mai sfînt, cel mai evlavios, cel mai plin de virtute?

— Eu nu cercetez planurile Sale. Poate că sînt preferatul Său.

Sittai ajunsese la capătul răbdării, dar se strădui încă să se stăpînească.

— Să presupunem că Cel de Sus te-a desemnat într-adevăr pe tine, Mani. A vrut așadar să remarce grădina asta de palmieri, nu crezi ? Dacă tu ești sfînt și binecuvîntat, arborile care te-a purtat este și el binecuvîntat.

— La nașterea mea, ce s-a făcut cu apa murdară în care am stat vreme de nouă luni ? A fost aruncată. Grădina asta de palmieri este apa în care au stat copilăria și adolescența mea.

Era prea din cale-afară. Sittai, nevrînd să-și creadă ochilor, ar fi dorit să-l facă pe insolent să repete fraza pe care o proferase, dar Gara, nepotul său, țîșnise deja de la locul lui urlînd: „Ereticule!” In clipa următoare, răspunzînd parcă acestui semnal, ușa se deschise și o hoardă de Veșminte-Albe năvăli în sală vociferînd, năpustindu-se asupra lui Mani, împroșcîndu-l cu noroi și încercînd să-i smulgă hainele colorate.

Sittai interveni:

— Orice om care se află la mai puțin de trei pași de el va fi excomunicat pe loc!

Loviturile se opriră. Dar cînd Mani, deja căzut, cuteză să-și înalțe capul, o salvă de noroi i se strivi de frunte, rostogolindu-i-se apoi de-a lungul sprîncenelor și mai jos, pe obraji. Se prăbuși iarăși. Cu mare trudă izbuti Pattig să-l ridice și să-l smulgă furiei hoardei.

Atunci, printre lacrimi, Mani își regăsi zîmbetul. Cum se putea arăta el surprins că fusese maltratat? Oare credea că aveau să-l ducă în triumf pe cel care le batjocorise legea? La drept vorbind, el fusese cel ce se dovedise lamentabil. O palmă, o împroșcătură de noroi, și iată-l pierzînd orice ținută, plîngînd ca un copil în brațele tatălui său!

Își șterse încet obrazul cu dosul mîneicii, se îndreptă, ridică ușor capacul cufărașului din lemn neprelucrat în care își orînduia obiectele, scoase uneltele pentru scris și pensulele,

înfășurându-le într-o năframă de in pe care și-o înnodă în jurul mijlocului.

Apoi se ridică. Dar rămase încă un lung moment cu brațele bălăbănindu-i-se, neîn stare să pună un picior înaintea celuilalt. Ca și cum ar fi așteptat de la vocea sa lăuntrică o ultimă confirmare:

„Da, Mani, fiu al ținutului Babei, ești singur, lipsit de toate, respins de ai tăi, dar pleci să cucerești universul. După asta se recunosc adevăratele începuturi.”

Partea a doua
De la Tigru la Ind
„Speranța mea a ajuns pînă la
răsăritul lumii
și în toate locurile pămîntului locuit.”

Mani

Mani părăsi pentru totdeauna grădina de palmieri a Veșmintelor-Albe în luna aprilie a anului 240. O pagină a istoriei sale era întoarsă: pînă atunci trăise sedentar și ascuns; de acum înainte avea să trăiască pe drumuri.

Prima sa etapă a fost Ctesifon. Marea cetate din valea Tigrului era, la nașterea lui Mani, reședința regilor părți, iar dacă între timp imperiul lor dispăruse, măturat de cel al perșilor sasanizi, noii stăpîni ai țării se stabiliseră în aceeași capitală, care își păstrase astfel prestigiul și prosperitatea.

Numele de Ctesifon este astăzi aproape uitat. El a fost totuși cel al uneia dintre marile metropole ale lumii antice, leagănul maniheismului, dar și un sanctuar al creștinătății orientale. Nu departe de amplasamentul unde, cinci secole mai târziu, arabii aveau să întemeieze orașul Bagdad, pot fi încă admirate vestigiile palatului în care Mani a reușit cucerirea sa cea mai spectaculoasă.

Însă, a doua zi după plecarea sa din grădina de palmieri, lucrurile mai aveau mult pînă să ajungă acolo. Dacă fiul ținutului Babei avea deja un suflet de cuceritor, înfățișarea sa era cu totul alta, aceea a unui călugăr rătăcitor cu straie ciudat colorate.

Plecat pe jos, cu capul înfășurat într-o eșarfă protectoare, ar fi trebuit să ajungă în oraș în patru-cinci zile. Dar se revărsaseră pe neașteptate apele Tigrului, spulberînd digurile, inundînd drumurile, iar călătoria se prelungise. Nu ajunse în cetate decît în a zecea zi, la asfințitul soarelui, fiind pe dată înghițit de gloata ce se înghesuia acolo zi de

zi. Cei mai bogați locuitori din Ctesifon erau într-adevăr obișnuiți să aibă o mulțime de animale, cai și turme bogate pe care ciobanii sclavi le duceau la păscut în fiecare dimineață în afara zidurilor, spre spațiile cu nutreț de la Nassir sau Mahoze, și le aduceau înapoi seara, învăluind porțile orașului într-un nor de lînă și de mirosoare, sub îndrumarea bîtelor ciobănești.

Ca mulți alți călători, fiul ținutului Babei fu nevoit să intre pe urmele lor, împins din spate, tușind, deja amețit de vacarmul citadin, deoarece străzile, amortite la amiază, se reînsuflețeau la ceasul amurgului, cînd soarele scăpata. Slugi ale neguțătorilor, hamali, telali, soldați, îngrijitori de cămile, dispăruți pe durata siestei, își reîncepeau forfota grăbită căreia i se alăturau oamenii ieșiți la plimbare, cu fiecare oră tot mai numeroși de-a lungul malurilor, unde îi așteptau bărcile neguțătorilor ambulante care le ofereau împletituri din pai, tichii și flecușete prețioase. Pumni întregi de monede cădeau cu zgomot dintr-o pungă într-alta. Acesta era Ctesifonul. Nu pentru aerul răcoros ieșeau oamenii la plimbare, ci pentru a se împăuna, pentru a-și arăta copiii grași și slugile, dar mai cu seamă soțiile, de preferință cu pielea albă ca laptele și dolofane, împovărate de coliere pe piepturile decoltate și de brățări înșirate cîte două, cîte patru, pînă la cot. În acel oraș oamenii purtau pe ei tot ce aveau, tot ce putea arăta ce erau sau ce pretindeau că sînt. Iar dacă, uneori, cîte unuia din cerșetorii prăvăliți lîngă zidul unui templu i se arunca una dintre acele brățări, gestul era făcut doar pentru a ului gloata.

Cînd cerul se întuneca și mai mult, cînd plimbarea lua sfîrșit, oameni și animale se întorceau acasă pentru a mîncea și a bea, cîrciumile nefiind destinate decît călătorilor și cîtorva derbedei. Orice bun cetățean care se respecta nu se îmbăta decît la el acasă, stînd culcat, totdeauna culcat, pentru a bea, înconjurat de ființe dragi sau glumețe. Și aici se cuvenea să știi să te fudulești, să dovedești că ai mijloacele de a te îmbăta, să oferi vin din burdufuri pîntecoase prietenilor,

vecinilor, clienților, și apoi să te faci criță. Oare nu așa se purta și regele regilor? Pe lingă paharnici și cei care-i gustau mîncarea, nu avea el un conțopist însărcinat cu treburile legate de beție și care ținea un catastif cu tot ce decreta suveranul în stare de suverană chercheleală, astfel ca la trezire să-i amintească, ajutîndu-l să repare? Dacă acesta avusese o beție darnică în ajun, făcîndu-l să abolească patru ani de impozite, trebuia ca scribul să le poată reintroduce ; dacă fusese mînios la beție, deposedîndu-l de funcția sa pe mai-marele astrologilor vinovat că refuzase să danseze, trebuia să-l poată reașeza în funcție.

Ctesifon. Beția ordonată. Ctesifon, moștenitor al Babilonului și rival al Romei; între zidurile sale avea să doarmă Mani în noaptea aceea.

Dar mai întîi, pentru a da un chip orașului, trebuia să dea de urma prietenului său. Mani întrebă un trecător care părea mai puțin grăbit decît alții. Cunoștea el cumva, din întîmplare, un negustor tyrian pe nume Malchos ? Malchos, repetă omul făcînd ochii mici. Păi să fie vreo zece-doisprezece care se numesc așa. Nevasta lui e grecoaică, zici dumneata...

Și astfel ajunse Mani în cartierul unde era templul lui Nabu, nu departe de Piața Movilelor, în fața unei case cu două caturi, strălucind de albul varului proaspăt, adăpostită de o împrejmuire de palmieri. Portarul îl conduse pe oaspete în fața stăpînului care, ivindu-se la capătul unei alei, își deschise larg brațele.

— Nu e palatul pe care l-am făgăduit, dar mi-am clădit deja chițimia asta, bubuia cu modestie Malchos, ghiftuit și prosper, înfloritor în rotunjimile sale.

Chloe dădu și ea fuga, necrezîndu-și ochilor. Se schimbase foarte puțin. De n-ar fi fost copilașul bucălat pe care-l ținea cu o mîină, sprijinindu-l de șoldul deja deprins cu el, se putea spune că era aceeași fată veselă și ghidușă căreia Mani îi păstrase cea mai vie afecțiune, iar părul ei deschis

la culoare respira aceeași dezordine. În scurta privire pe care o schimbă, se putea ghici o bucurie neprefăcută; și poate și o rămășiță de regret. Dar nu de ambiguitate.

— Ce-i cu haina asta? spuse ea.

— Da, am părăsit Veșmintele-Albe.

— Pentru totdeauna ?

— Și chiar mai mult.

Făcu un pas spre ea și, cu o mână emoționată, atinse ușor obrazii copilului, o fetiță de nici doi ani care se lăsă alintată de oaspetele necunoscut și-l răsplăti chiar cu un zîmbet, agățându-se apoi, timidă, de bluza maică-sii.

— Ești binevenit aici, spuse Malchos, casa asta e și a ta, o știi doar.

— Dacă s-ar putea ca o casă din lumea asta să fie a mea, atunci asta ar fi. Dar eu sînt doar în trecere.

— Unde te duci ?

— Nu știi încă. Pînă atunci, mă găzduiești în seara asta?

— Seara asta, mîine seară și în fiecare seară a vieții mele.

— Pentru ziua de mîine, am să te întreb din nou mîine.

Malchos ar fi vrut să protesteze, dar recunoscînd la prietenul lui tonul acela distant, brusc detașat, ca al unui somnambul. Nu avea nici un rost să stăruie. Mai bine schimba subiectul.

— Mîine am să te duc să-mi vezi magaziile și atelierile, apoi palatul, noul cîmp de curse...

Dar prietenul lui îl întrerupse, luîndu-i mîna într-a sa cu un gest de scuză.

— Nu, Malchos, am mai cu seamă nevoie să hoinăresc prin orașul ăsta, la întîmplare. E timpul să mă uit cum trăiesc oamenii.

Întorcîndu-se a doua zi acasă pentru a prînz și a dormi, Malchos își conducea catîrca, la fel ca în fiecare zi, luînd-o pe o scurtătură printr-o grădină neîngrijită, un fel de livadă în

paragină, când îl văzu pe Mani stînd pe o piatră, în mijlocul unei mici mulțimi. Apropiindu-se, observă că prietenul lui ținea pe genunchi o carte deschisă pe care părea că desenează ceva, stînd de vorbă totodată cu persoanele care-l înconjurau. Tyrianul se pregătea tocmai să descalece, când, recunoscînd cele cinci-șase capete care se înghesuiau în jurul pictorului, se răzgîndi și își continuă drumul uitîndu-se în altă parte.

Ajuns acasă, se așează să mănînce fără să scoată o vorbă.

— Nu vrei să-l aștepți pe Mani ? îl întrebă Chloe pe un ton de reproș.

— O să mănînce cînd o să vină. Mi-e foame.

Cînd își lua înfățișarea în ciudată, Malchos părea și mai durduluiu decît de obicei, iar barba lui rotundă se înfoia.

— Ai iarăși probleme cu conducătorii de caravane, își dădu ea cu părerea...

Dar soțul ei tăcea și-și înghițea cu lăcomie pîinea, duminicat după duminicat, privindu-și doar degetele. Chloe nu mai stăruia, continuînd să se agite în jurul lui.

După ce mîncă și fructe, nu-și mai făcu siesta, ci se duse să se așează pe o pernă, prefîrîndu-și furios boabele mătăniilor de chihlimbar. Un ceas mai tîrziu se ivi și Mani. Malchos nu-și ridică privirea către el.

— Cînd am traversat grădinița, te-am văzut... Erai în plină discuție cu niște indivizi... Ii cunoști?

— Nu. Tocmai desenam o ghirlandă cu cerneală roșie, au venit la mine, iar eu le-am vorbit.

— Fără să-i cunoști ?

— În afara celor din casa ta, nu cunosc pe nimeni în acest oraș.

— Am să-ți spun cine sînt acei oameni: niște trîntori, oameni de nimic, țicniți, bețivi, toți cei care n-au altceva mai bun de făcut dimineața decît să piardă vremea pe mائدane... Nu spui nimic! Puțin îți pasă că cei ce te ascultă sînt cei mai răi derbedei din cartier!

Mani tăcea. Era însă atîta nevinovăție în muțenia acestui copil de douăzeci și patru de ani, a acestui copil mare, bărbos și înveșmîntat în straie bălțate, încît Malchos nu mai stăruia. Își lăsă brațele în jos, închizînd ochii pe jumătate, și se duse să-și facă siesta inutil aminată.

În zilele următoare, tyrianul se feri să mai treacă prin grădină. Prefera să facă un ocol mare decît să nimorească iarăși peste cunoștințele de proastă calitate ale lui Mani. Să fi fost din curiozitate, din lehamite sau din simplă nebagare de seamă că-și reluă, o săptămînă mai tîrziu, vechiul drum? Spectacolul era, de data asta, diferit. Vreo cincisprezece persoane îl înconjurau acum pe pictor, printre ele și vreo doi-trei dintre acei gură-cască din prima zi, dar și oameni de toate condițiile, printre care un vecin, tyrian ca și Malchos, și bogat, și respectat. Stînd, ca de obicei, cu piciorul stîng îndoit sub el, fiul ținutului Babei își ținea cartea deschisă în față, dar se oprise din pictat și-și pusese pensula după ureche. Descălecînd, prietenul său se apropie ca să-l asculte, abia ascuns îndărătul unui chiparos tînăr. Nedînd impresia că-i remarcase prezența, Mani continuă să vorbească:

— ... la începuturile universului existau două lumi, despărțite una de cealaltă: lumea Luminii și cea a întunericului, în Grădinile Luminii se găseau toate lucrurile care puteau fi dorite, în Tenebre sălășluia dorința, o dorință puternică, poruncitoare, furtunoasă. Și deodată, la fruntariile celor două lumi, s-a produs un șoc, cel mai violent și cel mai cumplit pe care universul l-a cunoscut vreodată. Particulele Luminii s-au amestecat atunci cu Tenebrele în mii de feluri diferite și astfel au apărut toate creaturile, corpurile cerești și apele, natura și omul...

Cuvintele lui rămaseră ca suspendate, pîndind parcă inspirația. Apoi se porniră din nou.

— în orice ființă, la fel ca în orice lucru, stau alături, combinîndu-se, Lumina și întunericul. Dintr-o curmală pe care o mîncăți, pulpa ei vă hrănește trupul, dar gustul suav,
A

parfumul și culoarea ei vă hrănesc spiritul. Lumina care este în voi se nutrește cu frumusețe și cunoaștere, gândiți-vă s-o nutriți neconținut, nu vă mulțumiți să îmbuibați trupul. Simțurile voastre sînt concepute ca să culeagă frumusețea, s-o atingă, s-o respire, s-o guste, s-o asculte, s-o contemple. Da, fraților, cele cinci simțuri ale voastre distilează Lumina. Oferiți-le parfumuri, muzică și culori. Feriți-le de duhoare, de răcnete, de murdărie.

În timp ce ascultătorii săi așteptau urmarea, Mani se ridică sprijinindu-se de toiagul pe care-l ținea mereu în mîină, și toți se dădură respectuoși la o parte pentru a-l lăsa să plece, agățați încă de aerul rătăcit al chipului său scofilit de adolescent. Apoi, ca și cum niște fire subțiri îi legau de el, îl urmară unul după altul, subjugați și muți.

Fără îndoială că Malchos se liniștise în ce privește relațiile prietenului său, dar temerile nu i se risipiseră totuși. Ieri se temea să nu-l vadă luat de vreun străjer zelos drept unul dintre derbedeii cartierului; astăzi se temea să nu-l vadă înhățat pentru motive mult mai serioase. Nu putea nimeni aduna în fiecare zi pe străzile din Ctesifon zeci de cetățeni, curînd poate chiar sute, fără să fie acuzat că urzește vreun complot. Ceea ce tocmai auzise din gura prietenului său nu conținea, desigur, vreo vorbă instigatoare. Dar Malchos era neîncrezător. Îl cunoștea destul de bine pe Mani pentru a ghici că propovăduirea lui era abia la început, presimțind că el nu se va limita la nesfârșit să facă doar considerații visătoare asupra începuturilor universului. Într-o zi, care ar putea fi destul de aproape, prietenul lui va rosti poate acea frază în plus care va stîrni ireparabilul. Pe măsură ce tyrianul întorcea lucrul ăsta pe toate fețele în minte, pericolul i se părea tot mai evident, mai inevitabil. Se vedea deja pe sine însuși azvîrlit în temniță pentru complicitate, își vedea negoțul ruinat și toate speranțele spulberate, soția sa ajunsă cerșetoare...

— Trebuie să vorbim, Mani, spuse el brusc.

Tonul nu era ostil, se dorea doar grav și sincer. Fiul ținutului Babei începu să zîmbească.

— Nu te mai încrunta, aerul ăsta întunecat nu se potrivește cu fața ta bucălată. Dar vorbește, spune-mi ce ai pe suflet...

— Ne-am trăit, tu și cu mine, întreaga tinerețe în grădina aia de palmieri, departe de lume, de bucuriile și de constrîngerile ei, iar tu, mai mult chiar decît mine, ai trăit printre cărți, nimeni nu cunoaște mai bine ca tine medicina și teologia; îți admir știința, talentul, elanul, oamenii ca tine lasă urme pe pămîntul pe care au călcat și în inimile celor apropiați. Dar există o sumedenie de lucruri care-ți scapă și pe care omul cel mai simplu le pricepe mai bine ca tine, ești de acord cu mine?

Mani încuviință, iar prietenul lui se simți încurajat să continue.

— Mai întîi, mi se pare că ai uitat că stăpînul Ctesifonului și al întregii împărății este Ardașir sasanidul, regele regilor. Țin să-ți amintesc numele său, pe cel al dinastiei sale și să-ți aduc aminte că și-a clădit puterea măturînd de pe suprafața pămîntului împărăția părților și ucigîndu-l pe Artaban, cel din urmă suveran al acestora. Îți repet acest lucru dacă totuși cumva n-ai înțeles, sasanizii și-au clădit împărăția pe ruinele celei a părților, i-au urmărit pe aceștia prin toată țara Mesopotamiei, în Media, pînă la porțile Arabiei și Indiei. Iar tu, Mani, ține mereu minte că ești part, în ochii noilor stăpîni tu ești un principe part, mai înainte de orice. Nu doar tatăl tău este din nobila familie Haskaniya, dar despre mama ta se spune că se trage din neamul Kamsaragan, încă și mai vechi și mai nobil, care a fost asociat domniei părților.

— Multă vreme nu am cunoscut această ascendență, iar cînd am aflat-o, nu i-am dat importanță. Pentru mine nu există, după cum știi, nici rase, nici caste.

— Știu, Mani, și te respect pentru asta, dar lumea nu vede lucrurile astfel. Chiar diseară, o mîină răuvoitoare îi

poate face regelui regilor un raport despre un principe part, pe nume Mani, care organizează adunări pe străzile capitalei sale. Iar asta ar însemna sfârșitul aventurii tale.

— De ce s-ar lua de mine, eu nu mă ocup de treburile statului, eu nu vorbesc decât despre Cer, nu chem la răzvrătire.

— Nu mi-ai spus tu adineauri că nu crezi nici în rase, nici în caste? Ar fi de ajuns să rostești aceste cuvinte în public pentru a te face vinovat de lezmaiestate, căci regele regilor este mîndru de casta sa, la fel cum este de rasa din care provine. Și chiar de ai vorbi doar despre Cer, crezi că ar fi suficient pentru a te scuza? Poate că tu nu ești conștient de acest lucru, dar timpurile s-au schimbat. Pe vremea verilor tăi părți, toate credințele erau îngăduite. Am printre vecinii mei creștini care își practicau cultul fără să se ascundă. Șeful politic al evreilor din Babilonia era pe atunci un obișnuit al palatului, și nici măcar nu se știa care era religia prințului. Dar Ardașir este altfel. S-a lăsat înconjurat de un grup de astrologi care încearcă să impună cultul focului pe toată întinderea imperiului. Într-o grădină de palmieri uitată de pe malul Tigrului mai poți încă practica religia pe care ți-ai ales-o. Dar aici, în capitală, oamenii tac, se ascund, iar dacă cineva ține să-l evoce pe Iisus sau pe Baal, pe Nabu sau pe Moise, o face la adăpostul zidurilor.

— Cuvintele tale nu mă sperie, Malchos. Dacă vor veni să mă aresteze, pentru mine va fi o șansă ca să-mi expun mesajul în fața stăpînului imperiului.

— Îți recunosc naivitatea. Îți amintești că ai citit în cărțile tale vreo veche poveste despre un acuzat care este adus dinaintea regelui, și te închipui deja pe tine însuși în fața monarhului, discutînd cu el, fermecîndu-l și convertindu-l. Trezește-te, Mani, renunță la visele astea de adolescent! Nu dinaintea regelui regilor ai să fii condus, nefericitule, ci au să te azvîrle într-o temniță plină de noroi, unde nu vei putea sta de vorbă decât cu șobolanii și cu gîndacii.

— Aici te înșeli. Eu știu că într-o bună zi am să le vorbesc regilor...

Malchos începu să-și studieze prietenul, încercînd să deslușească motivele unei astfel de certitudini, cînd apăru Chloe, cu privirea șovăielnică a celei care nu știe dacă vestea pe care o aduce iscă bucurie sau încurcătură.

— A sosit Pattig, zise ea.

Mani se sculă, făcu un pas spre ușă; gazda lui, în schimb, nu se ridică decît cu lehamite, încă îngrijorat, preocupat, dar, cînd Pattig intră în încăpere, purtînd aceleași straie ca Veșmintele-Albe, îl primi cu brațele deschise. Bătrînul „frate” nu-i acordă decît o îmbrățișare fugară. Nu avea ochi decît pentru fiul său. Totuși, nu se apropie de el, contemplîndu-l de la distanță, ca pe o arătare arzătoare și nesigură, oarecum primejdioasă.

— Eram convins că n-am să te mai văd niciodată! Cînd ai plecat, am plîns, am vrut să nu mănînc nimic pînă mor. Și Sittai a plîns, de parcă și-ar fi pierdut adevăratul fiu. Au venit apoi niște frați care te-au văzut trecînd podul de la Seleucia. Am presupus că te-ai dus să-l cauți pe Malchos, doar nu cunoști pe nimeni altcineva în aceste orașe. Așa că am pornit după tine. Toți frații doreau să vină cu mine în alai. Plecarea ta i-a mîhnit și i-a zdruncinat. Dacă te-aș putea aduce înapoi în grădina noastră de palmieri, întreaga Comunitate s-ar bucura. Nimeni, auzi tu, nimeni n-ar avea de gînd să-ți reproșeze nimic, ai putea vorbi cu voce tare, și-ai putea expune ideile...

Chipul lui Mani se întuneca tot mai mult cu fiecare vorbă rostită de tatăl său.

— Dacă doar ca să-mi spui asta ai venit, mai bine ai fi rămas la Veșmintele-Albe. Să știi o dată pentru totdeauna, nu mă voi mai întoarce niciodată în grădina ta de palmieri, eu nu mai aparțin acelei religii.

— Bine, Mani, dar la mine te-ai gîndit măcar o clipă? Am lăsat în urmă lumea cu plăcerile ei, mi-am părăsit soția ca să trăiesc în Comunitatea asta, crezînd că voi găsi acolo puritate și fraternitate, și iată că propriul meu fiu îmi spune acum că sacrificiul unei vieți întregi a fost zadarnic. Dacă

te ascult, reneg toate lucrurile cărora m-am dedicat, iar dacă rămân legat de comunitate, îmi pierd singura ființă care mi-este apropiată. Nu te mai am decât pe tine pe lumea asta.

— Rămii atunci cu mine. Ascultă-mi cuvintele. Dacă ele răspund așteptării tale, mă vei urma pe drumul ales de mine, așa cum în trecut l-ai urmat pe Sittai. Dacă nu, te vei întoarce la grădina de palmieri.

Mani îi vorbise tatălui său ca unui străin. Sau ca unui rival. Efuziunile lui Pattig le simțea ca adevărate agresiuni, iar orice aluzie la legătura lor de sânge i se părea deplasată. Malchos și Chloe observau scena cu pudoare, martori stingheriți la o încheiere a socotelilor între două destine. Tatăl își silise fiul și pe toți ai săi să accepte capriciile evlavioasei lui rățăciri. Iar acum venea incredibila revanșă: Pattig căzu deodată în genunchi, ca la un îndemn divin.

— Am să rămân cu tine, Mani, am să-ți ascult cuvintele și am să mă străduiesc să le fac să pătrundă în inima mea. Așază-ți mâinile pe capul meu, îți voi fi cel dintâi ucenic.

Mani nu răspunse. Cu ochii închiși, plutea în mijlocul amintirilor sale în căutarea unui semn, a unei preziceri care i-ar fi putut vesti ciudata scenă pe care o trăia. Nicicând nu și-ar fi putut închipui că lucrurile aveau să se petreacă astfel.

Apoi, deschizându-și ușurel pleoapele, își așază palma mâinii drepte pe capul părintelui său îngenuncheat. Fără s-o știe, el repeta astfel, și într-o oarecare măsură ștergea, tocmai gestul prin care Sittai îl luase cândva în stăpânire pe Pattig, în grădina templului închinat lui Nabu.

În atelierele lui, în cursul zilelor următoare, Malchos bombănea, sucindu-se și învîrtindu-se de colo-colo, tuna și fulgera împiedicînd pe toată lumea, nefiind în stare să facă nici cea mai mărunță treabă utilă. Cu siguranță, Mani îl intrigase mereu, dar nu-i păruse niciodată atît de derutant, de greu de înțeles ca acum. Avea uneori gesturi de magistru înconjurat de discipoli, pentru ca, în clipa următoare, să

aibă gesturi de-a dreptul copilărești; uneori Malchos îl admira, aproape că-l venera, pentru ca mai apoi să simtă doar dorința de a-l ocroti, ca pe un frate mai tânăr.

Dar, mai ales, tyrianul rumega în minte cele petrecute în ajun: o Biserică ciudată se născuse în casa lui, ivită din jurământul de credință împotriva firii al unui tată în fața fiului său. Oare ce rol avea să fie pus să joace el, Malchos din Tyr, neguțător consacrat, sectant pocăit, care fugise de Biserică și de Comunități?

Exista, în raporturile cu prietenul lui, o neînțelegere ale cărei implicații și amploare nu le măsurase pînă atunci. Și unul și celălalt părăsiseră grădina de palmieri a Veșmintelor-Albe, dar motivațiile lor erau diferite. El știuse întotdeauna cu certitudine ce voia de la viață: avere, femeia iubită, locuință prosperă, în așteptarea construirii unui palat... Dar Mani? La ce visa el cînd părăsise secta? La o nouă religie? Exista desigur la el dorința aceea de a propovădui, aluziile acelea, acum frecvente, la o voce din Ceruri... Dar atunci, cum se explica faptul că Malchos auzise din gura lui, chiar în seara sosirii lui Pattig, fraza aceasta descumpănitoare: „Mă întreb uneori dacă nu cumva stăpînul Tenebrelor este cel care inspiră religiile, doar cu scopul de a desfigura chipul lui Dumnezeu!”?

Erau oare acestea vorbele unui om credincios?

II

În cursul acestei prime etape în afara grădinii de palmieri, tatăl și fiul vorbiră despre Mariam. Niciodată pînă atunci nu amintiseră de ea și, chiar și în seara aceea, Mani reuși să nu-i rostească numele. El spuse doar atît:

— Ai aflat vreodată ce s-a întîmplat cu ea?

Mergeau unul lîngă altul pe o alee liniștită din Ctesifon, îngîndurați amîndoi de ceva vreme. Era în zori, soarele încă nu-și slobozise dogoarea peste orașul care se trezea încet, sub suflul blînd al unei brize ce venea dinspre fluviu. Pattig nu avu nici o ezitare. Ca și cum era de la sine înțeles că umbra care plutea între ei de un sfert de veac se cuvenea să se alătore în sfîrșit acelei tardive reuniri.

— Am trecut cu cîțiva ani în urmă prin Mar dinu. Mi-au arătat mormîntul ei în grădina fostei noastre case. Aș vrea să-ți explic anumite lucruri, Mani...

Dar fiul s-a oprit, atît de brusc încît toiagul i s-a înfipt în pămînt. Palma lui înălțată lîngă obrazul lui Pattig a făcut gestul pe care acesta îl folosea cîndva pentru a-și domoli soția, un gest care însemna „nici o vorbă mai mult”.

Pattig se supuse. În afara casei lui, știuse mereu să se supună. Iar cînd Mani își reluă mersul cu pași mai mari, îl urmă. În tăcere, și la doi pași în spate.

Subiectul ăsta avea să rămînă de atunci pentru totdeauna închis. Subiectul, nu și rana, pe care unele vorbe stîngace o vor scormoni uneori.

Între Pattig și Mani aveau să se țeasă cele mai ciudate relații care se pot concepe între un părinte și fiul său. De-a

lungul anilor, o prietenie avea să se nască și să crească, o afecțiune reală, profundă, dar care nu datora nimic legăturii lor de sânge. Ba dimpotrivă, ea avea să se nască în pofida acestei legături, și parcă pentru a o nega întrucîtva. Pattig avea să fie pînă la moarte un apropiat discipol al lui Mani, cel mai fidel tovarăș de drum al lui, ascultătorul lui cel mai zelos.

Zelos, dar, la început, foarte circumspect. De fiecare dată cînd Malchos trecea prin grădina unde prietenul său își luase obiceiul să picteze și să propovăduiască, îl vedea pe tatăl acestuia așezat ceva mai îndărăt pe un trunchi de copac doborît, cu urechea ciulită spre vorbitor, veșnic absorbit, cu un aer chinuit. Tyrianul venea uneori să i se așeze alături, salutîndu-l cu un gest amorțit și cu un zîmbet stins, ferindu-se să rostească vreo vorbă ce l-ar fi putut distra. Stătea și el să asculte spusele lui Mani, pîndind totuși reacțiile celorlalți și încercînd să recunoască niște chipuri cunoscute. Pentru cineva care l-ar fi observat, n-ar fi părut mai puțin chinuit decît Pattig, deși motivele erau diferite.

Temerile pe care le avea de la sosirea prietenului său urmau să se dovedească pe deplin justificate, deoarece într-una din zile, pe cînd Mani vorbea cu glas tare în fața unei mulțimi mai dese decît de obicei, atenția lui Malchos fu atrasă de un zgomot de pași, niște pași greoi care făceau să scîrțîie iarba uscată. Cînd se întoarse, ochii i se încrucișară cu cei ai unui gzyr, ofițer însărcinat cu ordinea, care-l chemă cu un gest scurt.

— Cine e omul acela ?

— Un tînăr preot din ținutul Babei. Numele său este Mani.

— Despre ce vorbește?

— Despre rugăciune și despre post.

— Ce religie urmează?

Malchos ar fi vrut și el s-o știe! Numai că i se păru mai prudent să răspundă, strîmbîndu-se:

— Pe aceea a Nazarineanului, cred.

Ofițerul înscrie acest lucru în catastiful din mintea lui.

— Dar tu cine ești, te-am mai văzut deja prin cartier.

— Mă numesc Malchos, sînt negustor, de baștină din Tyr.
Eram în trecere...

Enervat de zumzetul glasurilor din spatele lui, Pattig se întoarse, ridicînd amenințător mîna, gata să impună tăcere acelor nechemați care deranjau; mîna i se lăsă însă în jos cînd îl văzu pe acel gzyr în uniformă. Acesta îi porunci să se apropie.

— Îi cunoști ? întrebă ofițerul arătîndu-l pe Mani.

— Este fiul meu!

— Cum te numești ?

— Pattig.

— E un nume de part, dacă nu mă înșel.

— Da, sînt part, originar din Ecbatana.

— Și cum se face că fiul tău și cu tine vorbiți așa de bine arameeana ?

— Am venit de foarte tînr în ținutul Babei, iar fiul meu s-a născut aici, în satul Mardinu.

— Din ce neam te tragi ?

— Din neamul Haskaniya, spuse Pattig, regăsindu-și brusc mîndria, de obicei bine ascunsă.

— Un neam de războinici viteji, de ale căror fapte de arme toți își aduc aminte! spuse ofițerul, dintr-o dată cuprins de admirație și extrem de politicoș.

Dar politețea lui fu efemeră, căci Pattig își afirmă pe dată credințele, pe tonul cel mai puțin conciliant.

— În toată viața mea n-am luat parte la nici o bătălie.

Religia mea îmi interzice să port arme. Oricare ar fi motivul.

— Așadar, în ochii tăi, dacă eu ridic sabia ca să stabilesc ordinea și să lupt împotriva dușmanilor suveranului nostru, nu fac mai multe parale decît un ucigaș și un tâlhar!

Malchos socoti că e momentul să intervină:

— Prințul Pattig și cu fiul său trăiesc dintotdeauna retrași într-o grădină de palmieri, consacîndu-se lecturii vechilor

cărți sfinte, și nu înțeleg mare lucru din ce se petrece în lumea asta.

Ofițerul se lăsă înduplecat de explicație, ca și de semnul complice cu ochiul pe care i-l adresa Malchos. Însă Pattig socoti indispensabil să adauge:

— Am trăit fericiți în grădina aceea de palmieri pînă în ziua în care fiul meu s-a hotărît să vină la Ctesifon. A trebuit să-l urmez.

— Pentru ce a venit?

— Vrea să propovăduiască popoarelor o nouă religie.

— Doar atît?! Și cît timp aveți de gînd să ne onorați cu prezența voastră?

Pattig vorbi cu voce scăzută, ca pentru sine:

— De n-ar fi decît după mine, aș pleca înapoi chiar acum.

Cînd ai norocul să trăiești departe de depravarea asta, de putregaiul ăsta, de cîrciumile astea...

— Era mult mai bine înainte, sugeră ofițerul.

— Fără îndoială.

— Toate mergeau mai bine pe vremea pășilor.

În ciuda imensei lui naivități, Pattig își dădu totuși seama că i se întindea o capcană. Numai că Malchos i-o luase deja înainte:

— Fie ca Providența să prelungească zilele divinului nostru stăpîn, Ardașir, și ale mult-iubitului său fiu, divinul Șapur, cel cu care împarte puterea. Niciodată orașul ăsta nu a fost mai prosper, mai civilizată ca acum, cînd se află sub protecția lor. De-ar rămîne ei mereu ocrotitorii capetelor noastre!

Ofițerul își înălță nasul și-și răsuci mustața, avînd aerul că spune: „Văd, tyrianule, că știi formulele de rigoare, dar nu va fi de ajuns ca s-o scoți la capăt”. Trebuie să debiteze însă la rîndul său:

— Să trăiască veșnic!

O tăcere plină de venerație urmă replicii consacrate. Apoi ofițerul reîncepu să-l măsoare pe Pattig de sus în jos, pregătindu-se să-i pună o nouă întrebare, care să fie o nouă cursă.

Dar se făcu auzită vocea lui Mani, așa că rămaseră toți numai ochi și urechi.

—... Dumnezeu, care este Lumină pură, nu cunoștea bine lumea Tenebrelor; a chemat atunci pe primul om pentru a-i spune: „Tu, în a cărui ființă stau alături Lumina și Tenebrele, tu ești cel mai bun aliat pe care l-aș putea avea. Da, omule, tu ești capcana întinsă de Lumină Tenebrelor. Ție îți încredințez sarcina de a stăpîni Creația și de a o apăra.”

În timpul asta ofițerul veni mai aproape. Legănîndu-și silueta pîntecoasă, avînd în mîină un baston scurt, iar pe șold sabia, străbătu locul de trecere îngust și pietros care-i despărțea pe cei prezenți de Mani. Cînd ajunse în fața lui, se opri, se scutură. Mesajul fu pe dată înțeles, deoarece ascultătorii, fără nici o excepție, își luară privirile de la cel ce le vorbea pentru a se uita la gzyr, ridicîndu-se apoi unul după altul, retrăgîndu-se de-a-ndăratelea, mai întîi cu precauții sfîngace, apoi, de îndată ce se putu, întorcîndu-se în grabă și luînd-o la goană.

Iar ofițerul se așeză, cu gura pînă la urechi, mîndru că devenise, doar prin miracolul prezenței sale, unicul ascultător.

O ultimă frază a lui Mani:

— Am să propovăduiesc religia frumuseții noroadelor din toate patru zărilor.

Apoi rămase tăcut, fără să-și părăsească locul; parcă ar fi continuat în sinea lui predica întreruptă. Ofițerul îl privi cu atenție, îl cîntări, apoi se arătă preocupat, ca și cum ar fi căutat în zadar cuvintele pe care i le-ar fi putut adresa acestui om ciudat. Dar, în cele din urmă, renunță să-i mai vorbească, îl lăsă să se ridice și să se îndepărteze cu mersul lui poticnit.

Ascultătorul unic rămase la locul lui, țeapăn, gata parcă să așipească, nevenindu-și în fire decît atunci cînd Mani se făcuse deja nevăzut. Abia atunci se ridică și fugi după Malchos, pe care-l ajunse din urmă la poarta casei.

— Spune-le acestor părți că nu mai vreau să-i văd pre-umblându-se fără rost printre zidurile Ctesifonului. Să se întoarcă în satul lor și să rămână acolo pentru totdeauna! Mai spune-mi o dată cum îi cheamă!

— Pattig și Mani.

— Iar pe tine te cheamă Malchos, nu-i așa? Aici trăiești? Frumoasă locuință!

În timp ce ofițerul plimba pe deasupra proprietății o privire lentă, plină de invidie și amenințătoare, Malchos se surprinse contemplând deja cu nostalgie zidurile casei sale, ca și cum le-ar fi văzut pentru ultima oară în picioare.

După ce intră cu pași nesiguri, se duse să se întindă în curtea interioară umbroasă, unde Chloe îi pregăti un sirop de mure. Îl bău dintr-o sorbitură și mai ceru încă unul înainte chiar de a-și șterge sudoarea. Dacă voia să-și pună la adăpost bunurile și familia, știa ce-i rămânea de făcut, știa ce rugămintă odioasă va trebui să-i adreseze lui Mani. Dar cum ar putea cuvintele acelea să-i iasă de pe buze? Cu Pattig, care veni să-i țină de urât, nu vorbi decât prin gesturi și șușoteli înăbușite.

Mani avea să li se alăture abia un ceas mai târziu, proaspăt, senin, inspirat.

— M-am gândit, zise el. Trebuie să plec din acest oraș.

Malchos simți pe moment o ușurare pe care se strădui să n-o trădeze. În vremea asta, fiul ținutului Babei adăuga pe un ton cam afectat, dar nelipsit de maliție:

— I-am cerut sfatul însoțitorului meu ceresc, iar el mi-a răspuns: „Ctesifon este o poartă gigantică - dacă nu poți intra cu forța, atunci încearcă să capeți cheia." Am să plec chiar în seara asta. Iar dacă mar Pattig o dorește, poate să vină cu mine.

În chip de răspuns, tatăl se ridică și-și desfăcu centura veșmîntului alb pentru a o înnoda mai strâns.

Malchos își regăsise formulele de politețe.

— N-ar fi mai înțelept să aștepti până în zori?

Dincolo de formula politicoasă, era sincer încurcat. Și cu fiecare clipă mai mult. Îi era rușine că dorise plecarea lui Mani, că fusese cât pe ce să i-o ceară. Scena pe care o trăia îl umplea de amărăciune, de o amărăciune pe care, simțea el bine, avea s-o tragă după el pînă la capătul vieții. Nu păstrase oare în sinea lui, vreme de ani întregi, imaginea încurajatoare a prietenului său în timp ce acesta ascundea sîmburii de curmale, în trapeza grădinii de palmieri? Era convins acum că peste zece ani, peste douăzeci de ani, încă își va aminti cu o rușine neștirbită și cu aceeași amărăciune de ziua în care îl alungase din casa lui. îl alungase? Nu-l alungase, iar ochii lui Mani nu exprimau nici un reproș; dar tyrianul știa că nu-și va ierta niciodată lipsa de mărinimie. Ce să facă atunci? Să-i rețină pe fiu și pe tată, să-și asume riscul de a pierde tot, casă, negoț, tot ce construisese de cînd sosise la Ctesifon?

Astfel, treptat, fără să și-o mărturisească, se năștea în mintea lui ideea stranie, ideea aberantă. Și dacă el se grăbi s-o dea la o parte din minte, ea reveni, stăruitoare.

Malchos stătea acolo, livid, copleșit, privindu-și oaspeții cum își adună puținele bagaje, cînd apărură Chloe. Dintr-o singură privire și fără să fi auzit nici un cuvînt de explicație, ea pricepuse ce se petrecea: plecarea musafirilor și dilema soțului ei. Îi învălui pe toți într-o privire cuprinzătoare, încărcată de tandrețe, apoi îl trase pe bărbatul ei deoparte.

— Dacă ai de gînd să-i însoțești o bucată de drum, nu șovăi. În ciuda vîrstei, oamenii ăștia nu sînt decît niște copii, habar n-au de drumuri și de călătorii, fără tine ar fi pierduți.

De parcă n-ar fi așteptat decît aceste vorbe de încurajare, Malchos se pomeni că se ridică în picioare, plin dintr-o dată de energie. Și vesel.

— Ei bine, s-o pornim! Am să le cer slugilor să pregătească și caii.

O bucată de drum, așa spusese soția sa? Mulți ani mai tîrziu, Malchos avea încă să se mai întrebe cum de putuse porni cu atîta ușurință în aventura aceea.

*

Mani nu părea să cunoască ținta călătoriei. În fiecare dimineață își croia un traseu, neîngăduindu-și niciodată să doarmă pe aceeași rogojină două nopți la rând. Tovarăși săi îl urmau. Spre Ganazak, în Atropatena, spre Armenia, în munții Mediei, spre smîrcurile Mesenei, în sfîrșit spre Kașkar, pe Tigru, unde se imbarcară.

— Și acum, încotro ?

Malchos nu aștepta răspuns, după cum nu așteptase nici la cele douăzeci de întrebări precedente. Se prăvălise la pupă, alături de Pattig, cu capul vîrît într-o cîrpă udă. Soarele dogorea atît de aproape că i se părea că-l aude cum îi bate în tîmple. Doar Mani stătea drept, cu umbra adunată la picioare. Fără să se întoarcă, anunță de parcă ar fi frunzărit jurnalul de bord:

— În noaptea următoare o să dormim la Charax. Apoi o corabie ne va duce pe Marea cea Mare. Pînă în India.

Malchos își pierduse obiceiul de a argumenta. Se culca, se scula, asculta, mergea. Cu toate astea, îndărătul pleoapelor lăsate peste ochii mult prea supuși, nu se oprea niciodată din socotit. Sîntem în ayar, ultima lună de primăvară, își spunea el, e începutul musonului, cel care împinge vasele spre Orient, marinarii știu asta, la fel ca neguțătorii porniți la drum lung; dar cum poate Mani să aibă aceste cunoștințe profane? Malchos își îndreptă spatele, rezemîndu-se într-un cot, dornic să vadă mai limpede. Să fi studiat prietenul lui mersul vînturilor? Să-l fi atras el în acest periplu rătăcitor prevăzînd încă de la început să ajungă la Charax chiar în momentul în care se deschid drumurile sezoniere spre India? Sau poate cel care știe și-i conduce este „Geamănul” lui? „Geamănul” lui? Dar cine este Mani, și cine este atunci „Geamănul” lui? Cu aceeași mînă enervată, Malchos își alungă și îndoielile și fîntării mlaștinilor.

III

La Charax, antrepozitul Mesopotamiei, călătoriile erau pregătite în cocioabele înșirate de-a lungul estuarului. Proprietari care-și închiriau navele, mateloți, zarafi, onorabili traficanți, femei desfrinate, prezicătoare. De fauna asta care răsuna de risete joviale, îmbibate de vin, și de refrene deocheate, Mani și cu Pattig se ținură departe. Ba chiar, din prudență, rămaseră afară, pe o uliță circulată și umbroasă. Lui Malchos singur îi revenea rolul de face manevrele de apropiere, lui Malchos a cărui privire căuta deja un compatriot ; era sigur că va da peste unul sau chiar mai mulți, căci tyrienii umblau de veacuri pe drumul cuișoarelor și al cardamei.

Descoperi de altfel într-un mic grup, unul dintre cele mai puțin zgomotoase, un chip, o anume barbă adusă din foarfece, o tichie, un inel. Se strecură, fu poftit să ia loc și să bea bere de orz. Se vorbea despre drahme și dinari, larini și aurei, apoi de furtuni puternice, de recifuri și de pirați. Malchos povesti despre Ctesifon, fălindu-se cu atelierile lui, cu buna lui reputație, cu isprăvile negustorești, cu clientela, ademenindu-și interlocutorul cu perspectiva unor afaceri comune aducătoare de bani. Un ceas mai târziu, cei doi tyrienii cădeau la învoială, bătînd palma.

— Cînd o să plecăm?

— Marfa e la bord, la fel și apa dulce, nu așteptăm decît semnalul augurilor. Noaptea trecută, dulgherul nostru a văzut în vis o turmă de capre, negre ca o furtună gata să izbucnească, așa că marinarii n-au mai vrut să plece. Mîine dimineață am să duc un taur să fie jertfit la templul

din capul digului. Dacă jertfa e primită, ridicăm pânzele după-amiază, înainte să se răzgîndească zeii.

Se ridicară cu un zîmbet cam silit, căci nimeni nu pleacă vreodată pe mare cu inima ușoară. Malchos se duse apoi să-și caute prietenii pentru a le vesti că totul era aranjat.

Mani și cu Pattig erau înconjurați de un cerc de ascultători, la fel ca peste tot pe unde îi purtaseră pașii. Se cuvenea oare să-i întrerupă pentru a le trîmbița succesul? La ce bun, le cunoștea dinainte reacția, aveau să se uite la el cu niște ochi ca de oițe adormite, de parcă ar fi fost dintotdeauna stabilit că, intrînd în circiuma aia, va întîlni un armator tyrian care urma să plece tocmai spre India, care tocmai își amînase plecarea cu o zi și care va accepta bucuros să-i ia pe tustrei la bord! Nu, Malchos nu va spune nimic, prefera să-i lase pe cei doi părți să se îndeletnicească în voie cu celestele lor misiuni, ocupîndu-se la rîndu-i de o sarcină mai puțin înaltă: merindele. Căci, dacă acel compatriot descoperit stăruise curtenitor să-i transporte pe gratis, era de la sine înțeles că, asemenea tuturor pasagerilor, se cuvenea să-și procure singuri hrana.

Se poate oare închipui muntele de provizii ce trebuia adunat pentru a hrăni trei bărbați de-a lungul călătoriei lor pe mare? Malchos se îndreptă cu pași mari spre bazarul din port. Și, în timp ce mergea, nu contenea cu bodogănitul, cuvintele urcîndu-i fără de veste dinlăuntru lui, ca bulele de aer ale peștilor la suprafața apei. La plecarea din Ctesifon, plănuiise să ia cu el, așa cum ar fi procedat orice om chibzuit, una sau două slugi, dar Mani nici nu voise să audă.

— Cine o să stea să ne ridice corturile și să ne facă de mîncare?

— N-o să avem cort și nici n-o să ne facă nimeni de mîncare. La fiecare etapă, ființe generoase ne vor oferi adăpost și ne vor da de mîncare.

— O să mergem pe drumuri singuri, ca cerșetorii?

Mani începu să rîdă.

— Oare cine merită să conducă lumea mai mult decât un cerșetor?

Gîndul ăsta era enervant pentru un om al negoțului.

— Sînt zile, Mani, cînd nu mai pricep nimic din ce zici. Mă întreb dacă nu cumva vorbești așa doar pentru că vrei să mă încurci.

Dar fiul ținutului Babei își luase aerul cel mai serios pentru a explica:

— Cei care au ales să-i conducă pe ceilalți trebuie să renunțe la orice putere și la orice bogăție, nu se cuvine să păstreze decât haina de pe ei, nimic altceva, nici măcar hrana pentru a doua zi. Doar astfel vor putea fi deosebiți înțelepții de falșii evlavioși care vînd credințe.

— Dar înțelepții ăștia cum vor supraviețui ?

— Norodul îi va hrăni zi de zi.

— Oare norodul nu se va sătura într-o bună zi să-i tot hrănească ?

— Atunci cînd pe toată suprafața Pămîntului nu se va mai găsi nici măcar o singură ființă care să vrea să hrănească un înțelept, înseamnă că lumea nu-i mai merită pe înțelepți și că a venit vremea ca ei să plece.

— Se vor lăsa oare să moară?

— Cînd lumea îi va fi abandonat pe înțelepți, înțelepții o vor părăsi. Atunci lumea va rămîne singură și va suferi din pricina singurătății ei.

Malchos își învîrtise de trei ori tichia pe cap.

— Dacă mă pricep eu să rezum, o să plecăm la drum fără hrană și fără bani.

— Da, fără nimic din toate astea. O să plecăm ca niște înțelepți.

Tyrianul ar fi zis mai degrabă „ca niște nebuni”. Dar cînd lipsa de înțelegere este atît de mare, cum să arunci niște punți? Cum să aduci argumente?

Așadar o porniseră, Mani, tatăl lui și prietenul său, fără nici un alt echipament în afară de cai. Malchos nu se putuse

totuși împiedica să nu ia, pîtită sub haină, o pungă. Dar, de-a lungul drumului, nu avusese niciodată prilejul să-i deznoadă baierile. De cum treceau de poarta unui oraș, fie el Holvan, Kengavar, Artaxata sau tîrgușorul cel mai modest, oamenii se adunau în jurul lor, mai întîi din curiozitate față de un străin; apoi, de îndată ce Mani începea să predice, o mulțime de oameni se strîngeau în jurul lui ca să-l asculte. Cînd fiul ținutului Babei nu cunoștea graiul locului, unul dintre cei de față se oferea să facă pe tălmaciul, iar la sfîrșitul zilei, același om sau un altul se ruga de călători să-i facă cîstea de a-și petrece noaptea în casa lui.

La vremea prînzului sau a cinei, oamenii de vază se ciondăneau pentru a-i avea oaspeți la masă; iar pe tot cuprinsul zilei, în timp ce Mani vorbea, se perindau femei aducînd fructe și băuturi răcoritoare, pentru el, pentru însoțitorii lui, dar și pentru cei ce stăteau să asculte.

Înainte de a frînge pîinea, Mani obișnuia să facă această scurtă rugăciune: „Doamne, cei ce au pregătit această cină au păcătuit față de pămînt, de plante și de alte făpturi. Dar cei ce au făcut-o nu voiau decît să hrănească Lumina care se află în om și să lase cuvîntul Tău să trăiască.”

Apoi împărțea mîncarea celor din jur, ca și cum ar fi fost stăpînul casei, el mulțumindu-se doar cu o bucățică de pîine și cu cîteva fructe. Îi plăceau îndeosebi pepenii verzi, iar dacă îl întreba cineva de ce, explica pe îndelete că în nici un alt aliment nu se concentra atîta Lumină: „Uitați-vă la pepene, ochii voștri se bucură de culoarea lui, nasul vostru îi apreciază aroma discretă, mîna voastră mîngîie pielea lui tare și netedă, nici nu mai e nevoie să beți cînd îl mîncăți căci miezul lui e plin de apă, nu mai trebuie să-l puneți pe farfurie, pentru că vi se oferă în propriul lui înveliș cînd se coace. Începeți de la margini, apropiați-vă apoi de inima lui, iar cu fiecare înghițitură veți fi și mai aproape de Grădinile Luminii.”

Îi mai plăceau pîinea caldă, castraveții și curmalele, mai ales cele transparente, prin care se vede lumina. În schimb,

îndepărta cu un gest abia politicoș orice mîncare cu carne. Nu se atingea de vin și de băuturi fermentate; doar la începutul mesei se prefăcea că își înmoaie buzele pentru ca mesenii să nu se simtă stingheriți dacă beau. Dar nu tolera beția; era de ajuns ca un singur om dintre cei ce-l ascultau să dea semne de beție pentru ca Mani să se ridice și să se îndepărteze, fără să mai țină seama de gazde.

Adesea, cînd trebuia s-o porneasă iarăși la drum, Mani deja cîștigase cîteva persoane care nu mai voiau să se despartă de el. Însă el le spunea: „Nu veniți încă după mine, n-a sosit încă ceasul. Așteptați-mă, fiți speranța mea în orașul ăsta, răsîndiți mai departe cele auzite de la mine și spuneți tuturor că am să mă întorc.”

Alteori, oamenii de vază ai locului veneau să-i aducă daruri, veșminte noi și bani de aur. Aceștia străluceau în ochii lui Malchos, dar Mani îi făcea semn să nu se atingă de ei. Apoi se adresa binefăcătorilor: „Darul vostru este primit cu recunoștință, păstrați-l acasă la voi, la vedere, o să vă aducă aminte în fiecare zi că am trecut pe aici și o să vă vestească întoarcerea mea.”

În felul acesta, ajunseseră pînă la Charax, hrăniți, spălați în fiecare zi, dar nu mai bogați decît la plecare. Însă nici mai săraci, deoarece Malchos nu luase bani din pungă nici măcar o singură dată. Ar fi recunoscut cu dragă inimă că precauțiile sale fuseseră de prisos, dacă nu era la mijloc proiectul de călătorie pe mare spre a ajunge în India. Pe drumurile pe uscat, poți găsi adăpost și ceva de mîncare la orice oprire, și aici Mani avusese dreptate, iar îndoielile lui Malchos se dovediseră fără rost. Dar pe mare, lucrurile nu se puteau înfățișa în același mod, fiecare venea cu proviziile de acasă; mai ales pe acest drum spre India, unde litoralul era adesea pustiu și rareori primitor.

Oare pentru cît timp trebuia să prevadă aprovizionarea? se informase Malchos întrebîndu-l pe armatorul tyrian. Dacă navighezi de-a lungul coastelor atunci cînd nu e anotimpul

potrivit, călătoria se poate întinde pe mai multe luni; dacă te lași dus de muson, poți ajunge în valea Indului în doar trei săptămîni. Să zicem treizeci de zile, ținînd seamă și de intemperii.

Treizeci de zile de merinde care să nu se strice, pentru trei persoane, socotea Malchos. Și, îndreptîndu-și privirea spre răsîntia cea mai apropiată, chemă doi hamali care stăteau lîngă o fîntînă. Erau deprinși să-i servească pe călători, așa că-l conduseră de la bun început la bazarul din port, la furnizorul lor, cel care practica desigur prețurile cele mai scăzute, un nabateean de obîrșie din Petra, care confirmă hăitașilor lui, făcîndu-le cu ochiul, obișnuitul comision.

După ce se informă asupra traseului, întocmi el însuși lista proviziilor necesare. Pentru prima jumătate a călătoriei, ouă tari, pesmeți din pîine, brînză, pește uscat sau rezistent, linte, bob, fasole, năut; și, bineînțeles, două urcioare pline de curmale bine presate, funii de ceapă și de usturoi, măslina, miere, caise uscate, ulei, sare și diverse condimente; fără a uita, spuse el, vinul, va fi nevoie de cîteva burdufuri pe care căpitanul, dacă vrea să fie amabil, le va ține pe jumătate îngropate în nisipul umed ce umplea fundul calei, și pe care va fi bine să le beți în compania lui.

— În ce privește ustensilele și oalele, presupun că ați cumpărat deja cele necesare pe drum.

— Nu, se vaită Malchos, n-aveam decît un urcior ca să bem apă.

— Și cum v-ați descurcat ca să mîncăți?

— Nu va fi prea simplu să explic. Ne bizuiam pe bunăvoința Cerului.

— Un fel ca oricare altul de a călători, constată nabateeanul, deprins să aibă cea mai mare prudență în materie de credințe. Luați totuși cu voi o oală și lemn de foc!

Cînd totul fu cumpărat în urma unei îndelungi tîrguieli, Malchos se văzu nevoit să apeleze la un al treilea, apoi la

un al patrulea hamal; el însuși nu se mărginea să deschidă drumul, ci avea brațele încărcate pînă la bărbie atunci cînd se alătură tovarășilor săi. Mani vorbea întruna, Pattig îl asculta de aproape. Țyrianul le făcu semn hamalilor să aibă răbdare, ei își lăsară jos poverile fără să protesteze, confînd pe o plată sporită.

Cînd discursul se isprăvi în sfîrșit, Mani contemplă deloc entuziasmat marfa frumos rînduită.

— Te-ai ostenit degeaba.

Malchos preferă să tacă. Nu așa cum ar fi tăcut un ucenic în fața învățătorului, ci dimpotrivă, ca un frate mai mare hotărît să nu-și supere fratele mai mic și mai necopt. Și apoi, fără a fi mai superstițios decît alții, știa că doi prieteni nu trebuie să se certe niciodată atunci cînd urmează să plece pe mare.

Oare ce marinar dezamăgit a dat într-o bună zi celor trei sfînci, considerate cele mai primejdioase din Marea cea Mare, numele ăsta inimitabil: „Siguranța mea și Fetele ei”? Denumirea trecuse dintr-o limbă într-alta, pătrunzînd în legendele înfricoșate ale tuturor navigatorilor, de la Canton pînă la Scările Abisiniei. Este vorba despre trei vîrfuri întunecate care ies la suprafața apei, furcă infernală adesea ascunsă de beznă și de ceață. Juncile le ocoleau cu prudență, unele bărci cu pescaj mai mic strecurîndu-se printre ele cu o cutezanță sinucigașă, care păstra în străfundul ei amintirea atîtor epave.

Pentru însoțitorii lui Mani, trecerea mării nu era altceva decît un șir de spaime. Abia depășiseră strîmtoarea care poartă divinul nume de Hormuz, că un urlet tulbură siesta călătorilor:

— Văl! Văl! Văl!

Era un matelot din Susa care dăduse alarma, cu mîna întinsă spre larg. Stăpînul vasului veni lîngă el, apoi căpitantul, grijuliu în primul rînd să nu-i lase pe călători să

cedeze în fața panicii, repezindu-se toți grămadă în același loc și dezechilibrând vasul mai ceva decât cele două balene care se năpustiseră în direcția lor.

— Fiecare să rămână la locul său, pe primul care se ridică îl arunc peste bord!

Fără să se sperie prea tare de amenințare, călătorii rămăseră totuși nemișcați. Liniștit că i se dăduse ascultare, căpitanul mai adăugă:

— Nu vă pierdeți cu firea, coca vasului e solidă, la fiecare călătorie sîntem atacați de balene și iată că nu ne-am scufundat!

Sfidîndu-l parcă, balenele atingeau nava, iar aceasta se legăna.

— Aduceți toacele! strigă căpitanul.

Toacele? Dintre toți călătorii, cel mai nedumerit era Pattig. Știind bine că acest tip de instrument se folosea în biserici în loc de clopoței, căzu în genunchi cu mâinile împreunate și șopti: „Să ne rugăm, să ne rugăm, doar rugăciunea ne mai poate ajuta!” Totuși, cele douăsprezece toace aduse de dulgher slujeau desigur la cu totul altceva. Acesta le împărți echipajului și, cum îi mai rămăseră două, îi dădu una lui Malchos, arătîndu-i cum să se aplece peste bord bătînd cu ciocănelul în toacă, pentru a face cît mai mult zgomot cu putință. Bucătarul căpitanului veni și el în ajutor, ridicînd în aer o tavă din aramă în care bătea de zor cu polonicul. Încetul cu încetul, toată lumea se porni să bată, orice suprafață se transformase în gong, călătorii loveau, izbeau, băteau darabana, dar și urlau, șuierau sau țipau, cu o veselie pe măsura spaimei. Vacarmul se dovedi de folos. După cîteva minute, văzură cum fișnea apa cam la o milă depărtare de tribord. Balenele o șterseseră, n-aveau să mai dea ochii cu ele.

Mult mai neliniștitoare se vădi a fi tromba de apă care se înălță în amurgul celei de a treia zile. Nu văzură la început decât un nor alb, dar acesta creșu, se umflă, se îngroșă cît ai clipi, învîrtindu-se tot mai iute și luînd înfățișarea unui

uriaz corn gata să se afunde în valuri. Dar ceea ce se întâmplă fu exact contrariul, căci deodată, chiar în acel loc, marea începu parcă să fiarbă, ca o oală pusă pe foc, și, minune! suprafața apei se ridică, atrasă, aspirată de norul acela rotitor; o coloană de apă neagră se înălțase acum și urca, urca viuind, de parcă toată marea era suptă de cer.

Călătorii rămăseseră înlemniți. E adevărat că din pricina beznei tromba de apă amintea mai curînd de un monstru apocaliptic, un soi de balaur uriaz suspendat între cer și mare, decît de un banal fenomen acvatic. însuși stăpînul vasului fu înfricoșat și se duse să ia din cufărul său un șirag de monede de aur pe care și-l petrecu pe după gît. Un tînăr matelot scoase din teacă un pumnal ascuțit, pe care-l îndreptă cu vîrfurile spre propria-i beregată, așteptînd doar un semnal ca să și-l înfigă. Iar Pattig, iarăși prosternat, își continuă ruga.

În noaptea aceea nimeni nu dormi, oamenii ciuleau urechea, scrutau necontenit zarea, cercetînd dacă primejdia se apropia. Doi oameni, doar doi oameni stăteau liniștiți, fără urmă de spaimă. Mai întîi căpitanul, marinar bătrîn din Charax. Dacă, pentru a îndepărta balenele, făcuse toată zarva cu putință, la apariția trombei de apă se mulțumise să strîngă pînzele, ce putea face mai mult? Știa că tromba avea să se abată undeva, aproape sau departe, poate ca o cascadă care va face să se răstoarne vasul, poate ca o ploaie fină de picături, stropi nevătămători. Așteptînd ca lucrurile să se rezolve, mergea de colo-colo cu un pas liniștitor, în mijlocul agitatei sale turme. Oamenii se agățau de hainele lui, îl implorau, se răsteau la el, dar el se mulțumea să le adreseze tuturor aceleași cuvinte, iar uneori cîte o privire de semeață milă.

La un moment dat, pașii îl purtară către Mani, căruia se pregătea să-i adreseze o vorbă de îmbărbătare. Dar cel care l-a oprit a fost chiar Mani:

— Ești oare singurul de pe vasul ăsta care îmi împărtășește liniștea?

În ochii căpitanului se citi un soi de șovăială. Această inversare a rolurilor făcea să fie zadarnice toate formulele pe care le avea gata pregătite.

— Iată niște vorbe pline de curaj și de onoare! Cine ești, nobile călător?

Numele acestui personaj îi fusese deja spus, ca și acela al fiecăruia dintre cei douăzeci de călători, dar o astfel de întrebare era menită să dea importanță celui care comanda.

Mani nu zăbovi cu prezentările.

— Am o misiune de îndeplinit în India, vasul ăsta mă duce într-acolo, nici o trombă de apă, nici o stîncă, nici o balenă, nici un vârtej nu mă va abate din drum. Uite așa. Marea nu poate face nimic.

— Ce fericire să auzi într-o asemenea noapte pe cineva atît de plin de încredere! Se spune prea des că marea este uci-gașă; mie nu mi-a fost niciodată frică. Cînd o fi să mor, asta se va întîmpla în casa mea de la Charax, doborît de niște blestamate de friguri. Dar pe apă, eu stau în picioare, scuipe pe toate primejdiile, știu că nu mi se poate întîmpla nimic.

Toată noaptea, rezemați de parapetul navei, fiul ținutului Babei și căpitanul deparană istorisiri ale oamenilor mării sau propovăduiri ale cărturarilor, fiecare ascultînd neobosit spusele celuilalt. Și amîndoi le spuneau călătorilor care se apropiau de ei aceleași cuvinte de îmbărbătare. Căci pe punte, oamenii se agitau, încă erau speriați; primele licăriri ale zorilor aduseră însă liniștea, tromba de apă se făcuse nevă-zută în depărtări, risipindu-se fără urmă și fără nici o strică-ciune, în sfîrșit albastra pace a mărilor Sudului se înălța peste licăritul valurilor, pocăite pentru o bucată de vreme.

Oamenii respirau în voie, limbile se dezlegau, își îngăduiau să pună acum întrebările care ar fi părut necuviincioase și de rău augur în ajun. Stăpînul tyrian al navei dădu explicații în legătură cu salba de aur pe care o purta la gît:

— Cînd sînt în largul mării și moartea dă tîrcoale, mă întreb mereu cu groază oare ce s-ar întîmpla cu trupul meu dacă din nenorocire m-aș îneca. Desigur că ar fi azvîrlit pe

J

țărăm, unde cineva ar da peste el și n-ar ști ce să facă; dacă ar găsi atunci monedele astea de aur, s-ar socoti pe deplin răsplătit și, din recunoștință, ar da rămășițelor mele un loc de îngropăciune cât mai potrivit.

Mai era și tînărul matelot care părea hotărît să se omoare. Era un tayyaye, un arab. Spunea că dacă ar fi să moară, prefera ca sufletul lui să fie eliberat în văzduh și să se înalțe spre ceruri, decît să fie înghițit de valuri, rămînînd robul fapturilor răufăcătoare care domnesc peste adîncuri.

De acum Mani se bucura de toate atențiile. Mai respectat decît în orașele pe care le străbătuse, veșnic înconjurat, urmat, ascultat, era poftit să ia parte la toate mesele și la toate serile de veghe ale căpitanului, cei doi însoțitori bucurîndu-se de aceleași favoruri. Pînă la capătul călătoriei, proviziile adunate de Malchos aveau să rămînă aproape neatinse.

Și doar lui Mani, însoțitorilor săi și stăpînului vasului le destăinuia căpitanul uneori traseul. Astfel, atunci cînd Malchos își dădu seama că vasul, în loc să meargă drept spre soare-răsare, o lua spre miazăzi, căpitanul se învoi să-l lămurească:

— Cei care nu cunosc marea nu văd în ea decît un imens cîmp de apă. Inșă aici, ca și pe uscat, există poteci, căi întortocheate, fundături, dar și căi largi pe care le desenează curenții și vînturile. Precum cea care merge în anotimpul ăsta de la vîrful Peninsulei Arabiei pînă în India. Noi trebuie să ținem drumul spre sud ca să dăm de ea, apoi s-o pornim pe calea asta. Abia atunci ne vom îndrepta spre Orient cu toată viteza, ca pe drumul cel mai bine trasat. O să ajungem la Deb fără să fi acostat nici măcar o singură dată, fără să fi văzut uscatul, în afară doar de cîteva insule bîntuite de înspăimîntătoare legende, insule pe care nici un marinăr nu se încumetă să pună piciorul.

Deb, spunea căpitanul ? Orașul se înălța în delta Iadului, pe un braț pe care aluviunile cărate de pe munții cei mai înalți l-au împotmolit încetul cu încetul în nisip. De la an la an, navele în stare să ajugă pînă acolo se făceau tot mai rare. într-o dimineață, portul s-a trezit în mijlocul uscatului, naufragiat. Atunci oamenii l-au părăsit, plecînd în alte locuri din împrejurimi, Tatta, Sindi, Lahri, iar mai tîrziu Karachi.

Ce a rămas din Deb ? Ce a mai rămas din palatele sale, din templele de pe coline, din vama cărămizie la culoare, clădirea aceea ascuțită pe care marinarii o pîndeau de departe ca pe un far ? Pînă în veacul al XVII-lea, călătorii încă îi mai semnalau existența. Apoi totul s-a pierdut. Nici un locșor celebru, nici măcar o ruină. Nimeni nu mai știe nimic. În clipa în care este scris acest rînd, arheologii încă mai scotocesc gurile Indului în căutarea celui mai mărunt vestigiu.

Contemporanii lui Mani nu puteau să nu știe de orașul Deb. Mai ales cei mai aventuroși. În urechile lor, numele ăsta răsuna ca o chemare surdă, făcînd să se nască dorința de a o porni încotro vedeau cu ochii. Oamenii cunoșteau pe atunci lumea prin șoaptele ei, o străbăteau pe dibuite, planisferele erau cum nu se poate mai încurcate, în adierea istorisirilor ciudate insulele se umflau pînă la dimensiuni de continente, brațele de mare se făceau oceane din care se iveau monștri, pe care geografi îi desenau; pe muntele ce domină orașul Deb, un conțopist meticolos scrisese, de parcă ar fi indicat izvorul unui fluviu: „În acest loc se pare că s-au născut scorpionii.”

La fiecare etapă a călătoriei, oamenii se așteptau să dea de ciumă, de fiare sălbatice, de foamete, de război, de jefuitori și, de asemenea, de ciclopi, de balauri și de tot soiul de vrăji, dar nu renunțau cu una, cu două. Moartea era un necaz familiar. Așa se trăia aventura asta. Spuneai adio și o luai din loc. Fără să spui când te întorci și fără asigurare de întoarcere. Iar dacă aveai de partea ta cutezanța, norocul și vânt bun, ajungeai pînă la Deb.

Mani scrie că lumea era împărțită pe vremea lui în patru mari împărății: a romanilor, a perșilor sasanizi, a chinezilor și a axumiților de la Marea Roșie, moștenitorii regatului Saba. În nici un alt port supușii acestor împărății nu se întâlneau mai des ca la Deb; pentru joncile de la Canton, era ultima escală înaintea Arabiei; era poarta Indiei pentru cel care venea din Apus; acest ultim cuvînt era luat în sensul în care însuși Mani îl folosea, cuprinzînd Italia și Grecia și Cartagina, dar și Egiptul, Fenicia și tot ținutul Aram, toate aceste pămînturi pe care o alunecare a Istoriei ne face să le numim acum Orientul Apropiat.

Printre numeroasele povestiri de călătorie pe care fiul ținutului Babei le citise în biblioteca Veșmintelor-Albe, era una care-i aprinsese imaginația: cea a lui Toma, numit geamănul lui Iisus și care venise în India pentru a propovădui cuvîntul Nazarineanului. Foarte probabil că Mani voise să-i urmeze exemplul atunci cînd se hotărîse să treacă marea.

Or, potrivit tradiției, Toma acostase la Deb.

IV

În veacul lui Mani, toate bisericile din India purtau numele lui Toma, toate pretindeau că fuseseră întemeiate de apostol în persoană și păstrau de la el tot felul de legende și de moaște. Aceste sanctuare erau adesea foarte modeste, unele își găsiseră adăpost în grottele din Gandhara, fiind de ajuns o cruce și trei torțe pentru a da viață acestei evlavii încă noi.

Nu la fel stăteau lucrurile la Deb. Așa cum i se cuvine unui oraș de neguțători, prosperitatea își puneă pecetea peste locuri și obiecte de cult, aurul cinstit curgea gîrlă, din recunoștință, aurul îndoielnic, din căință. Biserica era împodobită și mărită, orășenii se întâlneau aici cu cei aflați în trecere, cutare matelot convertit din Alexandria, cutare catecumen din Ostia, încîntați că-și pot în sfîrșit trăi credința la lumina zilei.

Orașul, se cuvine s-o spunem, trăise vreme îndelungată sub binevoitoarea autoritate a kușanilor, moștenitorii marelui Kanișka, unul dintre regii cei mai dreپți cărora Orientul le-a păstrat amintirea, sublimul Kanișka, cel care, aflat în culmea puterii sale, socotea că e o mare cinste să primească sub acoperișul său pe cîte un călugăr cerșetor. Principii kușani avuseseră mereu grijă să nu strice renumele strămoșului lor, dovedindu-se în toate împrejurările generoși și dreپți, ocrotind toate credințele. Monedele lor aveau pe revers simbolurile a douăzeci și opt de culte diferite.

Pe o latură a pieței rezervate neguțătorilor străini, se găseau astfel biserica Sfîntului Toma, templele închinat lui Poseidon, Anahitei și lui Vișnu, sanctuarul lui Aliat și cel al

lui Yamm, o sinagogă construită, pare-se, pe vremea lui Alexandru, iar pe drumul spre Taxila, stupă budiștilor cu mînăstirea lor.

La sosirea lui Mani, aceste culte încă se puteau observa stînd alături unele de altele, iar primul lui gest, cînd a pus piciorul pe uscat, a fost să se îndrepte spre biserică, vizibilă de pe chei. Era zi de duminică și mulțimea se înghesuia spre intrare. Toma îi învățase pe indieni ceea ce Iisus îi învățase pe apostoli: să respecte în fiecare săptămînă sabbatul cu o evlavie exemplară, iar a doua zi să se adune iarăși pentru propriile lor rituri, mai cu seamă pentru învățături, pentru citirea textelor sfînte, a comentariilor înaintașilor, a epistolelor sosite de la comunitățile risipite prin lume; iar uneori, cînd se întîmpla ca un credincios de seamă să treacă prin oraș, să-l roage să le vorbească.

Prin felul lui de a-și croi drum prin mulțime, prin șchio-pătatul lui mîndru, Mani izbuti să le apară încă din prima clipă ca un om demn de a fi ascultat. Preotul îi cedă amvonul cu amabilitate, chiar dacă rămînea vigilant, stînd în picioare în absidă. Erau atîtea voci eretice, dovedite sau prefăcute, încît trebuia să știe să intervină la momentul potrivit, să impună tăcere, uneori chiar să-i dea afară pe corupătorii de suflete, cerînd ajutorul acelor vajnici hamali din port aflați printre cei de față și care s-ar fi devotat cu totul unei munci atît de cucernice.

Mani se exprima în arameeană și nu erau prea numeroși cei ce-l puteau înțelege: preotul, doi-trei cărturari... Și totuși, fiecare dintre cei prezenți îl asculta. Căci se făcea auzită limba lui Iisus și a lui Toma. Emoția era puternică. Ceea ce spunea nu avea prea mare importanță. Totul stătea în intonație, în cîteva nume binecuvîntate care se puteau desluși, în chipul emaciat al aceluia om cu piciorul strîmb venit de pe meleaguri sfînte.

La rîndu-i, nu încerca să fie aspru cu cei ce-l ascultau. Socotindu-se un ucenic în dreapta tradiție a lui Iisus, îi relua cu fidelitate cuvintele așa cum fuseseră transmise de m

Toma. Metoda sa nu era ceva nou. Creștinii din Imperiul Roman acționau la fel în sinagogile din diasporă. Se înfățișau spunând că veneau direct de la Ierusalim, evocau evenimentele recente din viața comunității, povesteau despre sărăcia și așteptările oamenilor din Iudeea, vorbeau despre Biblie, citind din memorie textele care îl vesteau pe Mesia, sugerau apoi că, poate, în suferința de atunci a evreilor, profețiile erau pe cale să se împlinească. Cei mai ingenioși izbuteau să vorbească mult, iar când, în cele din urmă, erau dați în vileag, reușiseră deja să câștige o parte dintre ascultători sau măcar să le trezească dorința de a afla mai mult. Unele persoane îi urmau afară, uneori chiar îi poșteau să-și continue propovăduirea în propriile lor case. Așadar, prin îndemnare se deosebea un apostol de exaltații care, de cum intrau în sinagogă, își strigau noua credință, pomenindu-se imediat dați afară, singuri, uneori snopiți în bătaie, mai înainte chiar să-și fi dat seama cei de față pentru ce erau alungați oamenii aceia.

Potrivit acestui punct de vedere, Mani era din stirpea marilor apostoli, Pavel sau Marcu, sau Toma, acționând în biserici la fel ca predecesorii săi în sinagogi. Și cu tot atâta convingere. Așa cum primii creștini din Palestina se socoteau mai buni evrei decât evreii, poate chiar singurii evrei adevărați, Mani era convins că venise pentru a împlini mesajul lui Hristos, a-l desăvârși într-o credință universală capabilă să adune la un loc toate credințele sincere ale oamenilor.

În biserica din Deb, în timp ce-și începea predica, Malchos și Pattig se uitau în jurul lor cu neliniște, urmărind reacțiile unora și altora, pîndind cea mai imperceptibilă clipire din ochi a preotului, fie ea de mînie sau de aprobare. Avea să asculte oare pînă la capăt, n-avea să strige că aceasta este o erezie, o blasfemie?

În mod ciudat, nu se întîmplă nimic. Nici entuziasm, nici indignare. Și nici indiferență. În toate privirile se putea citi fervoarea, dar era o fervoare amestecată cu tristețe. Cît despre preot, acesta ascultă cu o neclintită gravitate pînă ce

oaspetele tăcu; atunci se ridică, rosti o formulă de mulțumire, laudă erudiția lui Mani, ampla cunoaștere a textelor de care dădea dovadă, apoi, după o scurtă rugăciune reluată în cor de către cei de față, îi lăsă pe credincioși să plece, urîndu-le pace.

Cu genuflexiuni, cu închinăciuni, oamenii se retraseră mergînd de-a-ndăratelea, în timp ce preotul îi poftea pe Mani și pe însoțitorii lui, dimpreună cu unul dintre oamenii de vază ai comunității, să-l urmeze la el acasă, într-o modestă locuință de cărămidă alăturată bisericii.

— Iertați-ne, nobili frați, spuse el, dacă primirea pe care v-am făcut-o nu este demnă de rangul și de știința voastră.

Cel mai mirat de acest preambul a fost Pattig.

— Comunitatea voastră pare totuși fericită, față de altele. I-am întîlnit pe frații voștri din Ctesifon, din Kașkar și din alte douăzeci de cetăți, în nici una din ele nu răsuna rugăciuni.

Malchos întări și el:

— Fericirea pe care o cunoașteți e ceva rar. În provinciile romane, creștinii sînt prigoșiți, iar în imperiul sasanid cultul focului a devenit religia oficială, celelalte comunități nefiind îngăduite decît dacă au renunțat să mai facă adepți. Sînt îndeaproape supravegheați, sînt împovărați de biruri și izolați în cartierele lor, siliți să poarte veșmîntul care îi deosebește.

Preotul se arătă emoționat. Dar și rușinat.

— Cuvintele voastre reprezintă adevărul însuși, poate că nu I-am mulțumit îndeajuns Părintelui ceresc pentru anii de îngăduință de care am avut parte... într-adevăr, nimic din ce spuneți nu exista la Deb. Trăiam în mijlocul oamenilor, purtam aceleași veșminte, vorbeam cu glas tare.

Spunînd toate astea, vocea i se gîtui, iar din ochi începură să-i curgă lacrimi. Mani, Malchos și Pattig se feriră să-l privească, descumpăniți. Doar respectabilul său concetățean îi puse pe umărul dintr-o dată gîrbovit o mîină alinătoare, precum cea a unui fiu. Cînd făcuse prezentările, preotul îl

numise Bar-Tuma, descriindu-l ca fiind neguțătorul creștin cel mai respectat din oraș. Avea pielea întunecată și mată, iar lobiile urechilor erau găuriți ca la indieni; cu toate acestea, după nume, tipic ținuturilor arameene, era cu siguranță vorba de un metis.

Stătuse tăcut pînă atunci, dar, ghicind confuzia care începea să domnească, se strădui s-o risipească.

— Nobili vizitatori, sînteți oare singurii oameni din acest oraș care nu știți că suveranii noștri, prinții kușani, tocmai au fost înfrinți de armata persană și că s-au retras dincolo de cele cinci fluvii?

Vorbea arameeana destul de sumar, rostind silabele cu accent greșit, ca atîția alți credincioși care consideră că este de datoria lor să învețe limba liturgică, dar care nu au deloc prilejul s-o folosească în conversațiile de zi cu zi. Cînd nu nimerea vreun cuvînt, îl înlocuia cu ușurință prin echivalentul lui grecesc, convins că fiecare dintre persoanele de față îl înțelegea.

— Nobili frați, stărui el cu o nerăbdare ce rămînea totuși politicoasă, n-ați băgat de seamă că nu mai e nici un soldat pe străzile din Deb?

— Am observat, într-adevăr, răspunse Malchos, dar am văzut în acest lucru dovada că orașul trăiește în pace și siguranță.

— Seninătatea sufletului tău ți-a ascuns întristătoarea realitate. Orașul nostru este de fapt lăsat în voia soartei, garnizoana a plecat, ca și cîrmuitorul; înaintea plecării, el a chemat căpeteniile tuturor comunităților și breslele pentru a le sfătui să arate supunere noilor stăpîni ai țării.

— Și unde se află acești noi stăpîni ?

— Se zice că oastea lor a poposit la o zi de mers de aici, pe colinele de la Turan, și că e condusă de un foarte tînăr prinț, Hormizd, nepotul lui Ardașir, regele regilor. Ce are de gînd să facă oare? Cînd o să ne cucerească orașul? De ce acest prinț sasanid nu ne-a cerut încă să ne predăm, cînd trupele lor sînt atît de aproape? Cel de Sus n-a binevoit să

ne lumineze în problema asta. De aici, tulburarea care pune stăpînire pe noi toți, pînă și pe cei mai credincioși, pe cei mai încrezători în înțelepciunea Sa. Ați umblat prin piețele orașului ?

— Nu, răspunse Pattig, de cum am pus un picior pe chei, celălalt picior s-a îndreptat deja spre lăcașul acesta sfînt!

Preotul, care-și mai venise în fire, spuse cu avînt:

— Fiți binecuvîntați! Fie ca Tatăl Ceresc să umple pămîntul cu oameni ca voi!

Apoi Bar-Tuma continuă:

— După ce o să străbateți orașul, o să înțelegeți. Tarabele sînt goale, aurul, țesăturile de preț, mirodeniile rare, nestematele, toate au dispărut. Hanul oamenilor din Canton e gol, joncile care acostează pleacă încărcate de mărfuri și de neguțători, în cartierele mărginașe, pînă și săracilor le e frică. Atît de tare, încît toți bărbații și-au luat nevestele înapoi.

Temîndu-se că nu se făcuse prea bine înțeles, se grăbi să adauge:

— Așa e tradiția aici. În fiecare lună, cînd femeia este impură, bărbatul ei o alungă de acasă, pentru a arăta tuturor că nu s-a atins de ea; ea se duce să stea în stradă, sub un adăpost înjghebat, timp de o săptămînă. Dar acum, necurate sau ba, ele sînt aduse îndărăt acasă, de teamă că soldații, sosind, le vor lua captive.

— Teama asta mi se pare exagerată, se băgă în vorbă Malchos. Trupa nu poate intra într-un oraș cucerit fără să se dedea la jaf, n-aveți de ales. Dar puteți evita ce e mai rău. Nu lăsați tejghelele goale, altfel soldații dezamăgiți se vor răzbuna pe locuitori. Lăsați-le de jefuit ceva care să nu vă sărăcească, arătați-vă mîhniți fără să protestați. Dacă orașul e hotărît să se predea fără luptă, dacă îi oferă daruri mărețe prințului, vor fi puține jafuri, iar foarte curînd mărfurile ascunse se vor putea întoarce pe tejghele. Eu însumi sînt negustor la Ctesifon, chiar în capitala lui Ardașir, și izbutesc să-mi țin negoțul fără prea mare bătaie de cap. În cursul ultimilor ani, sasanizii au ocupat mai multe orașe

portuare, precum Charax, din care venim; să știți că orașul n-a prea suferit de pe urma stăpînirii lor. Sînt oameni ai ordinii, au să vă pună să plătiți taxe, dar au să vă lase să munciți și au să vă apere de pirați.

Vorbele lui Malchos avură darul de a-i îmbărbăta pe vorbitori care, în loc să se lase în voia tînguierilor, începură mai degrabă să se gîndească să trimită niște soli înaintea cuceritorului. Preotul sugeră să fie neguțătorii cei mai de vază, încărcăți cu daruri, iar unul dintre oamenii respectați să vorbească în numele orășenilor.

— Ne putem gîndi și la soluții mai bune, se răzvrăți politician Bar-Tuma. Oare un grup de negustori rotofei, cu fișii de brocart în jurul șoldurilor și cu urechile alungite de greutatea perlelor și a smaraldelor n-ar însemna un îndemn la jaf și la crimă ?

Preotul cugeta. Voia să se ducă el însuși împreună cu cei care îndrumau celelalte comunități. Dar, dacă era adevărat că sasanizii aștia arătau o asemenea dușmănie față de diferitele religii, se temea că prezența sa nu va face decît să-i irite.

De-a lungul acestor discuții, Mani rămăsese tăcut, închis în el însuși, atît de absent încît ceilalți aproape că uitaseră de el. Poate că-l socoteau prea străin de acele prea pămîntești preocupări. De aceea au fost foarte mirați să-l audă deodată spunînd pe tonul cel mai nevinovat:

— Am să mă duc eu în întîmpinarea prințului.

— A, nu, sări Malchos, nu, în nici un caz tu!

Căuta un argument demn de crezare și care să-i acopere reacția prea iute.

— Și tu ești un om al religiei și, pe deasupra, abia ai sosit în oraș, cum ai putea să vorbești în numele lui?

— Mă trag din ținutul Babei, reluă Mani de parcă nici n-ar fi auzit, oare n-ar fi un lucru înțelept ca omul care vorbește în numele acestui oraș să fie un supus al sasanizilor? Și să li se adreseze într-un grai pe care ei îl înțeleg?

Malchos deveni implorator. încă avea în minte imaginea ofițerului care îi dădea tîrcoale casei.

— Am părăsit Ctesifonul ca să scăpăm de soldații lui Ardașir, iar tu ai vrea să dai fuga să-i întâmpini!

— Dar eu n-am avut niciodată de gând să fug! spuse cu nevinovăție Mani. Eu am venit cu o misiune.

— Pe lingă armata sasanidă ?

Fiul ținutului Babei nu-i răspunse imediat. Păru iarăși absent, dar chipul lui trăda o imensă plenitudine.

— Pînă azi, zise el în sfîrșit, nu știam încă pentru ce misiune fusesem călăuzit pînă în India. Acuma știu!
â

V

Hormizd, nepotul stăpînului împărăției, trona pe un jeț din lemn sculptat, într-o iurtă mare, un adevărat palat din pînză cu colțurile ridicate pentru a lăsa să pătrundă vîntul și lumina. Comandanți și grămăticii foiau în jurul lui, dar cu capul plecat, cu brațele coborîte de-a lungul corpului, fără nici o notă nelalocul ei în glas.

Înainte de a-și primi vizitatorul, secretarul său avusese grijă să-l informeze. „E un om cu piciorul strîmb, venit din ținutul Babei. Vasul lui a acostat acum trei zile în portul Deb.”

— Ce marfă ai adus ? îl întrebă prințul pe Mani.

— Cuvintele mele și nimic altceva.

— Ciudată marfă!

Cînd Hormizd rîdea tare, inelul de argint care-i strîngea vîrfurile bărbii începea să joace, iar curtenii se agîtau fără să se lase totuși în voia rîsului, căci, de îndată ce acesta și-ar fi reluat înfățișarea serioasă, se cuvenea ca ei să-l imite întocmai, de teamă să nu pară prea liberi și aroganți. Prințul însuși nu rîdea decît cu măsură, cu ochiul veșnic la pîndă.

— Ciudată marfă, cuvîntul, reluă el, ca și cum expresia îi plăcea. Nu atîrnă deloc greu în cala vasului, iar dacă te pricepi să-l pui la preț, te poate face bogat.

Și pentru ca nu cumva cei din preajma sa să nu-i înțeleagă aluziile, explică:

— Omul ăsta e un povestitor! Am să-l chem atunci cînd se adună seara căpitanii. Cunoști vechile cîntece de vitejie despre Cyrus și Darius, isprăvile ahemenizilor și cele ale dinastiei noastre?

— Știi și alte povești, pe care nu le-a mai auzit nimeni pînă acum.

— Celelalte povești ale tale nu mă interesează. Oamenii mei nu vor să asculte decît epopeile pe care le cunosc. Sau poveștile vînătorești. Dacă știi așa ceva, dacă te pricepi să ne faci să le retrăim, n-ai să pleci de aici cu punga goală.

— Eu nu-mi vînd cuvintele, eu le împart.

— Așadar, nu ești nici negustor, nici povestaș.

Prințul începea să se enerveze că-l înțelesese atît de greșit pe vizitator, iar curtenii lăsau ochii în jos, cînd se apropie un om al cărui chip neted era împodobit cu o barbă blondă pieptănată cu grijă; purta o mantie din mătase galbenă strălucitoare, lungă pînă-n pămînt, înfrumusețată cu broderii negre la guler. Aplecîndu-se încrezător spre Hormizd, șușoti cîteva cuvinte la urechea prințului, întorcîndu-se apoi la locul său.

— Credinciosul meu sfetnic, respectatul mag Kirdir, socotește că ești unul dintre nazarineni care se înmulțesc pe melegurile Mesopotamiei. Și că ai venit la Deb că să-ți răspîndești erezia.

— N-am venit înaintea prințului ca să vorbesc despre religie. E vorba despre oraș...

Hormizd îl întrerupse:

— Vreau mai întîi să știi dacă Kirdir a ghicit cu adevărat.

— Prea cinstitul mag nu s-a înșelat decît pe jumătate.

Eu îl venerez pe Iisus, dar și pe Buddha, cît și pe domnul nostru Zoroastru.

Kirdir tresări de parcă ar fi primit o palmă. Făcu un pas spre Mani.

— Cu ce aroganță își permite nazarineanul ăsta să amestece numele sfîntului nostru profet cu cel al șarlatanilor!

— Prea cinstitul nostru mag să se întoarcă la locul său, reluă Hormizd, cu siguranță oaspetele n-a încercat să insulte pe cineva. Discuția, de altfel, s-a încheiat, controversesele religioase mă plictisesc și mă întristează. Am avut o zi minunată, â

sînt în cea mai bună dispoziție și presupun că nimeni din jur n-ar dori ca dispoziția mea să se strice.

Și pentru că toți curtenii se grăbiră să încuviințeze, se lansă într-o istorisire amănunțită și înflăcărată a vînătorii din ziua aceea.

— ...Le-am spus străjerilor: îndepărtați-vă, lăsați-mi mie leul, nu vreau să aibă pe trup alte urme decît cele făcute de lancea mea. Și l-am urmărit de unul singur. Nu alerga iute și, deodată, s-a oprit, îndreptîndu-se apoi spre mine. Iapa mea s-a speriat, iar eu am sărit atunci jos pentru ca ea să poată fugi.

Eram singuri acum, față-n față, fiara și cu mine. Înaintam unul către celălalt, în liniște, nici unul dintre noi nu voia să scape de o moarte atît de nobilă. Ne despărțeau mai puțin de șaizeci de pași. Atunci însoțitorii mei, neținînd seamă de poruncile mele, au venit să mă înconjoare cu lăncile lor. Fiara s-a oprit, apoi a întors spatele și s-a îndepărtat fără să alerge, păstrîndu-și demnitatea. Toți voiau acum să-l prindă din urmă, dar am zbierat atît de tare că au rămas cu toții înlemniți: „Vă interzic să-l urmăriți, venea către mine ca un viteaz, nu s-a îndepărtat decît pentru că ne-ați stricat lupta. Lăsați-l să trăiască!”

Mani nu se gîndise la o asemenea încheiere a vînătorii prințului. Reacția lui fu promptă:

— Iată o întîmplare pe care am s-o povestesc oamenilor din Deb! Ei au să știe astfel că pot nădăjdui să aibă parte de mărinimia și îngăduința cuceritorului, și că el le va cuceri orașul fără masacre și distrugeri.

Absorbit încă în gîndurile sale, Hormizd nu răspunse. Dar îi răspunse lui Mani magul Kirdir:

— Leul a voit să se lupte, de aceea a meritat iertarea prințului. Oamenii din Deb nu vor să se lupte, nu-s decît niște oi, iar soarta oilor e să fie tunse și ucise.

— Sînt neguțători cărora legea împărăției nu le îngăduie să poarte arme! strigă Malchos care, împreună cu Pattig,

stătea la intrarea iurtei și începuse să se îngrijoreze de întorsătura discuției.

— Orașul nu avea garnizoană? întrebă magul.

— Soldații au plecat o dată cu cîrmuitorul! mai spuse Malchos.

— Cetățenii ar fi trebuit să-i oprească, n-au destul aur pentru a-i plăti? De ce ar trebui prințul să se dovedească mărinimos față de niște negustori unsuroși care se tînguie?

— Cînd prințul s-a arătat îndurător față de leu, întrebă Mani, cine s-a umplut de glorie, leul sau prințul?

Îeșind în sfîrșit din visare, Hormizd binevoi să arate, dînd din cap, că lui îi revenea gloria. Dar Kirdir nu se lăsă:

— Prințul este războinic, ca toți membrii divinei dinastii. Pentru el, fiecare luptă reprezintă un prilej de a-și dovedi valoarea. Oamenii din Deb l-au dezamăgit. N-au meritat decît dispreț.

În jur, o adevărată ovație îi salută vorbele. Mani nu pricepea nimic din înverșunarea aceea.

— Iată un oraș care acceptă autoritatea prințului, care îi deschide porțile, care se pregătește să-l întîmpine cu supunere și să-i ofere daruri. Și se dorește pedepsirea lui!

Numai că adevărul scăpă cu nevinovăție din gura lui Hormizd:

— De cînd au pornit, soldaților noștri nu le stă gîndul decît la bogățiile din Deb, la tîrgurile sale, la magaziile de mărfuri, la femeile sale. De fiecare dată cînd trebuia ca ei să mai treacă peste un munte sau să străbată un deșert de sare, noi le vorbeam despre Deb.

— Dar, dacă orașul își deschide porțile, legea împărăției cere ca el să nu fie jefuit!

întocmai. Chiar în clipa cînd vorbea, Mani izbutise să priceapă. Nu lașitatea li se reproșa oamenilor din Deb, ci înțelepciunea. Refuzînd să se lupte, își lipseau jefuitorii de pradă! Fiul ținutului Babei simți încă și mai mult însemnătatea încercării sale în numele orașului. Așa că vorbi răspicat:

— Porțile orașului Deb sînt deschise și așa vor rămîne. Garnizoana a plecat și nu va veni alta în locul ei. Nu există nici măcar o singură armă în oraș, pînă și cuțitele de bucătărie au fost sfărîmate! Soldații pot intra, ei ar putea ucide, jefui, silui, ar putea da foc, dar ar fi o mișelie, potrivit legilor împărăției și potrivit legilor Cerului. Iar eu nu-mi pot nici o clipă imagina că un brav fiu al mării dinastii va îngădui acest lucru.

Hormizd păru tulburat, iar Mani continuă:

— Oamenii din Deb nu doresc altceva decît să li se respecte privilegiile și tradițiile, iar viețile și bunurile să le fie cruțate. Ei nu cer decît să trăiască în pace sub cîrmuirea unui prinț drept și luminat. Este interesul lor, dar este și cel al prințului. Orașul ăsta este giuvaierul țării pe care are sarcina s-o cucerească și s-o cîrmuiască, de ce ar dori să-l prefacă în ruină?

Simțindu-și stăpînul că șovăie, Kirdir răspunse:

— Nu negustorilor din India li se cuvine să-și pună întrebări în legătură cu dreptatea principilor noștri, și încă și mai puțin cu interesele împărăției. Armata a luptat, i s-a făgăduit răsplată și este drept să i-o acordăm.

Din rîndurile mai-marilor oștirii izbucniră strigăte de sprijin.

— Degeaba își deschide orașul Deb porțile și își îngroapă armele, mai adăugă magul, el rămîne un oraș nelegiuit. Trupele noastre victorioase au pornit în campanie pentru a supune ținuturile necredincioase, pentru a le pedepsi, pentru a le impune Religia Adevărată. Acesta e un lucru drept și plăcut Cerului. Deb va fi dat pe mîna soldaților vreme de trei zile, lăcașele de cult nelegiuit vor fi toate distruse, apoi va fi organizată în port o ceremonie de mulțumire adusă zeilor, așa cum a poruncit divinul Ardașir, regele regilor, stăpînul nostru al tuturor.

Hormizd știa că bunicul său, regele regilor, dorea această ceremonie, după cum la fel de bine cunoștea și ce doreau

ofițerii săi. Dar el nu rămăsese nesimțitor la argumentele lui Mani, căruia îi ceru discret sprijinul:

— Vorbele magului Kirdir mi se par cu judecată rostite. Ce le-ai răspunde, omule din Babei?

— Ar trebui să fiu tare nerușinat ca să cutez a răspunde, eu nu-s decît un vizitator aflat în trecere pe aici, în vreme ce magul este, evident, un personaj de vază, din moment ce-și îngăduie să-i arate prințului încotro să-și îndrepte ostile și în ce fel să se poarte în orașele cucerite!

Kirdir sări, cu mîna pe inimă:

— Dacă e o crimă să oferi sfaturi regelui tău, atunci să fiu pedepsit! Eu n-am vorbit și n-am acționat niciodată decît spre binele divinei dinastii, pentru ca împărăția și religia ei să se întindă în toate zările și să-i strivească pe toți vrăjmașii sub picioare ca și cum n-ar fi decît șerpi, scorpioni, fâp-turi dăunătoare. Stăpînul meu, nepotul divinului Ardașir, nu se va lăsa aștit împotriva mea, el nu poate să fi uitat de înțeleptele povește din Avesta. Că doar se spune în Carte că lupii cu două picioare se cuvine să fie nimicîți cu mult înaintea lupilor cu patru picioare.

— Despre ce lupi e vorba? întrebă cu naivitate Hormizd.

— Lupul cu patru picioare sare pe o oaie s-o sfîșie, lupul cu două picioare se slujește de vorbe spre a risipi neîncrederea ciobanului și a atrage întreaga turmă pe drumul pierzaniei.

— Lupii cu două picioare, corectă Mani, sînt oamenii care îi consideră pe ceilalți o pradă, cei ce încearcă neconștient să supună, să cotopească, să pedepsească, să umilească. Astăzi s-a făcut auzit un glas care a spus că locuitorii din Deb nu-s decît niște oi și că ar merita să fie măcelăriți. Oare nu tocmai astea sînt vorbele unui lup cu două picioare? Oare nu gîndindu-se la cei care îndeamnă la asemenea masacre s-a exprimat înțeleptul și sfîntul cioban Zoroastru așa cum a făcut-o în Avesta?

— La urma urmei, fiecare tălmăcește Avesta în felul său.

Hormizd încerca să îndulcească prin această observație efectul atacului îndreptat direct asupra lui Kirdir. Însă acesta izbucni furios:

— Despre ce tălmăcire se vorbește ? Așadar, oricine ar avea dreptul să tălmăcească după cum îi vine textele sacre? Așadar, tâlcuirea unui perfid nazarinean s-ar putea compara cu a mea? N-am studiat eu vreme de șaisprezece ani Religia noastră Adevărată ? Nu-s eu aici păzitorul credinței lui Zoroastru?

— Se întâmplă ca cineva să se creadă păzitorul unui mesaj, când de fapt nu mai e decât sicriul acestuia.

Lui Kirdir nu-i venea să creadă că astfel de cuvinte îi putuseră fi adresate tocmai lui. Puse pe cineva apropiat să i le repete la ureche, înainte de a se îndrepta spre stîlpul din centrul iurtei. După zarva iscată de cuvintele lui Mani, se lăsă o tăcere apăsătoare. În ochii tuturor, fiul ținutului Babei citea ofensa și indignarea. În afară de ochii lui Hormizd, poate, care lăsau să se vadă o lucire răutăcioasă, de care magul își dădu seama, din moment ce începu pe un ton de reproș:

— Stăpînul știe cumva ce fel de neam sînt nazarinonii ăștia ?

Nu avea să se bucure de răgazul de a continua. Primele silabe fură în chip providențial acoperite de țipetele unei tinere femei care dăduse năvală înăuntru, croindu-și drum printre curteni pentru a se arunca la picioarele prințului.

— Stăpîne ! Fiica ta! Fiica ta!

— Vorbește, Denagh!

O scutura pe tînăra pe care o apucase de umeri și care părea deodată lipsită de putere, ca un copil agățat de rochia maică-sii.

— Alerga pe lîngă pîrîu, a căzut, nu mai mișcă!

— E rănită?

— Nu, nu curge sînge!

— Respiră?

— Da, îl asigură tînăra îngrozită. Respiră, dar nu izbutesc s-o readuc la viață.

Hormizd rămase înlemnit în jilț, uitînd de orice măreție, cu mintea învîrtejită într-un coșmar. Kirdir socoti că era momentul potrivit să întindă un deget acuzator:

— Necredința care a pătruns în locul ăsta atrage urgiile asupra noastră. Au fost rostite vorbe de hulă. Dacă i s-ar întîmpla vreo nenorocire fiicei prințului, de vină o să fie blestematul ăsta de nazarinean șchiop.

Hormizd își pierduse atît capacitatea de a mai desluși binele de rău, cît și orice urmă de voință. Toți cei din preajma lui știau cît de mult își iubea fetița. Soția favorită a prințului murise aducînd-o pe lume, iar Hormizd strămutase asupra copilei întreaga afecțiune pe care o nutrea pentru mama ei. Era de ajuns așadar ca magul Kirdir să arate cu degetul către presupusul răspunzător de nenorocire pentru ca el să privească înspre Mani cu minie. Însă acesta nu-și pierdu cumpătul:

— Eu sînt medic. În loc să ne folosim de boala fetiței pentru o ceartă de nimic, să încercăm mai curînd s-o vindecăm. Duceți-mă la ea!

Nevoind să lase deoparte nici o speranță, Hormizd îl însoți pe Mani la căpătîiul copilei.

Era întinsă pe pat, cu părul atît de bine împletit, cu pliu-rile rochiței atît de bine așezate, de parcă era deja moartă. Numai un sipet prost închis, din care se vedea ieșind o jucărie stricată, mai dădea încăperii o urmă de dezordine și de viață. Încăperea, care era doar o porțiune din iurta prințului, avea în chip de ușă niște șiruri de sfori trase în jos de greutatea unor scoici colorate, coborînd pînă la doi coți deasupra podelei. Astfel, doar prințesa era cea care putea intra fără a le face să sune.

Mani își puse obrazul pe fruntea copilei, îi luă pulsul, îi ridică pleoapa, apoi îi ceru tinerei pe care prințul o numise

Â

Denagh să decupeze cinci bucățele de pînză albă și curată, fiecare de mărimea palmei, și să facă rost de un pic de praf de camfor. El însuși ieși ca să culeagă, printre copaci și pe povîrnișuri, tulpini, flori, ierburi de leac, bobite, pe care le alese una cîte una, frecîndu-le fără grabă între degete pentru a le verifica soiul.

întors în încăperea cu brațul ăsta de plante amestecate, se apucă să le frămînte pînă ce obținu o pastă de culoare pămîntie peste care presără din belșug pulbere de camfor, după care întinse tot amestecul ca o turbă groasă peste bucățile de pînză. Le îndoi, le îndesă și le netezi făcîndu-le iarăși plate, așeză una pe fruntea copilei, acoperindu-i și urechile, înfășură alte două în jurul încheieturilor de la mîini, iar ultimele două le puse pe extremitățile picioarelor, strîngîndu-i bine degetele. Apoi, luînd un urcior, lăsă să curgă un firicel de apă pentru a îmbiba compresele.

în jur, nimeni nu cuteza să facă nici cel mai mic zgomot. Cînd vreuna din cîrpe se usca, Mani o îmbiba iarăși cu apă, iar cînd, un ceas mai tîrziu, urciorul se goli, îl întinse prințului spunînd:

— Trebuie umplut cu apă din pîrîu.

Hormizd apucă vasul și-l întinse cu un gest firesc de autoritate ofițerului care-l sluzea și care stătea în picioare în spatele lui.

— Nu, prințul, cu mîna lui! spuse Mani, care grăise fără să-și ridice privirea.

O clipă surprins, sasanidul luă urciorul și merse să-l umple chiar el, sub ochii uluiți ai soldaților și ai curtenilor. Se gîndi desigur că, luată cu mîini princiare, apa va dobîndi însușiri tămăduitoare. în mulțime, tot asta se șușotea; numai Malchos bănuia că alta ar putea fi explicația. își observase deja îndeajuns prietenul prin orașele prin care se preumblaseră ca să știe că atunci cînd o femeie umilă îi dădea să mănînce o strachină de fiertură și o ceapă, le primea cu recunoștință, că atunci cînd soția vreunui negustor prosper

îi oferea o mîncare pretențioasă, arăta tot atîta grațitudine, chiar dacă nu gusta decît o înghițitură, însă că, de fiecare dată cînd se înfățișa cîte o slujnică trimisă să-i ducă o tavă plină, Mani o trimitea înapoi: „Du-te și spune stăpînilor tăi să-mi aducă ei înșiși de pomană, ca să-i pot binecuvînta și să le pot mulțumi!”

Așa că apa pe care o ceruse prințului, de la prinț voia s-o capete, nu de la ofițerul aghiotant!

Iar Hormizd se întoarse, cărînd urciorul cu amîndouă mîinile. Era atît de neîndemînic încît izbi cu piciorul într-unui din stîlpii iurtei, iar curtenii aflați cel mai aproape dădură să-i sară-n ajutor, întorcîndu-și însă iute privirile de îndată ce prințul își recapătă echilibrul, pentru ca acesta să nu bage de seamă că-l văzuseră poticnindu-se.

Erau deja în amurg, iar Mani, așezat în stînga fetei, cu piciorul îndoit sub el, continua să supravegheze compresele, udîndu-le de îndată ce se uscau. Îngenuncheată lîngă el, Denagh era îngrijorată, mereu gata să se scoale dacă i-ar fi cerut-o. Hormizd, cel mai agitat dintre toți, stătea așezat de cealaltă parte a copilei.

Deodată, în vreme ce fiecare stătea ferecat în tăcere, prințul spuse:

— Dacă fiica mea se vindecă, fac jurămînt că n-am să las ca orașul Deb să fie jefuit. Locuitorii, casele, piețele, lăcașele de cult, totul va fi cruțat. Numai să-mi fie salvată copila.

Mani nu se mișcă din loc. Spuse doar, pe același ton ca de rugăciune:

— Să audă Cerul aceste vorbe înțelepte și generoase!

Apoi se lăsă iarăși tăcerea. Ceasurile se scurgeau și, în pofida neliniștii, somnul punea stăpînire pe nepotul regelui regilor. Denagh îi șopti cu glas scăzut să se odihnească măcar un pic, făgăduind să-l trezească dacă era nevoie. Se lungi chiar acolo, cu cotul în chip de pernă.

Lumina zilei pătrundea deja printr-un colț de pînză dat la o parte, cînd Hormizd se ridică. Trecuseră șase ceasuri,

Denagh stătea așezată în aceeași poziție, iar Mani lăsa să se scurgă peste chipul fetei ultimul strop de apă.

— Vrei să-ți umplu iarăși urciorul? murmură prințul.

— Nu mai e nevoie, spuse Mani cu glas tare. Cerul te-a auzit. Copila ta e vindecată.

Ca și cum ar fi răspuns chemării sale, fetița deschise ochii și zîmbi.

— Ai trezit-o? întrebă Hormizd, încă neîncrezător.

— I-am adormit răul.

Fără să se arate marcat de succes, Mani o ridică pe fetiță, sprijinind-o cu spatele într-o pernă mare, apoi înlătură una câte una compresele și i le întinse prințului.

— Trebuie aruncate în pîrîu, în locul unde a fost umplut urciorul.

Hormizd le primi pe palmele deschise, ca pe o ofrandă de mare preț. Avea ochii împăienjeniți de lacrimi și un nod în gît.

— Ia-le într-o singură mîină, iar cu cealaltă ia mîina fiicei tale, care dorește să te însoțească.

Fetița era din nou în picioare, zîmbitoare, veselă, gata să țopăie.

Afară, tatălui și fetei li se aduceau ovații al căror ecou Mani îl asculta cu o senină delectare, continuînd să șadă în același loc. Lîngă el, Denagh, sfîrșită de oboseală, tocmai ațipise. Pentru prima oară o putea privi. Petrecuseră o noapte întregă stînd alături, prezența ei devotată și sprintenă fusese atît de liniștitoare, împărțiseră aceleași griji și aceeași speranță. Dar încă n-o privise. Nici măcar nu băgase de seamă cosița aceea unică, acea lungă și neagră cosiță împletită pe care și-o trăsese acum peste piept și al cărei capăt îi cobora pînă la genunchi. Mani se pomeni oarecum surprins să descopere cît era de tînră. În timpul veghii lor comune, gesturile ei fuseseră cele ale unui adult. Acum, nasul, bărbia, buzele, totul pe chipul ei părea copilăros, delicat. Și mai era

și atât de bine desenat! Doar pieptul, care părea să fi crescut prea repede pentru pînza care-l strîngea, arăta că depășise vîrsta copilăriei. Cîți ani putea să aibă? Treisprezece ani, își spuse Mani, poate chiar doisprezece.

Încet, fără a face vreun gest brusc ce ar fi putut s-o trezească, îi înălță capul ca să i-l sprijine pe o pernă plată.

VI

Mani așteptă ca aclamațiile soldaților și ale curtenilor să se potolească pentru a părăsi încăperea fetei și a se duce, urmat cu mândrie de Malchos și de Pattig, ca să-și ia rămas-bun de la prinț.

— Binecuvîntată fie ziua cînd mi-ai ieșit în cale, medicule din Babei.

Ochii lui Hormizd erau încă roșii de emoție, iar glasul îi era nesigur.

— Îți voi da destul aur cît să-ți petreci toată viața departe de nevoi.

— Nu doresc nici un aur. Din moment ce am dobîndit însușirea de a vindeca, cum aș fi putut s-o las pe fetița asta să se stingă fără să încerc nimic? Dacă aș accepta răsplată pentru o astfel de faptă, m-aș simți nevrednic de știința mea.

— Eu aș fi cel nevrednic de averea mea dacă te-aș lăsa să pleci nerăsplătit!

— Nu vreau nimic din bogățiile tale și nici din onorurile pe care le împărți. Cu toate astea...

Se oprise deodată, ca și cum o chemare urgentă i-ar fi ajuns la urechi și vorbea acum sub înrîurirea ei îndepărtată.

— Am totuși ceva să-ți cer.

— Vorbește, e dinainte acceptat!

— O vreau pe cea mai blîndă dintre fetele din casa ta.

— Denagh?

— Chiar pe ea.

Hormizd era surprins, desigur, și vizibil necăjit. Dar cum s-ar putea descrie reacția lui Malchos și a lui Pattig? Și

unul și celălalt se uită la Mani de parcă îi luase locul cineva care-i semăna leit, dar care era un mistificator.

— Am spus că nu-ți voi refuza nimic, însă fata asta nu face parte dintre bunurile pe care le posed. Este fiica unui ofițer la care țineam și care a murit acum patru ani luptând alături de mine. Mă aventurasem ca un nesăbuit chiar în mijlocul vrăjmașilor, iar el a alergat să mă salveze. Am putut scăpa doar cu o rană ușoară, dar el și-a pierdut viața din vina mea. Am hotărât așadar s-o primesc la mine pe unca sa fiică în vîrstă de numai nouă ani, am luat-o sub protecția mea, am tratat-o cu afecțiune. Dacă se ocupă uneori de copila mea, este pentru că sînt legate una de cealaltă. Dar Denagh nu este nici slujnică, nici sclavă. Ea aparține tribului Karen, unul dintre cele mai nobile din neamul nostru. În familia ei, ca și într-a mea, o fată nu este dată împotriva voinței sale. Va fi ea de acord să te urmeze?

— Cred că da.

— Ți-a spus ea?

— Nu am întrebat-o.

— Chemați-o aici, am s-o întreb eu însumi.

Fiecare clipă de așteptare părea că mărește încurcătura lui Hormizd, care începu să cugete cu glas tare:

— Fratele meu mai mare, Bahram, mi-a făcut o vizită cu un an în urmă. A văzut-o pe Denagh, care i-a plăcut, și mi-a vorbit despre acest lucru. Cum aveam pe atunci alte gânduri în legătură cu ea, i-am răspuns că nu e încă la vîrstă de a se mărita. Ce-i drept, nu era! Dar cînd Bahram o să afle că am lăsat-o pe fata asta să plece cu altcineva, o să mă urască de moarte. El care deja se uită cu invidie la tot ce am...

Cînd își termină monologul, prințul se arată totuși resemnat :

— Mi-ai redat propriul copil, medicule din Babei, datorită mea față de tine nu cunoaște limite. Dacă ți-aș fi putut-o plăti printr-un singur cuvînt spus vistiernicului meu, oare aș mai fi simțit că m-am achitat?

Abia ieșiseră din perimetrul taberei că Malchos se aplecă spre Mani. Ii pocneau obrazii de întrebări, dar toate se rezumau la una singură:

— Ce-o să facem cu ea?

Inclinându-și capul, arătă spre Denagh care călărea chiar în spatele lui. Mani îi răspunse cu voce limpede, pentru ca ea să poată auzi:

— Peste tot unde mă voi duce eu, va veni și ea. Cei ce mă vor găzdui o vor găzdui și pe ea.

— O femeie! Oamenii vor pune o sumedenie de întrebări.

— Oamenii pun mereu o sumedenie de întrebări.

— Pentru că au nevoie să priceapă!

Să priceapă? Mani nu încercase să priceapă. Vocea aceea, din lăuntru lui sau celestă, care vorbea uneori prin gura lui, îl făcuse s-o ceară pe fata aceasta. El ascultase. Denagh venise să se alăture caravanei sale.

Malchos, în ziua aceea, stătu ceva mai departe, cedându-i locul lui Pattig. Acesta își rumega propriile sale neliniști.

— Fiule, te-ai hotărât cumva să te însori?

Pe dată chipul lui Mani se posomori.

— De ce s-ar însura un bărbat dacă mai apoi își părăsește soția ?

Fraza nu admitea replică, iar tatăl nu cuteză să se apere. Avea oare să încerce să justifice atitudinea lui față de Mariam, plecarea lui din Mardinu după întâlnirea cu Sittai la templul lui Nabu, avea să amintească jurămintele rostite în grădina de palmieri? Știa prea bine cum avea să reacționeze fiul său. Așa că preferă să se îndepărteze la rîndul lui.

Calul lui Denagh veni atunci să-și continue drumul lîngă cel al lui Mani. Amîndoi călăreții priveau în depărtare. Cu mirare și bucurie, dar și cu un soi de mîndrie. Fiul țînutului Babei părea că își regăsește, călărind, obîrșia partă - poate din pricina piciorului strîmb care, cînd mergea pe jos, îl făcea să șchioapete, dar care îl făcea să se simtă ușor de

îndată ce se afla pe spinarea unui cal. Denagh părea și ea mai frumoasă călare; bustul ei, de obicei încovoiat dintr-o pudoare de adolescentă, se îndrepta acum, parcă înflorind. Pielea ei bronzată, cosița împletită pusă pe umăr și profilul încordat privind în zare îi dădeau o înfățișare de călătoare prin stepe. Mani căta spre ea, iar calul lui se apropie și mai mult. Aproape că li se atingeau scările șeilor.

Continuau să nu schimbe nici un cuvânt. Tăcerea lor se prelungea, deranjată uneori doar de strigătele soldaților din escortă sau de nechezatul vreunui cal.

În zare se învârteja deja praful cetății.

De când fosta garnizoană părăsise fortăreața și turnurile incintei, nu rareori se întâmpla să-i vezi pe copiii din Deb urcând pe drumul străzii, atât pentru plăcerea de a alerga de-a lungul unei cornișe cândva interzise, cât și pentru a scruta, cât vezi cu ochii, în zare drumul spre mieznoapte de unde puteau da năvală cotropitorii. Or, în ziua aceea, un ștregar se puse pe strigat și oamenii dădură fuga, se urcară pe clădirile cele mai înalte, înghesuindu-se în număr atât de mare că acoperișurile amenințau să se năruie. Se îngrămădeau și pe ulițele din preajma porții Paşkibur, care fusese ținută larg deschisă, ca dovadă că nu se gîndea nimeni la nici o rezistență.

Vestea ajunse mai iute decît călăreții, care se găseau încă la distanță bună. Astfel că fiica mai mare a bătrînului cizmar, știută că bate cu vederea pînă departe și care fusese adusă în turnul cel înalt, nu desluși nici tunici, nici stegulețe. Ea socoti doar, judecînd după norul de nisip care se înălța în văzduh, că nu era încă vorba de oastea sasanidă, ci doar de un simplu detașament de iscoade sau de aducători de amenințări.

Ce nu putea ea ghici era că norul acela ascundea tocmai trupa căreia Hormizd îi poruncise să-l însoțească pe Mani pînă la Deb. Cuprindea un ofițer și zece oameni, primii soldați sasanizi pe care-i vedeau cetățenii orașului de când se

socotiseră împresurați, chiar cotropiți, și de cînd tremurau de frica lor. Călăreții se opriră de altfel la trei stadii de ziduri; căpetenia sări jos de pe cal ca să-l salute pe Mani și, mult mai zorit, pe însoțitorii acestuia, după care puse piciorul înapoi în șa și făcu cale-ntoarsă, fără ca privirea lui să mai zăbovească asupra oamenilor, crenelurilor sau porții primitoare. Poartă prin care Malchos, Denagh și Pattig trecură călări agale, dîndu-se apoi la o parte ca să lase loc eroului zilei.

Sosirea prea puțin zgomotoasă a militarilor, atitudinea lor respectuoasă față de Mani, în sîrșit plecarea lor imediată, toate astea treziseră în mulțime o voioșie zeflemitoare și neîncrezătoare. Pentru o bucată de vreme, teama le fusese parcă extirpată ca o așchie din piele. Oamenii îl strîngeau în brațe pe necunoscutul aflat cel mai aproape, aveau lacrimi în ochi, fiecare îl invoca pe zeul pe care-l considera răspunzător de înfăptuirea miracolului și cu toții îl binecuvîntau pe cel care părea a fi instrumentul acestei minuni.

Mani pătrunse în cetate cu capul sus, senin, de parcă toată viața nu făcuse altceva decît să călărească triumfător, adunînd cuceriri după cuceriri. Să fi fost din pricina trezirii tîrzii a sîngelui princiar de care tatăl lui și el însuși se lepădaseră în mod constant? Zeloșii le-au căutat mereu profețiilor obîrșii regești, ca și cum, pe pămînt, recunoașterea de către Providență n-ar fi conferit destulă legitimitate. N-a fost Iisus plasat în stirpea regelui David, n-a fost Buddha așezat printre principii neamului Sakya? Dumnezeu întrupat și, mai mult, vlăstar nu foarte sigur al unui satrap - s-ar părea că unii adepți au nevoie de aceste palide surplusuri! Pe același model, și dacă trebuie să dăm crezare spuselor naive ale cronicarilor, Mani avea în el încă din copilărie, și chiar și în traiul umil din grădina de palmieri a Veșmintelor-Albe, acest atribut eminent regal care este cutezanța, trăsătură moștenită în mod evident de la suveranii părți a căror împărăție se întinsese odinioară pînă la Deb. Altfel, cum ar fi avut el curajul de a i se adresa nepotului lui Ardașir, iar mai tîrziu și altor capete încoronate? Cum

ar mai fi mers el atît de semeț și de degajat prin orașul acela în delir?

Oamenii orașului veneau acum către el dinspre toate cartierele, nerăbdători să-i pună întrebări, fără ca totuși vreunul dintre ei să se încumete să i se adreseze, nici măcar cei ce-l cunoșteau, nici măcar cei care îi ascultaseră predica la biserică. Malchos presupuse că prietenul lui se îndrepta pur și simplu spre casa acelui om de vază creștin pe nume Bar-Tuma, care-i găzduise în singura noapte petrecută de ei în oraș. Numai că Mani o luă pe alt drum, cel care ducea la reședința fostului cîrmuitor, pe poarta căreia trecu fără ca detașamentul de pază din cetate să dea semne că ar avea de gînd să-l oprească. Iar aici, ca și mai înainte, în vreme ce toți se așteptau să-l vadă urcînd treptele palatului, el se îndepărtă de aleea pietruită ca s-o ia prin grădină spre un dud alb, un dud care se pare că era, potrivit spuselor celor vîrstnici, cel mai bătrîn arbore din regiune și care se înălța singuratic pe un pămînt uscat și lipsit de vegetație, întinzîndu-și la ceasul acela umbra chinuită spre Răsărit.

Mani descăleca, apoi își ridică brațele, pentru ca cei ce veneau după el cu alai să se oprească, iar el să poată merge singur spre dud, în fața căruia se înclină, cu palmele sprijinite pe trunchiul acestuia. Cît timp va rămîne în cetate, acolo își va petrece, spuse el, zilele și nopțile.

Atunci oamenii orașului se apropiară, făcînd cerc în jurul lui, iar de pe buzele cele mai puțin timide cutezară să-și ia zborul întrebările îndelung așteptate: Vorbise el cu cotropitorul? Ce fel de om era acest Hormizd? Cînd va pune stăpînire pe oraș? Ce avea de gînd cu ei? Negoțul putea reîncepe? Religiiile vor fi respectate?

— Prințul care m-a primit, răspunse el, nu e lipsit de înțelepciune, și nici de judecată. În orice om se ascunde o scînteie, sub coif, podoabe sau zale.

Dacă Mani nu voi să le făgăduiască nimic, aceste cîteva cuvinte avură totuși darul să liniștească, astfel că veniră și mai mulți în jurul lui. Cît de ciudat era să vezi venerabila

cetate a neguțătorilor recăpătându-și liniștea în vecinătatea unui cerșetor de curînd sosit! În realitate, oamenii din Deb aveau convingerea fermă că atîta timp cît Mani se afla acolo, rezemat de copacul lui, și le vorbea, se ruga, se lăsa hrănit de femeile cele mai umile, nici o armie din lume nu se va atinge de cetatea lor. Astfel că, încetul cu încetul, cheiurile se reînsuflețiră. Se încărcău și se descărcău iarăși mărfuri, în piețe oamenii se încumetau să-și umple din nou cît mai frumos tarabele.

De acum, locuitorii cetății se strîngeau, amestecați, sub dud, din toate clasele, de toate credințele. Acolo se sfătuiau, își rezolvau problemele, glasurile se încingeau uneori, însă era de ajuns o vorbă rostită de Mani pentru ca liniștea să pogoare din nou, iar oamenii să-și ciulească iarăși urechile. Pentru fiul ținutului Babei, aceștia erau veritabilii ascultători însetați de adevăr pe care se pregătise îndelung să-i cucerească. Fusese nevoit să vină pînă în India pentru a-i întîlni și pentru a descoperi, în oglinda aceea cu multiple fațete, propria sa imagine de Trimis:

— Binecuvîntați fie toți înțelepții vremilor trecute, prezente și viitoare, binecuvîntați fie Iisus, Sakyamuni și Zoroastru, o Lumină unică le-a luminat vorbele, iar această Lumină este cea care strălucește astăzi peste Deb. Acela dintre voi care îmi va urma învățătura nu va trebui să părăsească nici templul în care s-a rugat mereu, nici altarul deasupra căruia cinstește sufletele strămoșilor săi.

La Deb, unde înfloreau atîtea credințe, vorbele lui Mani răsuna plăcut în urechile oamenilor pașnici. În acele vremuri de restriște, numeroși au fost cei care s-au agățat de credința lui generoasă. Dar, totodată, se făceau auzite printre ascultători și glasuri care se porneau să protesteze, căci cuvintele lui Mani scandalizau, descumpăneau:

— Dacă spui aceleași lucruri ca Mesia sau Buddha, de ce încerci să mai construiești o religie nouă?

— Speranța celui care s-a ridicat în Apus n-a înflorit în Răsărit, iar glasul celui care s-a ridicat în Răsărit n-a ajuns

în Apus. Trebuie oare ca orice adevăr să poarte haina celor care l-au primit și să sune ca în graiul lor?

— învățătorule, știu bine că unele credințe merită să fie respectate. Dar închinătorii la idoli, cei ce se închină soarelui ?

— Crezi tu că un rege ar fi gelos dacă i-ai săruta poala veșmîntului? Soarele nu e decît un firicel de aur strălucitor pe mantia Celui Preaînalt, numai că doar prin acest firicel de aur minunat pot oamenii contempla Lumina Sa.

Oamenii cred că se închină divinității, cînd ei n-au cunoscut de fapt decît întruchipările ei, întruchipări din lemn, aur, alabastru, zugrăvite în culori, în cuvinte, în idei.

— Dar cei care nu recunosc nici un Dumnezeu?

— Acela care refuză să-l vadă pe Dumnezeu în înfățișările care îi sînt puse dinainte este uneori mai aproape decît un altul de adevăratul chip al lui Dumnezeu.

Într-o zi, cineva îl întrebă:

— Cum se numește cel care te-a trimis ?

— Se numește „Regele grădinilor luminii”.

— Nu este el Tatăl, Atotputernicul, Cel nesfîrșit de bun, Ziditorul tuturor lucrurilor?

— Cum ar putea fi el bun și totodată atotputernic? Oare el a creat lepra și războiul? Este el cel care a lăsat să moară copiii de foame și nevinovații să fie chinuiți ? Este el cel care a creat Tenebrele și pe Stăpînul lor? A îngăduit el oare ca acesta să existe? Dacă l-ar putea nimici doar cu un gest, de ce n-o face ? Dacă nu vrea să nimicească Tenebrele, înseamnă că nu este nesfîrșit de bun; dacă vrea să le nimicească, dar nu izbutește, înseamnă că nu este atotputernic.

După o scurtă pauză, adăugă:

— Creația, omului i-a fost încredințată. Acestuia în primul rînd îi revine sarcina de a îndepărta Tenebrele.

Fiul ținutului Babei stătea de zece zile în preajma dudu-lui alb cînd oastea sasanidă luă în stăpînire orașul Deb. Se desfășură peste tot, la porți, în turnurile incintei, pe cheiuri

și pe ulițele unde se făcea negoț. Fără ucidere și fără jaf. Apoi, Hormizd veni să se instaleze cu toți ai săi în reședința fostului cîrmuitor.

Mani mai rămase cîteva zile în grădina de acolo, înconjurat de o mulțime plină de rîvnă care se simțea îmbărbătată de prezența sa, dar care în curînd avea să audă de la el vorbe de rămas-bun.

Într-adevăr, într-o noapte, Hormizd trimise după el în mare grabă. Mani stătea încă de veghe, rezemat de copacul lui; ofițerul de serviciu îi întinse o mîină ca să-l ajute să se ridice; în cealaltă mîină ținea o torță.

Alături de prinț se afla un scrib de rang înalt.

— Acesta este Nam-Veh, omul meu de încredere. Vine de la Ctesifon.

— O mare nenorocire s-a abătut asupra lumii. Stăpînul nostru al tuturor, marele Ardașir, regele regilor, zeu printre oameni, om printre zei, a plecat să se alătore glorioșilor suverani..., începu scribul.

— Bunicul meu a murit, îl întrerupse Hormizd.

În ochii lui, o anumită spaimă dispăruse. În cei ai lui Mani, se desena drumul spre casă.

*

Întîlnirea cu acest prinț sasanid n-a rămas fără urmări. Între Mani și dinastia cea mai puternică din vremea sa tocmai se născuse o relație ce avea să se dovedească agitată, intensă, uneori crudă. Și în mod constant ambiguă, așa cum se cuvine să fie raporturile între purtătorii de idei și purtătorii de sceptre.

Existența fiului ținutului Babei avea să fie tulburată de această relație. Dar și existența împărăției.

Partea a treia

/S.

In preajma regilor

„Am venit din ținutul Babei

ca să fac să răsunе

un strigăt în lume.”

Mani

I

În timp ce-și aștepta rîndul să pătrundă în sala Tronului, Mani nu-și putea desprinde privirea de ușa monumentală în fața căreia stăteau aliniate bonetele roșii ale soldaților de pază. Oare nu asta era ușa de care amintea „Geamănul” său atunci cînd vorbea de cucerirea Ctesifonului ? Așadar, trebuise să ajungă pe malurile Indului, să-l întâlnească pe acest prinț sasanid, să-i vindece fiica, pentru a căpăta scrisoarea asta de recomandare adresată de Hormizd propriului său părinte, Șapur, noul stăpîn al împărăției...

La intrare, ascultă încă o dată descrierea ceremonialului. Pe buzele celui însărcinat cu eticheta, un cuvînt revenea neconținut ca un exorcism, padham. Așa era numită, pe vremea sasanizilor, năframa albă pe care trebuia să și-o pună în dreptul gurii oricine se apropia de obiectele sacre, de teamă să nu fie pîngărite de suflarea unui muritor; aceea a magului atunci cînd oficia dinaintea altarului focului, sau a oricărui alt om care se adresa în audiență publică persoanei regelui regilor.

Curtenii aveau astfel mereu un padham vîrît în mîneacă, iar vizitatorii străini primeau unul oferit de demnitarul palatului, care se îngrijeau totodată să-i învețe gestul de venerație, cu arătătorul mîinii drepte întins înainte, ridicat și ușor îndoit. Și de asemenea să-i învețe frazele convenite: la Ctesifon, ca și în Egiptul dinastiilor, ca și la Roma, dar într-un mod mai pretențios, suveranul era o ființă augustă. Pentru a i se adresa, nu se putea face uz nici de un nume, nici de un titlu. Îi erau consacrate formule de la care nimeni

nu avea voie să se abată: „Voi, personaje divine!”, „Voi, zei nemuritori!” sau măcar „Divinitatea Voastră!”

Orice așezare în rînduirea curții urmărea să adîncească prăpastia dintre monarh și restul muritorilor. Totul contribuia la făurirea acelei imagini de putere inumană, de pompă celestă și de durabilitate. În sala tronului, bolta se înălța atît de sus de parcă ar fi fost clădită pentru o adunare de uriași. Cît de departe bătea privirea de-a lungul zidurilor, nu întîlnea decît tapiserii, nici un centimetru nelăsînd să se ghicească suprafețele la început goale.

În fundul giganticei încăperi, nu se afla decît o estradă străjuită de o draperie în jurul căreia se orînduia adunarea curtenilor. La o distanță de zece coți, persoanele de sînge regesc; zece coți mai încolo, intimii lui Șapur, regele regilor, comesenii săi, sftnicii apropiați, demnitarii religioși, comentatorii și recitatorii textelor din Avesta, cît și învățații, astrologii, vracii renumiți; la alți zece coți mai departe, saltimbancii regelui, bufoni, jongleri, acrobați, dansatori, cu toții personaje care se bucurau la curtea sasanidă de mai multă trecere decît arhitecții, pictorii și poeții; dar nici pe departe tratați ca muzicienii. Potrivit dorințelor întemeietorului dinastiei, devenite legi în toată regula, compozitorii și meșterii recunoscuți în mînuirea instrumentelor și în cînt erau tratați la fel ca prinții de sînge regesc și ca atare stăteau la zece coți distanță de draperie, dar pe partea stingă. Îndărătul lor se rînduiau muzicanții și cîntăreții de a doua categorie, apoi, la zece coți mai departe, masa cîntăreților la lăută, zand sau mandolină.

Pentru a trezi asistența toropită, un duruit de tobe preceda strigătul ritual: „Oameni, fie ca limba voastră să vegheze pentru a vă ține capul pe umeri, Stăpînul vostru se află printre voi.” Apoi, în vreme ce muzicanții din rîndul întîi executau aria pregătită pentru ziua respectivă, și care nu avea să mai fie auzită pînă în aceeași zi a anului următor, mîini nevăzute dădeau la o parte draperia.

Fiecare se prosterna cu fruntea pînă la pămînt, așteptînd ca un nou strigăt să-i îngăduie să ridice ochii: suveranul se afla acolo, idol nemișcat, orbitoare revărsare de aur; aur țesut în veșminte, perne, draperie, aur masiv pentru tron, aur cizelat în coliere, inele, fibule; pînă și barba îi era pudrată cu aur, praf strălucitor care sclipea și pe buze, pe gene, pe sprîncene.

Deasupra monarhului putea fi contemplată legendara coroană care cîntărea mai mult decît greutatea unui om și pe care nici un cap n-ar fi fost în stare s-o poarte, fie el și împăratesc. Dar era nevoie să te apropii pentru a descoperi că era ținută de un lanț fin al cărui inel era fixat de boltă. Astfel că atunci cînd regele se retrăgea, coroana rămînea atîrnată, ca prin miracol, deasupra tronului gol; oamenii divinizați îmbătrînesc și trec, maiestatea rămîne.

De departe, iluzia era desăvîrșită, oamenii contemplant o ființă legendară, de neînchipuit, născută din toate spaimile muritorilor, din morbidele lor invidii, o apariție somptuoasă care te încremenea, te fascina, îți impunea supunere.

Și pe acest monstru fabulos venise Mani să-l îmblînzească!

Deocamdată, fiul ținutului Babei își tot repeta în minte fiecare pas sau gest pe care-l avea de făcut, își reamintea cuvintele pe care se hotărîse să le rostească, mai cu seamă pe cele dintîi, cele din clipele de zăpăceală, cele pe care în mod obișnuit oamenii le îngaimă sub privirile cercetătoare; pe acelea, dintre toate cele mai însemnate, pe acelea și le repeta neconținut, cu nervozitate.

Apoi, o voce îi strigă numele. Se întoarce ca să se asigure că auzise bine. Prea tîrziu, ușa se deschisese deja, o mîină îl împingea de la spate, vai de cel care l-ar face pe divinul Șapur să aștepte! Mani înainta pe covorul cu chenare brodate care ducea spre treptele tronului, dar i se părea că se îndepărtează, într-atît pierduse orice noțiune a distanțelor. Regele i se părea aproape - așa cum putea fi soarele apropiat de Mardinu aproape dar gata să-ți ia ochii cu strălucirea lui,

gata să te ardă - și, cu toate astea, drumul lipsit de zgomot care ducea pînă la el i se părea nesfîrșit, plin de bolovani, de povîrnișuri, pîrînd că se desfășoară cu o imensă înceti-neală, cu gîfiieli și opinteli. Era clipa îndoielii și a părerilor de rău. Părerii de rău că nu ascultase de prudentele sfaturi ale lui Malchos, care, pînă la intrarea- în palat, îl implorase să renunțe. Părerii de rău că nu rămăsese ascuns în grădina sa de palmieri - „ca un fir de isop printre pietre”, ar fi spus Sittai. Trecuseră de atunci doi ani. Doi ani, o veșnicie! Mani și-i aminti, dar amintirile lui erau încețoșate, de parcă aparțineau unei vieți anterioare.

Își invocă „Geamănul”, Dublul său! Rogu-te, arată-te! Avea nevoie să simtă că e acolo, cu el, că merge alături de el pe acel drum al încercării, că va vorbi în locul lui atunci cînd propria sa gură va da greș. „Păstrează-ți seninătatea, Mani, uită de aur, nu da atenție falei, nu lăsa nici o ființă omenească să-ți ia ochii, fie ea rege sau profet. Soarta a pus în el ce a pus și în tine, și în oricare altul. Important e să devii conștient de acest lucru. Peste o mie de ani, nimeni nu va mai vorbi despre Șapur decît pentru că drumul tău a trecut pe la curtea sa.”

Ajunse în sfîrșit în dreptul șambelanului. Acesta îi făcu semn să cadă la pămînt, apoi îi șopti că avea voie să se ridice. Înainte de a vorbi, Mani își scoase din mîneacă năframa immaculată, padham-vX.

— Mă închin în fața celui mai puternic dintre oameni!
Fie ca dorințele sale cele mai nobile să se îplinească!

Formula era neobișnuită, demnitarul se încruntă, iar chipul semeț al regelui lăsă să se vadă o ușoară uimire, pe potrivă unui muritor de rînd. Numai că nu fusese spus nimic nepoliticos. Mani se văzu în cele din urmă poftit, cu un gest, să se prezinte.

— Sînt medic din ținutul Babei.

— Preaiubitul meu fiu mi-a trimis o epistolă plină de laude la adresa ta. Se pare că te-ai priceput să-i fii pe plac.

— Providența a voit ca eu să-i tămăduiesc fiica pe care o credea pierdută.

— Ce fel de îngrijiri aduci?

— Prin cuvînt și cu ajutorul plantelor.

— Dar ce spui de cuțit? De foc? De lipitori?

— Există alții mai îndemînatici ca mine în mînuirea lor.

Mani n-avea cum să știe acest lucru, dar cuvîntul „lipitoare” era o capcană, dată fiind aversiunea lui Șapur pentru acest mod de îngrijire și pentru cei ce-l foloseau. Liniștit în privința asta, monarhul continuă:

— Fiul meu mai amintește și de unele idei pe care ai vrea să le răspîndești.

— Mi-a fost revelat un mesaj.

Printre curteni se auziră murmure, dar nimeni nu cuteza s-o ia înaintea reacției monarhului care, la rîndul său, aștepta ca Mani să continue. Și cum urmarea se lăsa așteptată, își întrebă vizitatorul, oarecum agasat:

— Ce mesaj ? Te ascultăm.

— A început o eră nouă care are nevoie de o credință nouă, o credință care să nu fie aceea a unui singur popor, a unui singur neam sau a unei singure învățături.

Mani nu avea nevoie să precizeze la ce popor, neam sau învățatură făcea aluzie. Printre demnitarii din rîndul al doilea, o batistă începu să se agite.

— L-am întîlnit deja pe acest om!

Lui Mani i-a fost de ajuns să se întoarcă pentru a zări printre magi barba blondă a lui Kirdir.

— E un nazarinean, cel mai perfid dușman al religiei noastre. S-a nimerit în calea mea cînd eram în India, lîngă oastea noastră victorioasă. Stăpînul nostru, divinul Ardașir, îmi poruncise să aprind în regiunea aceea un imens foc sacru pentru a sărbători triumful glorioasei dinastii și a înăbuși vocile necredincioase. Dar nazarineanul ăsta și-a înmulțit vrăjile ca să mă împiedice să împlinesc acest act cucernic.

Kirdir dăduse lovitura. Din acel moment cei de față se puteau arăta insultați de atitudinea celui medic venit din Babei față de răposatul rege al regilor. Dintre toți cei ce aveau acum privirile ațintite asupra lui Mani, Șapur părea cel mai puțin dușmănos, unul din puținii care încă mai erau dispuși să asculte ce avea acesta de spus întru apărarea sa.

— Nu mă aflu aici decît pentru a transmite un mesaj celui dintîi dintre oameni, continuă Mani. Cerul a dăruit judecății sale mai multă greutate decît tuturor părerilor noastre. Fie ca el să-mi primească vorbele cu seninătate, fără a se lăsa furat de dușmănia cu care vor unii să mă înconjoare!

— Dacă m-am învoit să te primesc, este pentru a-ți asculta mesajul. Vorbește!

— Împărăția voastră s-a întins, la Apus, spre ținutul Aram, Adiabena, Osroena, unde nazarinenii sînt numeroși; în Răsărit, spre Bactriana, India și Turan, unde i se dă cinstire lui Buddha. Mîine, domnia dinastiei se va întinde spre ținuturile unde nu există tradiția închinării la Ahura-Mazda, va avea nenumărați supuși care vor mărturisi tot soiul de credințe. Ar fi oare un lucru înțelept ca ei să fie umiliți și trasformați în trădători? Cine este un mai bun aliat al dinastiei, cel care încearcă să-și atragă oamenii sau cel care atrage asupra ei ura propriilor supuși?

Pe chipul monarhului se putea ghici un început de încuviințare, pe care Kirdir se grăbi s-o spulbere.

— Cel mai bun aliat al dinastiei! îl zeflemisi el. Mă aflu în prezența divinului nostru stăpîn și mă văd silit să explic pentru ce un închinător la Ahura-Mazda este un mai bun aliat al dinastiei decît un nazarinean! Deoarece inimile nu mai pricep vorbele învăluite, am îngăduința să vorbesc fără ocolișuri? Am avut în mîini cîteva dintre textele pe care nazarinenii le răspîndesc prin orașele împărăției; mi-au ajuns la urechi și cîteva dintre cuvintele care se spun la adunările lor. Divinul meu stăpîn dorește să afle în ce termeni vobesc ei despre religia noastră, legile noastre, tradițiile și

M i

dinastia noastră? Oamenii ăștia pretind că toți urmașii sasanizilor sînt osîndiți.

Lui Șapur nu-i era deloc pe plac să audă rostindu-se astfel de cuvinte, fie ele și puse pe seama nazarinilor. Mîna i se încorda pe minerul sceptului. Kirdir nu se arată însă deloc impresionat și continuă cu glas și mai puternic, mai plin de furie, dar o furie stăpînită:

— Nu se spune oare în Avesta că măreția divină însoțește khvedodah, căsătoria între frate și soră, care șterge păcatele strigătoare la cer și alungă demonii ? Nu e scris acolo că nici un alt act de evlavie nu este mai plăcut Cerului? N-am învățat noi că, după modelul marelui Darius, toți divinii noștri suverani, precum și magii și războinicii trebuie să se unească cu ființa cea mai apropiată, sora, fiica sau mama atunci cînd aceasta rămîne văduvă? Divinul nostru stăpîn n-a făcut din sora sa, divina regină Azur-Anahit, soția favorită între toate ? Ei bine, pentru nazarineni, noi toți cei de aici sîntem sortiți Iadului, pînă și dumnezeiescul nostru stăpîn, la fel divina sa soră, căci ceea ce este pentru noi evlavia cea mai de preț, pentru ei este nelegiuirea cea mai cumplită.

Kirdir își pune capul la bătaie rostind cuvinte atît de necuviincioase. Însă cutezanța lui își atinsese scopul. Ori cine putea ghici acum cine avea să fie ținta și victima mîniei care deforma chipul monarhului.

— Nenorocit vraci din Babei, astea sînt sentimentele pe care le arăți tu ființelor divine din dinastia noastră? Vei avea soarta pe care legea le-o rezervă pîngăriturilor.

Străjerii veniră în goană ca să-l înșface pe vinovat. Cînd le simți mîinile aspre năpustindu-se spre brațele și umerii lui, Mani avu impresia că toate imaginile din jurul său se încețoșează. Neputincios, mut de groază, simțea că e gata să se prăbușească. Un singur gînd îl ținea în picioare : „Geamănul", însoțitorul lui celest, nu-l putea părăsi chiar atunci! Închise ochii, încercînd să-i revadă chipul liniștitor.

Deodată, o larmă începu să se răspîndească, punctată de risete abia reținute. Extrema încordare care domnea peste curte slăbise ca prin minune. Un padham se tot agita și, doar văzîndu-l, chipul lui Șapur păru că se destinde.

— Să vină mai aproape veșnic tînărul Juvano!

Veselia bruscă a suveranului se transmise cît ai clipi chipurilor celor de față. În afară de cel în cauză, care nu aprecia deloc rînjetele pe care le provoca fiecare din intervențiile sale. Preceptor al monarhului în copilărie, era cel mai vîrstnic dintre magii de la curte, unde nimănui nu i-ar fi dat prin gînd să-i pună la îndoială știința de carte și mintea totdeauna limpede. Nu-i aducea ponoase decît numele de Juvano, „tînărul”, nume foarte răspîndit printre cei de viță nobilă și printre magi, dar care se dovedea împovărat pentru un om de nouăzeci de ani. Astfel că bufonul regelui făcuse din bătrînul mag ținta sa favorită, imitînd de minune glasul gîjîit, umbletul crăcănăt, mișcarea de du-te-vino a bărbii pufoase și rășchirarea dezordonată a degetelor lui osoase. Oricare dintre curtenii care avuseseră în cursul ultimilor douăzeci de ani prilejul de a participa la una din petrecerile lui Șapur nu putea decît să pună alături de venerabilul preceptor imaginea bufonului, de al cărui nume nu-și mai aducea nimeni aminte, într-atît se deprinseseră să i-l alipească pe cel al victimei sale.

Augustul elev zîmbi, la fel ca și cei din jur, dar abia începuse să vorbească Juvano că și încruntă din sprîncene pentru a-i face pe toți să priceapă că momentul de glumă trecuse.

— Am avut în cursul prea îndelungatei mele vieți privilegiul de a aminti divinului meu stăpîn care sînt calitățile ce vor face din el un mare rege, după chipul glorioșilor lui înaintași: religia adevărată, bunul-simț, puterea de a ierta, dragostea pentru supuși, veselia, mărinimia, dreptatea...

— N-am uitat, își pierdu răbdarea Divinitatea Sa, care nu ignora nimic din nesfîrșita listă.

— Omul ăsta din Babei a fost acuzat de lucruri grave, care ar merita pedeapsă. Dar dacă stăpînul meu nu vrea să

treacă drept tiran în ochii celor ce vor veni după noi, atunci are datoria să asculte ce are de zis în apărarea lui. Așa sună legea noastră!

Șapur își învâluie preceptorul într-o privire afectuoasă și filială. Apoi, dînd din umeri amuzat, chemă un scrib:

— Scrie că am hotărît să-i dăruiesc astăzi un veșmînt de onoare venerabilului mag Juvanoë, care m-a ferit să săvîrșesc o nedreptate nedemnă de dinastia noastră!

Și în vreme ce bătrînul preceptor, strălucind de încîntare, vîslea de-a-ndăratelea spre locul său, suveranul se întoarce spre Mani, zicînd că acum era gata să-l asculte, deși călăul zăbovea încă prin preajmă.

Cuvintele fiului ținutului Babei se împrăștiară precum suflul cuiua scăpat dintr-o nenorocire:

— Căutînd să mă contrazică, respectatul mag Kirdir n-a făcut decît să-mi întărească vorbele prin exemplul cel mai cumplit. Fiecare dintre noi se simte zdruncinat, amenințat, insultat, fiecare simte acum în ce măsură dușmăniile religioase îi pot afecta existența, la fel ca și pe cea a împărăției. Eu însumi ar trebui să fiu la fel de tulburat ca voi toți, sînt de obîrșie partă, strămoșii mei s-au căsătorit mereu frate cu soră, din fidelitate față de tradiție și din dorința de a face o faptă plăcută Cerului.

Da, nazarinii sînt jigniți de aceste căsătorii pe care ei le numesc incestuoase. Cu toate astea, stă scris în Biblia lor că Dumnezeu i-a zidit pe primul om și pe prima femeie și că doar începînd cu ei a fost populat Pămîntul. A fost prin urmare nevoie ca să se unească între ei copiii acestei prime perechi! Omenirea întregă a apărut din căsătorii incestuoase. Susținătorii Avestei ar putea așadar la rîndul lor să-și bată joc de susținătorii Bibliei. Dar pentru ce toate aceste certuri, imprecății, zeflemeli? Fiecare popor are datini care s-au înscris în legile lui și pe care el le pune pe seama voinței divine. Să fie oare aceasta diferită pentru fiecare popor? Adevărul este că noi nu știm nimic despre voința divină, nu știm nimic despre divinitate, nu-i cunoaștem

numele, nici înfățișarea, nici însușirile. Oamenii îi dau lui Dumnezeu nenumărate nume, toate sînt adevărate și de asemenea toate-s false. Dacă El ar avea un nume, acesta nu s-ar putea scrie cu cuvintele noastre, nici n-ar putea fi rostit de gurile noastre. Se spune că El este bogat și puternic? Bogăția și puterea nu sînt calități decît la scara oamenilor, ele nu însemnă nimic la scara lui Dumnezeu. Sînt puse pe seama Lui dorințe, temeri, iritări și stări de spirit, unii îl socotesc gelos pe o statuie, ofensat de un gest, preocupat de felul nostru de a vorbi, de a strănuta, de a ne îmbrăca sau de a ne dezbrăca. Eu, Mani, am venit să aduc un mesaj nou tuturor popoarelor. M-am adresat în primul rînd nazari-
nenilor printre care mi-am petrecut copilăria și tinerețea. Le-am spus: ascultați cuvîntul lui Iisus, este un înțelept și un pur, dar ascultați și învățătura lui Zoroastru, învățați să găsiți Lumina care a strălucit în el înaintea tuturor celorlalți, cînd lumea întregă zăcea în ignoranță și superstiție. Dacă speranța mea ar învinge într-o bună zi, ar fi sfîrșitul urii.

Îmi întorc așadar privirea spre magul Kirdir și îi spun cu tot respectul ce i se cuvine: tu ai știut cum să descrii răul care amenință împărăția, iar eu am prescris leacul. Tu ai vorbit ca un pacient, eu am vorbit ca un medic.

— Omul ăsta se pricepe să ne adoarmă neîncrederea, zise magul. Dar tot n-a mărturisit cărei religii îi aparține.

— Aparțin tuturor religiilor și nici uneia. Oamenii au fost învățați că trebuie să aparțină unei credințe așa cum aparții unui neam sau unui trib. Iar eu vin și le spun: ați fost mințiți. În orice credință, în orice idee, învățați să găsiți substanța luminoasă și să dați la o parte cojile. Cel ce îmi va urma mie îi va putea invoca pe Ahura-Mazda și pe Mithra, pe Hristos și pe Buddha. În templele pe care le voi înălța, fiecare va veni cu rugăciunile sale.

Eu respect toate credințele, și asta este de fapt crima mea în ochii tuturor. Creștinii nu ascultă binele pe care-l spun despre nazarinean, îmi reproșează că nu-i vorbesc de rău pe evrei și pe Zoroastru. Magii nu mă ascultă cînd aduc
J

laude profetului lor, ei vor să mă audă blestemându-i pe Hristos și pe Buddha. Căci atunci când își adună turma credincioșilor, n-o fac din iubire, ci din ură, doar în fața celorlalți regăsindu-se solidari. Nu se recunosc frați decât în interdicții și anateme. Iar eu, Mani, departe de a fi prietenul tuturor, voi deveni curînd dușmanul tuturor. Crima mea este aceea de a vrea să-i împac. Am să plătesc pentru asta. Căci își vor da mîna pentru a mă osîndi. Totuși, atunci când oamenii vor fi sătui și de rituri și de mituri și de blesteme, își vor aminti că într-o zi, pe vremea domniei marelui Șapur, un smerit muritor a făcut să răsune un strigăt în lume.

Suveranul era intrigat.

— Religia pe care tu ai vrea s-o răspîndești ar avea temple și magi?

— Ar avea lăcașe de cult și Aleși. Ei se vor consacra rugăciunii și învățaturii, artei și scrisului, împărțirii dreptății, așa cum o fac magii de astăzi. Cu condiția doar să renunțe la a mai dori bogăție, faimă sau putere.

Această precauție îi trezi monarhului o satisfacție evidentă. Kirdir își agită iarășipadham-u\, dar Șapur se întorsese deja către khorram-bash, slujitorul care avea grijă de draperie și care nu se clintea de lîngă monarh, și, dintr-o ușoară mișcare din degete, îi dădu o poruncă. În secunde următoare, doi grămătici dădură fuga și se așezară la picioarele monarhului. Era semnul că dezbaterea luase sfîrșit, iar monarhul se pregătea să dea o lege, o procedură pusă la punct încă de pe vremea părților: regele regilor își dicta voia într-un limbaj simplu pe care unul dintre scribi îl repeta cu glas tare, dar nu cuvînt cu cuvînt, ci tîlmăcindu-l și adaptîndu-l jargonului pompos al deciziilor oficiale, pe care celălalt scrib se ocupa să-l aștearnă cu o scriere frumoasă în catastiful care slujea acestui scop.

„Am hotărît azi...”, spuse suveranul. Scribul dădea am-ploare : „Noi, divinul Șapur, regele regilor din Iran și din afara Iranului, zeu printre oameni, om printre zei...”

Șapur îi dădu timp să aștearnă totul în scris, după care continuă:

„că îi îngăduim credinciosului nostru supus Mani să răs-pîndească pe deplin liber în orașele și satele împărăției mesajul său celest, care a primit suverana noastră încuviin-țare. Se dă poruncă tuturor regilor, satrapilor, cîrmuitorilor, slujbașilor să-i ofere sprijin ca și cum pretutindeni ar fi trimisul nostru personal.”

II

Părăsind palatul, Mani nu putu face altceva decît să meargă, să meargă drept înainte, bocănind cu unicul lui călcîi sănătos pe drumul prăfuit al Ctesifonului. Oamenii se întorceau după el, îl arătau copiilor cu degetul pe străinul acela ciudat și cu un aer rătăcit, pe pirpiriul acela dizgrațios căzut din nori, căci ce altceva puteau ei gîndi despre el în ziua aceea?

Numai că a doua zi, nu mai departe de a doua zi, toți acei oameni vor pricepe. încă din zori, crainicii vor veni să bată tobele vestind în piețele publice edictul care menționa numele lui, „Mani, vraci din ținutul Babei”. Vor răspîndi prin toată capitala poveștile înfrumusețate ale primirii sale la palat, oamenii se vor distra descriindu-i îmbrăcămîntea caraghioasă și fiecare se va lăuda atunci că recunoscuse pe stradă mersul inspirat și mantia în culorile curcubeului. Nici nu vor fi trecut bine zece zile și trimișii vor pleca spre ținuturile sasani de cele mai îndepărtate, ducînd poruncile regelui regiilor, copiate cum se cuvine și pecetluite cu ceară și cu sare.

Mani avea douăzeci și șase de ani, iar străzile acelea, pămîntul Mesopotamiei, împărăția aceea și universul întreg erau prea mici pentru el. Ni-l putem oare închipui pe Iisus, pe Iisus pe care el îl iubea atît de mult, plecînd spre Roma, după ce propovăduise prin tîrgușoarele Galileii, făcîndu-și intrarea la Cezarul Tiberiu și părăsind Muntele Palatin înarmat cu un edict care să-i dea voie să-și răspîndească învățătura în Oraș și în provincii, cu poruncă absolută către toți Irozii, către toți Pilații, să-i ușureze misiunea?

Căci asta era comparația pe care o avea Mani în minte în ziua aceea. Aparența lucrurilor îi întărea speranțele cele mai nesăbuite. Și, nefiind în stare să-și stăvilească ideile și pașii, mergea, mergea întruna, ca îmbătat, transfigurat.

Prietenii săi îl așteptau la grilajul palatului, dar el ieși fără să-i vadă. Erau acolo Denagh, Pattig, Malchos și Chloe, îl strigară, dar-era ca surd. Se repezică după el, numai că era pornit deja pe traiectorie, ca un fragment de sfîncă scăpat dintr-o catapultă. Femeile, sfîrșite de puteri, se opriră, la fel și tatăl lui. Doar Malchos se ținu după el. Păstrase încă din perioada Veșmintelor-Albe încăpățînarea de a-l prinde mereu din urmă.

Ajuns în dreptul lui, luîndu-i-o chiar înainte cu cîțiva pași pentru a încerca să citească dincolo de privirea-i rătăcită dacă fugea astfel de fericire sau de furie, Malchos, așa cum era cu respirația tăiată, îl imploră să încetinească pasul, să se întoarcă spre el și să-i vorbească. Dar Mani nu-i spuse nimic nici despre Șapur, nici despre sala tronului. II anunță doar că avea de gînd să plece.

— Să pleci? Am străbătut împărăția, de la Ctesifon pînă la Deb, de la Deb înapoi la Ctesifon, pe drumuri, pe fluvii și pe Marea cea Mare. Unde să mai mergem?

— Spre toate zările, pînă la cele mai îndepărtate cîmpii, și mai departe încă, tot mai departe, ca să ajungem la fiecare dintre ființele create! Ai să vii după mine ?

Mai înainte chiar ca prietenul lui să-i răspundă, reîncepu de parcă nu se putea opri, de parcă vorbele sale căpătaseră aripi:

— Celor ce vor veni de acum înainte la mine, nu le voi mai spune să aștepte, îi voi pofti să se alătore alaiului meu. Vom fi cu sutele și cu miile, vom ridica mai mult colb decît o oaste întregă, vom trage pe pielea lumii o brazdă care nu se va mai șterge.

Și, zicînd aceste cuvinte, grăbi pasul. Atunci Malchos nu mai încercă să-l ajungă din urmă. Se lăsă să cadă greu pe un pietroi, în vreme ce prietenul lui se îndepărta.

„Cum m-aș mai putea ține după el ?” se întrebă tyrianul. Nu mai vorbea despre goana lui absurdă pe străzile capitalei, se gândea deja la călătoria aceea încă și mai absurdă, la periplul înspre cele patru zări la care Mani tocmai îl invitase.

„Il invitase... Oare ăsta era cuvântul potrivit?” se mai întrebă Malchos, iar zîmbetul pe care-l schiță fu preschimbat de oboseală într-o strîmbătură de durere. De la prima lor întâlnire la sala de mese din grădina de palmieri, niciodată nu fusese în stare să-i refuze ceva lui Mani. I se întâmpla să discute, să bombăne, să tune și să fulgere, să se jure că... La ce bun, pînă la urmă făcea exact ce voia prietenul lui. Iar dacă, uneori, încerca să reziste, atunci Chloe, propria lui soție, intervenea în favoarea celui alt.

Cu toate astea, nici el, nici ea nu aveau să împărtășească vreodată preocupările Mesagerului. Și poate că tocmai asta era unic în prietenia lor. Să poată merge alături de întemeietorul unei credințe fără ca el să caute să-i impună convingerile sale - un astfel de lucru nu putea fi conceput decît pentru că Mani era ceea ce era, adică apostolul unei credințe generoase. Și pentru că zeul lui nu umbla după închinători.

Tyrianului puțin îi păsa de ideile religioase, el dăduse pur și simplu peste un înțelept, un înțelept îndrăgostit de frumusețe, o ființă căreia orice om ar fi dorit să-i devină prieten. Nu putea da la o parte un asemenea privilegiu. Cît l-or ține picioarele, îl va urma.

În vreme ce Malchos era cufundat astfel în gânduri, Mani era și el absorbit într-ale sale. Mersese pînă la malurile Tigrului. Și acolo, într-un loc mai puțin umblat decît altele, euforia i se risipise, lăsînd loc neliniștii.

Pe vremea cînd nu se bucura nici de ocrotire, nici de prezentare la curtea regelui, visa să înșface lumea cu mîinile goale. Dar iată că lumea îi era oferită, căile se netezeau, cucerirea putea începe! Dar ce fel de cucerire, fără arme? Să-și tîrască piciorul infirm dintr-o țară în alta, să înfrunte satrapii, noroadele, castele, sectele, confreriile, să hărțuiască

mulțimile înregimentate, ritualurile osificate, precum și opacitățile pe care orice om le are ? Să învețe pe alții, să scrie, să deseneze, să discute neconținut tot soiul de probleme, apoi să plece mai departe spre etapa de a doua zi, să adune alte mulțimi, să născocască pentru fiecare public tonul potrivit, care captivează, descumpănește, mîngîie și totodată biciuiește, și tot așa pînă ce întreaga suflare omenească va fi replămădită?

După cum i se întîmpla uneori, cugetările lui, începute ca niște monologuri, căpătără curînd forma unui dialog cu alter ego-ul său, „Geamănul”.

— Pentru toate cîte am de făcut, cît timp mi se îngăduie ? „Despre asta n-ai să știi nimic”, îi spuse Celălalt.

— Aș putea măcar să știu dacă mi se mai dau încă șapte ani, dacă voi ajunge la anii lui Hristos și ai Lui Alexandru?

„Ai veșnicia și clipa, ce mai contează altceva? Timpul este momeala Tenebrelor, nu te lăsa amăgit, nu te îngriji decît de misiunea ta, în fiecare zi!”

— Aș putea măcar să aflu dacă am să văd sfîrșitul lucrării mele?

„Lasă viitorul în seama mea, soarta ta gonește deja departe înainte-ți. Oamenii așteaptă cu nerăbdare la Beth-Lapat!”

De cînd fusese făcut public edictul imperial, nu era oraș în care Mani să nu fie așteptat. Dar el nu-și îngădui să șovăie. O luă înspre Beth-Lapat.

Nu era decît un sat mare din Susiana, fără trecut și fără renume; numai că se povestea că Șapur, care poposise uneori acolo, se simțise bine datorită aerului și apelor și că-i însărcinase pe arhitecți să facă lucrări de mărire; potrivit unor zvonuri, suveranul nutrea ideea de a-și face acolo într-o bună zi reședința de vară. Desigur că nădăjduia să profite de pe urma așezării între Mesopotamia și Persida și, prin aceasta, între cele două laturi ale Imperiului Sasanid, Apusul semit și Răsăritul de grai arian. Să fi fost acesta motivul

pentru care Mani se socoti silit să-și înceapă periplul cu Beth-Lapat?

Deși nu mai fusese niciodată în târgușorul acela, știa că se dezvoltase acolo o activă comunitate creștină și în primul rând ei avea de gând să i se adreseze. Numai că se văzu curînd nevoit să accepte evidența: nu mai era ca pe vremea peregrinărilor lui anonime, nu mai avea, ca la Deb, libertatea de a-și lăsa pașii să-l poarte spre clădirea pe care el ar fi ales-o.

Nici nu aflară bine de sosirea oaspetelui că mai-marii locului se grăbiră să vină, în frunte cu regișorul local; acesta, bombîndu-și pieptul, pretinse privilegiul de a-l găzdui sub acoperișul său pe protejatul divinului Șapur. Astfel că, atunci cînd Mani îi răspunse că el avea obiceiul de a-și alege loc de ședere într-o grădină, la picioarele celui mai bătrîn copac, omul se supără, își înșiră cu pompă întreaga spiță, care cobora pînă la străvechii întemeietori de dinastii și, în acord cu grămăticii care-l înconjurau, își îngădui să stăruie. Dacă îi era refuzată invitația, asta însemna că neamul îi era disprețuit sau că evlavia casei sale era pusă la îndoială. Cu tot aerul încurcat al lui Denagh și cu toată oboseala lui Pattig, Mani nu cedă. Oamenii aveau să vină să-i asculte învățătura la picioarele copacului; acolo și nu altundeva avea să-și petreacă noaptea.

Atitudinea sa era prea puțin împăciuitoare, e adevărat, poate că era chiar în mod inutil ofensatoare, dar era totuși singura înțeleaptă. Căci, de-a lungul tuturor călătoriilor sale, fiul ținutului Babei avea să fie nevoit să țină piept acestui gen de hărțuieli, uneori dictate de cele mai curate instincte de ospitalitate, dar cel mai adesea de considerente mai puțin demne de stimă, ca, de pildă, dorința unuia dintre mai-marii locului de a-și arăta importanța primind în casa lui pe un protejat al lui Șapur, de nu era cumva și dorința de a-i iscodi pe Mani și pe însoțitorii lui, dar și pe localnicii care s-ar fi arătat primejdios de sensibili la învățătura acestuia.

Într-adevăr, o situație neclară se ivi încă de la începutul periplului. Dacă demnitarii provinciilor nu puteau decât să manifeste supușenie totală de îndată ce era vorba să asculte de poruncile regelui regilor, dacă trebuia așadar ca ei să asigure cea mai bună primire persoanelor care avuseseră priceperea de a căpăta înalta bunăvoință a acestuia, ei știau totodată la fel de bine cât de trecătoare sînt favorurile, acelea ale suveranului mai mult decât oricare altele, iar dacă își contemplant oaspetele cu invidie, aveau mereu în minte posibila lui cădere în dizgrație; la momentul convenit, trebuia ca ei să fie gata să facă dovada că rămăseseră mereu neîncredători.

În legătură cu Mani, lucrul acesta era încă și mai vădit. Veștile circulau iute în împărăție. Era de ajuns ca un curtean să șușotească la urechea unui vitax, acesta să lase să plutească în aer câteva vorbe la un ospăț al unor mărunți nobili de țară, pentru ca, trei săptămîni mai tîrziu, toată tărășenia să fie discutată în piața satului. Astfel, discuțiile care avuseseră loc în sala tronului ajunseră să fie cunoscute, cuvintele lui Kirdir repetate, iar toate astea stîrniră cea mai mare neîncredere față de medicul venit din Babei.

La Beth-Lapat, Mani fu așadar întîmpinat cu politețurile convenite, dar fiecare își menținea rezerva. Cînd se instala spre sfîrșitul amiezii sub un copac, un moșmon, pe deal demnitarii și, firește, magii stăteau așezați în primele rînduri ale mulțimii. În vreme ce soldații patrulau în jur. De altfel erau blajini și respectuoși față de evenimentul ce se desfășura lîngă ei.

Oaspetele socoti că este de datoria sa să spună, pentru început, cât de onorat se simțea de încrederea pe care i-o arătase regele regilor și cât era de mișcat de primirea ce i se făcuse la Beth-Lapat. Apoi, după ce își prezentă acreditările folosindu-se de câteva formule, aminti de speranța de a-i vedea pe toți supușii împărăției strînși laolaltă și reuniți printr-o înțelepciune comună. „Aceași scînteie divină sălășluiește în noi toți, ea nu ține de neam, de castă, nu e nici M

masculină, nici feminină, fiecare dintre noi trebuie s-o hrănească dându-i frumusețe și cunoaștere; astfel ea ajunge să strălucească, pentru că doar prin lumina care lucește în el un om este cu adevărat mare."

Ascultătorii de vază care erau prezenți schimbărilor privirii ofensate. În fața lor, care erau atât de mândri de neamul din care se trăgeau, în fața lor, cărora Ardașir le dăduse îndatorirea de a face să fie respectată ierarhia castelor, astfel ca fiecare să privească plin de venerație spre cei pe care Providența îi făcuse să se nască mai presus de ei, și cu milă spre cei pe care-i așezase mai jos, în fața lor care fuseseră învățați că aceasta era temelia rânduiei sasanide, precum și a oricărei rânduiei pămîntești sau cerești, în fața lor venea acum vrăciul ăsta din Babei, și nu numai în fața lor, ci, mai rău, în fața gloatei supușilor, în fața oamenilor de rînd, căldărari, prăvăliași, hamali sau legători de noduri la covoare, venea așadar vrăciul ăsta să proclame că trebuia să nu fie luate-n seamă castele, ba mai mult, să fie disprețuită apartenența de neam! Omul ăsta, în alte vremuri, ar fi fost luat pe sus încă de la primele vorbe, zvîrlit în lanțuri, snopit în bătaie, ba poate chiar i s-ar fi tăiat capul. Numai că iată, cel care le vorbea astfel era tocmai trimisul ocrotit al regelui regilor! Renunțînd să mai priceapă ceva, unii dintre cei cu vază preferară s-o șteargă pe tăcute, dar nu la fel se petrecură lucrurile cu mai tinerii magi, unii plecînd cu mare zarvă și furioși.

De-a lungul călătoriilor sale, Mani își croi pînă la urmă o reputație - greu de șters - de tulburător al ordinii. De fiecare dată cînd începea să vorbească, se făceau simțîți diverși provocatori care căutau sămîntă de gîlceavă, străduindu-se să-l facă să rostească frazele cele mai instigatoare. Nici el însă nu se da în lături în fața provocării, căci ea făcea parte dintre uneltele pe care le mînuia, și - cu toate că știa uneori s-o tempereze, să îndulcească criticile, să pună surdina unor cuvinte ce ar fi putut semăna vrăjbă -

de îndată ce era întrebat ceva mai stăruitor, răspundea, oricare ar fi fost intențiile celui ce i se adresase. Fie că era vorba de spiritul de rasă, de barierele de castă, de ritualul magilor sau de divinități geloase, el vorbea drept, fără concesii ! Iar dacă întâlnirea lua o întorsătură urită, se mulțumea să dea din umeri.

— Asta înseamnă că plesnește vechea piele a lumii! spune el. Am să încep să-mi fac griji atunci când vorbele mele vor fi la fel de plăcute urechilor oamenilor pe cât sînt de moi fulgii unei perne.

De obicei, astfel de explicații erau pentru urechile lui Denagh. Ea era de acum ființa cea mai apropiată. La scăpătutul zilei, când Mani se întindea la poalele copacului sau când vremea rea îl silea să se adăpostească sub acoperișul câte unuia dintre fideli, Denagh nu era niciodată prea departe. Oricine dintre cei care-i făceau alai putea observa atenția plină de zel cu care-l înconjură însoțitoarea lui, oricine ghicea locul deosebit pe care ea-l ocupa, deși nimeni nu știa cu certitudine ce erau unul pentru celălalt, nici cu ce cuvinte se adresau unul altuia, cu ce ochi se priveau, ce prietenie își arătau atunci când rămîneau singuri.

Cine ar fi avut de altfel curajul să-i întrebe? într-o zi, Pattig încercă să ridice problema. Luînd-o pe departe, cu multe precauții.

— Fii binecuvîntat, fiule, binecuvîntată fie ziua în care Providența m-a împins pe urmele tale! Mi se umple inima de bucurie de fiecare dată când aud oamenii vorbind de meritele tale, de viața ta ascetică, de toate renunțările pe care le impui trupului tău de om tînăr.

— Ce merit ar putea fi în a te lipsi de o plăcere din care n-ai gustat? îl întrerupse Mani.

Pattig preferă să se îndepărteze și, ca să nu-și piardă cumpătul, se mulțumi să îndruge o formulă de binecuvîntare. Mani nici nu-l privise când îi zvîrlise răspunsul, dar, după ce-l lăsă să facă vreo cîtiva pași, îl chemă înapoi în modul cel mai respectuos cu putință:

— Mar Pattig!

Tatăl său veni repede îndărăt, din nou prevenitor. Numai că auzi:

— Mar Pattig, cînd ai de gînd să nu te mai porți precum Veșmintele-Albe ?

Tonul dezamăgit și chemarea respectuoasă făceau ca întrebarea să fie și mai sfișietoare pentru tatăl care voi să se apere:

— Am părăsit Comunitatea și pe toți frații mei ca să te urmez, am îngenuncheat în fața ta, eu care-ți sînt părinte, am ascultat smerit fiecare dintre predicile tale...

— M-ai ascultat în fiecare zi, mar Pattig, dar continui să vorbești precum Veșmintele-Albe. Iar vorbele tale mă insultă.

— N-am repetat decît niște cuvinte care îți laudă meritele!

— Acela care își impune renunțări spre a primi elogii nu merită nici un elogiu, căci este mai trufaș decît cel mai mare dezmațat. Înțeleptul nu postește decît spre a fi mai aproape de sine însuși, doar el este judecător, doar el este martor. Dacă renunți la ceva, n-o face pentru a te conforma cerințelor unei comunități, nici din teamă de pedeapsă, nici în nădejdea că vei aduna glorie pentru a străluci într-o altă lume. Socotelile astea sînt, după părerea mea, josnice.

Pattig se sili să zîmbească.

— Fiule, dacă îmi spui că trebuie să faci binele pentru bine, fără a aștepta răsplată, meritul tău este încă și mai mare.

Mani se uită în sfîrșit la el, dar cu o privire plină de jale.

— M-ai auzit tu vreodată vorbind despre bine sau rău ? Cuvintele astea viciate nu fac parte din limbajul meu!

„Geamănul" meu ceresc m-a prevenit. Eu voi spune ceva, iar oamenii, chiar și cei mai apropiați, vor înțelege altceva. Eu am spus că în orice ființă se amestecă Lumina și Tenebrele, și că e nevoie de toată subtilitatea înțeleptului pentru a le descîlci...

Respiră apoi lung, ca și cum aștepta să-și regăsească seninătatea.

— De fapt, ai venit să mă întrebi ce este Denagh pentru mine.

Luat din scurt, Pattig își înalță mâinile într-un gest ca de apărare. Fiul lui continuă:

— Veșmintele ei desenează contururile împărăției mele vagabonde.

Și de data asta, Mani a fost cel care se ridică și se îndepărtă, cu un mers mai săltăreț ca niciodată, lăsându-și părintele să rumege la nesfârșit în minte mărturisirea aceea cu două înțeleșuri.

Nimeni nu mai cutează să-i pună întrebări celui venit din Babei în legătură cu însoțitoarea sa. Cu atât mai puțin Chloe, deși o rodea curiozitatea. Ea rămânea la Ctesifon ca să se ocupe de familie și de treburile lui Malchos în vreme ce acesta bătea drumurile, dar, când Mani trecea prin capitala împărăției, în casa ei trăgea în gazdă, iar ea nu se putea opri să nu-l observe, gânditoare. De ce îi spusese el odinioară că nici o femeie nu-i va sta vreodată alături? Apăruse ea prea devreme în viața lui? O mințise pur și simplu, din prietenie pentru Malchos? Erau întrebări în legătură cu care fata grecului nu-și putea deschide inima nimănui, abia și le putea mărturisi ei înseși, întrebări pe care credea că le poate alunga din minte arătându-se tot plină de atenții față de Denagh, dar care se întorceau s-o hărțuiască de fiecare dată când o vedea pe cealaltă femeie așezată lângă Mani, nedezipindu-și privirea de buzele lui.

Denagh. Cosița ei împletită și adusă peste umăr spre piept îi acoperea gâtul de un brun trandafiriu. Răspîndea o tinerețe lipsită de aroganță, o frumusețe care n-avea nevoie de sulimanuri și nici de oglindă, dar o frumusețe definitivă, așa cum este ultimul argument într-o dispută. Purta în jurul taliei un soi de cingătoare groasă din lână, răsucită și înnodată, într-o după-amiază, când cerul se întuneca și un vînt răcoros pornea să sufle, Denagh începu să tremure, își deznodă cingătoarea și o desfășură, punîndu-și-o pe umeri. Și atunci văzură, zugrăvit în tușe fine pe țesătură, un chip,

chipul ei, încadrat de flori. Fiecare recunoscuse penelul lui Mani, iar țesătura se transformă pentru credincioși într-o relicvă venerată. Cei ce se apropiau ca s-o atingă respirau aroma care se răspîndea din ea, un amestec de lemn de aloe, ambră, nufăr și mosc tibetan, pe care Mani îl alcătuisese el însuși.

Nu spusese el într-o zi că în Grădinile Luminii totul va fi parfum și culoare, că nimic nu va rămîne materie?

În alaiul lui Mani, chiar dacă erau mereu luate în discuție teme austere, domnea totuși o atmosferă de sărbătoare pașnică. Fiecare se socotea obligat să cultive o artă, adesea muzica și cîntul, din moment ce erau la mare cinste în împărăția sasanidă, la fel și poezia, și desigur pictura și caligrafia, după modelul magistrului, magistrul care le îngăduia să se adune în jurul său cînd întindea o bucată de țesătură sau lustruia un pergament, cînd pregătea grundul și vopselele, începînd să picteze. Nu se lăsa niciodată furat de prezența ucenicilor, privirile lor nu păreau să-i îngreuneze mîna; și adesea începea să vorbească în vreme ce desena, vorbele sale lăsîndu-se parcă punctate de tușele penelului. Momentele acelea erau cele mai intense, ucenicii ar fi vrut ca ele să se lungească la nesfîrșit, ar fi rămas ceasuri întregi în același loc, ținîndu-și respirația, de teamă să nu se rupă vraja.

În pofida venerației mute cu care toți ucenicii săi îl înconjurau, prezența lui Mani nu era niciodată apăsătoare. Dacă fiul ținutului Babei le cerea celor mai apropiați ucenici ai săi, Aleșii, cei ce aveau să fie într-o bună zi numiți Desăvîrșiții, să se dedice artei, învățaturii, cugetării, și să se dezbrace de orice posesie, tot el repeta neobosit că oamenii puteau veni la el fără să-și părăsească munca sau avuțiile, fără să renunțe la obiceiurile sau la modul lor de viață. Cu condiția să nu facă rău făpturilor și să nu-i lase pe înțelepți să moară.

— Așadar, se înspăimîntă într-o zi unul din adversari, să fie oare în religia ta două morale?

Mani nu avu de gînd să nege.

— Există o cale aspră pe care se încumetă cei care vor să atingă desăvîrșirea. Și mai există și una netedă, pentru majoritatea muritorilor.

— Dar, dacă ambele căi duc la mîntuire, ce avantaje aș mai avea dacă aș alege drumul anevoios?

— Dacă rostești cuvîntul „avantaje”, înseamnă că deja ai ales.

De-a lungul etapelor, fideli deveneau tot mai numeroși, mai cu seamă în orașe, printre meșteșugari, neguțători, străini, metiși. Fără doar și poate, Mani îi atrăgea pe cei care trăiau sufocîndu-se în ordinea strictă a religiilor și a castelor, cei care sufereau că sînt hărțuiți între diverse apartenențe, cei care nu se considerau așezați dintotdeauna și pe veci pe o pernă umplută cu privilegii.

Totuși, cel mai lent învățătura sa se răspîdea în sînul celei mai defavorizate caste. Cînd spunea: „Nu ucideți copacul, nu răniți pămîntul!”, cum ar fi putut el obține consimțămîntul entuziast al țăranilor? În schimb, cîștigă pentru cauza sa pe cîțiva dintre iluștrii reprezentanți ai castei războinicilor. Ca, de pildă, pe Peroz și Mirșah, doi frați ai lui Șapur. Și mai ales, în mod evident, pe cel care fusese premergătorul tuturor, fiul mai mic al regelui, Hormizd, care se proclama acum pe față discipolul lui Mani și care, continuînd să-l cinstească pe Ahura-Mazda, punea să fie bătute la Deb monede avînd chipul lui Buddha pe revers. E adevărat că majoritatea celor deopotrivă cu el îl blamau, la fel ca și magii. Adunări înflăcărâte se țineau în locurile unde se aprindeau focurile sacre la Ctesifon, în Persida și Atropatena. Buddha pe monede sasanide! se auzeau exclamînd. Și de ce nu, mîine, și crucea nazarineanului ?

Exclamații și întrebări care nu i se adresau, evident, lui Mani. Faptul că voia să dea peste cap ordinea împărăției, să zdruncine temeliiile pe care fuseseră clădite dinastia sasanidă și Religia Adevărată, iată ceea ce confirma în ochii lor judecata constantă a lui Kirdir, „un nazarinean din speța

cea mai vicleană, un lup cu două picioare". Dar Şapur? Pentru ce divinul rege al regilor, stăpînul împărăţiei, ar fi vrut să distrugă cu mîinile sale ceea ce constituia temelia puterii lui?

În cursul discuţiilor tainice dintre nobili şi magi, preferau să creadă că acesta fusese dus de nas. De îndată ce avea să fie informat cum se cuvine despre ravagiile stîrnite de eretic, cu siguranţă că îl va lipsi de ocrotirea de pînă atunci şi îi va da pedeapsa exemplară pe care legea o prevăzuse. Se alcătui un grup de soli cuprinzînd principii de sînge şi magi cu înaltă demnitate, care se înfăţişară dinaintea tronului, încărcăţi de doleanţe.

— Mani ăsta conduce o hoardă de cerşetori care se năpustesc peste fiecare localitate din împărăţie ca lăcustele peste o oază, sfidează poruncile cereşti şi îi aţîţă pe oamenii de rînd să-i dispreţuiască pe cei pe care obîrşia i-a aşezat mai presus de capetele lor. Meşteşugarul vrea să se facă scrib, scribul vrea să devină cavaler, respectul şi autoritatea se pierd, ordinea dinastiei se prăbuşeşte, iar în împărăţie se răspîndeşte zvonul că divinul nostru stăpîn în persoană este cel care a dorit ca așa să stea lucrurile...

Şapur ascultă. Rămase îndelung pe gînduri. Apoi se ridică într-un fel neaşteptat. Curtenii abia avură timp să cadă cu fruntea la pămînt. Cînd cutezară să privească iarăşi spre tron, draperia era deja coborîtă.

Să fi fost regele regilor zdruncinat de cele ce-i fuseseră dezvăluite? Să-l fi deranjat tonul folosit de prinţi şi de magi? Oricum, nici o pedeapsă nu îi fu dată grupului. Dar nici împotriva lui Mani nu a fost luată vreo măsură.

Mai trecură cîteva săptămîni, nu se întîmplă nimic. Confăturile de taină şi discuţiile reîncepură. Deoarece divinul Şapur nu reacţionase, gîndea Kirdir, însemna că el nu aprecia cum se cuvine amploarea primejdiei, sau că şovăia. Dacă s-ar produce însă un incident grav, monarhul ar fi silit să ia taurul de coarne.

III.

Kirdir nu avu nevoie să provoace un incident grav, pentru că Mani însuși a fost cel care a creat condițiile propice, hotărîndu-se deodată să meargă la Ecbatana, orașul de unde se trăgea tatăl său, dar mai ales metropola Mediei și domeniul de veacuri al magilor. Vizita avea un aer de provocare, cu atît mai mult cu cît fiul ținutului Babei avu grijă să dea de veste cu mai multe săptămîni înainte într-o predică publică în piața mare din Seleucia, o periferie a Ctesifonului. Și o făcu precizînd că va fi anevoioasă călătoria și că nu îndemna pe nici unul dintre fideli să-l urmeze. Numai că aceștia îl urmau, cu sutele.

Cel care se hotărî să se ducă în persoană la adversarii săi a fost chiar Kirdir, dar nu înainte de a-și fi luat precauția de a fi însoțit de Bahram, fiul mai mare al lui Șapur. Nici în casta magilor, nici în aceea a războinicilor nu avea Mani un dușman mai feroce. Kirdir vedea în omul din Babei o amenințare pentru noua ordine religioasă pe care magii încercau s-o impună împărăției, iar Bahram vedea în el mai cu seamă un aliat al fratelui său mai mic Hormizd, de care-l despărțea o tenace rivalitate. Firește că soarta lui Denagh nu făcuse decît să învenineze și mai mult lucrurile: faptul că o fată nobilă pe care Bahram pusese ochii preferase să-l urmeze pe vraciul din Babei în peregrinările sale, mai avînd și încuviințarea lui Hormizd pe deasupra, iată un afront ce nu putea fi uitat! Episodul de la Ecbatana nu avea decît să deschidă pofta pentru răzbunările viitoare!

Prima încercare pe care alaiul lui Mani a fost nevoit s-o înfrunte a fost frigul. Erau la sfârșit de toamnă. Zilele continuau să fie blînde atîta timp cît se găseau pe cîmpiile Mesopotamiei, dar, de îndată ce o luară pe drumurile de munte, se făcu simțită nevoia de a pune mai multe haine groase. Cam la șase parasangii1 de Ecbatana, dădură peste cele dintîi porțiuni cu zăpadă, pe care cei ce se trăgeau din regiunea mlaștinilor veneau s-o pipăie fermecați.

Din fericire, alaiul nu semăna deloc cu „hoarda de cerșetori” pe care magii îi zeflemiseau. Printre fideli se aflau, într-adevăr, negustori prosperi care își făceau o datorie din a-i îmbrăca, încălța și hrăni pe asceți. Unul dintre aceștia era nimeni altul decît Malchos, care, atunci cînd discuțiile religioase se însuflețeau, își găsea mereu ceva de meșterit în altă parte, de obicei pe lîngă animalele pe care mergeau călări, și asta pentru că își făcuse o îndatorire din a-l cruța pe Mani de toate preocupările terestre. El, care avea experiența caravanelor, se dovedea cel mai destoinic dintre organizatori. Puteau fi chiar văzute, stivuite pe spatele catîrcilor, mantale și pături din lînă păstrate ca rezervă pentru friguri și mai strașnice. Acestea nu erau deloc de prisos, după cum o dovedea și leul uriaș de la intrarea în Ecbatana, care avea în creștetul coamei un smoc alb, minuscul, dar umilitor pentru statuia cea mai celebră din Imperiu, sculptată tocmai în chip de talisman care să apere orașul de înzăpezire.

La sosirea lui Mani, străzile Ecbatanei erau pustii. Sau așa păreau. Vîntul matinal se potolise; soarele, în miezul cerului, era abia acoperit, razele-i tinere străduindu-se să încălzească atmosfera. Convoiul străbătu o uliță mărginită de dughene, toate închise. Nu era totuși nici ora mesei, nici cea a siestei. Ce alt moment ar alege oare norodul ca să muncească, să se plimbe, să facă tîrguiei și diverse alte treburi?

1. Parasangie - măsură itinerantă a vechilor persani, avînd peste 5.000 m (n. tr.).

— Unde-s oamenii ? murmură cu naivitate Denagh.

— îndărătul grilajelor de la ferestre, pîndindu-ne. Se pare că au primit poruncă să stea acasă.

Mani răspunsese dînd totodată o palmă ușoară catîrului, apoi o privi pe Denagh cu un aer vesel, care o făcu să simtă că va avea motive de îngrijorare. El continuă, de altfel, cu un accent de voioasă sfidare:

— La porțile orașului, ne-au lăsat să trecem fără să ne întrebe nimic. Acum ne observă de departe, fără a ne pune stavilă. Încă nu știu care e locul pe care l-au ales ca să ne aștepte. Poate în fața fortăreței.

Denagh, la fel ca toți cei din convoi, zărea deja pe deasupra caselor joase silueta întunecată a ceea ce fusese odinioară ultima linie de apărare a lui Darius. Pe cînd Alexandru cotopea Persia, regele regilor pusese să fie construit la Ecbatana un castel cu o mie de încăperi, mare cît o cetate, un soi de monstruos loc întărit unde să-și poată închide, îndărătul a opt porți grele din fier, nevestele, copiii mici și comoara. Ansamblul era acum căzut în ruină, însă fusese reconstruită o aripă, unde cîte un membru al familiei domnitoare venea la răstimpuri să locuiască.

În preajma citadelei patrulau soldați, în grupuri de cîte zece, pedestri sau călare, grăbiți ca salahorii de pe un șantier, fără să arunce nici o privire caravanei care se apropia. Denagh îl întrebă pe Mani dacă nu era mai cuminte să se întoarcă, dar el nici nu vru să audă. Chiar de ar fi fost amenințat cu sechestrarea sau cu moartea, el își va petrece noaptea în oraș, nimeni neputînd să ignore faptul că avea asupra lui cea mai înaltă împuternicire. Pentru a da mai multă greutate spuselor sale, sări de pe catîr și dădu drumul frîului. Însoțitorii săi făcură la fel. Astfel că soldații erau acum în mijlocul lor, în jurul lor, mișunînd parcă printre ei, chiar dacă nu se atingeau de nimeni.

Mani se opri și ridică mîinile, așa cum făcea cînd dorea ca alaiul să se oprească. El însă reîncepu să meargă, de unul singur, pe esplanada care ducea la citadelă. Cînd,

deodată, ascultînd cu siguranță de un semnal dinainte convenit, cinci pilcuri de pedestrași se năpustiră asupra lui, încercuindu-l complet și alcătuiind cu corpurile lor o barieră de netrecut. Unii dintre fideli și mai ales femeile încercau cu o înverșunare caraghioasă să-i dea la o parte pe soldați pentru a-l elibera pe Mani, dar acesta le ceru să se îndepărteze. Doar Denagh se încapățîină să forțeze linia militarilor, care, la un moment dat, îi făcură ostentativ loc, de parcă ar fi avut instrucțiuni speciale la adresa fetei cu cosița împletită. Aceasta alergă să i se alătore Trimisului.

Urcat împreună cu Kirdir în cel mai înalt turn de pază, Bahram observa scena cu satisfacție: fără să fi fost molestată, fără să i se fi adresat nici un cuvînt de amenințare, Mani era acum închis împreună cu însoțitoarea lui în acea temniță ciudată, ale cărei ziduri se dublară curînd prin alăturarea unui al doilea șir de soldați. Aveau să-și petreacă noaptea, apoi ziua următoare și iarăși noaptea în același loc, lipsiți de foc, fără apă sau hrană, fără pături, fiecare încălzindu-se doar cu prezența reconfortantă a celuilalt, în vreme ce oamenii de pază aveau să fie schimbați rînd pe rînd, la fiecare două ceasuri.

Abia în a treia zi, cînd i se spuse că „ereticul” tocmai leșinase în brațele lui Denagh, fiul mai mare al lui Șapur dădu poruncă să fie oprit chinul. Și în timp ce fideli se năpusteau să le dea îngrijiri sechestraților, grăbindu-se să-l scoată pe Mani din Ecbatana de teamă că, venindu-și în fire, se va hotărî să-și prelungească șederea acolo, Bahram se puse pe benchetuit, făcînd să răsune cetatea de rîsul lui. Dacă Mani avea să se plîngă regelui regilor, prințul putea oricînd protesta că nu făcuse altceva decît să asigure îndeaproape protecția oaspetelui și că nici o mîină nu se ridicase asupra lui.

Numai că Șapur nu în felul ăsta privi toată tărășenia. De îndată ce vestea se răspîndi, își chemă fiul la Ctesifon unde, în fața curtenilor uluiți, îl acuză de neascultare, îi spuse că

e un destrăbălat și un incapabil, după care porunci ca acesta să fie închis în pavilionul de vânătoare.

În ziua aceea, în vreme ce un grup de călăreți din garda imperială se ducea după Bahram, un alt detașament o lua pe drumul spre Kengavar, unde se găsea Mani, pentru a-l aduce de urgență în capitală. De urgență și singur. Șapur nu tolerase niciodată nici cea mai mică atingere adusă demnității funcției sale; așa încât, după ce propriul său fiu fusese umilit în public, nimeni nu se încumeta să-și închipuie ce tratament avea să-i fie aplicat aceluia care, potrivit părerii generale, se făcea vinovat de iscarea tulburărilor.

Înainte de a-și părăsi tovarășii, fiul ținutului Babei le recomandă ce să facă mai departe pentru a continua lucrarea începută. Voia să-i spună câte o vorbă fiecăruia dintre apropiații săi, dar ofițerul îl somă să-și scurteze momentul de rămas-bun.

IV

Cînd Mani se înfățișă la palat, se văzu condus spre cancelaria numitului darbadh, care administra casa imperială. Acesta îl lăsă să aștepte cîteva minute, dispăru, apoi, la înapoiere, îl rugă să-l urmeze. Cu toate astea, nu spre sala tronului îl duse, ci, prin coridoare întortocheate și grădini, spre o ușă scundă și frumos cizelată, pe care o închise iute în urma lui.

În bărbatul care stătea așezat în încăperea aceea lipsită de fast, lui Mani îi veni greu să-l recunoască pe Șapur. De data asta, nici vorbă de risipă de aur. Veșminte croite, desigur, din țesături nobile, punînd în evidență armonia motivelor îngemănate, dar care nu ar fi părut nepotrivite pe umerii unui curtean, la fel ca părul lung și buclat, parfumat cu santal. Gesturile erau lipsite de bonomia prudentă a audiențelor solemne, iar degetele, deprinse cu semnele scurte ale poruncilor, păreau să se împace cu inutilitatea de acum, tot frecînd între ele boabele rozalii ale unor mătănii.

Descoperind, într-o străfulgerare tîrzie, că se afla în prezența monarhului divinizat, fiul ținutului Babei puse genunchiul în pămînt, scotocind de zor în mîneacă pentru a scoate batista cerută de ritual.

— Lasă padham-u\, Mani, există răsuflări mai puțin pure ca a ta. Și ridică-te, vino să te așezi la dreapta mea, pe perna asta.

Chiar dacă tot continua să dea porunci, vocea se îmblînzise, fiind însoțită de un ușor tremur. Era, desigur, stinghereala actorului abia ieșit din rol.

— în informările care-mi vin din provincii, se afirmă că învățătura ta se răspîndește, că în orașele mari comunități întregi se bizuie pe tine. În palatul ăsta, cîteva persoane se bucură de izbînzile tale, altele încep să-și piardă cumpătul sau sînt indignate din pricina incidentelor care se înmulțesc.

Mani nu încercă să se justifice. Suveranul nu părea să aștepte vreun răspuns, ci doar cîntărea urmarea afirmațiilor sale.

— Ceea ce s-a întîmplat pînă acum mă neliniștește prea puțin, mă temeam de rezistențe mult mai brutale decît gesturile copilărești ale fiului meu.

— Eu am uitat deja această întîmplare, fiecare zi care mă îndepărtează de ea e cît un veac, nu voi păstra nici o supărare.

— Aici greșești, viața m-a învățat contrariul. Existența nu e decît un șir de datorii, o succesiune de încheieri de socoteli, te poți achita de ele în mod meschin sau mărinos, dar ai datoria să te achiți de ele. A rămîne la adăpost de pedeapsă mi se pare ceva greu de suportat, chiar atunci cînd eu sînt cel care profită. Iar în calitate de străjer al împărăției, nu am dreptul să tolerez așa ceva. Fiul meu va plăti multă vreme slăbiciunea sa sufletească și neascultarea.

Tonul ultimelor fraze îl readucea pe Mani în prezența lui Șapur cel din sala tronului.

— Nu vi se întîmplă niciodată să iertați ?

— Doar pe aceia pe care milostivenia mea îi va copleși mai amarnic decît pedeapsa. Fiul meu cel mare nu face parte din soiul ăsta. Și ție, de altfel, am să-ți aduc reproșuri.

Trecerea era ațît de bruscă, încît Mani tresări.

— Cum îl lași pe Bahram să te umilească astfel ? Ai uitat cumva că sub protejuria mea călătorești și îți răspîndești învățătura în împărăție, că duci cu tine încrederea și autoritatea mea, și că pe mine mă cobori lăsînd ca acestea să fie călcate în picioare ?

După ce trecu momentul de surpriză, fiul ținutului Babei își îndreptă spatele, glasul lui exprimînd mîndrie și sfidare:

I

— Mai am încă o împuțernicire, din partea unui protegitor ceresc care nu se teme de insulte.

Șapur lăsă să se audă un rîs scurt și afectat, care pe chipul lui căpăta valoare de scuza.

— Nu ca să te dojenesc te-am chemat aici. M-am înfuriat așa cum mă înfurii de fiecare dată cînd ajung să vorbesc despre acest fiu. Sînt supărat pe el că și-a bătut joc de protecția pe care ți-am oferit-o. Mă mîhnește mai cu seamă să văd că devine o jucărie în mîinile magilor din Media.

Înțelege-mă, nu simt dușmănie față de magi, un om ca Juvanoe mi-a fost mai apropiat decît propriul meu părinte, m-a învățat tot ce știu, nu află la el decît puritate, loialitate și înțelepciune. Dar nu sînt toți de calitatea asta. Pentru un mag devotat, există patruzeci care visează doar puterea și nu trăiesc decît din comploturi și intrigi. Aceștia dictează oricui cum să se îmbrace, să mînînce, să bea, să tușească, să rîgîie, să plîngă, să strănute, ce formulă să mormăie în orice împrejurare, ce femeie să ia de nevestă, cînd s-o evite și cînd s-o strîngă-n brațe, și în ce mod. îi fac pe toți să trăiască, mari și mici, în groaza de necurățenie și necuviință.

Au pus mîna pe cele mai bune pămînturi din fiecare regiune, au adunat bogății, templele dau pe dinafară de aur, sclavi și grîne; cînd bîntuie foametea, ei sînt singurii care nu duc lipsă niciodată de nimic. De-a lungul domniilor, au acumulat privilegii. Nu există tînăr care să știe să deseneze două litere pe o tăbliță fără ca un mag să nu-l țină de mîna. Nici un act de vînzare care să poată fi încheiat fără ca ei să nu-și ridice partea. Nici un litigiu care să poată fi rezolvat fără arbitrajul lor. Tot magii decid dacă un decret regal este conform cu legea divină, lege pe care o interpretează, evident, după cum le convine. Dar mă resemnez, mă feresc să-i supăr, nu încerc să-i lipsesc de aceste privilegii scandaloase. Ți-l puteai închipui pe regele regilor în stare de atîta răbdare?

Mani se surprinse schișînd un gest de compasiune, în vreme ce stăpînul Imperiului își continua violenta-i critică.

— Crezi cumva că le ajunge? Ar însemna să nu-i cunoști pe magii din Media! Tronul, tronul meu îl rîvnesc, nimic mai puțin, și dacă nu pot pune mîna pe el, ar vrea să-l înjosească și să-l supună tutelei lor copleșitoare.

Într-o zi, cînd părintele meu, divinul Ardașir, ars de febră, se simțea în pragul morții, magii cei mai de seamă au venit la căpățiul lui, purtînd cu mare grijă cîteva pagini copiate din Avesta, pe care au început să le recite cu mare pompă, într-un sufocant fum de tămîie. Ce crezi că voiau? Să-și mîngîie stăpînul, să-i facă mai puțin cumplite orele acelea? Să-i descrie o lume mai bună unde suferințele vor fi uitate, unde își va putea relua locul printre glorioșii suverani din vechime? Nu, nimic din toate astea nu i-ar fi făcut să dea fuga din cele patru zări ale împărăției. Dacă se deplasaseră, o făcuseră doar cu scopul de a-l convinge pe tatăl meu, îmbătrînit și împutinat la trup, să semneze un edict care să-i îngăduie mai-marelui magilor să-l desemneze pe urmașul la tron! Bineînțeles, lucrurile erau altfel înfățișate: potrivit Avestei, îngerii din Cer sînt singurii care au dreptul să-l numească pe viitorul rege al regilor, dar, potrivit unui alt pasaj din carte, alegerea îngerilor trebuie să fie comunicată mai-marelui magilor, care își ia asupra-și sarcina de a-i informa pe oameni.

Fiind vorba de mine, nu se punea problema, am contribuit la fel de mult ca părintele meu la înălțarea acestei împărății, iar el, încă din viață, mă așezase lîngă el pe tron, împărțind domnia cu mine. Dar, cînd eu n-am să mai fiu aici, magii vor repune în discuție această dispoziție extravagantă. De altfel, se duc deja să șoptească la urechile fiilor și ale fraților mei că oricine va avea ambiția de a ajunge într-o bună zi la putere va trebui să se supună dorințelor lor. Acum îmi înțelegi furia cînd propriul meu fiu nu-mi dă ascultare, atrăgîndu-și-i de partea sa pe acești prețiși făcători de regi? Îmi înțelegi mînia cînd văd pe unul dintre protejații mei umilit de Bahram sub privirea satisfăcută a

magilor? Tu ai poate un alt protector, Mani, care plutește cu mult deasupra poftelor terestre, cu mult deasupra pizmelor. Totuși, mie mi-ai cerut ocrotirea, medicule din Babei. Ți-am oferit-o. Te-ai folosit de ea în toate regiunile pe care le-ai vizitat. Nu mai ai dreptul să te dai la o parte! Nici să mă trădezi!

Să se dea la o parte? Să trădeze?

— Cerul a dorit ca eu să vin spre acest palat, ca speranța mea să înflorească în sînul acestei împărății, sub această binecuvîntată domnie. De ce aș dori să trădez?

— Nu ai, desigur, de gînd să mă trădezi, și totuși mă trădezi.

Mani pricepe cu atît mai puțin cu cît tonul este binevoitor, aproape prietenos, oricum fără legătură cu o acuzație atît de gravă.

— Ai venit să-mi vorbești, Mani, despre o credință nouă care, respectînd înțelepciunea lui Zoroastru și cultul lui Ahura-Mazda, ar interzice oamenilor religiei să posede aur și pămînturi, și i-ar izola în rugăciune, învățatură și cugutare. Credința asta ai vrea s-o vezi biruind, pentru că acesta este mesajul care ți-a fost dezvăluit, iar eu doresc, la rîndul meu, s-o văd răspîndindu-se, pentru că acesta este interesul dinastiei. Tu propovăduiești armonia între noroade și credințe, pentru a asculta de îndemnurile Celui Preaînalt, iar eu doresc aceeași armonie pentru că este necesară coeziunii împărăției și prosperității ei. Cerul și cu mine urmărim aceeași pradă, Mani, și tu ești cel care m-a făcut să înțeleg acest lucru. Cerul și cu mine dăm peste aceiași dușmani în calea noastră. Aș vrea să lupt împotriva lor, să-i nimicesc; eu nădăjduiesc să găsesc în tine aliatul providențial, iar tu te îndărătnicești să mă trădezi.

Mani e dezorientat. De cum i se pare că pricepe ceva, Șapur încearcă să-l încurce. În fața oricărei alte persoane decît regele regilor, ar fi explodat. Dar, în această situație, trebuie să-și manifeste mînia într-un fel mai ocolit.

— Tot nu înțeleg în ce fel am putut trăda, dar, dacă am făcut-o, pedeapsa mea nu poate fi decît moartea și sînt gata s-o înfrunt.

Suveranul își dădu capul pe spate. Parcă ar fi luat matoră raza de soare care se strecura prin ferestruica în formă de trandafir. Își strînse șiragul de mărgele în jurul degetelor. Apoi mărturisi:

— Am mai multă afecțiune pentru tine decît pentru propriii mei fii. Cît trăiesc eu, nici o mîină nu se va ridica împotriva ta — nici a mea, nici a nimănuî altcuiva. Dar de ce te încăpățînezi să vorbești despre desființarea castelor?

Deci, asta era, își spuse Mani, aproape vesel că în sfîrșit pricepuse unde voia să ajungă Șapur. Își aduna deja ideile ca să se justifice. Dar monarhul îl scuti de explicație.

— E în zadar să-mi expui ideile tale în această privință, aș putea foarte bine să trec de partea ta. Sînt regele regilor, eu nu mai am nevoie să mă bizui pe caste, ele au nevoie să se bizuie pe mine. Dar, dacă ne batem împotriva magilor, nu ne putem înstrăina în același timp și casta războinicilor. Războinici sînt toți cîrmuitoarii provinciilor, toți comandantii armatei, toți principii! Dacă toți acești oameni ar trece de partea magilor, ai fi strivit, speranța ta ar fi spulberată, iar eu însumi, Șapur, regele regilor, stăpînul împărăției, n-aș putea face nimic pentru tine. Poate chiar aș fi tîrît în cădere ta. De fiecare dată cînd vorbești, cîștigi pentru cauza ta cărturari, meșteșugari, tîrgoveți, chiar și sclavi, mi s-a spus, și multe femei, și mulți străini. Numai că adepții ăștia nu vor însemna nimic la ceasul mării înfruntări.

Apoi continuă, fără să-și tragă sufletul, dar cu glasul dintr-o dată scăzut, temător parcă:

— Am dat niște porunci azi-dimineață în ce te privește. Va fi rezervat un loc pentru tine în fiecare din palatele mele. În sala de audiență și de asemenea la consiliul meu particular. Oriunde m-aș duce, tu mă vei însoți.

— Am un mesaj de transmis noroadelor...

— O vor face discipolii tăi în numele tău. Tu faci de acum parte dintre apropiații mei. Periplul tău va fi un marș triumfal, fără incidente umilitoare, fără provocări, încăierări sau hărțuieli. Vreau ca în jurul tău să se adune oameni din toate castele și din toate neamurile, dar mai cu seamă războinici, principi, satrapi. Și chiar și dintre magi vreau să-ți câștigi adepți. Dacă izbândești...

Șapur se opri, păru să șovăie o ultimă oară, apoi, dintr-un fel de pudoare sau dintr-un sentiment care se înrudea cu pudoarea, își plecă brusc ochii când conchise:

— Dacă izbândești, va fi dat un edict care va vesti că regele regilor s-a hotărât să îmbrățișeze religia lui Mani.

De la cea dinții vizită a sa la palat, care-i dăduse doar dreptul de a propovădui, Mani ieșise cu o înfățișare exuberantă și cu pas de cuceritor. De la cea de a doua întrevedere, la care regele regilor îi făgăduise să se convertească, rugându-l stăruitor să-i adune în jurul lui și în jurul mesajului adus de el pe toți supușii, Mani ieși copleșit, de parcă ar fi purtat în același timp atât crucea lui Hristos, cât și coroana sasanizilor!

Oare ce i se întâmpla ? Nu se apropia de izbîndă speranța lui cea de pe urmă de o sută de ori mai repede decît socotise ? Mîine, regele regilor, poimîine, împărăția - ideile sale vor însufleți în curînd întreaga omenire. Nu mai era doar un vis solitar, ofăgăduială a „Geamănului" său pe marginea unuia dintre canalele Tigrului, el nu mai era vagabondul cerșetor și semănător de cuvinte - triumful îi stătea acum la îndemînă.

Cu toate astea, se duse să se izoleze în încăperea pe care încă o mai ocupa acasă la Malchos de fiecare dată cînd trecea prin Ctesifon. N-avea să mai iasă de acolo în ziua aceea, nici a doua zi, rămînînd abătut, în post și contemplație, nemaiadresînd nici o vorbă împăciuitoare sumedeniei de adepți care populau fiecare ungher al casei și grădinii. Doar Denagh se încumetă să intre o clipă pentru a lăsa, fără zgomot, un urcior cu apă pe pervazul ferestrei închise.

Ciudată, e adevărat, și descumpănitoare, această întîlnire între el, copilul șchiop din grădina de palmieri, și Șapur, pe care inscripțiile îl numeau „coborîtor din zei, nobil frate al Soarelui și al Lunii, stăpîn al celor patru zări. ..."Ce rudenie

putea fi între ei, ce înțelegere tainică, ce gând comun ? Totuși, monarhul schițase gesturi de scuză. Totuși, roșise și își întorsese privirea, apoi plecase iute pentru a-și ascunde timiditatea, de îndată ce își mărturisise dorința de a-i îmbrățișa credința.

Să îmbrățișeze credința lui Mani ? Să se convertească ? El, regele regilor, să pună genunchiul în pământ și să-l roage pe Mani să-l binecuvânteze așezându-și mâinile pe creștetul său ? Nu cumva era o uriașă și crudă înșelătorie ?

O dată în plus, nedumerirea celui venit din Babei ajunse la un schimb de gânduri cu „Geamănul” său, care-i spuse pe tonul cel mai sigur:

„Șapur are mai multă ambiție în ce te privește decât ai tu pentru tine însuși! El este acum omul cel mai puternic de pe pământ, armatele lui sînt capabile să le înfrîngă pe cele ale Romei și ale Chinei, se intitulează deja suveran al Răsăritului și al Apusului, se vede urmașul lui Alexandru. Iar tu, Mani, ai venit să-i vestești că a început o nouă eră. Ar vrea atît de mult să fie adevărat! Faptul că Revelația a putut să coincidă cu începutul domniei lui nu este oare un semn pe care Cerul i l-a adresat lui Șapur, pentru a-l asigura că ambițiile sale sînt legitime și conforme planurilor Providenței ? El vrea să creadă în tine, vrea ca tu să fii demnul urmaș al celor mai sfinți profeți, să fii egalul lui Zoroastru și mai mare chiar decât Zoroastru. La urma urmei, prinții care domneau pe vremea lui Zoroastru nu erau mai mari decât Șapur!”

— Vot fi așadar podoaba domniei lui Șapur!

„De ce n-ar fi el instrumentul domniei tale ? Și de ce vorbești de podoabă ? De ce te arăți atît de amar și disprețuitor ? Monarhul ăsta vrea să-l ajuți să reducă puterea magilor. Și, pentru a stabili armonia între comunitățile pe care le cîrmuiește, are nevoie de tine. Cînd va fi cucerit toate pămînturile pe care le rîvnește, cînd va avea sub autoritatea sa atîtea noroade diferite, cum ar putea menține coeziunea împărăției ? Impunînd tuturor religia ancestrală a perșilor, construind pretutindeni temple ale focului pentru ca aroganța

magilor să se arate încă și mai făloasă ? Lăsînd să se înmulțească sectanții zeilor unici, toate acele religii geloase și certărețe care pun la cale pentru împărăție, pentru toate împărățiile, milenii de foc și de sînge ? Doar tu, Mani, poți evita această rătăcire a oamenilor."

— Regele ăsta ar vrea să cucerească lumea cu armele, iar eu ar trebui să mă alătur lui, eu care nu suport să rănesc scoarța unui smochin ?

Cînd, după trei zile, ieși în sfîrșit din izolare, Mani nu mai păstra nici în cuvinte, nici în glas vreo urmă din îndoielile care-l chinuseră. Veni să le vestească fidelilor care-l așteptau, încă numeroși, că triumful era aproape, că împărăția era pe cale să fie cucerită și că, tocmai avînd în vedere această speranță, mesajul trebuia să ajungă cît mai repede la noroadele cele mai îndepărtate. Le ceru celor mai buni dintre discipolii lui să împînzească provinciile celor patru Imperii, din China pînă în Egipt și Axum, și de la Roma pînă la Palmyra. „Religiile de dinainte se adresau unei singure regiuni, într-o singură limbă. Religia mea e făcută să se manifeste în toate regiunile și în toate limbile în același timp."

El însuși, mai puțin liber acum să se deplaseze, a început să scrie cu frenezie. Sute de epistole, imnuri, psalmi, cărți, pe care nu se mulțumea să le caligrafieze cu propria-i mîină, ci le mai și ornamenta, le ilustra, le acoperea cu aurituri, unica împrejurare în care degetele lui se învoiau să atingă aurul.

Din această perioadă datează una dintre lucrările cele mai uimitoare ale tuturor timpurilor, o carte pe care Mani a intitulat-o simplu Imaginea și în care explica ansamblul credințelor sale printr-o suită de picturi, fără a recurge la cuvinte. Ce mijloc mai bun avea el la îndemînă pentru a se adresa tuturor oamenilor, dincolo de barierele limbajului ?

Silueta lui Mani făcea de acum parte din peisajul Curții. Dacă i se întâmpla să absenteze pentru vreuna dintre întâmplările cu fideli săi, Șapur trimitea după el, chiar și de trei ori în decursul aceleiași zile, spre a-l consulta în legătură cu absolut tot ce îi preocupa mintea de om și de suveran, fie că era vorba de sănătate, aștri, toanele surorii sale, Azur-Anahit, care îi era și soție, perfidiile zilnice ale magilor sau legăturile dintre împărăție și celelalte puteri, vasale ori vrăjmașe.

În fruntea acestora se găsea Roma, veșnica rivală a părților, apoi a sasanizilor. Istoria ei nu era făcută din avânturi dinastice, însă cei mai mari dintre împărații ei nutreau ambiția - la fel ca Șapur, la fel ca părintele lui, Ardașir, mai înainte - să reunească sub acvilele de bronz cele două părți ale lumii.

Romani și perși, două valuri inamice pe care o obsesie comună le condamna să se năpustească unul spre celălalt, să se spargă unul de celălalt.

Sasanizii, ale căror pământuri se pierdeau departe în stepele Asiei, voiseră ca orașul-capitală să rămână situat în latura cea mai dinspre Apus a domeniului lor, într-o regiune străină culturii și cultelor lor, acea Mesopotamie semită și deja în parte creștinată, visul lor fiind să-și desfășoare flăcările pe totalitatea pământurilor situate între Tigru și fluviul Strymon, în preajma căruia văzuse lumina zilei Alexandru cel Mare. Și asta, pentru ca odată și odată, Ctesifon să nu mai fie o provincie de graniță a Imperiului, ci taman centrul acestuia.

Tot atunci, Roma era în întregime întoarsă spre Orient, acel Orient pe care-l idolatriza, îl diviniza, de la care aștepta glorie și mântuire. Așa se explică faptul că aducea la putere pretorienii veniți din Siria sau din Arabia, că rarii ei filozofi erau formați în Egipt, că acele credințe pe care accepta să le vadă răspîndindu-se erau cele închinare lui Adonis, lui Hermes Trismegistul, lui Mithra indo-iranianul, Soarelui de Neînving de la Emesa și chiar - cea mai improbabilă dintre toate - aceea a unui agitator evreu cîndva răzvrătit împotriva Romei! Pe deasupra, deja circula ideea ridicării, nu departe de Pontul Euxin, la locul de întîlnire al Europei cu Asia, pe amplasamentul fostei colonii grecești de la Byzantion, a unei a doua capitale pentru Imperiu, o metropolă a viitorului pe care unii cutezau deja s-o numească - nelegiuită îngîmfare! - noua Romă.

Dintre cele două puteri care-și disputau lumea, care va ști cum să învingă? Valul sasanid avea șansele lui. În timp ce autoritatea „divinei dinastii” se întărea sub egida regilor întemeietori, Roma se dezmembra în anarhie. Doar în cursul domniilor lui Ardașir și Șapur se înșiruiseră douăzeci și patru de Cezari, ca și cum și-ar fi transmis un mîner de pumnal în chip de sceptru. Cetățenii ajungeau să nu mai cunoască numele suveranului din momentul respectiv, legiunile nu știau cui să se supună; de îndată ce Orașul aclama un nou împărat, un alt militar, în Galia, în Dacia sau chiar în Italia, se răzvrătise deja. Apele Rubiconului nici nu-și mai aminteau de perioada cînd nu fuseseră încă trecute.

Dacă niște barbari ca hunii, sarmații sau alanii amenințau vreo provincie sasanidă, regele regilor trimitea împotriva lor un cavaler de neam înalt, un viteaz spahdar care, după ce-și încheia misiunea, se grăbea să vină să se prostorneze cu mîndrie la picioarele suveranului său pentru a primi laude și un veșmînt de mare cinste. La capătul celălalt, cînd limes-ul Imperiului Roman era luat cu asalt de aceiași barbari sau de perși, împăratul simțea deja că alunecă de pe tron. Nu era greu de prevăzut că, atunci cînd

legiunile îi vor fi respins pe dușmani, comandantul lor, aureolat de tînăra-i glorie, va merge drept asupra Romei pentru a pune mîna pe putere. Iar dacă, în mod excep ional, el n-ar fi avut nici cheful, nici îndrăzneala s-o facă, atunci centurionii săi aveau să-l proclame  mperator fie  i împotriva propriei sale voin e. Singura solu ie pentru orice succes pruden  al lui Augustus era de a se pune în persoană în fruntea trupelor sale, cu speran a că va culege cu propriile-i m ini laurii triumfului. Dar, abia ie it din Roma, comploturile se  eseau deja.

 i nici pe c mpul de luptă nu era mai la adăpost. Istoricii încă se mai întreabă dacă  mp ratul Gordianus, al treilea cu acest nume, adolescentul care se r zboia în nordul Mesopotamiei, a fost rănit mortal de vreun trăgător mercenar aflat în solda sasanizilor sau de graba propriului său prefect al pretoriului, Marcus Iulius Philippus. Oricum, zvonurile propagate dinspre Urbs i-au imputat acestuia crima. Ceea ce făcea din el, potrivit moravurilor constitu ionale ale epocii, cel mai logic mo tenitor al răposatului. Pe lista  mp ra ilor romani, el apare sub numele de Filip Arabul, fiind născut în mijlocul unui trib nomad de la marginile de ertului Arabiei.

Un trib foarte curînd atras la credința nazarineanului. Episcopul Eusebiu din Cezareea, istoric al Bisericii, afirmă că Filip a fost, cu mult înainte de el, primul împărat cre tin, că se ducea în taină în catacombe, că se spovedea laolaltă cu toți penitenții; că doar fragilitatea pozi iei sale în fruntea Imperiului l-ar fi împiedicat să proclame sus  i tare ceea ce se  optea în cartierele modeste de dincolo de Tibru, ca  i pe aleile Capitoliului.

A c rmuit cinci ani, din 244 p n  în 249. Astfel spuse, potrivit tardivei datări cre tine, cifrele astea r m n anonime. Trebuie să le transpunem în calendarul roman pentru a le înţelege importan a. 244 corespunde anului 996 de la  ntemeierea Romei, 249 corespunde anului 1001. Sub augustul patronaj al lui Filip Arabul s-a celebrat a adar, cu un

fast nemaiauzit, mileniul Oraşului. Colosale distracţii care s-au întins pe mai multe zile, jocuri în arenă, parăzi, triumfuri, sacrificii, neobosite festivităţi în pieţele publice, în jurul unei teme neconţinut trîmbişate, poate pentru a conjura evidenţa: imortalitatea Imperiului şi a legii sale.

O scurtă clipă de domnie pentru acest enigmatic războinic beduin. Dar ce clipă!

Dornic s-o savureze din plin, voind să vegheze el însuşi organizarea sărbătorilor Mileniului, preocupat de asemenea să-şi îndepărteze rivalii şi să ţină la respect turbulentele hoarde ale goţilor, Filip Arabul avea nevoie de un lung răgaz în conflictul cu sasanizii. Aşa că l-a trimis la Ctesifon pe propriul său fiu, avînd pe atunci cam douăzeci de ani.

Primindu-l pe sol în solemnitatea impunătoare a sălii tronului, ascultîndu-l vorbind în greceşte, cu prestanţă, dar şi cu un soi de nerăbdare tinerească, despre arzătoarea dorinţă de a se cădea la o pace nelimitată, regele regilor se gîndi mai întîi la Armenia. Aceasta era, încă din epoca părţilor, veşnicul teren de înfruntare între Roma şi Ctesifon, principii ei fiind siliţi să manevreze jalnic între'cei doi uriaşi prădători. În Armenia se situa braţul balanţei care separa marele Imperiu al Răsăritului de cel al Apusului. Aşa că Şapur pretinse Armenia ca preţ al păcii.

Fiul lui Filip admise tot, şi chiar mai mult decît atît. Legiunile se vor retrage din Armenia, iar nobilimea locală va fi poftită să accepte de acum înainte suzeranitatea regelui regilor, cu speranţa că „basileus" - după cum îl numea el -, „în nemărginita-i mărinimie", nu va ţine duşmănie nimănui pentru loialitatea de pînă atunci. Şapur încuviinţă cu un gest binevoitor. Apoi, mişcîndu-se cu toată încetineala cerută de demnitatea sa, îşi aşeză cele două mîini pe umeri, cu coatele încrucişate, ceea ce era la el semnul unei cugetări intense. Dacă arabil ăsta de roman, îşi spuse el, a renunţat în doar cîteva clipe la nişte pretenţii de veacuri, înseamnă că e gata să plătească scump, extrem de scump, pacea pe

care o cerșește! Pentru a-l cerceta și mai mult, sasanidul se încumetă să formuleze o cerere excesivă. Fără îndoială că fiul Cezarului avea să se simtă ofuscat, însă acest lucru va permite să se contureze mai apoi termenii unei înțelegeri.

Nevoind să implice din capul locului divina sa persoană, căci atunci nu va mai fi oportun să cadă la învoială asupra nici unui amănunt al negocierilor, Șapur îi făcu semn șambelanului său să se apropie și îi dictă la ureche poziția pe care acesta avea sarcina s-o exprime.

Armenia, spuse el în esență, n-a fost niciodată pentru noi un obiect de litigiu. Dacă legiunile s-ar retrage de acolo, asta nu ar fi o mărinimie din partea lor, ci pur și simplu înțelepciune, deoarece bravele noastre armate se pregătesc, cu sabia în mână, să restabilească drepturile noastre eterne asupra acestei porțiuni incontestabile a domeniului nostru. Nu, dacă Cezarul de la Roma dorește cu adevărat pacea, cu inimă sinceră și fără dorință de înșelăciune, el trebuie să aleagă calea pe care au urmat-o atîția alți regi care au știut să ne cîștige bunăvoința.

Solul așteptă, cu padham-\x în mână, ca șambelanul să dea glas voinței stăpînului.

— Roma va trebui să verse în fiecare an divinului Șapur, regele regilor, fratele Soarelui și al Lunii, suveranul Răsăritului și al Apusului, o sută de mii de monede de aur.

Un tribut! Împăratul roman va plăti sasanidului un tribut anual! Va deveni vasalul acestuia, cot la cot cu hanul sacilor, cu marele șaman al verților și cu marzpanul gedrosienilor! Tînărul sol se făcu stacojiu, unghiile i se înfîpseră în carne, pumnul strînse cu furie batista albă - simțea o poftă nebună s-o azvîrle, făcută ghem, în obrazul celui care tocmai îl insultase. Curtenii își țineau respirația, așteptîndu-se să-l vadă pe roman luîndu-și tălpășița spre a da fuga să-și informeze părintele despre afrontul ce-i fusese adus. Atunci să te ții războaie, care se vor porni și mai amarnic. Însă fiul lui Filip nu se clinti din loc; pumnul i se descleștă în cele din urmă, obrații i se descongestionară

pînă ce se făcură livizi. Izbuti să-și recapete cumpătul, ba chiar să schițeze un zîmbet. Iar cînd, după secunde de tăcere ce păreau că nu se mai sfîrșesc, se auziră din gura lui cîteva fraze cu noimă, el nu încercă să respingă ideea unui tribut, mărginindu-se doar să negocieze suma și modalitățile de plată.

Șapur nu-și putea crede urechilor. Puse acest episod nepotrivit pe seama lipsei de experiență a solului. Cu siguranță că la întoarcerea la tatăl său, va fi dojenit, apoi dezavuat.

Și cu toate astea, nu, Filip avea să plătească. An de an. Suma convenită. Precauția luată era doar de a se transporta aurul cu ajutorul unei caravane de bărbați din tribul său, pentru ca numele Romei și uniforma legionarilor ei să nu fie expuse umilinței. Aparențele fiind astfel salvate, el puse să se publice, încă de la urcarea sa pe tron, un edict în virtutea căruia își acorda, pe lîngă titlurile de imperator și de augustus, pe cel de persicus maximus, „mare învingător al perșilor”.

Evident, Șapur n-avu habar de aceste fanfaronade, iar a doua zi după armistițiu jubila. Dacă va fi avut vreodată cea mai mărunțică îndoială în legătură cu gloriosul lui destin, acum îndoiala se risipise. Nimic nu-l mai împiedica să se gîndească la faptul că fusese ales dintotdeauna de Providență pentru a cîrmui totalitatea ființelor. Cum ar fi putut fi condamnat ? Ce ar fi putut spera mai mult decît să se pomezească suzeranul unicului său rival ? În fiecare an, în fiecare iarnă, cînd sosea caravana ce căra la Ctesifon aurul aservirii romane, se țineau trei zile de sărbătoare, templele aduceau jertfe, iar vase mari din lut umplute cu merinde erau împărțite nevoiașilor. În capitală, apoi în provinciile și regatele asociate, vestea fusese răspîndită cu mare zarvă de către crainici, pentru ca oricine s-o poată auzi, de la satrapul cel mai puternic pînă la cea mai modestă căpetenie de sat.

Acest lucru îi asigura lui Șapur supunerea tuturor: ce muritor ar fi cutezat să-i țină piept omului căruia Cezarul de la Roma îi plătea tribut?

VI

Regele regilor părea pe deplin satisfăcut. Chiar dacă, la răstimpuri, cite o vorbă plictisită îi trăda frustrarea crescândă. Din moment ce romanii ajunseseră să fie atât de descumpăniți și de vulnerabili, nu era oare o ușurătate din partea sa să se mulțumească să perceapă tribut, când ar fi putut să-l doboare o dată pentru totdeauna pe dușmanul muribund? De ce să le lase romanilor timpul de a-și veni în fire, pierzînd el însuși ani prețioși? Trecuse deja binișor de patruzeci de ani, trebuia să aștepte oare să ajungă bătrîn pentru a porni la cucerirea Apusului? Dar pactul este pact, Șapur nu era omul care să-și trădeze cuvîntul și pecetea. El, a cărui autoritate era făcută din mii de jurăminte de credință, ar fi greșit dînd o asemenea pildă de mișelie.

Dilema sa păru să se rezolve în ziua în care află de moartea lui Filip, măcelărit, după obicei, de legiunile răzvrătite, o dată cu fiul lui și cu majoritatea ajutoarelor sale. Și, de asemenea, o dată cu un mare număr de creștini, vinovați de a-l fi sprijinit.

Convocîndu-i pe principalii dregători ai împărăției sasanide și pe cîțiva dintre bunii săi sfătuitori, Șapur le ceru părerea sinceră asupra căii de urmat. Primul care-și mișcă padham-\i\ a fost Kirdir.

— Stăpînul nostru, zise el, s-a dovedit de o mărinimie extremă față de romani. El, ale cărui armate victorioase i-ar fi putut umili pe necredincioși și le-ar fi putut nimici Imperiul, a dat dovadă de o răbdare, de o bunătate, de un scrupul moral care îi fac cinste, dar pe care dușmanii noștri nu le

meritau! A existat un pact între stăpînul nostru și Cezarul Filip. Dacă acesta s-a conformat pactului, n-a făcut-o din simț al onoarei, ci din viclenie, știută fiind groaza pe care i-o inspira puterea divinei dinastii. Acum, cînd Filip s-a întors în lumea Beznei lui Ahriman, Roma va putea gusta din dreapta noastră mînie, așa cum a gustat mult prea mult timp pînă acum din mărinimia noastră.

Fie și învăluită în elogii, critica adusă politicii urmate pînă atunci nu scăpă nimănui. Ea nu îi aparținea doar lui Kirdir, deoarece toți cei care se manifestară, magi, prinți sau secretari, recomandau recurgerea la arme.

Deși era interzis să privești direct în față persoana regelui regilor, cîte unul sau altul mai ridica uneori o privire furișă, încercînd să-i ghicească sentimentele și dispoziția. Fără doar și poate, ceea ce spuneau dregătorii răspundea celor mai întime preocupări ale sale. Războiul împotriva Romei fusese mult timp, mult prea mult timp, amînat. De acum el se impunea, iar motivul era găsit. Suveranul se pregătea să vorbească și își căuta doar cuvintele potrivite, nevoind să dea impresia că cedează la îndemnul magului, cînd Mani, care rămăsese discret pînă atunci, își agită năframa. Sprijinindu-se pe brațul drept pentru a se extrage din perna groasă care-i servea ca jilț, el începu să înșire avantajele pe care le obținuse regele regilor „datorită abilei politici de armistițiu”, vorbind despre anii de prosperitate pe care îi străbătuse Imperiul Sasanid și despre locul precumpănitor pe care-l dobîndise în ochii tuturor națiilor „cel dintîi dintre oameni”. Introducerea era ingenioasă, căci atenua remușcările lui Șapur și-l plasa într-o mai bună poziție în fața tuturor celor care dădeau lecții. Apoi veni și avertismentul:

— Dacă trupele dinastiei pleacă să ia cu asalt Imperiul Roman, fără îndoială că vor cîștiga victorii, dar vor sili legiunile să se unească sub același comandant. În loc să dăm gata dușmanul, cum cer unii, îi vom administra mai degrabă un leac viguros, dureros, dar efîcace, iar pentru el salvator. Să fie acesta țelul spre care țintesc cei care au vorbit înaintea mi'

mea? Prin această nebunie ar dori ei să înlocuiască înțeleaptă politică urmată de stăpînul împărăției?

Șapur păru tulburat, i se citea foarte limpede șovăiala pe chip, iar năframele începură să se agite în dezordine în jurul lui. Dar nu avea să mai lase pe nimeni să vorbească, era timpul să-și recapete autoritatea și să rostească vorbe decisive:

— Pentru noi, nimic nu s-a schimbat în ce privește tratatul cu romanii. Cînd un Cezar îl înlocuiește pe celălalt, este obligat să respecte angajamentele asumate de predecesorul său. În care caz, și Noi înșine vom continua să ni le respectăm în mod loial pe ale noastre. Dacă însă plata tributului ar fi întreruptă, Noi am răspunde acestui lucru cu toată forța de care sîntem îndreptățiți să Ne folosim față de mișei. Spre a Ne pune la adăpost de orice eventualitate, Noi avem de gînd să sunăm adunarea tuturor vasalilor, populațiilor supuse și soldaților mercenari. La primul act de trădare, neînvinele Noastre armate vor da năvală spre țarmul Apusului, spre Anatolia și Cappadocia. Și, încă mult mai departe, ele vor continua să pustiască provinciile romanilor pînă ce acestea vor veni să-și reînnoiască în fața Noastră jurămîntul de umilă supunere.

Liberi să plece, dregătorii se risipiră pe coridoarele palatului, criticînd viclenia înnăscută a dușmanului, lașitatea proverbială a trupelor și a comandanților săi, dar dîndu-și cu părerea și despre invincibilitatea dovedită a regelui regiilor. Doar Mani stătea deoparte, întunecat, uitat curînd de toți. De îndată ce se goli sala de consiliu, se duse la șambelan pentru a-i cere o întrevedere între patru ochi cu Șapur. Acesta îl primi neîntîrziat.

— Aș mai fi avut ceva de spus, dar îi venise deja rîndul să vorbească celui care se exprimă cel din urmă.

Monarhul îi făcu semn să continue.

— Stăpînul împărăției a precizat că îi va pedepsi pe romani doar în cazul în care aceștia ar înceta să mai plătească tribut. Am priceput bine?

— Știi doar că adversarii lui Filip i-au reproșat că semnase un acord nedemn și înjositor. Poate că l-au ucis chiar din pricina asta.

— Poate. Dar dacă, dintr-un motiv pe care eu nu-l cunosc, noul Cezar ar alege să plătească în continuare, îi vom declara totuși război?

— Am fost foarte limpede în legătură cu acest lucru. Dacă ei își respectă cuvântul, mi-l voi respecta și eu!

— Dar atunci pentru ce să expunem vistieria, vasalii, cavalerii, precum și toți supușii, uriașelor cheltuieli pe care le implică mobilizarea înainte de a cunoaște poziția Romei? O dată ce armata va fi strânsă, o dată ce vor fi angajate triburile vasale și trupele mercenare, toți vor dori să se bată, să dea de pradă, nu vom mai putea să îi trimitem acasă cu mâinile goale. S-au mai văzut deja asemenea situații: sunăm adunarea din pricina unei amenințări cu războiul, apoi, chiar dacă amenințarea este îndepărtată, facem pînă la urmă război pentru că a fost strânsă armata.

— Nu se va pune problema. Oricine știe care va fi atitudinea romanilor. Și apoi, mi-am anunțat deja hotărîrea, nu mai pot da înapoi.

— Stăpînul nu are nevoie să dea înapoi. El a spus că își va aduna trupele; o poate face, dar nimeni nu-l poate sili să-i convoace în același timp pe toți satrapii, toate triburile, pe toți vasalii. Pregătirile se pot face încet. Iar dacă romanii ar alege sfidarea, mobilizarea ar putea fi grăbită.

— Nu asta era intenția mea, dar vreau să-ți accept argumentele și să-ți urmez sfaturile. Nădăjduiesc să nu-mi dea Cerul motive să mă căiesc. Știi, Mani, dintre toate persoanele care au fost de față la Consiliu, nici una nu m-ar fi putut face să-mi schimb părerea. Dacă stau acum și te ascult, dacă cedez în fața părerii tale, este pentru că tu deții pe lîngă această dinastie, și în propriul meu destin, un loc pe care nici măcar tu nu-l bănuiești.

În săptămânile ce urmau, Șapur se feri să aducă aminte de pregătirile militare; cu toate acestea, pe culoarele palatului, rari erau cei care ghiceau vreo schimbare de politică; oamenii își explicau atitudinea regelui regilor prin dorința sa de a părea senin și disprețuitor în fața riscului unui război pe care fiecare, la Ctesifon, îl socotea câștigat dinainte. Se spunea deja că suveranul va comanda el însuși marea armată, secundat de unul dintre fiii săi. Dar care din ei? Cel mare, Bahram, reintrat în grațiile regelui, pe care majoritatea magilor și războinicilor îl favorizau? Sau poate Hormizd, considerat a fi cel mai viteaz și cel mai chibzuit, dar pe care relația cu Mani și cu ideile lui l-ar fi înmuiat, zice-se?

Speculațiile au secat atunci când a sosit pe neașteptate un ambasador de la Roma, purtător al unei misive a noului împărat, Decius, adresată „fratelui său, divinul Rege al regilor”, prin care-l asigura pe acesta că pactul încheiat cu Filip va fi respectat, chiar și în clauzele sale nemărturisite; de altfel, aurul era deja pe drum, escortat de data asta nu de grija discretă a caravelor beduine, ci, în modul cel mai deschis, de un detașament de pretorienii!

La Ctesifon, s-ar fi convenit ca oamenii să se bucure. Până atunci, jurământul de credință admis de Filip era gestul unui om singur, un uzurpator ajuns prin capriciile soartei în fruntea Imperiului și gata să scoată la vânzare vistierie și provincii spre a-și păstra puterea. Acum, Roma întreagă era cea care recunoștea înfrântarea regelui regilor!

Cu toate acestea, la curtea sasanidă, starea de spirit nu era veselă. Cei care doreau înfruntarea se simțeau frustrați, unii se gândeau chiar să organizeze o ambuscadă solului roman, în speranța că vor provoca astfel ireparabilul. Totuși, partida războiului, oricât de puternică ar fi fost, se temea că prin asemenea acțiuni își va atrage asupra-și mânia lui Șapur. Acesta continua să rămână îndoit. Dacă acțiunea militară încă îl atrăgea, măsura totuși semnificația noului

jurămînt de credință roman, iar acesta îl măgulea și mai cu seamă îl liniștea în privința slăbiciunii persistente a inamicului.

Numeroși erau cei care, ca și Kirdir, explicau nehotărîrea suveranului prin influența sporită a „blestematului de nazarinean din Babei”. Nimeni nu putea spune că n-avea habar de întrevederile zilnice între patru ochi dintre cei doi. Șapur, care nu putea uita că Mani fusese singurul care prevăzuse comportamentul romanilor, se încredea pe deplin în judecata acestuia; de fiecare dată cînd pritocea idei de război, i se destăinuia acestuia. Iar fiul ținutului Babei se pricepea cum să găsească argumente care aveau efect.

— Fără îndoială că romanii sînt îngroziți la ideea de a vedea armata voastră cotropindu-le provinciile și amenințindu-le metropola. Teroarea care a pus stăpînire pe ei este o sursă de mari avantaje pentru domnia voastră. Faceți să dureze situația asta, obțineți de la dușmanul vostru tot ceea ce slăbiciunea sa îl silește să vă acorde, lăsați-l să confirme, an după an, în ochii tuturor noroadelor, întîietatea dinastiei și a persoanei voastre. De ce și-ar părăsi cel dintîi dintre oameni poziția providențială pe care o deține astăzi pentru a se supune hazardurilor unui război?

Monarhul acceptă să se mulțumească deocamdată cu aceste argumente, mai ales că dușmanul continua să plătească tribut. Numai că la Roma nimic nu părea să se stabilizeze. La doi ani de la moartea lui Filip, succesorul său fu la rîndu-i ucis. Nu mai puțin de patru претенденти își disputau acum puterea. Cînd și cînd, cîte unul dintre ei trimitea un sol la regele regilor spre a-și atrage bunăvoința acestuia și a-i solicita favorurile. Ceea ce îl amuza foarte tare pe Șapur. Suzeran al Romei și, pe deasupra, arbitru al certurilor dintre generalii ei ? Sasanidul nu visase nicicînd un privilegiu atît de straniu.

Doar că la scadența din iarna următoare, aurul n-a mai venit. Nu că ar fi existat la Roma o voință deliberată de a denunța pactul încheiat la Ctesifon; numai că nici unul

dintre cei patru Cezari nu era în măsură să efectueze o asemenea plată. În lupta împotriva rivalilor săi, fiecare dintre pretendenți avea mare nevoie de aurul de care dispunea.

La curtea sasanidă, războiul reveni la ordinea zilei. Magi și războinici se agitați, Șapur nemaîncercînd să le țină piept. Iar cînd, în învălmășeala aceea, el se izola din nou cu Mani, n-a fost ca să-l audă predicîndu-i iarăși despre binefacerile păcii.

— Te-am ascultat în mod constant, medicule din Babei, într-atît încît ți-am urmat sfaturile în ciuda propriilor mele înclinații. Acum e rîndul tău, protejatul meu, însoțitorul meu, să îmbrățișezi cauza mea; vreau ca în această bătălie care va începe, să fii alături de mine, total, cu tot sufletul și cu toată inteligența ta, tu cel din care eu am făcut un stîlp al domniei și al dinastiei mele.

Războiul ăsta îmi este impus. M-am arătat îndelung răbdător și mărinimos, n-am vrut să rup pacea, cînd mi-era ușor s-o fac, cînd magii îmi dădeau asigurări, în numele Avestei, că va fi un lucru legitim și meritoriu. Te-am ascultat așadar, am renunțat să-mi mai mobilizez armatele spre a le da romanilor o șansă de a-și respecta angajamentele. Acum au încetat să mai plătească tribut, au încălcat ei înșiși pactul care-i ocrotea. Oricare ar fi motivele acestei trădări, n-o pot îngădui fără să pierd stima și supunerea propriilor mei supuși. Severitatea pedepsei se cuvine să fie pe măsura răbdării și mărinimiei mele.

Dacă izbutesc să dobor Imperiul Cezarilor, războiul ăsta va fi cel din urmă. O epocă de pace se va instala printre oameni. Știu că ai oroare să verși sînge, fie el și acela al dușmanilor mei. Dar, alături de mine fiind în această bătălie, nu-ți vei trăda nici unul dintre principii; căci, prin pierderea cîtorva vieți, altele, mult mai numeroase, vor fi cruțate.

Mulți oameni m-au avertizat împotriva ta, Mani, de-a lungul anilor. Invidioși, geloși, dar și unii pe care îi cred devotați și sinceri. „Partul ăsta, mi-au tot repetat ei, va rămîne alături de tirie atîta timp cît vei amîna. De cum va

veni însă clipa cuceririlor, te va părăsi. Cum poți socoti printre apropiații tăi o ființă care se bucură de târăgănelile tale și care se va întrista mîine la vestea victoriilor pe care le-ai obținut?" Grăit-au ei adevărat? Habar n-am. Cu toate acestea, eu sprijinul tău îl aștept, cu tine alături vreau să merg spre această cucerire.

Niciodată încă nu i se mai adresase Șapur pe tonul ăsta; nici lui, nici nimănui altcuiva. Nicicînd nu așteptase el cu atîta nerăbdare reacția unui om cu care stătea de vorbă. Iar primele fraze ale lui Mani îl liniștiră.

— Este adevărat că detest vărsarea de sînge, dar nu detest cucerirea. Ba chiar visez cuceriri; dacă stăpînul împărăției se gîndește astăzi să cotopească ținutul Aram sau Cappadocia, sau Iberia, ambiția mea, Mani, este de a cuceri Roma, nimic mai puțin decît Roma, Roma împreună cu tot Imperiul ei; nu mă voi mulțumi cu nici o provincie, oricît de mare și de înfloritoare ar fi. Vreau să cuceresc Roma și o știu coaptă pentru a fi cucerită. Am acum în acel oraș zeci de discipoli care îmi relatează în epistolele lor tot ce se face sau se spune acolo. Roma e însetată după o credință nouă. Multă vreme a fost convinsă că Imperiul ei era de neclintit, că legea ei era eternă, că Pămîntul și Marea îi vor aparține pe veci și că Cerul o va ocroti negreșit. Astăzi, Roma se îndoiește de ea însăși, de suveranii ei efemeri, de Imperiul ei asaltat la toate fruntariile, de zeitățile ei care uită s-o mai ocrotească; se îndoiește de opulența ei cînd își privește cartierele care se umplu de nevoiași. Roma așteaptă de la ținuturile Răsăritului un cuceritor, așa cum o femeie coaptă așteaptă aman-tul ; nu prin paloș va fi ea cucerită, ci prin cuvîntul vrăjit ; da, cuvintele de dragoste o vor face să-și deschidă brațele.

Sînt gata să merg la Roma. Așa cum am izbutit odinioară să-i adun la Deb pe închinătorii lui Buddha și pe cei ai lui Ahura-Mazda, îi voi aduna pe adepții nazarineanului și pe cei ai lui Mithra, fără să-i prigonesc pe filozofi și nici să-l ponegresc pe Jupiter. Voi propovădui o credință pentru toți

oamenii, o credință al cărei centru va fi Ctesifon, al cărei umil sol am să fiu și căreia regele regilor îi va fi protector. Nu va fi aceasta o mare cucerire, demnă de Darius și de Alexandru, și chiar și mai mare, mai nobilă și, mai cu seamă, mai durabilă decât cuceririle trecutului?

Șapur era nedumerit. Dar nu voi să se oprească la niște neînțelegeri. Preferă să-l ia pe Mani în serios.

— Tu vorbești de cucerire, eu vorbesc de cucerire, e normal ca noi să nu ne folosim de aceleași arme, dar avem aceleași ambiții. Putem, împreună, să clădim în această lume ceea ce nici o altă ființă n-a putut clădi mai înainte. Au existat regi cuceritori, preocupați să-și conducă oamenii, pe toți, spre o soartă mai bună, dar nu aveau alături un Mesager; au existat profeți sfinți și convingători, capabili să le descrie oamenilor un viitor plin de speranță, dar nu aveau alături un suveran puternic și nutrivând aceleași ambiții. Pentru prima oară, un mesaj ceresc coincide cu o mare domnie!

O lume nouă va căpăta formă sub ochii noștri. Împreună, regele regilor și Trimisul Luminii, vom merge în Armenia, în ținutul Aram, în Egipt, în Africa, în Cappadocia, în Macedonia, la Roma chiar, unde voi stabili domnia dinastiei drepte, iar tu vei proclama credința universală care va cuprinde toate crezurile. Fii așadar părtaș la visul meu, așa cum eu năzuiesc să fiu părtaș la al tău; eu voi reuni universul întreg prin puterea mea, tu îl vei armoniza prin cuvântul tău.

Magii se înghesuie la ușa mea, ar vrea ca războiul ăsta, cucerirea asta să le aparțină. Ar vrea, în fiecare dintre țările cotropite, să nimicească credințele care le displac și să impună tuturor religia arienilor. Pe alte meleaguri, sectanții zeilor geloși se pregătesc să dea năvală peste lume pentru a stabili pretutindeni domnia intoleranței. Doar noi singuri, eu și cu tine, tu și cu mine, mai putem încă să-i împiedicăm.

Vino, fii alături de mine în fruntea armatelor care înaintază, doar o vorbă să spui și-i voi lăsa pe blestemații de magi în lăcașurile lor cu foc sacru, și te voi arăta vasalilor

mei, cavalerilor mei, tuturor supușilor mei, vestindu-le că această cucerire se va face în numele tău, în numele credinței noi al cărei Mesager ești tu.

Suveranul era acum exaltat, aproape implorator. Mani rămăsese ținut locului din pricina surprizei și a emoției. Nici un cuvânt nu-i ieșea din gură. După ce tăcuse câteva secunde, Șapur continuă, pe tonul maiestății regăsite:

— Știu că nu iei nici o hotărîre fără să consulți vocea celestă care-ți vorbește. Du-te, reculege-te, cugetă, stai de vorbă cu îngerul tău. Apoi vino să-mi aduci răspunsul.

*

Astfel plecă Mani să colinde de unul singur prin grădinile palatului. Gărzile îi recunoșteau acum șchiopătutul, mantia albastră, toiagul, îl lăsau să-și vadă de treabă potrivit rituelului vizitelor lui obișnuite. Avea aici într-adevăr propriile sale obiceiuri, potecile pe care se preumbla mai des, arborii alături de care se oprea mai frecvent, și îndeosebi un iaz pe malul căruia se ducea să se așeze, cu un picior îndoit sub el și cu celălalt întins, la fel cum trona, copil fiind, pe marginea canalului Tigrului, regăsind, pînă și în sălașul celui mai puternic suveran al lumii, acel amestec de liniște și de furtună care îi îngăduia să se cufunde în meditație.

Pentru ca vocea lui interioară să se poată face auzită...

„Există astfel de momente, Mani, cînd descoperi că ai o sabie în mînă. Ți-e rușine să te slujești de ea, și cu toate acestea se află lîngă tine, rece, tăioasă, promițătoare. Iar calea e gata trasată. Și alți Mesageri înaintea ta s-au pomenit în situații asemănătoare. Fiecare a fost nevoit să aleagă singur. Iar tu ești singur. Mai mult ca oricînd. Singur împotriva părerii lui Șapur și a curtenilor săi. Singur împotriva scutului Providenței. Fără alt felinar decît fărîma de lumină care sălășluiește în tine, vei fi nevoit să deosebești și să alegi.”

— Ar fi de ajuns să spun „da” pentru ca spada regelui regilor să-mi deschidă drumurile marelui univers.

„Numele tău va fi atunci venerat de oameni veac după veac, se vor înălța rugăciuni către Mani, se vor aduce jertfe în numele său, se va cârmui în numele său, oamenii vor uide fără remușcări invocându-ți numele.”

— Mai pot încă refuza...

„Dacă refuzi, îți așezi trupul tău perisabil și naivitățile de-a curmezișul drumurilor războiului, te pui la mijloc, te încăpățânezi, te agăți de orice zdreanță de pace sau de repaus. Numele îți va fi atunci blestemat, șters, iar mesajul desfigurat.”

— Pentru multă vreme ?

„Poate pînă la stingerea focurilor din univers. Și nu vei pătrunde în Roma. Și vei fi nevoit să fugi din Ctesifon. Ce alegi?”

Răspunsul, Mani îl dădu stînd în picioare și privind Cerul drept în față:

— Vorbele mele nu vor vărsa sînge. Mîna mea nu va binecuvînta nici un paloș. Nici cuțitele sacrificatorilor. Nici măcar securea unui tăietor de lemne.

Partea a patra
Izgonirea înțeleptului
„Priviți-mă bine, priviți-mi
chipul pe săturate,
căci sub această înfățișare
nu mă veți mai vedea.”

Mani

I

Fără Mani, regele regilor plecă în campanie. Cu patruzeci de mii de brațe de arcași, cu Nemuritorii gărzii sale care aliniau, la rîndul lor, zece mii de tichii sîngerii din fibre vegetale împletite, cu nobila cavalerie împlătoșată, călăreți și cai, în carapace cu solzi din metal, laolaltă cu pedestrima noroioasă a țaranilor buni de corvoadă, desculți, cu mîinile goale, fără alt scut decît o piele de capră întinsă peste două trestii încrucișate, cu trupa pestriță a populațiilor îmblînzite, geli, cadusieni, verți, dailamiți, huni, albani, cu elefanții și conducătorii acestora, cu toboșarii, suflătorii din corn și purtătorii de flamuri, Șapur se urni din loc, aburcat de șaizeci de umeri pe tronul său de luptă, luîndu-și cu sine femeile, muzicanții, medicii, bucătarii, măscăricii, ghicitorii, scribii, lingușitorii, sfătuitoarii. Dar fără Mani.

Oastea o luă mai întîi pe drumul către miazănoapte, înspre Armenia. Nu era încă vorba de un război în afara hotarelor, în sensul deplin al cuvintelor; autoritatea asupra acestei țări era cedată perșilor de către Cezarul de la Roma, iar nobilimea locală se supusese. Armenia rămînea totuși un regat, vasal, dar distinct, și raliat perșilor doar în așteptarea zilei în care menghina sasanizilor își va slăbi strînsoarea.

Vechea epopee a armenilor istorisește în ce împrejurări venerabilul lor rege Khosrov, aflat în cel de-al patruzeci și nouălea an de domnie, a fost atras în afara palatului său din Khalkhal sub pretextul unei vînători cu gonaci și ucis mișelește cu lovituri de pumnal de către doi agenți în solda Ctesifonului; mai povestește, de asemenea, despre sînge-roasele disensiuni ce au urmat mai apoi, și cum Șapur, cu

trupele deja aflate în mod cât se poate de inspirat la hotare, s-a văzut silit să cotopească teritoriul pentru a pune capăt dezordinii intolerabile; cum dinastia domnitoare a fost depozată, iar fieful ei iute anexat domeniului sasanid; mai spune totodată cum magii din Atropatena, înarmați cu vase ambulante pentru focul sacru, montate pe care de rugăciune, au pătruns în ținut în urma călăreților și cum, străbătând una câte una satrapiile armene, s-au înverșunat să stingă credințele locale și să umilească zeitățile de altă religie. Cum, în sfârșit, cele mai ilustre familii ale țării au ales atunci calea surghiunului, ajungând mai întâi la Melitene, apoi la Pont, apoi chiar la Roma, pentru a încerca să înduioșeze cu povestirea suferințelor lor pretoriul și senatorii. Le-au fost ascultate păsurile, au fost compătimiți, s-au exprimat opinii indignate, li s-au făcut făgăduieli. Dar nici o lance nu s-a clintit.

De acest lucru voia Șapur să se asigure mai înainte de a-și târî oamenii prin munții Amanus și pe la izvoarele Eufratului, pînă în Cappadocia, Cilicia și Siria romană. A cucerit lesne de la romani treizeci și șapte de orașe, împreună cu ținutul lor de la șes, printre care Batna, Barbalissos, Hierapolis, Alexandretta; și deopotrivă Hama, Chalcis, Germanikeia; și mai cu seamă Antiohia, cel mai forfotitor dintre orașe, cel mai prosper dintre toate, care a fost prădat din greu, cu livezile-i devastate, femeile tinere răpite și meșteșugarii duși cu miile la Ctesifon, unde li se stabili un cartier la marginea orașului.

Un proconsul roman care n-avusese vreme să se îmbarce spre Egipt a fost nevoit să apară cu lanțuri la picioare în alaiul triumfal pe care regele regilor l-a pus să străbată străzile împodobite de sărbătoare ale orașului. Dinspre toate zărilor împărăției sasanide veneau numeroase delegații, împovărate de daruri, pentru a-l aclama pe învingător.

Mani nu luă parte la sărbătoare. De-a lungul acestor ani de război, el mergea pe propriile sale poteci, însoțit de propriile sale trupe, purtat de ambiția unei cuceriri diferite.

Mai târziu istoricii vor face presupunerea că el era preocupat pe atunci să-și clădească piatră cu piatră Biserica. Un cuvânt care îl deranja. Spunea de preferință „Speranța mea”, „ai mei”, în mod afectuos „Caravana mea” sau „fiii Luminii”. Pentru cei care-l observau din afară, era vorba totuși de o Biserică, avînd ca păstori Aleși și o turmă aflată în ucenicie; dar autoritatea le aparținea doar celor care trăiau ca niște cerșetori și celor ale căror mâini și minte împărțeau neprecupețit frumusețea. O ierarhie a sărăciei lucii și a inspirației excluzînd orice alt merit, așa era, așa ar fi trebuit să se perpetueze Biserica gîndită de Mani.

Speranța fiului ținutului Babei înflorea pe atunci de-a lungul drumurilor, iar credința sa se vădea plină de izbîndă fără foc, fără sabie, fără pedeapsă. Cînd prinșii romani originari din Noricum, Mauritania sau Galia erau duși pe pămîntul sasanizilor, ucenicii Mesagerului veneau în întîmpinarea lor pentru a le vorbi despre zădărnicia norocului la război, pentru a-i oferi fiecăruia împăcare în omeneasca zăpăceală a divinităților și a limbilor. Și mulți oameni, meșteșugari, femei, numeroși legionari înfrînți, îmbrățișară credința cea generoasă.

Printre supușii lui Șapur, deopotrivă, erau mulți care sufereau de pe urma războiului, care pierduseră pe cineva apropiat ori pe care-i supăra blocarea prelungită a căilor de transport pentru caravane. Și în aceștia cuvîntul lui Mani avea ecou. Erau niște ani ciudați, în care regele regilor era mereu în campanie, în vreme ce protejatul lui aducea în provinciile Imperiului un elogiu păcii și proslăvea nu mai puțin decît „disprețul pentru săbii și pentru brațele care le-au ridicat”. O afirmație instigatoare, de nesuportat pentru urechile cavalerilor și magilor. Ce era însă de făcut? „Fiecare rege cu nebunul lui”, persifla Kirdir în atmosfera discretă a templelor focului. „Cu cît regele este mai mare, cu atît mai mare este și nebunia lui!” Căci Șapur refuza să sancționeze, fie și printr-un reproș public, rătăcirile lui Mani. Dacă cineva îndrăznea să atingă subiectul în fața lui, se arăta

în chip ostentativ contrariat și dintr-o dată amenințător; atunci, cutezătorul curtean amuțea, făcându-se cât mai mic la adăpostul padham-ului care începea să tremure.

Așa sfînd lucrurile, era de la sine înțeles că în acei ani de război, fiul ținutului Babei nu-și mai avea locul la curte. Monarhul luase act de acest lucru și renunțase să-l mai consulte, fără a-i răpi totuși protecția. Din fidelitate față de cuvîntul dat? Nu era unicul motiv. De cînd se lansase în campaniile sale, suveranul se vedea înconjurat de magi mereu gata să plece la război; aceștia ocupau în jurul său totalitatea spațiului respirabil, îi împresuraseră consiliul privat, cancelaria și casa militară, în care păreriile lui Kirdir, devenit mobedhan-mobedh, adică șef suprem al magilor, se impuneau de acum fără nici un fel de dezbateri, cavalerii și scribii încumetîndu-se rareori să le contrazică. Dacă, în ochii lui Șapur, Mani era vinovat, atunci vina lui era că-l lăsase singur alături de niște personaje pe care le detesta și că nu se mai afla alături de el pentru a echilibra lucrurile și pentru a-i da ocazia să asculte uneori și o voce diferită.

I se întîmpla monarhului, atunci cînd, între două expediții, își acorda cîteva săptămîni de răgaz, să-l întrebe pe cîte unul dintre apropiații săi, pe fiul său Hormizd sau pe fratele său Peroz, sau chiar pe Zerav, cîntărețul la lăută favorit, tustrei fideli admiratori ai lui Mani, dacă vreunul dintre ei avusese de curînd vreo veste de la acesta; ei răspundeau de regulă că Mani peregrina dimpreună cu adepții lui prin Characene, Persida sau spre Abarșar. Trebuia să trimită pe cineva să-l aducă? Suveranul îndepărta întrebarea printr-o pocnitură degajată din degete, după care se întorcea cu spatele la cel cu care stătuse de vorbă, începînd să discute despre altceva, ca și cum drumurile celui venit din ținutul Babei nu-l interesau deloc, ca și cum n-ar fi pus niciodată nici cea mai mărunță întrebare despre acel personaj.

Cam prin al patrulea an de război, regele regilor primi de la una dintre iscoadele sale, care străbătuse deghizat în

negustor cîteva provincii romane, un raport neliniștitor. Legiunile care se băteau pînă atunci pentru a-l impune fiecare pe acel imperator pe care-l alegea, își rezolvaseră, pare-se, dintr-o dată rivalitățile ucigașe; dintre cei patru pretendenți la tron, trei ar fi fost masacrați de propriile lor trupe. Stimulat de umilințele îndurate în Orient, Imperiul Roman se regăsea, de la o zi la alta, miraculos sudat în jurul unui Cezar unic, un patrician pe nume Valerian, bărbat de șaptezeci de ani, fost conducător al Senatului, om politic prudent, dar totodată soldat cu recunoscute calități, care, de îndată ce-și arogase demnitatea imperială, își fixase drept sarcină să pună capăt înaintării sasanide.

În speranța că va descuraja la inamicii săi orice încercare de revanșă, Șapur își îndreptă trupele pentru a doua oară spre Siria romană, ocupă alte orașe, devasta unele regiuni cruțate pînă atunci și întări garnizoana din Antiohia. Apoi, reîntors la Ctesifon, își făcu din nou apariția triumfală cu mare alai. De data asta, expuși privirilor ca trofee, erau șase sute de legionari legați în lanțuri, doi cîte doi, în urma carului învingătorului.

Mai încrezător ca oricînd, regele regilor plănui atunci să se lanseze fără zăbavă în cucerirea Greciei sau poate a Egiptului, dar un acces de friguri îl sili să-și amîne proiectele pînă în anul următor. În acest interval, se hotărî să-și lase oamenii să se întoarcă la vatră.

Tocmai trimisese acasă trupele auxiliare, sătule și bogate în pradă, expediase de asemenea unele regimente de elită spre Drangiana pentru a pune la respect cîteva localități conduse de șefi turbulenți, cînd îi parveniră noi mesaje de la iscoadele sale: Valerian se apropia în fruntea celei mai puternice armate romane strînse vreodată! Trecuse de Cornul de Aur și înainta prin Asia Mică. Avangarda sa era semnalată în Comagena. Legiunile căutau să se grupeze sub zidurile S^imosatei, de unde, peste zece zile, puteau să dea năvală peste cîmpiile de pe coastă sau chiar să urce spre văile Caucazului.

Șabur încă se mai întreba cât preț putea pune pe niște rapoarte atât de alarmante, când i se vesti căderea neașteptată a Antiohiei și măcelărirea garnizoanei sasanide. Convocă pe dată consiliul mai-marilor împărăției, stăruind de data asta să-i fie adus omul din Babei.

Pajul care se duse în litieră oficială la locuința lui Malchos află de la vecini că Mani plecase chiar în dimineața aceea spre satul natal. Tatăl său, Pattig, murise în cursul nopții, după ce-și exprimase dorința de a fi înmormântat la Mardinu, în grădina casei părăsite, alături de aceea care fusese, pentru prea scurt timp, soția răsfățată, apoi victima cucernicelor sale țicneli. Mani avea așadar să revadă satul copilăriei lui îndepărtate, pelerinaj intim la care mulți dintre fideli doriseră să se alăture.

Derutantă împrejurare, la drept vorbind, pentru un mesager, un profet, un întemeietor de credință, faptul că-și avusese părintele alături vreme atât de îndelungată. În viața lui Moise, Buddha, Iisus sau Zoroastru, părintele este absent, fantomatic sau foarte repede eclipsat, ca și cum tîmpla orfanilor ar fi mai aptă să primească ungera Cerului. Nu și în cazul lui Mani. Tatăl lui i-a fost constant apropiat, urmîndu-l îndeaproape pînă la vîrsta adultă; aventurier al unei credințe rigide, apoi ucenic și apostol, parcursul lui îl instituie, explică și ilustrează pe acela al fiului și magistrului său.

În picioare lîngă cavoul lui Mariam și Pattig, nu fără să arunce uneori cîte o privire, la cîteva brazde mai încolo, căuțîndu-i privirea credincioasei și uitatei Utakim, Mani părea despuiat de felul lui firesc de a fi, nemaiavînd nimic dintr-un conducător sau dintr-o călăuză. Gîndul lui, firavă barcă, era năpădit de valul haotic al senzațiilor și amintirilor, astfel că de abia izbuti să îngaime cîteva vorbe pentru a-l ruga pe Alesul aflat cel mai aproape de el, un ucenic din Edessa pe nume Sissinios, să conducă rugăciunea în locul lui și să rostească predica. O elegie scurtă și sobră, dar pe

care omul din Babei n-o putu urma pînă la capăt, căci simțea că-și pierde cunoștința. Denagh veni în grabă, apoi Malchos și Chloe, apoi Sissinios și alți cîțiva, care-l sprijiniră, trăgîndu-l cu precauții pînă în casă, pînă la patul care fusese cel al părinților lui și unde se întinse, încă nedumerit, cu conștiința la fel de greoaie precum cețurile zorilor deasupra mlaștinilor Mesenei.

A doua zi, în pofida unei nopți agitate, Mani stăruia să plece. Ținea a părăsi cît mai repede locul acela unde se simțea atît de vulnerabil, atît de puțin stăpîn pe sine însuși, liniștindu-și prietenii că avea să suporte fără probleme cele două zile care îi despărteau de Ctesifon. Numai că după trei ceasuri de mers pe drumuri pline de pietre, leșină iarăși și se văzu nevoit să-și continue călătoria culcat într-un car, sub un baldachin precum cele sub care femeile se adăpostesc de soare și de privirile însoțitorilor. Singură Denagh rămînea la căpățiul lui, stropindu-i neconținut fruntea, ceafa și buzele cu apă rece și parfumată.

Cu mult înainte să ajungă în apropierea capitalei, emisarul palatului veni în întâmpinarea lor pentru a-i aduce la cunoștință lui Mani convocarea împărătească. Omul din Babei îl rugă, cu o voce pierită, să-i transmită suveranului scuzele sale, precum și făgăduiala că-i va da ascultare de îndată ce se va fi refăcut cît de cît spre a fi în stare să i se înfățișeze regelui regilor. Pajul se pregătea să insiste, dar, văzînd cu ochii lui starea de sfîrșeală în care se afla Mani, făcu sînga-mprejur și se îndepărtă, atît de contrariat încît uită să-și ia politicos rămas-bun.

Cînd, după cîteva ceasuri, caravana ajunse în cele din urmă în fața casei lui Malchos, emisarul palatului aștepta din nou. Însă nu mai era singur. Șapur îl trimisese împreună cu solul și pe drusbadh, mai-marele medicilor împărăției, demnitar de seamă, țeapăn în veșmintele de rigoare, însoțit de o întreagă armată de vraci care luau sînge, spițeri, afumători, ajutoare care puneau lipitori, fiecare ținînd la vedere instrumentele de îngrijire sau de caznă. Stăruind pînă la

limita farsei, monarhul mai alăturase acestui alai și trei prezicători sacrificatori, precum și corul recunoscut al celor care rosteau rugăciuni tămăduitoare.

Mani ar fi trebuit să-și dea seama că atunci când ești chemat înaintea divinului Șapur, regele regilor, zeu printre oameni și om printre zei, fratele Soarelui și al Lunii, nici doliul, nici boala, nici infirmitatea nu constituie scuze ce pot fi acceptate... Așa că primi tot acest cortegiu cu un zîmbet livid, dar curtenitor.

— Duceți-vă de spuneți stăpînului Imperiului că grija sa m-a vindecat fără să mai fie nevoie să cer ajutorul leacurilor voastre. Voi merge să mă prosternez chiar în seara asta la picioarele tronului. Dar voi avea poate nevoie de doi soldați zdraveni ca să mă ajute să mă ridic.

II

Înainte de toate, Șapur porunci să fie lăsat singur cu Mani. Mani pe care-l fixa la nesfârșit cu privirea din înălțimea jilțului monumental, într-o tăcere de nici unul întreruptă. Apoi zise:

— Aveam odinioară un prieten, rosti regele regilor, întorcându-și privirea de la palidul său oaspete din pragul serii. Începusem să țin la el, îl tratam cu considerație, deși avea vârsta fiului meu. Dar când mi s-a întâmplat într-o zi să nu-i urmez unul dintre sfaturi, m-a părăsit, a fugit, a uitat de mine ca și cum nu l-aș fi iubit și ocrotit niciodată, ca și cum acest palat ar fi fost ocupat de uzurpatorul barbar al unui regat fără de lege.

Tăcu. Tăcerea ocupă spațiul. Apoi răspunsul lui Mani se făcu auzit. Abia auzit.

— M-am rugat neîncetat, în cursul acestor ani, pentru ca Cerul să-i acorde viață îndelungată stăpînului împărăției.

Șapur lăsă să se audă din fundul gîtului un fel de rică-nare aspră:

— Rușine ție, care te pretinzi trimisul păcii! Te rogi ca să trăiască cel care comandă tuturor săbiilor împărăției, te rogi să se prelungească zilele mele, când știi bine că voi continua războiul și că, din pricina mea, mii de oameni au să piară? Nu e potrivit credinței tale să contribui astfel, prin rugile tale, la continuarea măcelului?

Tonul lui Mani se făcu neutru și didactic, ca și cum se străduia să răspundă preocupărilor sincere ale unui discipol plin de scrupule:

— Un medic care îngrijește un pacient, fie el rege sau îngrijitor de cămile, nu trebuie să se preocupe de ce va face acel om odată repus pe picioare. La fel se întâmplă și cu rugăciunile mele.

— Te rogi așadar pentru sănătatea mea, dar n-ai merge pînă acolo încît să te rogi să pot respinge dușmanul care amenință astăzi împărăția!

— Dorința mea este ca toți cotropitorii să fie respinși, ca pretutindeni în acest univers, casele, templele, oamenii, copacii, la fel și toate corpurile cerești să fie cruțate de orice brutalitate și de orice înjosire, ca suveranii să regăsească drumul spre pace, pentru ei înșiși, ca și pentru cei a căror soartă depinde de acțiunile lor.

— La ce sînt bune dorințele tale cînd inamicul este la porți ?

— La ce au fost bune acțiunile războinice dacă inamicul este acum la porțile noastre?

Șapur avu o strîmbătură de durere, un tremur străbătîndu-i trăsăturile chipului subțiate de febră. Expresia însă i se îmblînzi.

— E adevărat că dintre toți cei pe care i-am consultat, ai fost singurul care a prezis că romanii nu vor întîrzia să-și vină în fire și că atunci se vor înverșuna să se răzbune pentru umilințele înghițite. Te poți lăuda acum că ai avut dreptate!

Mani făcu o mutră dezamăgită.

— Că am avut sau nu dreptate, ce importanță mai are acum? Abia îmi amintesc de sfaturile pe care le-am putut da. Sfătuitoarii nu fac decît să pălăvrăgească, numai stăpînul decide și poruncește.

— Adu-ți aminte, medicule din Babei, că am șovăit îndelung, am cîntărit, am amînat. Stăruința ta m-a făcut să revin asupra unor decizii pe care deja le vestisem. Am tergiversat atît de mult, încît autoritatea mea a fost pe punctul de a fi compromisă, curtea se trezea și se culca în

sunetul nemulțumirii mele. Am fost nevoit să tranșez, era datoria mea de suveran și prerogativa mea. Datoria ta era de a rămîne alături de mine.

Ridicase vocea rostind ultimele cuvinte, apoi glasul îi coborîse iarăși, ostenit parcă.

— Da, Mani, nu te-am ascultat îndeajuns înainte de a mă angaja în aceste perioade de război, dar tu ar fi trebuit să mă urmezi la fiecare etapă a drumului meu, căci în Armenia și în fața Antiohiei poate că te-aș fi ascultat mai bine, datorită ție aș fi putut probabil să stăpînesc zelul demolator al lui Kirdir, i-aș fi împiedicat pe magi să tortureze populațiile și să le ridice împotriva mea. În absența ta, fiul meu Hormizd și toți curtenii care aveau obiceiul să te asculte erau ca niște orfani după tine, rămași fără grai. Și eu ți-am regretat glasul răspicat și drept. Naiba să te ia, Mani, așa îți arăți tu recunoștința față de cel care te-a ocrotit mereu și care te ocrotește încă, în pofida trădării tale ? Dacă un altul dintre supușii mei s-ar fi purtat astfel, dacă un alt om ar fi rostit frazele instigatoare pe care le răspîndești în împărăție, aș fi pus să fie tras în țeapă! Pentru ce trebuie să fiu atît de slab cînd e vorba de tine, medicule din Babei?

Tăcu, surprins parcă de propria sa interogație, ca și cum un străin tocmai i-ar fi pus o întrebare la care nu se gîndise niciodată. O întrebare tulburătoare. Și sfidătoare. „Poate că...”, începu el. încă o dată se întrerupse. După care reluă pe un ton sacadat:

— Cînd ești așezat pe tronul ăsta, printre mii de priviri care te țintuiesc sau care se feresc, există mereu una în care te regăsești muritor. Pentru mine, privirea asta este a ta.

Cei doi oameni se priviră îndelung, părăind și unul și celălalt îmbătrîniți și livizi. Atît de apropiați. Șapur îi făcu semn prietenului său să urce primele trepte ale tronului monumental și să vină să se așeze pe perna îmbrăcată în mătase pe care o ocupa de obicei slujbașul care avea grija draperiei atunci cînd suveranul dorea să-i spună mai multe

la ureche. Cu un gest pe care nu-l mai făcuse niciodată pînă atunci, regele regilor puse mîna pe umărul Trimisului. Pentru a-i mărturisi:

— Ațîția oameni încearcă să măgulească apucăturile mele cele mai rele, iar vocile prietene se sting.

Vorbele sale rămaseră suspendate. Stătea cu bustul îndoit, oarecum prăvălit peste piedestalul său.

— Am pierdut Antiohia, unde îmi lăsasem singura garnizoană importantă. De acum romanii vor recuceri unul cîte unul toate orașele pe care le-am cucerit; chiar astă-seară mi s-a adus la cunoștință că avangarda romană a trecut Eufратul și că se află deja în nordul Mesopotamiei! Peste douăzeci de zile, Valerian ar putea năvăli chiar aici, sub zidurile Ctesifonului!

Omul din Babei nu credea că situația era atît de neagră. Întoarse ochii, de teamă că Șapur avea să ghicească în ei o compasiune lipsită de politețe. Monarhul continuă, cu respirația precipitată:

— Trebuie să conduc armata cît mai repede spre Edessa. Trebuie cruțată Mesopotamia și, pe cît posibil, păstrată Armenia. Chiar și acum, dacă m-ai însoți, poate m-ai ajuta să iau hotărîrile cele drepte.

Mani avu un gest imperceptibil, vrînd parcă să se desprindă, dar trupul lui Șapur se lăsa tot mai greu pe umărul lui.

— În dimineața asta, spuse regele regilor, am semnat un decret care încredințează fiului meu Hormizd cîrmuirea Armeniei, cu titlul de mare rege. Va porunci magilor să părăsească regatul. Toate credințele vechi sau recente vor fi iarăși respectate. Nu este ceea ce doreai?

Tonul lui Mani deveni vag întrebător:

— Lăcașele de cult vor fi toate reclădite? Și divinitățile vor fi repuse pe soclurile lor?

— Așa va fi.

Regele regilor făcu o nouă strîmbătură de durere, păru că se clatină și că nu poate să reziste decît sprijinindu-se de vizitatorul său. Glasul îi era la fiecare cuvînt tot mai ostent.

— Oamenii mă venerază dimineața și seara ca pe o ființă divină. Spune-mi, Mani, oare potrivit hotărârilor Cerului suferă ființele divine de friguri?

Mani avu un suspin de neputință.

— Vracii ăștia care se ocupă de mine, cotinuă Șapur, se adună câte șapte-opt în jurul patului meu, răspîdesc fum de camfor și de tămîie, mormăie cîteva formule sacre, apoi îmi tot iau sînge pînă ce mă fac livid. Oare așa trebuie tratate frigurile?

Mani fu cuprins de indignare.

— Despre ce leacuri este vorba aici ? In ce manual de vrăjitorie sînt recomandate astfel de practici?

— Cum aș putea ști ? Kirdir îmi tot repetă că leacul ăsta e singurul conform cu Legea și că doar asta mă poate vindeca. Dar eu mă simt pe zi ce tece tot mai slăbit. Ah, Mani, medicule din Babei, tu care cunoști tainele plantelor, dacă ai vrea să rămîi alături de mine, dacă ai putea să-mi acorzi îngrijirile tale, m-aș descotorosi pe dată de toți otrăvitorii ăștia.

— Stăpînul se poate îndoii măcar o clipă de răspunsul meu?

Abia rostise Mani aceste cuvinte că Șapur se îndreptă, regăsindu-și brusc statura imperială. Dar și tonul.

— Știam că mă pot bizui pe devotamentul tău. Mîine în zori am să plec spre miazănoapte să-i întîlnesc pe romani, iar tu ai să fii unicul medic din suita mea.

Mani înțelese abia în clipa aceea unde voise monarhul să-l atragă. Dar era prea tîrziu pentru a se mai dezice. Trebuia să facă impresie bună.

— Umila mea știință medicală n-a fost oare mereu în slujba dinastiei?

Șapur se ridicase deja și se îndreptă spre ușa care dădea către apartamentele soțiilor lui.

— Cît de supusă ți-e vorba, Mani, și cît de răzvrătite ți-s gândurile!

*

Dacă, pe durata unei audiențe imperiale, Mani se străduise să uite de propria-i boală, pentru a se arăta preocupat doar de aceea a lui Șabur, simți însă de cum ieși o slăbiciune accentuată, astfel că fu nevoie să fie susținut, aproape dus pe sus pînă la litieră, el care cu cîteva minute mai devreme îl susținea pe monarh. Iar cînd ajunse acasă la Malchos, a fost nevoie să fie dus tot astfel pînă în camera lui, unde dormi un somn înfierbîntat și agitat, fără să fi putut spune o vorbă măcar despre întrevederea avută.

Cînd tyrianul veni după vești a doua zi, ușa camerei era întredeschisă. O împinse ușor cu mîna, ciocnînd timid cu cealaltă, în vreme ce ochii lui surprindeau o scenă ce nu avea să i se șteargă niciodată din minte.

Denagh stătea îngenunchată, așezată pe călcîie, cu spatele întors spre Mani care, cu o mîna deja deprinsă, îi împletea cosița despletită. Malchos rămase fără grai. De obicei, își spusese el, fetele sînt cele care împletesc cozile războinicilor; ce fel de descendent din războinici părți este acesta care se ocupă cu împletitul cosiței unei femei! Se cunoșteau de mai bine de treizeci de ani, iar Mani încă izbutea să-l uluiască! Cînd Denagh îi remarcă prezența, roși; el însuși se dădu un pas înapoi, dar Mani îl chemă, aproape silindu-l să se așeze și să-i pună întrebări, cărora le răspunse continuîndu-și, ca din bravadă, ciudata îndeletnicire.

— Pînă la urmă, Șabur a obținut de la mine, prin viclesug, ceea ce i-am refuzat mereu: să-i urmez armata în campanie. Și de acest lucru, vezi tu, mi-e mai rușine decît că împletesc acum cosița asta.

Malchos nu se putu împiedica să nu povestească scena asta fidelilor; aceștia manifestară de atunci față de Denagh și de pletele ei un respect care, la unii, aducea a venerație. Și tot contemplînd cosița aceea zi de zi, descoperiră că ea

avea un limbaj al ei: cînd însoțitoarea lui Mani era liniștită, senină, își aducea instinctiv cosița peste piept, dinspre dreapta; cînd trăia o bucurie, dar o bucurie amestecată cu așteptare, cu nerăbdare, o trimitea înapoi spre spate, peste umărul stîng; în sfîrșit, cînd era neliniștită, îngrijorată, nefericită, cosița rămînea pe spate.

În perioada ce avea să urmeze, cosița lui Denagh n-avea să mai rămînă multă vreme în același loc.

III

Față-n față în ținutul Edessei, cele două mari imperii se pîndeau, romanii ținînd cetatea fortificată, sasanizii așediind-o de la distanță, fără să se hotărască să dea asaltul, avînd ei înșiși pe legionarii lui Valerian pe laturile dinspre miazănoapte, miazăzi și apus. Legionari care se deplasau permanent, mascîndu-și astfel intențiile și numărul.

Era la sfîrșitul toamnei; oamenii înghețau peste noapte, atît de departe de orice mare, atît de aproape de munți. Merindele se împuținau, pămînturile din jur erau aride, sau pîrjolite, sau cu recolta deja strînsă. Șabur simțea cum crește nerăbdarea cavalerilor, așa că la răsîmpuri provoca ici-colo cîte o încăierare savant restrînsă. Era adus în tabără cîte un cadavru eroic și imberb, în jurul căruia se adunau pentru o ceremonie funerară. Porția zilnică de război era servită, minotaurul era hrănit. Mîine, dacă va fi nevoie, îl vor hrăni din nou, și de fiecare dată sîngele războinicilor va fi gata să se verse. Dar nimeni nu-l putea constrînge pe regele regilor să pornească o luptă înainte de clipa aleasă după multă chibzuință. Deocamdată își menținea trupele pe dealuri, în poziție de apărare. Strîngea lațul în jurul Edessei. Și aștepta.

Ce aștepta el de fapt? Chiar și printre cei apropiați, nimeni n-o știa cu certitudine. E adevărat că urcase spre miazănoapte cu singurele trupe disponibile, cărora li se alăturase și Hormizd în fruntea cavaleriei armene. Fără îndoială că suveranul aștepta întăriri. Dar nimic nu spunea că Valerian nu va primi și el întăriri, dinspre Emesa, Gaza, Palmyra sau Pont. Șabur știa toate astea. Încearca să desprindă o

strategie, cîntărind și judecînd diversele păreri care i se ofereau. Rarele momente în care o lumină de excitație îi însuflețea privirea erau cînd șambelanul introducea în iurtă un ofițer de cercetași sau vreun spion deghizat în păstor de capre din Osrohena. Cu ei, suveranul putea petrece ceasuri nenumărate între patru ochi, neîntrerupîndu-le decît rareori sporovăială, punîndu-le întrebări cu febrilitate, cinstindu-i uneori chiar cu un prînz la masa lui.

Mani nu-l văzusese niciodată pînă atunci pe Șabur în companie. El care-l urmărea pentru a veghea în principiu asupra sănătății acestuia, îl descoperea dintr-o dată revigorat, întinerit, fără accese de friguri. Regele regilor dădea tuturor impresia că stăpînește cel mai mărunț element al situației și că știe în fiecare zi cu certitudine ce se va petrece a doua zi. Impresie excesivă, desigur, dar așa îl vedeau toți luptătorii în clipa aceea, așa îl recunoșteau ca șef și se lăsau în seama lui pe viață și pe moarte. Mani îl observa așadar, nu fără admirație. Și, deși îl întâlnea pe suveran cu diverse prilejuri, îndeosebi la ceremonia trezirii, rar i se cerea sfatul.

Intr-una din zile, totuși, la ceasul obișnuit al siestei, un soldat din gardă veni să-l cheme de urgență în iurta imperială. Acolo erau deja adunați, în jurul lui Șabur și al celor doi fii ai săi, Vahram și Hormizd, camandantul călăreților cu platoșe, șeful arsenalului, principalii demnitari ai Cancelariei, Kirdir, șeful magilor, iar în mijlocul acestui consiliu, un roman, ofițer de rang înalt, centurion sau poate chiar tribun de cohortă, îmbrăcat în haină militară.

Toate privirile erau ațintite asupra acestuia din urmă, iar limbile rămîneau nedelegate, așteptînd să fie dezvăluite identitatea și motivul prezenței sale. Prima idee care le veni tuturor în minte a fost că Valerian trimisese un emisar, pentru o somație sau vreo propunere de armistițiu. Însă omul nu adoptase atitudinea afectată a ambasadurilor; stătea alături de demnitarii sasanizi ca și cum ar fi fost unul de-ai lor.

Regele regilor începu de altfel să vorbească fără să-și mai dea osteneala să-l prezinte pe intrus. Și, dată fiind

natura problemelor pe care le evoca, cei de față rămaseră împietriți. Căci Șabur anunța pe tonul cel mai liniștit din lume că avea de gând să-i atace pe romani, luându-i prin surprindere, chiar în noaptea aceea, la revărsatul zorilor, și că-i convocase pe oamenii de rangul cel mai înalt și pe sfătuitoarii cei mai buni pentru a le asculta părerile. Se exprima cu atîta seninătate, încît nimeni nu cuteză să întrebe, nici măcar printr-un semn, cine naiba putea fi ofițerul acela roman pe care suveranul îl includea astfel printre apropiații săi și mai-marii împărăției, și cu care împărțea o taină atît de gravă.

Odată dezvăluită hotărîrea sa, monarhul preciza locul atacului, un teren mai înalt pe drumul spre Harran, un loc pe care militarii îl numeau „platoul turnului de pază”, pentru că romanii construiseră acolo o schelărie din înaltul căreia observau mișcările trupelor sasanide. Șabur mai preciza că doar călărima împlătoșată va ataca, arcașii neavînd alt rol decît de a bara drumul oricărui întăriri inamice.

După ce furniza aceste informații, monarhul se întoarse spre Kirdir:

— Ce spun astrele ?

Răspunsul veni imediat:

— Noaptea asta, și ziua de mîine, și toată săptămîna următoare vor fi faste pentru încercare.

— Și augurii ?

— În fiecare dimineață aduc jertfă, pentru cazul în care stăpînul ar pune această întrebare atît de așteptată, iar astăzi augurii n-au fost nicicînd mai limpezi: se pare că toate căile se netezesc în fața armatelor lui Ahura-Mazda și ale divinei dinastii.

— Dar ție, Mani, ce ți-au spus vocile acelea cerești care-ți vorbesc?

— Nu le-am întrebat.

Pe chipul lui Kirdir se citi o bucurie copilărească văzîndu-și rivalul surprins astfel în flagrant delict de indiferență față de problemele împărăției. Șabur veni însă în ajutorul protejatului său:

— Dacă medicul din Babei are nevoie să se retragă pentru câteva momente spre a solicita un răspuns, noi îl vom aștepta.

Nu era o sugestie, așa că Mani fu nevoit să se execute imediat.

Odată ajuns afară, descoperi o potecă ducând spre un copac solitar, sub care merse să se așeze. Era genul de loc în care izbutea de obicei să lase deoparte zgomotele apropiate, la fel ca și zarva mai îndepărtată, spre a-l invoca pe cel pe care-l numea „Geamănul” său.

Dar nici un chip nu apăru în ziua aceea. Nici o voce familiară.

De la întâlnirea lor inițială, față-n față în apa canalului, pe vremea grădinii de palmieri, cu treizeci de ani în urmă, însoțitorul lui ceresc îi răspunsese în mod constant. Intre Mani și alter ego-ul lui puteau exista crize, hărțuiri, dublul său îi putea ascunde anumite adevăruri, pînă la limitele înșelăciunii și ale mistificării. Dar apărea mereu, fără greș, în clipa în care Mani îl chema.

Pînă în ziua asta, în ținutul Edessei.

Lipsit de reflexul său ceresc, Trimisul avu senzația că el însuși încetase să mai existe. Totul i se păru dintr-o dată derizoriu, de prisos, nici măcar nu-și mai amintea întrebarea pe care venise să i-o pună. Rămase pe stîncă, nemișcat, în stare de prostrație, distrus. Pînă ce un soldat din gardă veni să-l scuture, să-l tragă de braț. Suveranul începea să-și piardă răbdarea.

— Spune, medicule din Babei, ai răspunsul ?

— Nu.

Șapur așteptă urmarea. Nu era nici o urmare.

— Ce a răspuns vocea celestă?

— Nimic. N-a vrut nici măcar să-mi asculte întrebarea.

— Am așteptat atîta timp pentru atît de puțin!

în pofida importanței personajelor care-l înconjurau, Mani își vorbea în primul rînd lui însuși.

— Tăcerea asta! Nimic nu mă neliniștește mai mult decît tăcerea asta. O tăcere de beznă și de nesfîrșită mînie.

Nu se manifesta în felul lui obișnuit, părea speriat; celor care-l priveau le dădea, fără îndoială, impresia că avusese viziunea unei nenorociri pe care nu cuteza s-o descrie. Șapur, pînă atunci încrezător, rămase zdruncinat de descumpănirea Trimisului.

Ascultînd de un îndemn discret din partea lui Kirdir, Bahram încercă să-și readucă părintele la starea de spirit de mai înainte.

— Prezicătorii și astrologii au simțit cu toții binecuvîntarea lui Ahura-Mazda pentru această încercare. Medicul din Babei are oare un Cer diferit de al nostru?

Șapur nici măcar nu-l auzi. Preocupat, tulburat, îl fixa pe Mani, îi scruta chipul și se tulbura tot mai mult.

— Crezi că trupele noastre vor cădea în vreo capcană ?

Mani se grăbi să reacționeze, aproape la fel de confuz:

— Nu știu nimic, n-am nici un răspuns, Cerul a refuzat să mă asculte, nu am nici o certitudine, nici un argument, nici o părere, nu am decît temeri.

Romanul, pînă atunci tăcut, socoti necesar să intervină. O făcu într-o limbă greacă îngrijită.

— Dacă divinul stăpîn se teme de vreo capcană, răspund cu viața mea. Am să rămîn aici cît se va desfășura atacul și, la cea mai mică bănuială de trădare din partea mea, voi plăti cu capul.

Alăturînd cuvîntului gestul, își cuprinse capul cu cască cu tot în mîini, întinzîndu-l spre suveran, ca pe un urcior. Gestul era grotesc, comic, dar cine avea chef să zîmbească ? Șapur își pusese mîinile pe umeri, cu coatele încrucișate, și, în vreme ce-și punea întrebări, cîntărea situația și șovăia; toți cei din jur stăteau reculeși, abia respirînd. În sfârșit, hotărîrea fu rostită:

— Atacul nostru nu va fi amînat. Să fie desfășurate flămurile stacojii, dar pe sulițe înfipte la nivelul solului. Nu trebuie ca dușmanul să le poată vedea de departe.

Ofițerul roman redeveni ținta unor priviri îngrijorate. Inșă Șapur nu le dădu importanță. Adresîndu-i-se lui Hormizd, spuse:

— Tu, care ai atîta prietenie pentru medicul din Babei, care îi împărtășești atît de des părerile, nu te simți tulburat de frămîntările lui?

— Ele mă vor face și mai vigilent, dar nu mai puțin îndrăzneț. Mă voi bate așa cum m-am bătut mereu, așa cum divinul meu părinte m-a învățat s-o fac.

Șapur dădu de cîteva ori din cap, încet, ca și cum încă stătea pe gînduri, luînd totuși în considerare argumentele fiului său mai mic.

— Mîine, îndrăzneala îți va fi mai utilă decît vigilența, căci tu vei conduce primul atac. Te vei întoarce triumfător sau martir. Pune să li se împartă tuturor soldaților tăi o rație dublă de pîine, lapte și carne, apoi adună-i pe cavalerii de rang înalt, căci am să le vorbesc. Cît despre tine, Bahram, fiul meu cel mare, vei ocupa jilțul meu pe estrada imperială pentru a supraveghea număratoarea oamenilor.

După cum o cerea ritualul luptelor, războinicii sasanizi defilă pe dinaintea reprezentantului suveranului, aruncînd fiecare, unul după altul, cîte o săgeată în niște uriașe panere din răchită, imediat mai apoi închise și pecetluite. După luptă, aveau să fie deschise, în cadrul unui ceremonial asemănător, fiecare soldat venind să ia cîte o săgeată, lucru care-i permitea monarhului să cunoască foarte precis numărul oamenilor săi uciși sau prinși.

Pierderile n-au fost grele la lupta de la Edessa. Se așteptau la o înfruntare titanică între cele două mari imperii ale veacului, între cele două armate considerate drept cele mai temute, între doi oameni excepționali. Nu era Șapur adevăratul constructor al Imperiului Sasanid, stăpînul tuturor teritoriilor care se întindeau de la deșertul Arabiei pînă în India? Nu era Valerian unificatorul providențial al romanilor, salvatorul care trebuia să înlătore decadența, să refacă legătura cu epoca glorioasă a cuceririlor și a prosperității? Totul s-a rezolvat printr-o acțiune îndrăzneată, minuțioasă și norocoasă: cînd călărima implătoșată condusă de Hormizd

se năpusti asupra taberei romane situate pe drumul spre Haran, una dintre primele capturi a fost Valerian în persoană, cules chiar din cortul lui împreună cu prefectul pretoriului, cu tezaurul campaniei, cu floarea statului-major, dar și cu câțiva senatori care se alăturaseră suitei sale. Rămasă fără șefi, armata romană era înfrântă mai înainte chiar de a fi luptat, iar când câteva cohorte, câteva centurii au venit în goană, au fost făcute bucățele una după alta, pe măsură ce apăreau; restul preferară să treacă Eufreatul cât mai iute spre a scăpa de dezastru.

Șapur puse să fie săpată în stîncă, prin cuvinte și imagine, amintirea triumfului său. Textul precizează anume că trupele Cezarului Valerian veneau „din Germania, Rhetia, Noricum, Istria...” și de asemenea din „Frigia, Fenicia, Iudeea, Arabia, o forță de șaptezeci de mii de oameni” pe care regele regilor o măcelărise. Un basoreliev îl reprezintă pe Șapur călare, cu mîna stîngă pe minerul unui paloș încă în teacă, cu brațul drept întins în semn de clemență spre Valerian, înfățișat în genunchi, implorator, îmbrăcat în mantia romană și cu capul încă încins de cununa de lauri.

Alături de Cezarul învins, un alt roman, în picioare, cu înfățișare mîndră, deși supus regelui regilor. Este vorba de ofițerul transfug, un anume Cyriades. A meritat să figureze pe stela triumfului, căci lui i se datorează încercuirea lui Valerian și obținerea unei victorii atît de ușoare.

În schimbul prețioasei sale trădări, ceruse să fie recunoscut de Șapur ca noul împărat al Romei. Promisiunea fiind ținută, a fost înscăunat foarte solemn la Edessa, de îndată ce orașul a capitulat. Iar cînd, pe urmele victoriei sale, Șapur a cotropit pentru a treia oară provinciile romane din Răsărit, a încercat să-i cîștige romanului jurămîntul de credință al autorităților locale. Osteneală de prisos, căci Cyriades n-a izbutit niciodată să fie acceptat. De îndată ce trupele sasanide s-au întors - câteva luni mai tîrziu -, s-a retras prudent o dată cu ele.

Avea să-și continue cariera într-o vilă din Ctesifon, înconjurat de un simulacru de curte, înainte de a cădea în cotloanele uitate ale Istoriei.

Valerian avea să-și încheie și el viața pe pământ sasanid. Șapur ar fi vrut să negocieze scump eliberarea lui, cu atât mai mult cu cât, la Roma, puterea era deținută chiar de fiul împăratului captiv, Gallienus. Dar acesta refuză orice negociere, afirmând că nu se va coborî la nici o tîrguială, că nu va accepta niciodată să cedeze vreo provincie sau să golească tezaurul Imperiului pentru a plăti răscumpărarea unui om, fie el și propriul său părinte. Ceea ce le-a înfățișat el senatorilor drept culmea abnegației a fost totuși interpretat de majoritatea romanilor ca un odios abandon, aproape un paricid.

Cînd Șapur își pierdu speranța că va obține vreun profit de pe urma capturii sale, îl mută pe Valerian în Persida împreună cu restul prizonierilor, fără prea multă considerație, dar și fără cruzime excesivă. Acolo avea să-și petreacă împăratul decăzut ultimele anotimpuri din viață, mai binevoitor, pare-se, față de învingătorul său decît față de fiul nedemn.

Regele regilor îi încredința construcția unui baraj pe fluviul Karun, nu departe de Beth-Labat, avînd ca mîină de lucru pe legionarii prinși o dată cu el. S-a înhămat la lucrarea asta cu rigoare și devotament. Șaptesprezece veacuri mai tîziu, lucrarea stă încă în picioare. Poartă numele de Band-e-Kaisar, Digul lui Cezar.

*

Celălalt perdant al bătăliei de la Edessa a fost Mani.

Șapur îi oferise șansa ultimă, dar el n-o folosise. Cînd trebuise să-i spună monarhului că norocul era de partea lui, că victoria îi era făgăduită și că putea fără teamă să dea porunca de asalt, glasul profetic din el preferase să tacă. Existau concesii pe care nu și le îngăduia, nici măcar prin

subterfugiul comod al astrelor și augurilor. Nu-i învăța el pe discipoli: „Fii trădător față de împărăție, dacă trebuie, și răzvrătit față de hotărârile Cerului, dar credincios ție însuși, Luminii care sălășluiește în tine, bucățică de înțelepciune și de divinitate”?

Idealurile mor totuși pentru că n-au fost călcate-n picioare, doctrinele supraviețuiesc și prosperă în mijlocul lumii și al principilor ei prin pudice compromisuri ale învățaților și prin trădarea discipolilor.

Fiecare religie își va fi avut legiunile ei. Nu și cea a lui Mani. Se înșelase el în privința epocii? Să se fi înșelat oare în privința planetei?

IV

Mai mult chiar decît titlul de cuceritor, marii regi sasanizi îl rîvneau pe acela de constructor, grijulii să imite în acest domeniu, ca în afîtea alte acțiuni, nemuritorul exemplu al lui Alexandru. Nu semănase el pe pămîntul din vechime nenumărate „Alexandrii” ? Șapur ar fi dorit să-și perpetueze gloria în același mod, umplînd ținuturile supuse cu cetăți purtîndu-i numele, toate închinat lui. De obținea cumva vreo victorie, ținea s-o comemoreze pe loc, punînd în iarba atît de recent devastată prima piatră a unei cetăți, pe care o boteza „Triumful lui Șapur”, „Cinste lui Șapur” sau „Viteazul Șapur”. Celor ce doreau să se stabilească acolo, le dăruia titluri, privilegii și dispense, iar dacă i se întîmpla să treacă iarăși prin acel loc un an-doi mai tîrziu, turba vîzînd că cetatea „sa” creștea prea încet, ca și cum augustul nume cu care o gratificase era garanția unei imediate prosperități.

Cu toate acestea, fiecărei campanii îi urma o alta. Victoriile se țineau lanț. Asemenea unor amante, fiecare era geloasă pe splendorile celei care o precedase. Abia întemeiate și deja părăsite, multe orașe făgăduite perenității redeveneau livezi sau pășuni. Marcate doar de vreo stelă, aveau să aștepte în imobilitatea timpului lopata savantă a vreunui arheolog.

Aceasta a fost soarta noii metropole proiectate în vecinătatea Edessei, chiar pe locul unde fusese prins Valerian.

A doua zi după luptă se desfășură o ceremonie pentru consacrarea terenului. Ea îl avu, ca invitat fetiș, pe însuși Cezarul captiv, legat de un stîlp, năuc, tremurînd de frig,

neavînd habar de epilogul soartei ce-l aștepta, temîndu-se poate că ceremonia va fi preludiul jertfirii persoanei sale. Un lanț argintiu i se încolăcea în jurul gîtului, pierzîndu-se apoi sub estrada pe care trona Șapur.

Veniți în procesiune, magii oficiau. Fumuri, dansuri, psalmodii avestice pentru urechile inițiate, murmure incantatorii pentru îmblînzirea celor profane - fiecare suflu era înscris în tăblițele precursorilor. Publicul se lăsa vrăjit.

Kirdir, primul dintre magi, a fost cel căruia i-a revenit cinstea de a rosti predica. El înălță mulțumiri lui Ahura-Mazda pentru că acordase victoria închinătorilor săi, și celui dintîi printre ei, celui mai nobil, mai cucernic, mai înțelept.

— Slavă ființei divine care a condus neamul nostru către acest triumf și i-a umilit pe necredincioși!

— Slavă! urlau toate piepturile.

— Veșnic fie cel ce s-a ridicat prin această victorie la rangul celor mai majestuoși suverani ai trecutului!

— Veșnic fie!

Monarhul era radios, semeț, încrezător că meritase acel triumf și acele ovații.

Între timp, predica se transformase însă în discurs dojenitor.

— Ce victorie am fi cîștigat oare dacă, ferească Cerul, divinul stăpîn al împărăției, în loc să fi dat ascultare vocilor înțelepte ale Religiei Adevărate, ar fi plecat urechea la sporovăielile ereticilor, ale renegaților și ale trădătorilor? Binecuvîntată fie urechea care știe să deosebească în toate lucrurile adevărul de înșelătorie!

— Binecuvîntată!

Ochii lui Mani îi căutară pe cei ai ocrotitorului său - doar el putea, cu un singur gest sau cu o singură grimasă agasată, să-l facă pe Kirdir să tacă. Însă ochii lui Șapur erau ațintiți asupra magului; părea că de data asta îl asculta fără neplăcere.

Încurajat, predicatorul se înverșuna:

— Blestemată fie gura veninoasă care a încercat să semene tulburare în mințile nobile în clipa hotărârii supreme!

— Blestemată!

În continuare, nici un semn de iritare pe chipul monarhului. Omul din Babei îl privea acum drept în față, cu o rămășiță de implorare și un început de revoltă. Așa cum la ceasul morții se perindă amintirile, atâtea imagini ale prieteniei lor îi treceau acum prin minte, confesiuni, făgăduieli, confidențe, o lume de construit împreună, împreună împotriva magilor. Iar acum tăcerea asta. Și ochii aceia care renegau.

— Osîndit fie trădătorul eretic, dușman al dinastiei și al Religiei Adevărate!

— Osîndit!

— Să fie nimicite animalele răufăcătoare care se tîrăsc pe sub picioarele ființelor divine!

Deodată răsună o voce, ca un tunet:

— Magule din Media, trebuie oare să te pun să-ți înghiți padham-ul ca să nu-ți mai aud imprecățiile?

Nu Șapur era cel care vorbise. Încă și mai puțin Mani - limbajul acela nu era limbajul său. Kirdir se opri brusc din perorație. Privirea îi umbla de colo-colo.

— Nu căuta în stînga și-n dreapta, spuse vocea, eu, Hormizd, te-am făcut să taci! Iar ieri, în zori, eu, Hormizd, fiul divinului Șapur, m-am luptat. Victoria asta cu care te fălești, eu am cîștigat-o, cavalerii mei, tovarășii mei de arme sînt cei care au murit ca niște martiri. Iar tu te slujești de sîngele lor ca să-ți potolești setea de răzbunări meschine. Așa sînteți voi, magii din Media, la fel ca păsările care se hrănesc cu mortăciuni, așteptați ca războinicii să fie expuși pe turnurile mortuare ca să vă hrăniți din cadavrele lor. Cum îndrăznești să ofensezi urechile stăpînului nostru prin aceste vorbe infame la adresa unui om pe care l-a luat sub divina sa ocrotire?

Era acum rîndul lui Kirdir să imploră din priviri o reacție din partea lui Șapur. Acesta se decise în sfârșit să intervină. La un semn al său, slujbașul ce avea grijă de draperie se

aplecă, ascultă. Apoi se ridică pentru a comunica spusele suveranului.

— Nu este momentul pentru ceartă, ci pentru sărbătoare. Am cîștigat o victorie pe care copiii noștri o vor aminti cu mîndrie pînă la a treizeci și treia generație. Stăpînul poruncește să se țină sărbătoare vreme de zece zile în armată și în întreaga împărăție. Fiecare să uite de rivalitățile zadarnice și de orice vorbă jignitoare ce a putut fi rostită într-o clipă de delăsare. Stăpînul nostru s-a arătat milostiv față de fiecare dintre voi în această zi de fericire, dar fie ca limbile voastre să nu-i mai offenseze urechile.

Curtea întregă era cu fața la pămînt. Singur Valerian stătea în picioare, în picioare în lanțuri.

Faptul că Mani fusese cît pe ce să-l lipsească de cea mai frumoasă victorie a domniei lui, Șapur nu i-l iertă niciodată. După cum nici Mani nu-i iertă lui Șapur mutismul în fața invectivelor lui Kirdir. Între ei, prietenia era ruptă. Firește că ea era ceva nefiresc, firește că ea nu fusese niciodată ferită de calcul. Ar fi totuși abuziv să se creadă că regele regilor rămăsese constant nesimțitor la idealurile omului din Babei. Convergență de interese? Dar și întîlnire de speranțe. Și o afecțiune adevărată.

Se mai păstrau de altfel cîteva rămășițe. În ciuda rupturii, suveranul nu le retrase lui Mani și alor săi protecția sa. Cînd un Ales era condamnat după un scurt proces de erezie sau de apostazie în fața unui tribunal al magilor, cînd susținătorii erau alungați dintr-un oraș, iar locuințele le erau arse, ceea ce se întîmpla tot mai des, fiul ținutului Babei îl însărcina pe unul dintre cei apropiați să facă un demers urgent la cancelarie sau pe lîngă darbadh-ul care conducea casa imperială. Imediat ce-i parvenea mesajul, regele regilor reamintea în public edictul său de protecție. Atunci represiunea se potolea. Înainte de a reizbucni, sub alte forme, în alte regiuni ale împărăției. Fără îndoială că suveranul ar fi putut acționa mai sever, prin vreo pedeapsă

exemplară, precum aceea dată cîndva fiului său Bahram, punînd astfel capăt prigoanei, în loc să se mulțumească s-o tempereze. Însă avîntul său protector slăbise, lucrul acesta putînd fi pus atît pe seama bătrîneții, cît și a resentimentului.

Mani însuși nu se mai ducea la palat. Rămînea de altfel rareori la Ctesifon. Își reluase periplusurile sale de Mesager prin împărăție. Era adesea în Armenia, unde Hormizd îi arăta aceleași atenții filiale. Regelui regilor, omul din Babei nu-i mai ceru niciodată vreo audiență. Iar Șapur nu-l mai convocă nici el.

Cu o singură excepție, totuși. Trecuseră unsprezece ani, Mani se găsea la Susa, cînd un emisar veni să-l cheme la monarhul care își stabilise tabăra de iarnă în reședința sa de la Beth-Lapat.

Mani reintră nu fără o oarecare nostalgie în orașul de unde își începuse periplusul prin împărăția sasanidă. Orașelul avea pe atunci vechiul lui nume biblic și derizoria lui incintă din noroi întărit care trebuia consolidată după fiecare ploaie. Dincolo de ziduri se întindeau cît vezi cu ochii cîmpurile cu arbori de fistic, ce constituiau modesta lui bogăție. Proiectele stăpînului Imperiului nu mai erau decît un zvon, locuitorii îl făceau să circule cu încîntare și orgoliu, fără a îndrăzni să dea prea multă crezare unei asemenea binecuvîntări.

Cînd omul din Babei se duse iarăși acolo, locul era de nerecunoscut. Ce mai rămînea din vechiul tîrg? O amestecătură de cărămizi ciobite și întunecate, chircită parcă, roasă de peste tot, desfundată. Jur-împrejur, un șantier nesfîrșit, palate, menajerii, locuri pentru focul sacru, străzi pavate, mărginite de arbuști firavi, cantonamente pentru trupă, ansamblul fiind înconjurat de un zid cu turnuri crenelate, nou și dat cu var ca pentru paradă.

Orașul se numea de acum Gundeșapur. Asta era însă denumirea oficială, băștinașilor neplăcîndu-le să-l numească astfel. Pentru ei, cetatea avea să rămînă mereu Beth-Lapat.

Cît despre orașul nou, unde nu se aventurau decît de nevoie, îl numeau „Bir, după numele arhitectului care-l gîndise. Denumire batjocoritoare și rebelă, pe care nimeni n-ar fi cutezat s-o repete la urechile regelui regilor.

Dacă mîndria ospitalieră aoamenilor din Beth-Lapat se transformase în ostilitate, era pentru că locul lor de baștină ajunsese acum să fie călcat în picioare de două rase de jefuitori. Soldații mai întîi - cum putea cineva să crească o familie, să facă un negoț cinstit în vecinătatea barăcilor care aruncau seară de seară pe străzi cohorte de bețivi? Și apoi, mai-marii orașului - nici nu-și dezvăluise bine suveranul intențiile privind orașul, că prinții, miniștrii, secretarii, marii eunuci, bătrînii castelor dăduseră năvală, punînd mîna, la prețuri de nimic, pe cele mai bune pămînturi. Capitala se afla acolo unde se afla suveranul; după el veneau curtenii, cu zumzetul, cu intrigile și înfîietățile lor.

Palatul comandat de Șapur a fost isprăvit în douăzeci de luni. Este adevărat că mii de prizonieri erau trimiși pe șantier - salahori, dar și pricepuți meșteșugari, meșteri zidari, meșteri mozaicari, tîmplari în abanos, gravori, tapițeri, luați prizonieri majoritatea la Nisibe, Hâtra și Singare, ca și în alte orașe negustorești, în cursul diverselor campanii purtate de trupele sasanide la hotarele Imperiului Roman. Datorită acestor constructori impuși prin forța lor, dar și conștiincioși, palatul putea sta fără rușine alături de acela din Ctesifon. Poate sala tronului avea bolta mai puțin înaltă. Era însă mai delicat ornamentată, iar deschizăturile prin care pătrundea lumina erau o minune de finețe și de îndemînare, distilînd la fiecare ceas al zilei razele cele mai strălucitoare, înviorînd toate culorile fără să ia totuși ochii, iluminînd fără să încălzească, lăsînd să plutească în permanență o adiere foșnitoare și răcoroasă.

Înainte de a se duce la palat, Mani începu prin a vizita în orașul vechi lăcașul de cult unde se adunau acum credincioșii. Zidurile fuseseră zugrăvite de artiști ai locului în

stilul Mesagerului, a cărui artă făcea deja școală. Iar în absidă, în chip de altare, trei cărți așezate pe trei strane, ca niște mâini cu palma deschisă spre cer. De îndată ce Mani își termină rugăciunile și predica, oamenii se grăbiră să vină să-i înfățișeze șirul de doleanțe, pentru ca el să le pună în atenția suveranului. Mani fu de acord cu ei, offînd nepu-tincios. „Dragostea regilor nu este mai puțin distrugătoare decît ura lor, murmură el. Fericită apa pe care nimeni n-o bea! Fericit copacul care înflorește departe de drumuri, dar cum își va cunoaște el fericirea?”

Monarhul îl primi pe Mani într-o încăpere cu ușă joasă, replică fidelă a aceleia în care se văzuseră pentru prima oară între patru ochi. Avea o cuvertură pe genunchi. Pletele buclate și barba aveau nuanța roș-negricioasă a bătrîneții deghizate. Primele sale cuvinte degajau o solemnitate mai potrivită cu limbajul scribilor decît cu acela al regelui regi-lor; era poate modul său de a masca emoția regăsirii.

— Obiceiul nostru, din timpuri străvechi, cere ca fiecare suveran să pună să i se facă portretul de către cel mai priceput dintre pictorii domniei sale. Mi s-a spus că tu ești acela, medicule din Babei. Mai ai încă mîna sigură?

— Mîna mea mă ascultă încă.

— Am pus să fie adusă aici cartea care reunește chipurile înaintașilor mei, ca să vezi în ce mod trebuie să procedezi.

— Am propriul meu mod de a picta.

— Mi s-a părut că aud că mîna ta încă te ascultă?

— Capul meu desenează, iar mîna mea ascultă. Orice pictor s-ar pricepe să imite maniera celor vechi, dar atunci n-am mai putea deosebi un suveran de un altul decît prin mărimea bărbii sau a coroanei. Dacă stăpînul dorește să-l zugrăvesc așa cum este, pentru a-i fi recunoscute pe veci trăsăturile sale, dar și valoarea care se ascunde sub aceste trăsături, îl voi zugrăvi în modul meu.

— Cum dorești! E nevoie să pozez sau încă mai îți minte trăsăturile mele?

— Memoria mea a păstrat imagini, dar nu sînt cele pe care le văd ochii mei.

— Poate că ar fi fost mai bine să mă înfățișezi potrivit imaginilor din amintire, dar nu asta este tradiția divinilor mei strămoși. Voi poza.

Astfel, timp de șapte zile, cîte două ceasuri pe zi, Șapur poză în veșmînt de ceremonie. Nemișcat. Și mut. Nici Mani nu rosti nici o vorbă. Odată isprăvită opera, i-o arată suveranului, care avu un zîmbet înciudat.

— Din păcate, chiar așa arăt acum.

La această etapă a parcursului lui Mani, trebuie să deschidem o paranteză. Enigmatică prin ea însăși, dar poate cheia unei enigme vechi.

Era odată o regină, nu așa se povestesc legendele ? Frumoasă, bogată, cultivată, ambițioasă foarte și înzestrată cu o puternică inteligență, dar roasă de o boală pe care nici un leac nu izbutea s-o vindece. Se plînsese într-o bună zi surorii ei, care îi povesti ce istoriseau conducătorii de caravane despre minunile înfăptuite de un medic din ținutul Babei. Regina își exprimă dorința fierbinte de a-l întâlni, și chiar în noaptea aceea îi văzu chipul în somn și-i auzi glasul. La trezire, era vindecată. Și convertită.

Aceasta este istoria consemnată în scrierile maniheene. Mii de miracole asemănătoare sînt presărate pe drumul profetilor, adesea fiind transmise aceleași povestiri despre diverse personaje, ca și cum miturile ar aparține unui fond comun din care oamenii se inspiră de la un secol la altul, de la un popor la altul, de la o credință la alta. Numai că uneori putem găsi aici un grăunte de realitate, imaginea înfrumusețată a unui eveniment adevărat.

Se știe astăzi că regina se numea Zenobia, că regatul ei era Palmyra, că a îmbrățișat credința lui Mani, preocupîndu-se s-o difuzeze spre Egipt, și chiar mult mai departe. Vom cunoaște oare vreodată datorită cărei întâlniri ? Oricum ar sta lucrurile, alte taine s-au risipit. Astfel, oamenii s-au întrebat multă vreme care puteau fi credințele mării doamne

a deșertului, ce primea la curtea ei filozofi, evrei, nazarieni, și îngăduia să fie cinstite în templele capitalei sale divinitățile tuturor neamurilor. Acest suflu de toleranță era acela al lui Mani.

Palmyra era în veacul ei mult mai mult decât o cetate bogată aflată în calea caravanelor. Avea ambiția să devină metropola universală și, în răstimpul unui deceniu, ea a fost pe punctul de a eclipsa și Roma, și Ctesifonul. În persoana Zenobiei, Mani o câștigase pentru cauza lui pe rivala comună a împăraților Răsăritului și Apusului. Regină liberă a unui oraș liber, ea avea să suporte, la sfârșitul itinerariului, legea celor doi coloși.

Însă numele ei a rămas, mai luminos decât cel al învingătorilor.

Cîteva săptămîni au despărțit căderea Zenobiei de dispariția lui Șapur. Dacă Mani avusese vreodată de ales între două lealități, dilema era acum închisă.

Era în anul 272. Fiul ținutului Babei avea pe atunci cincizeci și șase de ani. Era oare încercat ? Fragil ? Mîhnit ? Avîntul lui era neștirbit.

V

Cînd crainicii veniră să strige pe străzile Ctesifonului că nici un locuitor nu trebuia să ceară ajutor de vindecare în cursul zilelor următoare, pentru ca Cerul să nu fie solicitat și pentru alte vindecări în afară de aceea a regelui regilor, iar Harul să nu se împrăștie, oamenii înțeleseseră că Șapur era pe moarte.

A doua zi, era proclamat doliul. Solemn și plin de respect, dar fără lacrimi și tînguiri, fără tristețe vizibilă. A plînge un mort, potrivit Avestei, înseamnă a te îndoi de Mîntuire, iar asta este cea mai comună expresie a necredinței. Oamenii cucernici își impuneau chiar să-și arate bucuria, deoarece suveranul, ca ființă divină, va avea în Lumea de Dincolo mai multe privilegii decît în aceasta de aici. Monarhul zăcea încă lîngă tron, într-un fum dens de ienupăr, considerat plăcut nărilor celor răposați. Înainte de lăsarea serii, avea să fie condus în vârful unui turn din cărămidă și lăsat în voia păsărilor de pradă, pămîntul netrebuind să sufere vreodată pîngărirea unui trup în descompunere. Cînd oasele defunctului stăpîn al împărăției aveau să fie complet dezgolate și albe, magii aveau să le depună în urna care ținea loc de sicriu.

Mai înainte chiar ca suveranul să-și fi părăsit pentru ultima oară palatul, trei bărbați se adunară într-o încăpere vecină cu sala tronului. Reprezentau cele trei caste care se ocupau de treburile statului: magii, războinicii și scribii. Fiecăruia, suveranul îi înmînase o scrisoare în care-și exprima prima dorințe în ce privește transmiterea tronului. Trei

documente presupuse a fi identice și copiate unul după altul, spre a se evita falsificările.

Mesajul rămânea pînă în ultima clipă un secret. Căci dacă formularea se conforma întotdeauna unor convenții de stil, conținutul se supunea dorințelor suveranului. Care se putea mărgini să enumere calitățile cerute urmașului său, „spirit de dreptate”, „bravură”, „cucernicie”, fără a numi pe nimeni; conducătorii castelului se transformau atunci în electori, pentru a-l alege pe acel membru al dinastiei pe care-l socoteau cel mai potrivit cu aceste vagi cerințe; dacă nu izbuteau să se pună de acord, mai-marele magilor avea ultimul cuvînt, „după consultarea îngerilor”. Aceasta era tradiția consemnată în scrierile sfînte și întărită de înțeleptul Imperiului.

Fiind vorba de Șapur, era de așteptat ca el să-și desemneze succesorul încă din timpul vieții, asociindu-și-l chiar la cîrmă, așa cum procedase Ardașir cu el. N-o făcuse. Fără îndoială pentru că păstrase o amintire amară din vremurile acelea, cînd o aversiune ascunsă se instalase între tatăl său și el; abia îl numise, că Ardașir începuse deja să-l urască, de parcă ar fi citit în privirea lui propria-i moarte. Și se poate lesne închipui că Șapur se temuse să trăiască aceeași experiență cu propriul lui moștenitor.

Poate că șovăise pînă la capăt asupra persoanei pe care urma s-o indice. Nu se spunea oare că-i convocase, cu prilejul ultimei maladii, pe cei trei viitori electori pentru a le cere înapoi mesajele pe care li le încredințase cu cîțiva ani mai înainte, spre a le înlocui cu altele, mai potrivite cu recente schimbări de dispoziție?

În sala tronului, draperia fu trasă spre a ascunde coroana suspendată. În locul unde se prosternau de obicei vizitatorii fu ridicat un soclu funerar în pantă, pentru ca suveranul mort să fie expus cu capul ridicat. Jur-împrejur stăteau magii care răspîndeau fum aromat și se rugau. Iar la locurile lor obișnuite, oamenii curții. Adevărata mulțime era afară, în grădinile palatului și la poartă. Norodul orașului contempla

agitația tăcută a celor puternici, distrîndu-se să ghicească numele viitorului său stăpîn.

Sala consfătuirii se deschise în sîrșit. Cei trei demnitari ieșiră în ordinea convenită rangului, mai întîi marele mag Kirdir, apoi cel mai bătrîn dintre războinici, la urmă mai-marele peste scribi. Fiecare ducea pe palmele deschise un sul de pergament cu pecețile scoase. Le desfășurară la unison, dar numai Kirdir citi cu voce tare, partenerii săi mulțumindu-se să verifice copia de sub ochii lor.

— „Eu, adoratorul lui Ahura-Mazda, Șapur, regele regilor Iranului și a tot ce e în afara Iranului, fiul divinului Ardașir, am cucerit mai multe ținuturi decît pot număra și am slujit dinastia cu devotament. Fie ca amintirea mea să dăinuie prin voia Cerului.

În acest ceas cînd mă pregătesc să înlînesc copia celestă a împărăției mele, alături de slăviții mei înaintași, am ales să încredințez sceptrul și coroana celui mai merituos dintre membrii dinastiei, preaiubitului meu fiu...”

Magul își drese glasul, iar liniștea, deja totală, păru și mai răsunătoare.

— „...preaiubitului meu fiu, divinul Hormizd, mare rege al Armeniei. Fie ca el să dobîndească același renume de vitejie...”

Ultimele cuvinte se pierdură în vacarmul aclamațiilor. Curtenii nu mai avură ochi decît pentru locul unde stăteau aliniați principii - mai întîi noul suveran, care făcu, instinctiv, doi pași în afara șirului. Apoi fratele lui mai mare Bahram, care se sprijini de umărul cel mai apropiat. O scurtă privire fu schimbată între el și Kirdir, care schiță o strîmbătură de neputință.

Mani, la rîndu-i, se găsi pe punctul de a-și pierde cunoștința, dar din cu totul alte pricini. Pînă în clipa aceea, era convins, ca toți supușii împărăției, că tronul îi va reveni lui Bahram, care se apropiase recent de tatăl său și se mai bucura și de susținerea magilor, în vreme ce Hormizd trăia în semidizgrație în îndepărtatul lui regat al Armeniei, în

relații atât de proaste cu regele regilor încît nici nu s-ar fi gîndit să vină să-l vadă dacă n-ar fi știut că acesta era pe moarte.

În chiar dimineața aceea, aflînd de dispariția bătrînului suveran, Mani avusese impresia că lumea se întuneca în jurul lui. Prigoana se întetise în cursul săptămînilor precedente, inclusiv în capitală, profitîndu-se de boala lui Șapur, cel care rămăsese, în fața fanaticilor, ultimul sprijin, pușin îndatoritor, dar mereu loial făgăduielii de ocrotire.

Înainte de a se duce la palat, omul din Babei își împărțise neliniștea „Geamănului” său ceresc, iar acesta nu încercase deloc să-l liniștească. „Dacă sfîrșitul e aproape, îi spusese el, trebuie să te resemnezi și să-ți pregătești discipolii să-l înfrunte. Oare doar pentru contemporanii tăi ai scris, ai zugrăvit și ai învățat?”

Și iată că acum coșmarul se risipea, iată că speranța renăștea, datorită cuvintelor ieșite, ce ciudățenie, chiar din gura lui Kirdir: „...preaiubitul meu fiu, divinul Hormizd...”

Magul înciudat își continua de altfel îndatorirea, fără să se îndepărteze de la ritualul consacrat.

— Îngerii au încuviințat să fie suveran divinul Hormizd, fiul divinului Șapur, supuneți-vă lui, făpturi, și să ne bucurăm!

Îi făcu semn principelui ales să se apropie și-l apucă de mîină, întrebîndu-l cu glas tare:

— Acceți de la Cel de Sus religia lui Zoroastru, pe care a întărit-o Viștasp și pe care a reînsuflețit-o Ardașir?

— Voi sluji divinitatea și voi face bine supușilor mei.

Noul suveran fu condus pînă la tron, într-o ceremonie grăbită, fără mare pompă, menită doar să scurteze perioada de vid de putere. Adevărata solemnitate urma să aibă loc în ziua încoronării, mult mai tîrziu, și în altă parte. Tradiția cerea ca aceasta să se desfășoare cu ocazia viitoareii sărbători de Noruz, începutul anului nou. Departe de Ctesifon, într-un loc consacrat din Persida, leagănul dinastiei sasanide.

Pentru Hormizd, totuși, puterea era deja un lucru dobîndit. Supușii se năpustiră la picioarele lui. Bahram însuși se

sili să se prosterneze, iar fratele său îl pofti să urce treptele tronului pentru a-l îmbrățișa în ovațiile celor prezenți. În înghesuiala urărilor curtenilor, Mani nu se clintea de la locul lui. Fideții lui de pretutindeni și toți cei însuflețiți de aceeași speranță ar fi avut totuși dorința de a se veseli, de a cînta și de a sărbători. Denagh, pentru care suveranul era un al doilea părinte, și-ar fi adus pe piept, peste umărul stîng, costița presărată acum cu lungi fire argintii... Chiar aici, la palat, printre demnitarii împărăției, fericirea prietenilor Trimisului avea accente deosebite.

Hormizd în persoană, ieșind din vîrtejul ce-l înconjura, îl căută din ochi pe cel pe care-l numea în particular „învățătorul”, îl fixă cu privirea o clipă, încercă să-i facă discret semn, dar omul din Babei nu privea decît în el însuși. Îngrijorat, în acea clipă de fericire, și chinuit parcă.

Pașii îl purtară spre trupul neînsuflețit al lui Șapur, de care toți se îndepărtaseră, cu excepția celor ce ardeau substanțe aromatate. Ar fi vrut să descopere pe trăsăturile rigide ale celui căruia îi fusese atît de apropiat, cheia misterului care se desfășura sub ochii săi. Zăbovi în această contemplare, surd la toate, absent. Apoi, fără a arunca nici o privire către noul rege al regilor, se strecură spre ieșire.

Slujbașul ce avea grijă de draperie îl ajunse din urmă, gîfîind, la capătul coridorului de așteptare. Suveranul dorea să-l primească a doua zi, la răsăritul soarelui.

— Să-mi fi pierdut deja învățătorul și prietenul ? spuse Hormizd întîmpinîndu-l. Ieri, s-ar fi zis că și chipul de măgar sălbatic al lui Kirdir era mai vesel decît al tău, iar fratele meu Bahram mai puțin amărît. Să-ți fie oare teamă de toate victoriile? Ești neîncrezător față de orice fericire?

Mani se arătă mîhnit. Și era într-adevăr, căci de la prima lor întîlnire, pe malurile Indului, cu aproape treizeci de ani în urmă, Hormizd nu avusese pentru el decît cea mai dreaptă afecțiune, chiar de ar fi fost să se certe din pricina asta cu lumea întreagă.

— Atitudinea mea nu se explică decît prin extrema surpriză pe care am avut-o. Mie, lui Denagh, tuturor alor mei, ca și întregii împărății, Cerul ne-a făcut un dar. Ne temeam de domnia prigoanei, o căpătăm pe aceea a mărinimiei. Nu este aici ceva ce ne poate zăpăci de fericire?

— Prin urmare, însoțitorul tău celest nu te-a avertizat!

— Nu m-a lăsat să nădăjduiesc nimic.

— Probabil că nu voia să-ți răpească bucuria surprizei.

Deși trecuse de cincizeci de ani, Hormizd avea în ochi o candoare de copil care trezea în omul din Babei o nesfîrșită tandrețe.

— Acum că surpriza a trecut, îți poți manifesta bucuria!

— Stăpînul împărăției se mai poate îndoi ?

Hormizd își plimbă în mod fățiș privirea de jur-împrejurul încăperii goale.

— Mie îmi vorbești astfel, Mani? Stăpînul împărăției! În adunările publice e convenabil să mi te adresezi cu aceste cuvinte, dar cînd sîntem singuri îți poruncesc, în calitate de stăpîn al împărăției, să-mi vorbești așa cum ai făcut-o mereu. Pe toți zeii, tu chiar încerci să te îndepărtezi de mine în momentul în care am cel mai mult nevoie de prezența ta, de prietenia ta și de sfaturile tale ? Tatăl meu avea dreptate să te numească dezertor, asta ești. Numai că eu nu voi avea atîta răbdare ca el, nici aceeași stăpînire de sine. Vreau să-mi spui chiar în clipa asta, pe onoarea ta, și în numele Aceluia care te-a făcut Mesager, dacă vei fi sau nu, pînă în ultima clipă a vieții, prietenul, sprijinul, inspirația, Lumina domniei mele. Răspunde-mi sau, dacă nu, dispari pe veci și să nu mai aud niciodată numele tău și nici pe cele ale apropiaților tăi!

— Hormizd, tu ești prietenul care m-a apărut împotriva nedreptății lumii. Chiar dacă mîna ta m-ar lovi de moarte, eu n-o voi blestema.

— Să te lovească? Mîna mea?

Regele regilor avea ochii umezi.

îi luă mina lui Mani și o duse la buze, cum mai făcuse deja de câteva ori odinioară. Dar pe atunci, nu era regele regilor!

— Însoțitorul tău celest ți-a spus cumva să te ferești de mine?

— Nu, Hormizd, dacă măcar ți-ar fi menționat numele, neliniștea mea s-ar fi potolit.

— Acum s-a potolit?

— De tine nu m-am îndoit niciodată.

— Vremea îndoielii a trecut, Mani. La fel și vremea nehotărârii. Avem de construit împreună. Încă din seara asta voi anunța prin glasul crainicilor că regele regilor îmbrățișează credința lui Mani.

— Nu, Hormizd! Tot așa am luat-o pe un drum greșit tatăl tău și cu mine. Eu am așteptat prea mult de la el, el a așteptat prea mult de la mine. Nu asta este calea înțeleaptă, într-o bună zi ai să vrei să mă faci să iau hotărâri de rege, iar eu voi vrea să te fac să împărtășești scrupulele unui Mesager. Și atunci se va instala amărăciunea, vom deveni străini unul față de celălalt, poate chiar dușmani. Fără s-o fi dorit vreodată, te vei pomeni că-l ucizi pe cel pe care-l iubești. Apoi vei plînge cu lacrimi sincere. Nu, Hormizd, nu mă împinge să comit de două ori aceeași greșeală, Cerul nu mi-ar ierta un nou eșec.

— Mi-ai spus cândva că domnia Luminii n-a putut coincide cu aceea a lui Șapur; nădăjduiam că va coincide cu domnia mea.

— Nu este vorba de tine, Hormizd, nici de Șapur, nici de mine. Greșeala sălășluiește în acest veac. Pretutindeni se înalță în jurul nostru sectanții zeilor geloși, iar eu reprezint glasul divinității generoase. Credința mea va fi, încă mult timp de acum înainte, aceea a unei mâini de Aleși desprinși de lucrurile acestei lumi. Ea nu poate fi îmbrățișată de Imperiu. Putem însă clădi multe lucruri împreună, dacă fiecare dintre noi își respectă rolul. Dacă vei cârmui cu

dreptate, dacă vei acționa spre binele supușilor tăi, așa cum ai jurat, și dacă vei păstra pentru toți libertatea de credință. Și dacă, la rîndul meu, împreună cu discipolii care s-au alăturat Speranței mele, mă voi strădui să învăț noroadele ce este Lumina.

— Asta ne-ar interzice oare să rămînem prieteni?

— Am fost prietenul marelui rege al Armeniei, de ce nu aș fi prietenul stăpînului împărăției? De fiecare dată cînd ai s-o dorești, ne vom întîlni, doar noi doi, ca în această dimineață, vom vorbi despre lume și despre Grădinile Luminii, despre pictură, medicină și armonie. Dar în clipa în care voi părăsi palatul, voi redeveni Mesagerul și nimic altceva, tu vei redeveni regele regilor, fiecare cu drumul său, cu propriile sale arme și cu propriile sale poveri.

În lunile care urmară, credința lui Mani cunoscute, pretutindeni în împărăție și dincolo de hotarele ei, dezvoltarea cea mai spectaculoasă. Cavaleri în număr mare, magi ostili dogmelor lui Kirdir, oameni din toate castele li se alăturară Aleșilor, adepților sau simplilor ascultători. Mesagerul nu-și explica valul ăsta neașteptat. Simpatia evidentă a lui Hormizd juca desigur un rol important, însoțită de afecțiunea oamenilor pentru noul lor suveran, care se dovedise îndurător fără slăbiciune și a cărui prezență pe tron părea că răspîndește, ca printr-o vrajă binecuvîntată, belșug și fericire. Nici o epidemie, nici o foamete, nici o inundație devastatoare, nici una din acele calamități care făceau de obicei ravagii. Domnia aceasta se anunța sub semnul celor mai favorabile stele.

Pregătirile de încoronare fuseseră generoase, sigur costisitoare, dar norodul nu se plîngea, căci stăpînirea avusese grijă să le împartă săracilor îndeajuns pentru a o sărbători cu demnitate. În apropierea sărbătorii de Noruz, Hormizd devenise nerăbdător. În fiecare dimineață, înainte de audiențe, îl chema pe Mani pentru a-i împărtăși entuziasmul său din ajun și așteptările. Ar fi dorit foarte mult ca acesta să facă alături de el călătoria în Persida. Dar omul din Babei îl

convinse să-l cruțe de acest drum, nu avea ce căuta la o astfel de ceremonie.

Locul se înfățișa ca un defileu între două faleze; acolo Ardașir, apoi Șapur puseseră să fie săpate în stîncă imaginile încoronării lor. La câțiva pași de întemeietori, o suprafață nelucrată încă și netedă era gata să păstreze amprenta noului suveran, al treilea din descendența sasanidă. De la un capăt la altul al coridorului sacru, solul pietros fusese acoperit cu tapiserii, iar peretele stîncos, pînă la înălțimea a trei oameni, fusese învelit în mătăsuri avînd imprimate emblemele dinastiei: soare, foc, lună, țapi, onagri, cîini, lei, mistreți. În mijloc, acolo unde defileul se lărgește și se luminează, era înălțată o estradă ale cărei margini se înclinau în pantă ușoară spre sol. Iar pe estradă, un tron neocupat.

Dinspre fiecare zare înainta un cortegiu. Unul condus de Hormizd, călare. Părul lung și buclat ieșea de sub o coroană în formă de cască, avînd deasupra o sferă de care erau legate panglici colorate ce zburau îndărăt; inelul care-i încercuia barba era acum din aur și mărgăritare. Îl urmau, la distanță, ofițerii din garda sa, principii de sînge, apropiații, muzicienii, apoi grosul curtenilor; din cealaltă parte soseau magii, în frunte cu Kirdir. El era cel care, cît dura ungera, avea să se substituie Celui de Sus, lui Ahura-Mazda, pentru a-i conferi monarhului demnitatea supremă.

Cele două cortegii mergeau la pas, încetineala lor făcînd să dureze mai mult ceremonia. Farduri, fum de substanțe aromate, parfumuri, cîntări. Cînturi epice în urma suveranului, dansuri sacre îndărătul marelui mag. La extremitatea procesiunii, cîteva excese prevăzute, încăierări inofensive, beții. Fast cu valtrapuri de carnaval.

Și totul a mers așa pînă la întîlnirea cailor din frunte pe estradă. Pînă la tăcerea bruscă. În mîna dreaptă, Kirdir ține inelul cu panglici, simbol al regalității divine, iar în stînga sceptrul. Hormizd ia atunci inelul cu mîna stîngă și întinde dreapta înainte, cu arătătorul îndoit în semn de supunere

față de Ahura-Mazda; apoi apucă sceptrul, și este acum rîndul lui Kirdir, redevenit simplu muritor, să săvârșească gestul de supunere în direcția aceluia care este de acum un investit al divinității.

Regele regilor lasă atunci să cadă frîul calului, mai-marele magilor sare jos din șa, îl ridică și-l face pe Hormizd să se răsucească ușor în toate direcțiile, în aclamațiile supușilor. Apoi suveranul merge să se așeze pe tron. Kirdir îi oferă cu o extremă solemnitate un rhyton, o cupă din aur în formă de cap de berbec, pe care suveranul o duce la buze. Este gestul din urmă al ceremoniei publice. Cele două cortegii se retrag, de data asta în grabă. Locul redevine pustiu. Monarhul rămîne singur. Cu rhytonul său. Avînd drept unic însoțitor un bătrîn sclav surd care poartă o apărătoare de muște. Iar în fața lui, pretutindeni în jurul lui, și curînd în el însuși, strămoșii și divinitățile.

Căci rhytonul conține băutura zeilor, haoma, pregătită în ajun de Kirdir și de ajutoarele lui potrivit unui ritual milenar. Ramurile plantei haoma au fost purificate, transformate în pulbere într-o piuliță care a fost binecuvîntată, apoi amestecate cu lapte și cu ierburi a căror taină și-o transmit doar magii de rang superior. Băutura sacră a Indiei antice și a Persiei, ea face ca ființa divină care o bea să intre în starea de extaz mistic prin care se unește cu celelalte divinități

Sub efectul haomei, suveranul este scuturat de convulsii, dar nici un muritor n-are voie să întrerupă aceste excese miraculoase. Suveranul se lasă în voia delirului, dar nici un muritor n-are voie să audă ce urlă sau îngaimă acesta; credincioșii spun că el stă la sfat, sibilinic, cu strămoșii săi.

Regele regilor și-a dat duhul în exercițiul divinității sale, sub ochii impasibili și binevoitori ai bătrînului servitor surd.

În cursul nopții, în timp ce poporul și demnitarii încă se mai îmbătau în sănătatea divinului Hormizd, cei trei șefi ai castelului reuniți în conclav au desemnat un nou rege al regilor. Pe Bahram. Cel pe care-l preferau magii.

Cine se mai putea înșela asupra identității otrăvitorilor ?
Dar, pe de altă parte, cine îi putea pedepsi sau cine putea
aduce dovada vinovăției lor? S-a declarat că suveranul nu
suportase băutura zeilor, poate că nu era demn să o bea,
poate că îngerul haomei nu fusese de acord cu încoronarea
lui. Evidența crimei le oferi chiar un argument ucigașilor:
dacă Kirdir ar fi vrut să ucidă, ar fi acționat el cu propriile
sale mâini dinaintea țării adunate?

VI

Dacă Hormizd a fost ucis, acest lucru s-a întâmplat pentru că urcarea sa pe tron le apărea magilor și războinicilor ca un preludiu la triumful lui Mani. Însă acesta nu voise niciodată să creadă într-un astfel de miracol. Când Denagh se arăta îmbătată de speranță și de fericire, el se străduia s-o facă să priceapă că perversitatea lumii n-avea să se lase doborâtă astfel, îi vorbea despre suferință, răbdare și încercări, îndelungații ani petrecuți în preajma lui Șapur îl învățaseră să se înarmeze împotriva tuturor amăgirilor. La ce-i folosise alianța promițătoare cu marele sasanid, din moment ce Mesagerul nu putuse împiedica nici războaiele, nici persecuțiile, din moment ce suveranul cel mai puternic din veacul său nu avusese curajul să sfideze castele și nici să-și țină făgăduiala de a se converti?

Era multă amărăciune în sufletul lui Mani în anul acela frământat. Și, de asemenea, oboseală. Și o constantă luciditate. Domnia lui Hormizd nu fusese niciodată în ochii lui decît o înseninare tardivă și efemeră într-un cer de tenebre. Iar dacă a fost întristat, îndurerat și revoltat aflînd de dispariția lui, a vrut să-și împiedice apropiații să se lase pradă tînguielilor.

— Va începe marea încercare, le spuse el. Dorința mea este ca nici unul dintre voi să nu mă însoțească pe acest anevoios capăt de drum pe care trupul meu mai trebuie să-l străbată.

Malchos nu voia să se îndepărteze de Mani. Dar Mani îi ceru ferm s-o ia pe Chloe, împreună cu toți copiii lor și să se ducă să trăiască la Tyr. Numeroși au fost cei care s-au întors astfel în țara lor de baștină.

Cînd Bahram, încoronat, s-a întors la Ctesifon, un paj veni să-i anunțe Trimisului edictul care îl privea. „Mani, fiul lui Pattig, din neamul părților și din casta războinicilor, medic de felul lui, pentru că a profesat diverse păreri contrare Religiei Adevărate, va fi, începînd din această zi, surghiunit din ținuturile Mesopotamiei, Armeniei, Persidei...”

Surghiunit? Doar sughiunit? Denagh și toți cei care aleseseră să rămînă alături de Mani veniră să-l atingă pe umăr și pe genunchi, apoi își duseră degetele credule la buze. Ei, care petrecuseră zile întregi implorîndu-l să fugă, ei, care-l vedeau deja măcelărit de monarhul fratricid, îl regăsiseră.

Și, mai cu seamă, el le spunea vorbe provocatoare care îi bucurau. Să părăsească Mesopotamia, Armenia, Persida, pentru ce doar acele ținuturi? lansă el întrebarea. De împărăția întreagă avea să se îndepărteze! Zăbovise deja prea mult în umbra sasanizilor, vîrsta îl ajunsese din urmă pe pămînturile lor! La Palmyra nu voise să se ducă, spre a nu-l irita pe Șapur. Nici la Roma, unde se simțea totuși chemat. Nici în Egipt, nici în ținutul axumiților. De acum nu se va mai lăsa împiedicat de făgăduielile regilor, va pleca! Și mai întîi spre India, al cărei pămînt plin de promisiuni nu făcuse decît să-l atingă. Apoi spre Tibet, Turfan, Kașgaria, China.

Surghiunit? Mai degrabă eliberat de greutatețile ascunse care-l legau de un singur imperiu, de o dinastie.

Urmat de fideli, porni din nou la drum. Nu ca un condamnat care fuge, ci mergînd cu pasul unui învingător. Nu se oprea decît pentru ceasurile de somn, găsind la fiecare etapă, la fel ca odinioară, o casă deschisă, mîndră să-i ofere adăpost, recunoscătoare.

Se îndrepta spre Răsărit, lăsase în urmă Kengavar și Ecbatana, mergea pe drumul caravanelor spre Abarșar, cînd, în plină zi, la o oprire lîngă un curs de apă, stînd să cugete, se pomeni față-n față cu „Geamănul” său.

„Alergi, alergi mereu, îi spuse Celălalt, așa tragi nădejde să scapi de oboseală?”

— Abia aștept să descopăr toate acele noroade cărora nu le-am dus încă mesajul meu. Nu mi-ai spus tu...

„Nu, Mani, e târziu. Drumul tău s-a pierdut. Trebuie să te întorci.”

— Spre ținuturile din care tocmai am fost gonit ?

„Vei străbate orașe în care numele tău este cel mai venerat, Kerkha, Susa, Gaukhai, Kholasar... Pretutindeni oamenii se vor grăbi să-ți iasă în întâmpinare, mii de bărbați și de femei vor dori să se alăture cortegiului tău. Le vei spune însă doar atât: Priviți-mă bine, priviți-mi chipul pe săturate, căci sub această înfățișare nu mă veți mai vedea!”

*

Sub zidurile Kholasar-ului, de ambele laturi ale porții spre Susa, stătea mulțimea. Gloata de zi cu zi venită să-și ia rămas-bun. Ovațiile din ajun deveniseră acum lacrimi demne. Mesagerul trecu, apoi suita lui. Un pîlc de călăreți îi aștepta din zori. Ofițerul se apropie.

— Am poruncă să-l duc pe Mani, fiul lui Pattig, la divinul Bahram, regele regilor.

— Unde se află stăpînul tău?

— La reședința sa de vară.

— La Beth-Lapat? Tocmai acolo mi se încheie călătoria. Mergi și spune stăpînului tău că Mani e pe drum!

Fiul ținutului Babei vorbise pe un ton ce nu admitea replică. Dînd o palmă ușoară peste crupa calului, își reluă drumul, fără să se mai sinchisească de cel cu care vorbise. Acesta, uluit, avu o inutilă clipă de șovăială, după care își întoarse calul împreună cu oamenii săi. Venit să-l prindă pe Mesagerul rebel, iată că se mulțumise cu o promisiune din gura lui.

Așa că Mani ajunse liber la Beth-Lapat. Liber străbătu străzile pline pe margini de fideli, liber pînă la poarta palatului, pînă în apartamentele monarhului. Un scrib bătrîn de la cancelarie se mulțumise să-i deschidă drumul pe coridoarele păzite; apoi, cu o voce respectuoasă, îl rugă să se așeze, cît să-l înștiințeze pe rege de prezența sa.

Bahram era la masă pentru cina de la asfințitul soarelui, împreună cu apropiații săi. Slujbașul se înclină pînă la lespezile din marmură.

— Fie ca Divinitatea Sa să ierte intrarea mea. A sosit Mani.

Prima mișcare a monarhului a fost să se sprijine de brațul jilțului ca să se scoale. Dar ochii săi îi întâlneau pe cei ai lui Kirdir, sfetnicul său dintotdeauna, așa că se lăsă să cadă la loc.

— Știu că stăpînul și-a exprimat dorința să-l primească. Trebuie să-l aduc aici?

— Să-l aduci ? Să-l obligi să se deplaseze pînă aici, pe el, un personaj atît de renumit? Ce greșeală de judecată absolut de neiertat! Am să vin eu însumi să-l văd!

Și pentru ca scribul să nu se lase înșelat de tonul lui aparent blînd, adăugă:

— Omul ăsta să aștepte acolo unde se află! Îl voi vedea cînd îmi voi fi terminat masa. Și nu mă voi grăbi deloc.

Cînd veni în fața lui Mani, monarhul avusese deja timp să mănînce și să bea prea mult. Anii îl făcuseră să se îngrașe, îngreunîndu-i mersul, fără să-i confere totuși demnitatea spontană pe care o avusese Șapur și nici dezinvoltura fermecătoare a lui Hormizd. Brațul stîng cuprindea umerii țiuțoarei sale adolescente, cea pe care cronicile o numesc „regina triburilor Saka”, cu patruzeci de ani mai tînără ca el și măritată prin grija sa cu propriul lui nepot. La doi pași mai în urmă, se profila roba galbenă a mai-marelui magilor.

— Nu ești binevenit aici!

Acestea au fost primele vorbe rostite de Bahram. Mani îi inspira în chip evident o adevărată spaimă, pe care o depășea sporindu-și agresivitatea. Omul din Babei cătă îndelung la acel copil bătrîn, gras și lipsit de iubire, pe cît de crud, pe atît de jalnic. Și îi răspunde fără supărare:

— Unele persoane s-au arătat mereu dușmănoase față de mine, fără ca eu să fi pricinuit vreun rău.

— Mai înainte de a vorbi despre rău, spune-mi ce bine ai făcut vreodată dinastiei noastre? Nu ești de nici un folos nici la război, nici la vânătoare! Pretinzi că ești medic, și n-ai vindecat niciodată pe nimeni!

— Oricine știe că am îngrijit și vindecat...

— Tatăl meu, divinul Șapur, te numise medicul palatului, dar n-ai izbutit să-l ferești de friguri și nici de suferințe. Iar când te-a chemat, pe patul de moarte, n-ai binevoit să vii!

Așadar, Șapur ar fi dorit să-l mai vadă o ultimă oară, iar cineva intervenise pentru a împiedica să-i parvină mesajul. Cine putuse înfăptui o atât de abjectă mișelie, dacă nu Kirdir, Bahram și complicii lor? Mani simți cum urcă în el un dezgust și o furie pe care se strădui din răsuputeri să și le înfrîneze. Tăcu. Monarhul se simți încurajat să continue:

— Iar fratele meu, divinul Hormizd ? Erai medicul lui, pretindeai că îi ești prieten, dar când s-a simțit rău, nu erai alături de el, pentru că n-ai socotit util să-l însoțești, așa cum ți-a cerut-o. Poate că te-ai fi priceput să-i ușurezi durerile.

Până și Kirdir se arătă încurcat de aluzia asta, o nouă mărturisire deghizată, dar Bahram îi făcu încrezător cu ochiul. De ce anume s-ar fi putut ei teme? Unul era mai-marele magilor care conducea mersul justiției; iar celălalt era suveranul.

— Nu răspunzi!

Mani oftă.

— Alții decît mine au răspunsurile. În inimile și în mințile lor.

Nu spuse mai mult. Dacă trebuia făcut procesul ucigașilor lui Hormizd, nu în fața unui astfel de tribunal se cuvenea a-l face! Bahram păru dezamăgit că Mani se mulțumise cu o replică atât de aluzivă. îi azvîrli o privire în care încercă să pună tot disprețul de care era în stare. Apoi se orienta spre alte reproșuri.

— Când regele regiilor trimite după tine, nu ești niciodată aici. Dar când îți interzice să mergi în cutare sau cutare regiune, atunci te duci de îndată chiar în locurile de unde ai fost alungat. Ciudat mod de a-ți sluji stăpînii!

Mani îl lăsa să vorbească. Avea din nou în minte imaginea obsedantă a lui Şapur pe moarte și murmurându-i numele, în vreme ce la căpătușii lui ființe de umbră se prefăceau că n-au auzit. Imagine neliniștitoare, dar și intens reconfortantă, în clipa aceea, omul din Babei nu mai regreta anii risipiți în preajma marelui sasanid.

În timpul ăsta, Bahram continua să bombăne:

— Am decis să te surghiunesc, dar tu n-ai dat ascultare !

— Am ascultat de un glas celest care mi-a poruncit să fac o ultimă călătorie.

— Un glas celest! Asta pretinzi dintotdeauna! Pentru ce ți-ar fi vorbit Cerul tocmai ție ? Pentru ce să fi ales din toată această împărăție pe un nenorocit de supus cu piciorul strâmb, în loc să se adreseze direct regelui regilor?

Încă de la începutul întrevederii, la fiecare întrebare a lui Bahram, Mani așteptase câteva clipe înainte de a răspunde. Era modul lui de a arăta că autorității terestre dorise el să se predea, și nu jalnicului personaj care o întruchipa. De data asta, însă, așteptă mai mult, cu privirea ațintită în ochii monarhului.

— Cerul are cu siguranță motivele sale, El care cunoaște oamenii dincolo de podoabe.

Bahram nu reacționa. Părea dintr-o dată zdruncinat, dezamăgit. Kirdir vru să-i ațite mânia:

— Nu cumva omul ăsta încearcă să spună că el e mai demn de cinstire decât divinii membri ai dinastiei?

Monarhul nu zise nimic. Stătea absorbit în gânduri. Magul se apropie de el și, ca din neatenție, îl atinse cu umărul. Mani zîmbi. Nimeni n-ar fi cutezat vreodată să acționeze astfel cu Şapur sau cu Hormizd! Dar Bahram scutură din cap de parcă se trezea dintr-o siestă. Și reluă interogatoriul de acolo de unde-l lăsase:

— Așadar, glasul acela ți-a poruncit să nu dai ascultare regelui regilor. Și să te răzvrătești.

— Nimeni n-a înălțat vreodată sabia răzvrătirii în numele meu!

— Ai semănat tulburare, ai întors războinicii de la rostul lor și meșteșugarii de la meseria lor. I-ai chemat pe oameni să nesocotească barierele de castă și de rasă. Negustorii se uită acum ținută în ochii cavalerilor. Magii nu mai sînt ascultați. Asta nu se numește răzvrătire?

— Divinul Șapur n-a socotit învătătura mea nefastă din moment ce mi-a îngăduit s-o răspîndesc, din moment ce le-a scris demnitarilor din toate provinciile pentru ca aceștia să-mi dea tot ajutorul. Ar fi favorizat el oare fapte contrare intereselor împărăției și dinastiei?

— I-ai adormit neîncrederea.

— I-am adormit neîncrederea timp de treizeci de ani? El, cuceritorul, monarhul cel mai temut din vremea sa, s-a lăsat dus de nas de vorbele mele timp de treizeci de ani? Apoi, pe patul de moarte, a cerut să vin? Cu ultimul suflu de viață și de putere pămîntească, l-a desemnat ca urmaș legitim pe fiul pe care oricine-l cunoștea ca fiind prietenul și ocrotitorul meu, cel de care dușmanii mei se temeau? Oare numele meu se încearcă a fi murdărit astăzi sau cel al marilor suverani?

— Să nu mai scoți o vorbă!

Bahram înainta spre Mani vrînd parcă să-l înșface, apoi, aducîndu-și aminte de demnitatea lui imperială, se mulțumi să scuipe o imprecuație greu de deslușit.

Așteptînd să se calmeze monarhul, Kirdir prelua atacul. Formulă o acuzație precisă:

— Mani, fiul lui Pattig, abandonînd Religia Adevărată, care era cea a strămoșilor tăi, te-ai făcut vinovat de apostazie. Propovăduind idei înnoitoare, care i-au tulburat pe credincioși, te-ai făcut vinovat de erezie. Două crime împotriva Cerului.

— Sînt, cu siguranță, departe de părerile lui Kirdir, dar îi rămîn fidel lui Zoroastru.

Monarhul redevenise brusc stăpîn pe sine.

— Cele ce am auzit acum pentru mine sînt de ajuns. Acuzația este limpede, iar apărarea așijderea. Dacă Mani

este recunoscut vinovat de erezie și de apostazie, pedeapsa lui este moartea. Dacă mai este credincios învățării lui Zoroastru, așa cum afirmă, renunț să-l mai pedepsesc și mă angajez să-i iert nesupunerea față de mine. Nu este conform legii noastre?

Kirdir încuviință. Omul din Babei nu spuse nimic. Nu înțelegea care este tîrgul ce i se propunea. De altfel, monarhul nici nu-i așteptă consimțămîntul.

— Să judecăm, spuse el.

Apoi se duse să se așeze. Și-l pofti pe Mani să ia loc pe un divan în fața lui. Persoana pe care scena începea s-o distreze era tînăra țiiitoare a regelui. Veni să se lipească de acesta, cerîndu-i să-i explice cum aveau să se desfășoare lucrurile.

— Cinstitul medic din Babei își va expune ideile și, dacă ele sînt socotite loiale Religiei Adevărate, va ieși de aici liber și se va bucura de protecția noastră. Mani, te ascultăm.

Dar adolescenta tot nu pricepuse.

— După ce omul ăsta o să vorbească, cine va judeca dacă este dreptcredincios sau eretic?

— Singura persoană care are calitatea de a tranșa în aceste chestiuni este marele mag Kirdir, pe care avem norocul de a-l avea printre noi.

Mani mai avu putere să rîdă.

— Decît să mă supun mascaradei voastre, prefer să primesc din mîinile voastre o cupă de haoma otrăvită cu antiaris. Sau era cumva cucută?

— Cuvintele astea te-au condamnat, decretă Kirdir.

— Pentru că, înainte de a le rosti, eram achitat?

— Nu, recunosc Bahram fără ocolișuri, am jurat pe strămoșii mei că vei muri. Numai că perfidia ta îți va aduce suferință.

VII

Mani a fost supus la supliciul lanțurilor. Un lanț greu strâns în jurul gâtului, alte trei în jurul bustului, trei peste fiecare picior și încă trei la fiecare braț. Fără nici o altă violență, nici maltratări, nici temniță. Era doar ținut într-o curte cu lespezi, lângă postul de pază. Sub greutatea lor, viața lui avea să se stingă picătură cu picătură. Se dăduse poruncă să fie hrănit ca să supraviețuiască mai mult. Ca să sufere timp mai îndelungat.

Vizitele nu îi erau interzise. Abia ajunsese să fie cunoscută sentința în cartierele din Beth-Lapat, că și începu o lungă perindare. Erau discipolii, care se apropiau atîta cît le dădeau voie străjerii, pentru a arunca la picioarele Mesagerului o floare. Dar era mai cu seamă, ca de fiecare dată cînd era vorba de o suferință publică, mulțimea curioșilor. Nici un locuitor al orașului sau din împrejurimile lui n-ar fi vrut să piardă spectacolul unui om supus chinurilor. Veneau familii întregi, iar dacă totuși copiii mici se speriau, părinții îi linișteau cu un rîs ușor.

Unii își făceau o datorie din a-l ocări pe condamnat sau din a-i face morală. Din zel, din dușmănie înnăscută, cîte unii din simplu scrupul de onestitate, nu se puteau hotărî să profite de distracția oferită de rege fără să-și aducă și ei obolul.

În a treia zi a ultimei pătămiri a lui Mani, oamenii cetății încă se mai perindau. Pînă la asfințitul soarelui, cînd fu închisă poarta de lemn a temniței sale aflate sub cerul liber. Mani rămase în paza a doi soldați spînateci care îl încadrau

de aproape, ferindu-se să-i întâlnească privirea. Deodată, se aruncară amândoi cu fața la pământ, atât de violent că își juliră palmele. În fața lor își făcuse apariția monarhul însuși. Singur.

Dregându-și glasul, le porunci să plece. Apoi, după câțiva pași șovăielnici, veni să se așeze pe marginea unei frize din piatră, care se ițea din zid deasupra lui Mani și a lanțurilor lui.

— Am vrut să-ți vorbesc, medicule din Babei. Mă frământă o întrebare încă de la întâlnirea noastră.

În mod ciudat, tonul lui Bahram părea lipsit de țifnă. Prietenos, sau aproape. Prizonierul găsi de cuviință să-și ridice ochii.

— Glasul acela celest care-ți vorbește, Mani...

Se simțea încurcătura în cuvintele lui, precum și un fel de implorare copilărească.

— Mi-ai răspuns deja alaltăieri. Dar curiozitatea mea nu s-a potolit.

Mani îl privi în continuare, fără considerație, dar și fără urmă de ostilitate. Apoi, cu răbdare, porni să-i povestească începuturile misiunii lui, istorisind despre „Geamăn”, grădina de palmieri, India, pînă la cea dintîi întâlnire cu Șapur. Avea vocea istovită a celui care duce crucea. Monarhul veni mai aproape și se aplecă pentru a auzi mai bine. Iar cînd îl întrerupse, o făcu șoptind ca pentru cineva foarte apropiat:

— Dar pentru ce tu, Mani? Pentru ce n-ar fi vorbit Cerul direct divinului Șapur?

— Cum ar mai fi înțeles oamenii că măreția care emană de la el vine din partea Cerului și nu de la propria sa putere pămîntească? În vreme ce omul umil, cînd strălucește, poartă o mărturie.

Bahram dădu din cap, reînseninat. După care continuă:

— Mă mai frământă o întrebare. Ce le-ai putut spune tatălui meu, fratelui meu Hormizd, unchilor mei și femeii aceleia, Denagh, de-au ajuns să te venereze astfel? Nu le-ai dezvăluit cumva vreo taină a universului?

— Au auzit din gura mea adevărurile care erau în ei. Nu ne ascultăm de obicei decît propria noastră voce.

Mani șoptise acele ultime cuvinte pe tonul mărturisirii, iar Bahram se aplecă și mai mult. Aveau aproape aceeași vîrstă, dar omul din Babei rămăsese fragil. Văzîndu-i depă-nînd astfel, cum ar fi putut cineva bănuși că acela care cerșea mîngîiere era tocmai temnicerul ? Și că victima lui îi putea răspunde cu atît de pușin resentiment? Fără îngăduinșă totuși, fără nici un cuvînt care să stîrnească mila. Și nici iertarea. S-ar fi putut spune că între cei doi oameni, în seara aceea, supliciul lui Mani nu era un subiect demn de a fi abordat.

În a opta zi, Mesagerul primi vizita lui Zerav, cîntăreșul din lăută, care fusese vreme de patruzeci de ani muzicantul favorit al lui Șapur, iar mai înainte, al lui Ardașir. Era un bărbat mîndru, înalt, zvelt, iar degetele-i de octogenar erau tare nuroase. Dar la atingerea corzilor, își regăseau vigoarea.

Apreciase întotdeauna înșelepciunea omului venit din Babei, avusese cu el odinioară lungi discușii senine. Condamnarea lui îl ofensa. În chip de protest, venise cu lăuta sa. Își făcuse o intrare remarcabilă. Se duse țintă la Mani, îi sărută mîna încătușată, apoi, așezat pe genunchi cu picioarele adunate sub el, începu să cînte cîteva note tînguitoare. Mulțimea rămase tăcută.

Descumpănișii de înșășirea sa princiară, tinerii soldași nu cutezaseră să intervină. Sări înșă pe dată în ajutorul lor un demnitar al curșii. Era el însuși stingherit în fața acestui monument viu al împărașiei. Nu se cade, îngăimă el, ca un om cu faima lui Zerav să vină să cînte într-un loc atît de degradant.

— Nu mă aflu în incinta palatului? se miră bătrînul muzicant.

— Desigur. Dar aceasta este curtea supliciilor!

— Pentru mine, locul ășta este azi cel mai respectabil din tot palatul, și cel mai parfumat.

— Cel care a cîntat pentru regi nu poate cînta pentru un om supus la chinuri!

Mai înainte ca Zerav să răspundă, se auzi vocea gîfîită a lui Mani. Nu intervenea în discuție. Nicidecum. Nici măcar nu dădea impresia că ascultase. Părea să continue cu muzicantul o discuție de demult.

— Știi, Zerav, în zorii universului, toate ființele se scăldau într-o melodie sublimă; haosul creației ne-a făcut s-o uităm. Dar o lăută acordată după sufletul artistului poate trezi acele armonii de la începuturi...

— Plăcute sînt urechilor mele vorbele înțeleptului! strigă Zerav.

Și, uitînd de amenințări și discuții subtile, reîncepu să cînte, plin de rîvnă și inspirat, pînă seara.

Se spune că Bahram era în ziua aceea la vînătoare, iar în absența lui, nimeni nu se încumetă să-și asume maltratarea venerabilului muzicant al regilor.

Cînd, la întoarcerea monarhului a doua zi, soldații se duseră la cîntărețul din lăută ca să-l ia la rost, descoperiră că acesta se stinsese, ca un ultim protest, în îngusta seninătate a patului său.

În a paisprezecea zi, curioșii se plictisiseră, iar fideliile se adunară mai numeroși. Străjerii nu le dădură voie să se așeze, silindu-i să se perinde în tăcere - lungă veghe diurnă, în timpul căreia Mani părea agitat. Ațipea, apoi se trezea, se mișca, încercînd să-și deplaseze membrele anchilozate. Dar abia găsea o poziție că și încerca să se întoarcă la cea de mai înainte.

La un moment dat, li se păru că-l aud spunînd:

— Tu ai scris, ai scris, dar ei n-au citit. Tu ai spus un lucru, dar ei au înțeles altceva. Oamenii au vrut altceva.

Îi curgeau lacrimile, iar fideliile se uitară unul la altul întrebîndu-se dacă despre ei vorbea.

În a șaptesprezecea zi, crezură că sfîrșitul era iminent, așa că paznicii îi lăsară pe discipoli să se apropie. Trebuia

pusă o întrebare mai înainte de toate, dar bătăile inimii lui Mani făceau să i se zbată buza inferioară, astfel că fidelii renunțară să-l mai pună să vorbească, pentru a nu-l face să gifie și mai mult.

Deschise ochii, ca și cum le-ar fi auzit grija căreia nu îndrăzneau să-i dea glas, și murmură pe tonul unei convingeri :

— Apoi? Cele ce erau în mine Tenebre se vor alătura Tenebrelor, ceea ce era în mine Lumină va rămîne Lumină.

Fiecare dintre cei de față ar fi vrut să audă mai mult. Dar vorba Mesagerului era șovăielnică, așa că discipolii se resemnară.

După-amiază, cu puțin timp înainte de închiderea porților, se simți brusc mai înviorat. Ținea capul ridicat, iar glasul i se făcea auzit. Sau poate că era glasul „Geamănului”?

— Când vei închide pentru ultima oară ochii, ei se vor deschide pe dată, fără ca tu s-o fi vrut. Iar prima ta clipă va fi una a neîncrederii. Oricare ți-a fost credința. La credințioșii cei mai tari stăruie îndoiala; iar în necredința cea mai puternică sălășluiește speranța nemărturisită. Față-n față cu Lumea de Dincolo, oamenii nu fac altceva decît să joace niște roluri, credința lor comună este înscrisă în osteneala trupurilor lor.

Se așteptau să-l vadă trăgîndu-și anevoie sufletul, dar el continuă:

— Apoi vine încercarea.

Cineva din preajmă șoptise „Judecata”; Mani tresări ca în fața unei ofense.

— Ce Judecată? Când închizi ochii, sentința a fost deja rostită! De propriile tale buze!

întreg chipul i se însuflețise. La fel și palmele, degetele, gîtul, bustul.

— După clipa de neîncredere, fiecare își regăsește cusururile, năravurile. Iar trierea se face între oameni. Nu e nevoie de tribunal. Cel ce a trăit pentru a stăpîni va suferi că nu mai este ascultat; cel ce a trăit pentru părelnicie pierde orice aparență ; cel ce a trăit pentru a posedă nu mai posedă

nimic, mina i se închide peste neant. Ceea ce era al lui aparține de acum altora. Ca un cîine la capătul lesei, va bîntui veșnic locurile șederii lui pămîntești, dar legat. Cerșetor neștiut acolo unde fusese stăpîn.

„Grădinile Luminii aparțin acelor care au trăit desprînși de toate.”

Tăcu. Ochii i se închiseră din nou. Apoi, ca și cum predica sa continua de la sine, reîncepu să-și miște buzele, cu chipul iluminat. La răstimpuri, cîte un crîmpei de frază scăpa, incoerent.

„...soarele nu-ți va mai răni ochii... tu care știi să contempli fericirea celorlalți... toate parfumurile iubitei... femeia aceasta nu va îmbătrîni... o piramidă al cărei vîrf se pierde... vei găsi acolo toate cărțile... și pe cele pe care nimeni nu le-a scris... vei afla vîrstele universului... vei merge spre Egiptul de Dincolo...”

Discipolii săi erau aplecați asupra lui pentru a culege aceste crîmpeie. Toți tînjeau după clipa cînd el începuse să trăiască.

În a douăzecea zi, le porunci fidelilor săi să plece. Toți bărbații tineri și toate femeile tinere, cei asupra cărora se putea abate prigoana.

Atunci începu acea sublimă agitație. Niște cuvinte se răspîndiră, fără să fi știut cineva vreodată ce gură le șoptise. Nu era aceea a omului din Babei, acesta murmurase doar: „îndepărtați-vă, risipiți-vă, lăsați să treacă șuvoiul răzbu-nării, mai tîrziu o să vă ridicați.” Dar adepții răspîndiră un alt consemn: „Scrieți numele lui Mani peste tot!”

Se scria cu cărbune, cu cretă, dar mai mult decît atît, se scrijelea. Literele corozive erau adînc scrijelite în lemn, în fier, în piatră. Pe pietrele de hotar de la răscuri, pe zidurile orașelor, pe toate clădirile împărăției, temnițe, palate, cazărmi, în toate lăcașele de cult, nenumărate mîini au trasat, fiecare pe limba ei, numele lui Mani. Cu fervoare, pentru a nu putea fi șters.

Fiica lui Athimar ajunsese la aceste cuvinte cînd Mani încetă să mai sufere. Denagh, care se afla cel mai aproape, îi închise pleoapele. Apoi puse pe buzele lui un ultim sărut al vieții. Celelalte femei o imitară.

Era în anul 584, după astronomii din Babei, a patra zi a lunii Addar - pentru era creștină, 2 martie 274, o zi de luni. Pătimirea lui Mani se confundă de atunci cu a noastră.

Epilog

Monarhul refuză ca trupul lui Mani să fie încredințat alor săi, de teamă ca mormîntul să nu devină loc de pelerinaj ; mai porunci ca înainte de a face să dispară rămășițele lui pămîntești, trupul să-i fie atîrnat vreme de trei zile la intrarea în Beth-Lapat, împăiat și gol, ușor de recunoscut după piciorul strîmb. Pentru a le arăta tuturor dovada că era mort.

Numai că bucata aceea de zid se transformă ea însăși în loc de pelerinaj, gigantică piatră de mormînt de care umbra Mesagerului nu putea fi desprinsă. Și, pentru a sfida moartea, fideliile săi jurară că nu-l vor mai numi altfel decît „Mani-Hayy”, Mani cel Viu. Termeni deveniți de nedespărțit atît în istorisirile, cît și în rugăciunile lor, astfel că grecii nu vor auzi decît un cuvînt unic, pe care îl vor transcrie „Manikhaïos”. Alții vor spune „Manichaeus” sau „Manicheu”.

Nume deformat?

De n-ar fi decît asta!

Din cărțile lui, obiecte de artă și de fervoare, din credința sa generoasă, din căutarea sa pasionată, din mesajul lui de armonie între oameni, natură și divinitate, nu mai rămîne nimic. Din credința sa despre frumusețe, din subtila religie a clar-obscurului, n-am păstrat decît aceste cuvinte, „manichean”, „maniheism”, devenite în gurile noastre niște insulte. Căci toți inchișitorii Romei și Persiei și-au dat parcă mîna pentru a desfigura mesajul lui Mani, pentru a-l stinge. Prin ce era el atît de primejdios, încît să fi fost nevoie să-l urmărească pînă și în memoria noastră?

„Am venit din ținutul Babei, spunea el, ca să fac să răsune un strigăt în lume.”

Vreme de o mie de ani, strigătul lui a fost auzit. În Egipt era numit „apostolul lui Iisus”; în China era poreclit „Buddha al Luminii”; speranța propovăduită de el înflorea pe malurile a trei oceane. Dar curînd a apărut ura, înverșunarea. Principii acestei lumi l-au blestemat, pentru ei el a devenit „demonul mincinos”, „vasul umplut cu Rău”, iar în umorul lor plin de furie, „maniacul”; glasul lui, „o vrajă perfidă”; mesajul lui, josnică superstiție”, „erezie pestilențială”. Apoi rugurile au intrat în acțiune, mistuind în același foc tenebros scrierile lui, icoanele lui, pe cei mai desăvîrșiți dintre ucenicii lui, precum și acele femei semețe care refuzau să scuipe pe numele său.

Cartea aceasta este închinată lui Mani. Și-a propus să-i povestească viața. Sau ceea ce se mai poate încă ghici după atîtea veacuri de minciună și de uitare.

Cuprins

Prolog.....

Partea întâi

Grădina de palmieri a Veșmintelor-Albe

Partea a doua

De la Tigru la Ind

Partea a treia

în preajma regilor1

Partea a patra

Izgonirea înțeleptului2

Epilog

2

ÎN COLECȚIA „BIBLIOTECA POLIROM”
au apărut:

Nikos Kazantzakis - Zorba Grecul
F.M. Dostoievski - Idiotul
Gustave Flaubert - Doamna Bovary
Boris Pasternak - Doctor Jivago
*** - Dulcea mea Doamnă
Eminul meu iubit. Corespondență
inedită
Mihai Eminescu - Veronica Miele
Oscar Wilde - Portretul lui Dorian Gray
D.H. Lawrence - Amantul doamnei Chatterley
F. Scott Fitzgerald - Blîndețea nopții
Mihail Bulgakov - Cupa vieții
Salman Rushdie - Rușinea
Saul Bellow - Ravelstein
J.D. Salinger - Nouă povestiri
Ian McEwan - Amsterdam
Andrei Makine - Crima Olgăi Arbelina
Jonathan Coe - Casa somnului
J.D. Salinger - De veghe în lanul de secară
John Fowles - Iubita locotenentului francez
Jose Saramago - Toate numele
Peter Ackroyd - Documentele lui Platon
D.H. Lawrence - Fii și îndrăgostiți
F. Scott Fitzgerald - Marele Gatsby
Antonio Tabucchi - Capul pierdut al lui Damasceno Monteiro
Ernst Jiinger - Grădini și drumuri
I.S. Turgheniev - Prima iubire
Mika Waltari - Etruscul
Bernhard Schlink - Cititorul
Max Frisch - Homo faber
Dino Buzzati - Deșertul tătarilor
Andrei Makine - Testamentul francez
Kazuo Ishiguro - Rămășițele zilei
Saul Bellow - Trăiește-ți clipa

John Fowles - Colecționarul
A.P. Cehov - Logodnica și alte povestiri
Colm Tóibín — Povestea nopții
Julian Barnes - Anglia, Anglia
Ismail Kadare - Generalul armatei moarte
José Saramago - Pluta de piatră
William Trevor - Citindu-l pe Turgheniev
Erico Verissimo - Incident la Antares
Aglaja Veteranyi - De ce fierbe copilul în mămăligă
Max Frisch - Eu nu sunt Stiller
Amélie Nothomb - Igiena asasinului
George Orwell - Ferma Animalelor
Michael Ondaatje - Obsesia lui Anii
J.D. Salinger - Dulgheri, înălțați grinda
acoperișului și Seymour: o prezentare
Luis Sepúlveda - Bătrînul care citea romane de dragoste
Dino Buzzati - O dragoste
D.H. Lawrence - Fata pierdută
Umberto Eco - Numele trandafirului
J.D. Salinger - Franny și Zooey
Muriel Spark - Lorzi și complici
Daniel Pennac - La căpcăunii veseli
Daniil Harms - Mi se spune capucin
Boris Pasternak - Sub înaltă protecție
Salman Rushdie - Ultimul suspin al Maurului
Gunter Grass - In mers de rac
George Orwell - O mie nouă sute optzeci și patru
Amélie Nothomb - Uimire și cutremur
Lawrence Durrell — Cvartetul din Alexandria. Justine
Iris Murdoch - Clopotul
Italo Calvino - Castelul destinelor încrucișate
John Fowles - Magicianul
Ian McEwan - Grădina de ciment
Dai Sijie - Balzac și Micuța Croitoreasă chineză
Russell Banks - Dulcea lume de după
Lawrence Durrell - Cvartetul din Alexandria. Balthazar
Saul Bellow - Darul lui Humboldt
Vladimir Nabokov - Lolita
Aldous Huxley - Minunata lume nouă. Reîntoarcere în minunata
lume nouă
Helen Fielding - Jurnalul lui Bridget Jones

I.S. Turgheniev - în ajun. Fum
Paul Auster - Tombuctu
F.M. Dostoievski - Demonii
Malcolm Lowry - Sub vulcan
Charles Bukowski - Femei
Max Frisch - Numele meu fie Gantenbein
Mihail Bulgakov - Inimă de cline
Antonio Tabucchi - Se face tot mai tirziu
Mika Waltari - Egipteanul
Iris Murdoch - Marea, marea
Henry James - Daisy Miller
Alessandro Baricco - Ocean Mare
Arthur Rimbaud - Opere
Dino Buzzati - Bărnabo, omul munților. Secretul Pădurii Bătrâne
George Orwell - Zile birmaneze
Lawrence Durrell - Cvartetul din Alexandria. Mountolive
William Faulkner - Zgomotul și furia
P.G. Wodehouse - Greșeala lordului Emsworth
Henry de Montherlant - Un asasin îmi e stdpîn
Michael Cunningham - Orele
Juan Marsé - Vraja Shanghaiului
Ismail Kadare - Florile înghețate din martie
José Saramago - Evanghelia după Isus Cristos
Lev Tolstoi - Anna Karenina (2 voi.)
Marguerite Yourcenar - Ca o apă care curge
Tracy Chevalier - Fata cu cerceș de perla
Aldous Huxley - Punct contrapunct
Leonard Cohen - Joaca preferată
Oscar Wilde - De Profundis
Villiers de l'Isle-Adam - Povestiri crude și insolite
Arturo Pérez-Reverte - Tabloul flamand
Agneta Pleijel - Lord Nevermore
Vladimir Nabokov - Glorie
Lawrence Durrell - Cvartetul din Alexandria. Clea
Tracy Chevalier - Îngeri căzători
Anna Gavalda - O iubeam
J.-K. Huysmans - Liturghia neagră
Alessandro Baricco - Mătase
E.A. Poe - Masca Morții Roșii și alte povestiri
Leonard Cohen - Frumozii învinși
Andrei Platonov - Moscova cea fericită și alte nuvele

V.S. Naipaul - Măscăricii
Bernhard Schlink - Evadări din iubire
John Fowles - Turnul de abanos
Jack Kerouac - Pe drum
Graham Greene - Americanul liniștit
Salman Rushdie - Harun și Marea de Povești
Mihail Bulgakov - Garda albă
Kurt Vonnegut-Fii binecuvântat, domnule Rosewater
Julio Cortázar - Toate focurile, focul
Kurt Vonnegut - Abatorul cinci
Luis Sepúlveda - Nume de toreador
Graham Greene - Comedianții
William Faulkner - Pogoară-te, Moise
Michel Tournier - Gaspar, Melhior & Baltazar
William Burroughs - Pederast
Mika Waltari - Amanții din Bizanț
Nadejda Mandelștam - Fără speranță
Salman Rushdie - Pământul de sub tălpile ei
José Saramago - Anul morții lui Ricardo Reis
Vladimir Nabokov - Invitație la eșafod
Juan Marsé - Cozi de șopîrlă
Aglaja Veteranyi - Raftul cu ultimele suflări
Graham Greene - La drum cu mătușă-mea
Ian McEwan - Ispășire
Alain Robbe-Grillet - Reluarea
Katarina Frostenson - Ioni
P.G. Wodehouse - Fulger în plină vară
John Fowles - Mantisă
D.H. Lawrence - Șarpele cu pene
John Cheever - Falconer
Kurt Vonnegut - Galápagos
Michel Tournier - Picătura de aur
Daniel Pennac - Zîna carabină
Dino Buzzati - Marele portret
Ismail Kadare - Piramida
Michel Houellebecq - Platforma
Haruki Murakami - în căutarea oii fantastice
Iris Murdoch - Fiul cuvintelor
Kazuo Ishiguro - Pe cînd eram orfani
Tomas Transtrómer - Pagini din cartea nopții
Charles Bukowski - De duzină

F.M. Dostoievski - Jucătorul și alte microromane
Alice Sebold - Minunatele oase
Philip Roth - Pata umană
Helen Fielding - Bridget Jones : La limita rațiunii
Sylvia Plath - Clopotul de sticlă
Primo Levi - Mai este oare acesta un om ?
Graham Greene - Sfirșitul unei iubiri
Andrei Makine - Pământul și cerul lui Jacques Dorme
Julio Cortázar - Manuscris găsit într-un buzunar și alte povestiri
Martin Amis - Născuți morți
José Saramago - Istoria asediului Lisabonei
P.G. Wodehouse - Nori grei deasupra Castelului Blandings
Laurence Sterne - Viața și opiniunile lui Tristram Shandy,
Gentleman
Charles Bukowski - Factotum
Jonathan Coe - Clubul putregaiurilor
Charles Frazier - Cold Mountain
Tim O'Brien - Vrăjitorul
Arturo Pérez-Reverte - Regina Sudului
Haruki Murakami - Dans dans dans
Daniel Pennac - Micața vânzătoare de proză
Daniel Defoe - Jurnal din Anul Ciumei
Philip Roth - M-am măritat cu un comunist
Georges Bataille - Madame Edwarda. Mortul. Istoria ochiului
Nathaniel Hawthorne - Casa cu șapte frontoane
Elias Canetti - Orbirea
Christian Haller - Muzica înghițită
Kurt Vonnegut - Leagănul pisicii
Arto Paasilinna - Morarul care urla la lună
Alfredo Bryce Echenique - Grădina iubitei mele
Torgny Lindgren - Caltaboșul
Graham Greene - Puterea și gloria
Italo Calvino - Palomar
John Fowles - Daniel Martin
Luis Sepúlveda - Jurnalul unui killer sentimental. Yacaré
Kobo Abe - Femeia nisipurilor
Saul Bellow - Herzog
Paul Auster - Cartea iluziilor
Peter Beagle - Ultima licornă
Nick Hornby - Febra stadioanelor
Arturo Pérez-Reverte - Clubul Dumas

Tomas Tranströmer - Taina cea mare
Jeffrey Eugenides - Middlesex
William S. Burroughs - Junky

în pregătire:

P.G. Wodhouse - Sezonul de împerechere
Amos Oz — Soțul meu, Mihael

ÎN SERIA DE AUTOR „DAVID LODGE”

au apărut:

Schimb de dame

Ce mică-i lumea!

Meserie !

Terapia

Muzeul Britanic s-a dărîmat!

Vești din Paradis

Gînduri ascunse

Răcane, nu ți-e bine!

CU sâ-ntindem coarda ?

Afară din adăpost

în pregătire :

Autorul la rampă!

ÎN SERIA DE AUTOR „HARUKI MURAKAMI”

au apărut:

La sud de graniță, la vest de soare

Cronica păsării-arc

Pădurea norvegiană

Iubita mea, Sputnik

In căutarea oii fantastice

La capătul lumii și în țara aspră a minunilor

în pregătire:

Elefantul a dispărut

